

การศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย
ในกรุงเทพมหานคร

นางสาว ณัฐรวิ วงศ์อริยะกวี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF NATURAL MATERIAL UTILIZATION IN ART ACTIVITY ORGANIZATION
FOR PRESCHOOLERS IN BANGKOK

Miss Natrawe Wongariyakawe

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Art Education

Department of Art, Music and Dance Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ
สำหรับเด็กปฐมวัย ในกรุงเทพมหานคร

โดย

นางสาว ณัฐรวิ วงศ์อริยะภักดิ์

สาขาวิชา

ศิลปศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

อาจารย์ ดร.อภิชาติ พลประเสริฐ

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ คุณประเสริฐ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(อาจารย์ ดร.อภิชาติ พลประเสริฐ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เกษร อิตะจาวี)

ศูนย์บริการทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ณัฐรวี วงศ์อริยะกวี : การศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย
 ในกรุงเทพมหานคร (A STUDY OF NATURAL MATERIAL UTILIZATION IN ART ACTIVITY
 ORGANIZATION FOR PRESCHOOLERS IN BANGKOK) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก :
 ผศ.ดร.อำไพ ตีรณสาร, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม : อ.ดร.อภิชาติ พลประเสริฐ, 250 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย
 ในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างประชากร ประกอบด้วยครูผู้สอนชั้นอนุบาลในโรงเรียนที่มีการเปิดการเรียนการ
 สอนชั้นอนุบาลในกรุงเทพมหานคร ที่อยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงาน
 คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร และ สำนักงานคณะกรรมการการ
 อุดมศึกษา รวม 210 คน จาก 210 โรงเรียน จากการสุ่มอย่างง่าย และครูผู้สอนที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัด
 กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยจำนวน 12 คนจากการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย
 แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ
 วิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูผู้สอนชั้นอนุบาลจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม มีระดับการใช้ระดับมากในวัสดุธรรมชาติ
 ประเภท หิน ดิน ททราย ($\bar{x} = 3.24$) และวัสดุธรรมชาติจากพืช ($\bar{x} = 3.17$) ส่วนวัสดุธรรมชาติจากสัตว์มีระดับ
 การใช้น้อยที่สุด ($\bar{x} = 2.27$) และในส่วนของกิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติที่ครูผู้สอนชั้นอนุบาลมีระดับการ
 ใช้มากที่สุด ได้แก่ ภาพพิมพ์ ($\bar{x} = 4.24$) รองลงมาคือ ภาพปะติด ($\bar{x} = 4.20$) ส่วนประติมากรรมเป็น
 กิจกรรมที่มีระดับการใช้น้อยที่สุด ($\bar{x} = 2.97$)
2. ครูผู้สอนที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ จากการสัมภาษณ์ มีการใช้วัสดุธรรมชาติ
 จากพืชประเภทใบไม้ในกิจกรรมมากที่สุด (12โรงเรียน) รองลงมาคือกิ่งไม้และดอกไม้ (11โรงเรียน) และวัสดุ
 ธรรมชาติจากสัตว์มีการใช้เลือกน้อยมากที่สุด (10โรงเรียน) รองลงมาคือเปลือกไข่ (9โรงเรียน) ส่วนวัสดุ
 ธรรมชาติชนิดอื่นๆ มีการใช้ดินและทรายมากที่สุด (9โรงเรียน) และในส่วนของกิจกรรมศิลปะจากวัสดุ
 ธรรมชาติที่ครูผู้ให้สัมภาษณ์มีการใช้มากที่สุด ได้แก่ ภาพพิมพ์จากใบไม้ (7โรงเรียน) ระบายสีสกัดจาก
 ดอกไม้และใบไม้ (7โรงเรียน) ภาพปะติดจากเมล็ดพืช (7โรงเรียน) และปั้นดินเหนียว (7โรงเรียน)
3. ครูผู้สอนชั้นอนุบาลได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า การใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรม
 ศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งที่มีความเหมาะสม และยังมีความสนใจที่จะเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการนำวัสดุ
 ธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะเพื่อนำไปพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ต่อไป

ภาควิชา ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา
 สาขาวิชา ศิลปศึกษา
 ปีการศึกษา 2552

ลายมือชื่อนิสิต...ณัฐรวี วงศ์อริยะกวี
 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก...
 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม...

4983681027 : MAJOR ART EDUCATION

KEYWORDS : NATURAL MATERIAL / ART ACTIVITY / PRESCHOOLER

NATRAWE WONGARIYAKAWE : A STUDY OF NATURAL MATERIAL UTILIZATION IN ART ACTIVITY ORGANIZATION FOR PRESCHOOLERS IN BANGKOK . THESIS ADVISOR: ASST.PROF. AMPAI TIRANASAR, PH.D., THESIS CO - ADVISOR: APICHART PHOLPRASERT, PH.D., 250 PP.

The objective of this research was to study the utilization of natural materials in art activity organization for preschoolers in Bangkok. The samples of this study were 210 preschool teachers by simple random sampling from the schools under the Private Education Commission, the Basic Education Commission, the Bangkok Metropolitan Administration and the Higher Education Commission, and 12 preschool teachers who used natural materials to organize art activities for preschoolers, by purposive sampling. The research instruments included a set of questionnaire and interview. The data collected in this research were analyzed by means of percentage, frequency and standard deviation. Content analysis technique was used. The results of the research were found that

1. Preschool teachers' practice levels, according to the questionnaire, were highly perform in natural materials such as stone, soil and sand ($\bar{x} = 3.24$) and natural materials from plants ($\bar{x} = 3.17$). The lowest level was natural materials from animals ($\bar{x} = 2.97$). For the art activity organization from natural materials, printmaking was the highest level ($\bar{x} = 4.24$), followed by collage ($\bar{x} = 4.20$). Sculpture was rated the lowest ($\bar{x} = 2.97$).
2. Preschool teachers who used natural materials to organize art activities for preschoolers, according to the interview, the teachers mostly used natural materials from plants, particularly, leaves in all of the schools. The sticks and flowers were the second (11 schools). The natural materials from animals that they mostly used were shells (10 schools), followed by eggshells (9 schools). For other natural materials, clay and sand were mostly used (9 schools). The art activities using natural materials that the preschool teachers mostly did were printmaking from leaves (7 schools), painting with colors made from leaves and flowers (7 schools), collage from seeds (7 schools), and clay works (7 schools).
3. Additional suggestions from preschool teachers: using natural materials in art activities for preschoolers were useful, and most of preschool teachers needed further training or seminar concerning using natural materials in art activities in order to develop their knowledge.

Department : Art, Music and Dance Education

Field of Study : Art Education

Academic Year : 2009

Student's Signature

นัตราเว วังอารียากาเว

Advisor's Signature

อ. อัมไพ ทิรานาสาร์

Co-Advisor's Signature

อ. อภิชาติ พลประเสริฐ

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดขึ้นได้จากความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร. อภิชาติ พลประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษา ช่วยเหลือแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขรายละเอียดต่างๆ ในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ตลอดมา ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สันติ คุณประเสริฐ ประธานกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. เกษร ธิตะจาวี กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้เกียรติ เป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้คำแนะนำและตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ สมบูรณ์ และขอขอบพระคุณคณาจารย์คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ ประสทิธิประสาทความรู้แก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยและครุอนุบาล ในกรุงเทพมหานคร ที่ได้ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ยิ่งต่องานวิทยานิพนธ์

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ทุกคนในครอบครัวในการให้กำลังใจ และความช่วยเหลือส่งเสริมให้ผู้วิจัยมีความพากเพียรและประสบความสำเร็จในการศึกษาในครั้งนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่	
1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	6
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	6
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
วัสดุธรรมชาติ.....	9
ความหมายของวัสดุธรรมชาติ.....	9
แนวทางการนำวัสดุธรรมชาติมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ.....	13
การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน.....	16
รูปแบบการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ.....	18
อันตรายจากสารพิษในวัสดุอุปกรณ์ศิลปะ.....	22
การจัดกิจกรรมศิลปะ.....	23
ความหมายของกิจกรรมศิลปะ.....	23
ความสำคัญของกิจกรรมศิลปะ.....	24
องค์ประกอบในการจัดกิจกรรมศิลปะ.....	28
ทฤษฎีสำคัญทางด้านศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย.....	56
พัฒนาการทางศิลปะของเด็กปฐมวัย.....	58
การจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย.....	63
แนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย.....	64
พัฒนาการของเด็กปฐมวัย.....	75

บทที่	หน้า
2	82
บทบาทหน้าที่และลักษณะของครูปฐมวัย.....	82
การจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย.....	86
นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย.....	90
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	94
งานวิจัยในประเทศ.....	94
งานวิจัยในต่างประเทศ.....	98
3	102
วิธีดำเนินการวิจัย.....	102
การศึกษาและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น.....	102
การกำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่างประชากร.....	102
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	105
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	111
การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอ.....	113
การสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	114
4	115
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	115
ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสอบถามครูอนุบาล.....	117
ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน.....	132
5	162
สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	162
สรุปผลการวิจัย.....	163
อภิปรายผล.....	175
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	197
รายการอ้างอิง.....	199
ภาคผนวก.....	211
ภาคผนวก ก รายงานผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย.....	212
ภาคผนวก ข รายงานครูผู้ให้สัมภาษณ์ และรายชื่อโรงเรียน.....	214
ในกรุงเทพมหานครที่เป็นตัวอย่างประชากร	
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	223
ภาคผนวก ง แผนผังกรอบแนวคิดการวิจัย และ รูปภาพกิจกรรม.....	246
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	250

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนตัวอย่างประชากรครูอนุบาลจำแนกตามสังกัด	104
2	กรอบความคิดของการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	107
3	สัดส่วนและจำนวนข้อคำถามของแบบสอบถามครูอนุบาลเกี่ยวกับการใช้วัสดุ .. ธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในกรุงเทพมหานคร	108
4	ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	117
5	ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ของระดับความคิดเห็น..... เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยใน กรุงเทพมหานครของครูผู้สอนชั้นอนุบาล ด้านลักษณะการใช้วัสดุธรรมชาติ	120
6	ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ของระดับความคิดเห็น..... เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยใน กรุงเทพมหานครของครูผู้สอนชั้นอนุบาล ด้านการเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติ	122
7	ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ของระดับความคิดเห็น..... เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยใน กรุงเทพมหานครของครูผู้สอนชั้นอนุบาล ด้านวิธีการใช้วัสดุธรรมชาติ	124
8	ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ของระดับความคิดเห็น..... เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยใน กรุงเทพมหานครของครูผู้สอนชั้นอนุบาล ด้านการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ	129
9	ค่าเฉลี่ยระดับการใช้วัสดุธรรมชาติประเภทต่างของโรงเรียนที่มีการเรียน..... การสอนระดับอนุบาลในกรุงเทพมหานคร	130
10	ค่าเฉลี่ยการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะประเภทต่างๆ..... ของโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนระดับอนุบาลในกรุงเทพมหานคร	130
11	ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของครูประจำชั้นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ..... การใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยใน กรุงเทพมหานคร จัดลำดับตามค่าความถี่และร้อยละ	131
12	ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับสถานภาพครูผู้สอนในการใช้วัสดุธรรมชาติ..... ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร	132

ตารางที่		หน้า
13	ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ..... สำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร จากการสัมภาษณ์	134
14	การใช้วัสดุธรรมชาติของครูผู้ให้การสัมภาษณ์จำแนกตามโรงเรียน.....	146
15	กิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติจำแนกตามประเภทของกิจกรรม.....	149
16	กิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติจำแนกตามโรงเรียน.....	153

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน สภาพแวดล้อมของโลกอยู่ในสภาวะวิกฤต เกิดภาวะโลกร้อนซึ่งส่งผลถึงความแปรปรวนของสภาพอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติมากมาย ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวเป็นเรื่องที่หน่วยงานองค์กรต่างๆ ทั่วโลกได้ให้ความสนใจและพยายามสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การรณรงค์ลดปริมาณการใช้ถุงพลาสติก โฟม ซึ่งเป็นวัสดุสังเคราะห์ที่ย่อยสลายยาก มีโครงการปลูกป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว การใช้น้ำมันไร้สารตะกั่วเพื่อลดมลพิษทางอากาศ และการให้ความรู้ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีคุณค่า เป็นต้น

มนุษย์ได้รับประโยชน์จากธรรมชาติในด้านต่างๆ มากมายรวมถึงการสร้างงานศิลปะด้วย เนื่องจากวัสดุธรรมชาติมีเอกลักษณ์และความสวยงามในตัวเอง ซึ่งความงามของวัสดุที่ปราศจากการปรุงแต่งใดๆ นั้น เป็นสิ่งที่ให้ศิลปินบางท่าน เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างงาน เช่น แอนดี้ โกลด์เวอร์ที ศิลปินชาวอังกฤษมีแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ และวัสดุในท้องถิ่น โดยวัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้สามารถแบ่งได้เป็น วัสดุจากพืชและสัตว์ และวัสดุอื่นๆ เช่น หิน ทราย น้ำ เป็นต้น

แนวทางการนำวัสดุธรรมชาติมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนั้นยังสอดคล้องกับศิลปะแนวสิ่งแวดล้อม (Environmental Art) ซึ่งเป็นศาสตร์ทางศิลปะที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโดยตรง โดยความจริงแล้วศิลปะมีบทบาทต่อการทำให้สิ่งแวดล้อมสวยงามมาเป็นเวลาหลายร้อยปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปแบบของงานประติมากรรม ประดับตกแต่งตามสถานที่ต่างๆ แต่ในกระบวนการสร้างงาน ศิลปินใช้ความใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับสิ่งแวดล้อมในการสร้างสรรค์อย่างจริงจังเริ่มตั้งแต่ประมาณ ค.ศ. 1960-70 เป็นต้นมาเท่านั้น โดยจะเห็นได้ชัดจากการเกิดขึ้นของแนวนงานศิลปะที่เรียกว่า Land Art, Earth Art และ Environmental Art ซึ่งศิลปินจะทำงานในสิ่งแวดล้อมและใช้วัสดุทางธรรมชาติในการทำงานมากขึ้น (อภิชาติ พลประเสริฐ, 2550)

ธรรมชาติ มีความหมายต่อชีวิตและเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่เบิกบาน นอกจากนี้มิติแห่งความแตกต่าง หลากหลาย วิจิตรพิสดารของธรรมชาติ สามารถจุดประกายความสนใจใคร่รู้ของเด็ก ๆ ให้เข้ามาสนุกสนานกับการสังเกต ค่อย ๆ สัมผัสรับรู้ได้อย่างละเอียดประณีตขึ้น จนเห็นถึง

ความสัมพันธ์ อันสลับซับซ้อนในธรรมชาติที่มีตัวเขาร่วมอยู่ด้วย และเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย เป็นได้ทั้งผู้รับและผู้ให้ ธรรมชาติมีความหมายสำคัญต่อชีวิต และพื้นฐานของการเรียนรู้ที่เบิกบาน (ฝ่ายตำราโรงเรียนรุ่งอรุณ,2550)

การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการสร้างงานศิลปะยังเป็นการส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และยังสอดคล้องกับการจัดการศึกษาที่เป็นไปตามแนวทางพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้การรู้จักใช้วัสดุจากธรรมชาติอย่างรู้คุณค่าและสร้างสรรค์นั้น ควรเริ่มตั้งแต่ในการศึกษาระดับปฐมวัยซึ่งเป็นวัยที่เป็นพื้นฐานของชีวิต การศึกษาปฐมวัยจัดเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการศึกษาต่อในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เน้นพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ และจิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยสอดแทรกความรู้ผ่านกิจกรรมด้านต่างๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยที่ใช้ในปัจจุบันคือ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546(สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี)

การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรม ยังสอดคล้องกับข้อเสนอแนะการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ของหลักสูตรปฐมวัยพุทธศักราช 2546 ที่กล่าวว่า ในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ควรพยายามหาวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นมาใช้เป็นอันดับแรก ซึ่งการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจินตนาการโดยใช้ศิลปะ เช่น การเขียนภาพ การปั้น การฉีก – ปะ การตัด – ปะ การพิมพ์ภาพ การร้อย การประดิษฐ์หรือวิธีการอื่นที่เด็กได้คิดสร้างสรรค์และเหมาะสมกับพัฒนาการ (คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย, 2546)

การสร้างงานศิลปะในระดับปฐมวัย เรื่องของกระบวนการเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าผลสำเร็จของงาน ซึ่งครูผู้สอนควรเลือกวัสดุในการสร้างงานให้เหมาะสมกับความต้องการของเด็ก การจัดประสบการณ์ศิลปะจึงควรให้เด็กได้พัฒนาทักษะความชำนาญในการใช้วัสดุด้วยตนเอง และการให้เด็กได้ใช้วัสดุที่หลากหลายจะทำให้เด็กได้แสดงความรู้สึกนึกคิด และ พัฒนาระบบประสาทสัมผัสได้ (Lowenfeld and Brittain,1987)

การจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัสดุธรรมชาติ เป็นกิจกรรมอีกประเภทหนึ่งที่มีคุณค่ากับเด็กอย่างมาก อีกทั้งความหลากหลายของวัสดุธรรมชาติยังส่งผลถึงพัฒนาการด้านต่างๆของเด็ก เช่น การรับรู้ ประสาทสัมผัสทั้ง 5 เป็นต้น การส่งเสริมให้เด็กใช้วัสดุธรรมชาติยังสอดคล้องกับแนวความคิดของ พร พันธุ์โอสถ (2543) ที่กล่าวว่า วัสดุอุปกรณ์ที่

ใช้ประกอบการเล่นสร้างสรรค์ของเด็ก ควรเป็นวัสดุธรรมชาติที่หาได้ในท้องถิ่น ไม่ควรเป็นของเล่นสำเร็จรูป เพราะของเล่นสำเร็จรูปจะไม่เปิดช่องให้เด็กใช้จินตนาการ แปรของเล่นเป็นอย่างอื่น นอกจากนี้ วัสดุธรรมชาติที่ได้จากท้องถิ่น ยังมีผลดีในแง่ของความประหยัด การส่งเสริมสานต่อวัฒนธรรมพื้นบ้าน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วย

นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาพุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ตอนหนึ่งได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการช่วยแก้ปัญหาและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอน

การสร้างสรรค์ผลงานด้วยวัสดุธรรมชาติ เป็นกิจกรรมศิลปะประเภทหนึ่ง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวัสดุธรรมชาติ และเศษวัสดุ เกิดความชื่นชมในการนำวัสดุมาใช้ประโยชน์ทางด้านความสวยงาม สามารถคิดสร้างสรรค์และแสดงความรู้สึกรักจากการรับรู้ในความงามเพื่อความเพลิดเพลิน ยอมรับคำติชม แก้ไขข้อบกพร่อง ชื่นชมความสามารถของตนเอง ทั้งนี้ในการจัดการเรียนการสอนศิลปะในโรงเรียน ครูต้องสอนเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านศิลปะ โดยผ่านกระบวนการสอนในรูปแบบและวิธีในการจัดการเรียนต่างๆ ครูเป็นผู้มีบทบาทในการจัดกระบวนการสอนด้วยกิจกรรม ตลอดจนเนื้อหาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับแผนการเรียน ยืดหยุ่นได้ตามเหตุการณ์และสภาพแวดล้อม (วัชรินทร์ วิฑูริติกัย ,2530)

แนวความคิดในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ เป็นการปลูกฝังให้เด็กได้ตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสรรพสิ่งในธรรมชาติแล้วยังสอดคล้องกับแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงเห็นว่า วิถีชีวิตของคนไทยแต่เดิมมาผูกพันใกล้ชิดและสอดคล้องกับธรรมชาติ ทำให้ชีวิตพออยู่พอกินไม่เดือดร้อนยากลำบาก ในขณะที่คนไทยสมัยใหม่ไม่รู้จักตนเอง จึงแยกตัวจากธรรมชาติ ไม่รู้จักธรรมชาติและคุณค่าธรรมชาติจนตัวเองเดือดร้อน ทรงตระหนักว่าความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติมีอยู่ในภูมิปัญญาของชาวบ้าน ภูมิปัญญา

นี้เกิดจากประสบการณ์ในการดำรงชีวิตที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่พระองค์ทรงค้นหาเพื่อคิดวิธีการให้ประชาชนของพระองค์มีชีวิตที่พึ่งพาตนเองได้ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2536 อ้างใน บุษบง ตันติวงค์, 2546) ซึ่งจากแนวพระราชดำริดังกล่าว ได้มีนักการศึกษาวิจัยและนำเสนอรูปแบบการศึกษาในแนวทางที่ส่งเสริมการดำรงชีวิตที่พอเพียง รู้จักการมีชีวิตร่วมกับธรรมชาติ ใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต และใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างรู้คุณค่า ได้แก่ งานวิจัยของ บุษบง ตันติวงค์ (2546) ในหัวข้อ รูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีไทย: การศึกษาเพื่อชีวิตที่พอเพียง ซึ่งเป็นรูปแบบการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กชนบทวัย 3-5 ปี ที่มุ่งค้นหาวิธีการพัฒนาเด็กที่เหมาะสมกับธรรมชาติของวัยและเป็นพื้นฐานความเป็นมนุษย์เป็นอิสระ เพื่อให้เกิดการศึกษาที่ยั่งยืน ลักษณะการจัดการเรียนการสอนจึงเรียบง่าย เน้นการพึ่งตนเองของครอบครัว และชุมชนโดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้าน แต่ยังคงไว้ซึ่งประสิทธิภาพในการส่งเสริมพัฒนาการที่เด็กควรได้รับอย่างเต็มศักยภาพ

ในตอนหนึ่งของงานวิจัยดังกล่าว ได้เสนอรูปแบบของกิจกรรมสร้างสรรค์ คือ การเล่นตามจินตนาการโดยใช้วัสดุในท้องถิ่นทั้งที่เป็นวัสดุธรรมชาติและงานหัตถกรรมพื้นบ้าน ได้แก่ กิ่งไม้ ใบไม้ เมล็ดพืช กวาดผ้า ตุ๊กตา และของเล่นแบบง่าย ๆ ที่เด็ก ครู และผู้ปกครองทำเองได้ และยังรวมถึงการวาดรูประบายสี เย็บปักถักร้อย ประดิษฐ์งานหัตถกรรม ทำอาหาร บั๊นและรวมถึงการเดินชมธรรมชาตินอกห้องเรียน(บุษบง ตันติวงค์, 2546) ซึ่งจะเห็นได้ว่ากิจกรรมดังกล่าว เป็นการส่งเสริมให้เด็กได้สัมผัสกับธรรมชาติและรู้จักการใช้ประโยชน์จากวัสดุธรรมชาติด้วย และในขณะเดียวกันการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างรู้คุณค่ายังสอดคล้องกับแนวความคิดของสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้เห็นคุณค่า เกิดความตระหนักและเข้าใจถึงการอยู่ร่วมกันของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ด้วยการให้โอกาสทุกคนพัฒนาความรู้ เจตคติ ทักษะ การรู้จักตัดสินใจเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมเพื่อที่จะปกป้องและแก้ไขสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น ตลอดจนสร้างรูปแบบการดำเนินชีวิตใหม่เพื่อสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับบุคคล กลุ่มและสังคม(กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2544)

การปลูกฝังจิตสำนึกรักธรรมชาติและ การมีเจตคติที่ดีในการเห็นความสำคัญของสิ่งต่างๆ รอบตัวเป็นสิ่งสำคัญให้กับเด็กปฐมวัย โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะ ยังสอดคล้องกับแนวคิดการบูรณาการ การจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งการจัดหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาในช่วงที่ผ่านมา จะมีลักษณะเป็นการสอดแทรกเรื่องสิ่งแวดล้อมปะปนอยู่ประปรายในสามกลุ่มวิชา ได้แก่ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และสุขศึกษา การบูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษาเข้าไปใน

วิชาและหลักสูตรการศึกษาอย่างเป็นระบบที่ต่อเนื่องยังเกิดขึ้นน้อยมาก แต่ในอนาคตอันใกล้ การบูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษาเข้าไปในหลักสูตรของโรงเรียนอย่างเป็นทางการน่าจะมีแนวโน้มสูงขึ้นกว่าเดิม เนื่องด้วยแนวทางของสิ่งแวดล้อมศึกษาที่เน้นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน “เรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติเอง” อย่างมีส่วนร่วม เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนในพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2544) ดังนั้น การจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ เป็นกิจกรรม ที่เน้นกระบวนการสร้างผลงานของเด็ก ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากกระบวนการปฏิบัติได้อย่าง แท้จริง เป็นส่งเสริมการให้เด็กได้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ และตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากร จากสิ่งที่สัมผัสได้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเหมาะสมกับการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2544) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญ ของเด็กปฐมวัยว่าเป็นช่วงที่มีพัฒนาการเป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ประสบการณ์ต่างๆที่ เด็กช่วงวัยนี้ได้รับ จะมีผลต่อพัฒนาการของเด็กในช่วงต่อไปเป็นอย่างยิ่ง ช่วง ปฐมวัยเป็นวัยที่ สำคัญ เนื่องจากเป็นวัยแห่งการเริ่มต้น การเรียนรู้และมีพัฒนาการในทุกๆด้าน ประสบการณ์ที่ เด็กได้รับในช่วงนี้จึงมีอิทธิพลมากต่อการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาขั้นต่อไป (วริยา ลีละธิตติ, 2547)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัด กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย ในกรุงเทพมหานครเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่สามารถ นำไปใช้ในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กได้จริง และเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยได้นำไปใช้พัฒนารูปแบบในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัด กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยใน เขตกรุงเทพมหานครได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยใน กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มุ่งศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในกรุงเทพมหานคร
2. ประชากรที่ใช้ศึกษาคือ หัวหน้าฝ่ายวิชาการและครูประจำชั้นในโรงเรียนอนุบาลที่มีการเปิดสอนชั้นอนุบาลปีที่ 1-3 สังกัดเขตกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในกรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาจำนวน 1,163 โรงเรียน ในภาคการเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552

ข้อตกลงเบื้องต้น

เนื่องจากการศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ สำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาล ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนในชั้นอนุบาลปีที่ 1-3 ซึ่งหมายรวมถึงโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนเฉพาะระดับอนุบาล และโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนระดับอนุบาลและระดับที่สูงขึ้นไป ฉะนั้น ขนาดของโรงเรียนที่แตกต่างกันจึงไม่ถือว่าเป็นตัวแปรของการวิจัยนี้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

วัสดุธรรมชาติ หมายถึง วัสดุที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จัดเป็นวัตถุที่ยังไม่มีการแปรรูปหรือสภาพให้เป็นของใหม่ แบ่งเป็นวัสดุธรรมชาติจากพืช วัสดุธรรมชาติจากสัตว์และวัสดุธรรมชาติจากแหล่งอื่นๆ เช่น หิน ดิน ทวาย

กิจกรรมศิลปะ หมายถึง งานศิลปะที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนแสดงออกทางความคิดและจินตนาการอย่างอิสระจากประสบการณ์ของตนเอง

การใช้วัสดุ หมายถึง การนำวัสดุมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ แบ่งเป็นการใช้เป็นประเภทวัสดุในการสร้างงานโดยตรง อุปกรณ์ในการสร้างงาน และ สื่อการสอน

เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กในระดับชั้นอนุบาล 1 ถึง อนุบาล 3 หรือเด็กก่อนวัยเรียน (preschool) เป็นเด็กวัยที่เตรียมพร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาเอกสารต่าง ๆ

ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวัสดุธรรมชาติและการนำมาใช้ในการสร้างผลงานศิลปะ การจัดกิจกรรมศิลปะ การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย

2. ประชากรและตัวอย่างประชากร

กลุ่มครูอนุบาลในโรงเรียนที่มีการเปิดสอนชั้นอนุบาลปีที่1-3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในกรุงเทพมหานคร สังกัดกรุงเทพมหานคร และสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา รวมทั้งสิ้นจำนวน 298 โรงเรียน จากการสุ่มอย่างง่าย และ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงได้โรงเรียนอนุบาลที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จำนวน 12 โรงเรียน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภท ได้แก่ 1) แบบสอบถามสำหรับครูอนุบาล 2) แบบสัมภาษณ์สำหรับครูผู้สอนที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการปรับปรุงให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง

4. วิเคราะห์ผลจากแบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ จากนั้นนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบแนวทางการใช้วัสดุธรรมชาติ ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนอนุบาล ในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเป็นแนวทางในการใช้วัสดุธรรมชาติ ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนอนุบาล ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการปลูกฝังการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและเห็นความงามของวัสดุธรรมชาติ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ สำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวิจัย โดยเรียบเรียงและนำเสนอตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. วัสดุธรรมชาติ

- ประเภท และ ความหมายของวัสดุธรรมชาติ
- แนวทางการนำวัสดุธรรมชาติมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ
- การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- รูปแบบการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ
- อันตรายจากวัสดุในกิจกรรมศิลปะ

2. การจัดกิจกรรมศิลปะ

- ความหมายของกิจกรรมศิลปะ
- ความสำคัญของกิจกรรมศิลปะ
- องค์ประกอบในการจัดกิจกรรมศิลปะ
- ทฤษฎีสำคัญทางด้านศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย
- พัฒนาการทางศิลปะของเด็กปฐมวัย

3. การจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย

- หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
- บทบาทหน้าที่และลักษณะของครูปฐมวัย
- พัฒนาการของเด็กปฐมวัย
- การจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย
- นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- งานวิจัยในประเทศ
- งานวิจัยต่างประเทศ

วัสดุธรรมชาติ

ความหมายของวัสดุธรรมชาติ

วัสดุธรรมชาติเป็นวัสดุชนิดหนึ่งที่ได้รับคามนิยมในการนำมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในรูปแบบที่หลากหลาย ได้มีนักการศึกษาได้จำแนกประเภทของวัสดุ และให้ความหมายของวัสดุธรรมชาติ ไว้ดังนี้

ทศนา แหมมณี (2551) วัสดุธรรมชาติ คือ วัสดุที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ สามารถนำมาประกอบขึ้นเป็นงานศิลปะได้ เศษวัสดุธรรมชาติ เช่น ส่วนประกอบของพืชและสัตว์ เช่น ใบไม้ กิ่งไม้ ราก ดอก ขนนก ขนไก่ เปลือกไข่ เศษวัสดุ เช่น แร่ ดิน หิน ททราย เป็นต้น

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2545) วัสดุธรรมชาติคือสิ่งที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ เช่น ต้นกก หรือ หญ้าแฝกแห้ง ททราย กระจูด เศษไม้ที่ทิ้งตากแดดตากฝน สาหร่ายตากแห้ง กิ่งไม้ รากไม้ เศษหิน ซากหิน เปลือกไม้ ลูกสน และเมล็ดพืชนานาชนิด ฝักของพืช ใบไม้ ดอกไม้แห้ง เปลือกไข่ ล้วนเป็นวัสดุที่สามารถนำมาใช้สร้างงานศิลปะ

เกษร ธิตะจारी (2543) ให้คำนิยามว่า วัสดุธรรมชาติ หมายถึง วัสดุที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นวัตถุดิบที่ยังไม่ได้มีการแปรสภาพให้เป็นของใหม่ ซึ่งได้แก่ เช่น พืช สัตว์ ดิน หิน เปลือกหอย ฯลฯ การสร้างและประดิษฐ์งานของมนุษย์มักจะทำจากวัสดุธรรมชาติเป็นแรงดลบันดาลใจในเรื่องของรูปทรง สี และอื่น ๆ ผนวกกับความคิดสร้างสรรค์และความสามารถที่มนุษย์มีอยู่ จึงทำให้สร้างและประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ที่ธรรมชาติไม่สามารถอำนวยให้ได้ ผลงานที่สร้าง ประดิษฐ์ไม่เพียงแต่ให้ประโยชน์ใช้สอยเท่านั้น ยังสร้างประดิษฐ์ให้งดงามอีกด้วย เพื่อนำมาใช้งานได้และนำเก็บรักษาต่อไป

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525) วัสดุธรรมชาติ หมายถึง วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น กะลามะพร้าว กก หญ้า ปอ ป่าน เมล็ดพืช (กระถิน น้อยหน้า มะขาม ฯลฯ) ทางมะพร้าว กาบมะพร้าว ใบลาน ใบจาก ใบตอง ทวาย เปลือกหอย เปลือกไม้ ใบไม้ ไม้ไผ่ ฯลฯ

ประเสริฐ ศีลรัตน์(2545) กล่าวว่า วัสดุจากธรรมชาติ คือ วัสดุที่เกิดขึ้นเองมิใช่เกิดจากการสร้างของมนุษย์ วัสดุธรรมชาติจะมีสี่ส้นพื้นผิว รูปลักษณะ ฯลฯ ที่หลากหลายแตกต่างกันออกไปตามคุณสมบัติทางกายภาพ เมื่อมนุษย์พบเห็นและกำหนดชื่อเรียกทางกายภาพเหล่านั้น เพื่อความเข้าใจร่วมกันว่า ดิน แร่ หิน พืช สัตว์ โลหะ ฯลฯ และจากสิ่งที่ปรากฏขึ้นเองเหล่านี้ มนุษย์มองเห็นคุณค่าในคุณสมบัติทางกายภาพของวัสดุ จึงได้นำมาปรับประยุกต์ใช้สร้างสรรค์ให้มีรูปลักษณะทางกายภาพใหม่ โดยมีความสวยงามเป็นจุดมุ่งหมายหลัก รูปลักษณะที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นให้มีความสวยงามเหล่านี้ ถูกกำหนดเรียกเพื่อความเข้าใจร่วมกันว่าเป็น ศิลปกรรม

ประเสริฐ ศีลรัตน์ ยังได้ให้ความหมายของวัสดุที่มนุษย์สังเคราะห์ขึ้น คือ วัสดุที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์เป็นผู้กำหนดสร้าง ให้ได้คุณสมบัติทางกายภาพคล้ายวัสดุธรรมชาติ หรือได้คุณสมบัติทางกายภาพใหม่ต่างไปจากวัสดุธรรมชาติ เพื่อเอื้อต่อการใช้ประโยชน์ของมนุษย์เอง เช่น กระดาษ กระฉก พลาสติก ยางเทียม หนังเทียม ไม้อัด ฯลฯ ในแวดวงศิลปะอาจจำแนกวัสดุสังเคราะห์นี้ออกเป็น 2 ประเภท คือ วัสดุสังเคราะห์เพื่อใช้สร้างสรรค์กับงานศิลปะโดยตรง เช่น สีชนิดต่างๆ กระดาษวาดเขียน ผ้าใบเขียนภาพ ซีเมนต์ ปูนปลาสเตอร์ในงานปะติมากรรม หมึกพิมพ์ ฯลฯ และวัสดุสังเคราะห์ที่ผลิตขึ้นเพื่อประโยชน์ต่อการอื่น เช่น ต่อการดำรงชีพของมนุษย์ต่ออุตสาหกรรม เป็นต้น วัสดุเหล่านี้ เช่น โลหะ พลาสติก กระฉกไม้ กระดาษ โฟม ซีเมนต์ เป็นต้น

สมใจ สิทธิชัย (2535) กล่าวว่า เศษวัสดุ คือ วัสดุที่เหลือใช้ หรือไม่ใช้แล้ว ซึ่งจะแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. เศษวัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ กิ่งไม้ เปลือกหอย และเปลือกไข่ เป็นต้น
2. เศษวัสดุจากวัสดุที่สังเคราะห์ขึ้น โดยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เช่น กระจกพลาสติก กระป๋องโลหะ และโฟม เป็นต้น

จรัสศรี พัวจินดาเนตร และ ธนศร เลิศรัตนอมรกุล (2549) กล่าวว่า การประดิษฐ์จากเศษวัสดุ เป็นผลงานการนำวัสดุเหลือใช้ หรือวัสดุที่ไม่มีประโยชน์มาทำให้มีคุณค่าสวยงาม และมีประโยชน์มากขึ้น เศษวัสดุแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. เศษวัสดุจากธรรมชาติ ได้แก่ เศษวัสดุจากพืช เช่น ลำต้น กิ่ง ใบ เปลือก ผล เมล็ด ดอก ฯลฯ เศษวัสดุจากสัตว์ เช่น เปลือกหอยต่างๆ ปะการัง ลิ่นทะเล ซากปู ซากกุ้ง และเศษวัสดุอื่นๆ เช่น หิน ดิน ทวาย
2. เศษวัสดุจากของเหลือใช้ในชีวิตประจำวัน แบ่งได้ 4 ประเภท คือ พลาสติก ซึ่งเป็นบรรจุภัณฑ์ต่างๆ เช่น ขวดน้ำ ขวดแชมพู ฯลฯ กระดาษทุกชนิด เช่น กระดาษลัง กล่องนม แกน

กระดาศชำระ ฯลฯ โลหะ เช่น กระป๋องนม กระดาศตะกั่ว ฝาขวด ฯลฯ อื่นๆ เช่น ขวดน้ำ ขวดเหล้า ฝาต่างๆ เชือก ฯลฯ

ศิริลักษณ์ ศรีกรม (2535) ให้คำนิยามว่า เศษวัสดุธรรมชาติหมายถึง สิ่งที่ได้จากธรรมชาติ ไม่ได้ใช้ประโยชน์แต่สามารถนำมาประดิษฐ์เป็นสิ่งที่มีความประโยชน์ หรือทำให้สวยงามได้ แยกประเภทตามแหล่งเกิดได้คือ

1. เศษวัสดุจากพืช ได้จากส่วนต่างๆ ของพืช คือราก ลำต้น กิ่ง ใบ เปลือก ผล เมล็ด ดอก ฯลฯ ซึ่งทำให้แห้ง เวลาใช้แนะนำให้ม ตัดเป็นรูปตามต้องการ นำมาประดิษฐ์ ตุ๊กตา ดอกไม้ หรืออื่น ๆ เมล็ดพืชเช่นน้ำร้อน ร้อยเป็นเส้น เปลือกไม้แกะเป็นชิ้น ๆ สำหรับประดับตกแต่ง

2. เศษวัสดุจากสัตว์ วัสดุต่างๆ ที่ได้จากสัตว์ เช่น เปลือก ตัวสัตว์ ผลิตผลจากสัตว์ สิ่งที่มีกนำมาใช้ได้แก่ เปลือกหอยต่างๆ ชากหอย ปะการัง กัลปังหา หอยเม่น ดากทะเล (ลึนทะเล) ชากปู กุ้ง

3. เศษวัสดุอื่น ๆ ที่มาจากธรรมชาติ เช่น หิน ททราย

ปทุมมาลัย ยวงทองและคณะ (2539 : 42 – 43) ได้แยกประเภทวัสดุศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยออกเป็น 2 ประเภท โดยอธิบายไว้ดังนี้

1. วัสดุธรรมชาติ หมายถึง วัสดุที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จัดเป็นวัสดุดิบที่ยังไม่มีการแปรรูปหรือสภาพให้เป็นของใหม่ซึ่งได้แก่

ไม้ นับตั้งแต่ลำต้น กิ่งใบ ราก เปลือก ดอก กาบ ฯลฯ เมล็ดพืชและผลไม้ เช่น มะขาม ละหุ่ง กระถิน ส้ม แดงโม ตะเคียน ข้าวฟ่าง ถั่วต่างๆ ฯลฯ

เปลือกหอย หอยโข่ง หอยขม หอยแครง หอยแมลงภู่ หอยกาบ ฯลฯ

หิน หินภูเขา หินชนวน หินอ่อน หินสบู่ กรวด ททราย ฯลฯ

ดิน ดินเหนียว ดินแดง ดินขาว ดินลูกรัง ฯลฯ

ขนสัตว์ นกยูง ไก่ เป็ด ห่าน หางกระรอก ฯลฯ

กระดูก กระดูกสัตว์ เขาสัตว์ ฟันสัตว์ ฯลฯ

เกล็ดปลา ปลาตะเพียน ปลาช่อน ปลาหมอ ฯลฯ

2. วัสดุสังเคราะห์ ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ การค้นคว้าวิจัย เป็นไปอย่างกว้างขวาง ทำให้มีการคิดค้นผลิตภัณฑ์สังเคราะห์ขึ้นมาใช้แทนวัสดุธรรมชาติ เมื่อเปรียบเทียบคุณสมบัติและประสิทธิภาพแล้ว พบว่า วัสดุสังเคราะห์บางอย่างดีกว่าวัสดุธรรมชาติ

แต่บางอย่างวัสดุธรรมชาติมีคุณสมบัติและประสิทธิภาพดีกว่าวัสดุสังเคราะห์ ที่เห็นกันอยู่ทั่วไป ได้แก่

เศษผ้า ไม่ว่าจะเหลือจากการตัดเย็บแล้วหรือเสื้อผ้าที่ใช้แล้วขาด สวมใส่ต่อไปไม่ได้ หรือ ผ้าขาว ผ้าสี ผ้าที่มีลวดลายแตกต่างกันออกไป

เศษกระดาษ กระดาษหนังสือพิมพ์ ถุงกระดาษ กระดาษห่อของขวัญ สมุด หนังสือที่ใช้แล้ว ฯลฯ

เศษพลาสติก กระดุม ขวด กระจัง กระจก ก่อ่ง ฯลฯ

เศษเชือก เชือกป่าน เชือกด้ายดิบ เชือกไนลอน ฯลฯ

เศษหนัง สายนาฬิกา รองเท้า เข็มขัด ฯลฯ

เศษโลหะ ตะปู น็อต ฝาน้ำอัดลม ขีป เข็ม ลวด ตะขอ ส้อม ฯลฯ

นอกจากการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการสร้างงานศิลปะแล้ว ยังมีการใช้สกัดสีจากธรรมชาติมาใช้ในการสร้างงาน โดยมีศิลปินและนักวิชาการกล่าวถึงการนำสีธรรมชาติมาใช้ ดังนี้

Laura Carlson(1993) ได้กล่าวถึงการนำสีธรรมชาติจากพืชชนิดต่างๆในกิจกรรมศิลปะ ดังนี้

-สีเหลือง ได้จาก ดอกสร้อยทอง ดอกแซสซาเฟรส(sassafras) เปลือกผลทับทิม

ผิวหัวหอมใหญ่ ใบต้นหนิว ดอกดาวเรือง ผิวเปลือกส้ม

-สีแดง ได้จาก ผลเชอร์รี่ เปลือกต้นเบิร์ช (birch)

-สีฟ้า-เขียว ได้จาก เปลือกของต้นหนิว (ที่หั่นลงพื้นแล้ว)

-สีม่วง ได้จาก แบล็กเบอร์รี่(blackberries) เอลเดอร์เบอร์รี่(elderberries)

รูปแบบการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ

-สีฟ้า ได้จาก ใบผักกาดม่วง เมล็ดทานตะวัน

-สีเขียว ได้จาก ก้านหัวแครอท ต้นหญ้า ผักโขม มอส

-สีน้ำตาลอ่อน ได้จาก เปลือกถั่วอลันท์ ใบชา กาแฟ

ญานวิทย์ กุญแจทอง ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการสกัดสีธรรมชาติจากพืช และสมุนไพรไทยมาใช้ในการสร้างงานภาพพิมพ์ และได้มีการจัดแสดงงานทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ได้กล่าวถึงการนำสีธรรมชาติว่า การนำสีบนโลกนี้น่าจะเริ่มต้นจากการใช้สีที่มาจาก

ธรรมชาติก่อน แล้วค่อยพัฒนาไปตามเทคโนโลยีในยุคสมัยนั้นที่ค้นพบ(ญาณวิทย์ กุญแจทอง ,2547) และได้กล่าวถึงการใช้สีธรรมชาติ ดังนี้

-ชาวตะวันตกใช้สีที่ได้จากปล่องเตาเผาถ่านมาย้อมผ้าขนสัตว์ ได้สีเหลืองอ่อนไปจนถึงสีน้ำตาลเข้ม

- ชาวอังกฤษใช้สีแดงที่ได้มาจากดอกคำฝอยย้อมริบบิ้นเพื่อผูกเอกสารทางราชการ
- ชาวจีนและญี่ปุ่นใช้สีดำจากการเผาของต้นสน นำมาผลิตหมึกดำไว้เขียนตัวอักษร
- ชาวเม็กซิกันทำสีม่วงเพื่อนำมาย้อมผ้าจากหอยชนิดหนึ่งซึ่งขับสารที่ตกใจออกมา

จากประเภทและความหมายของวัสดุธรรมชาติที่กล่าวมาข้างต้น วัสดุที่นำมาใช้ในการสร้างงานศิลปะแบ่งออกเป็น ได้แก่ เศษวัสดุ วัสดุสังเคราะห์ และวัสดุธรรมชาติ ซึ่งวัสดุธรรมชาติสามารถแบ่งออกเป็น

1. วัสดุธรรมชาติจากพืช
2. วัสดุธรรมชาติจากสัตว์
3. วัสดุธรรมชาติอื่นๆ เช่น ดิน หิน ทราย

แนวทางการนำวัสดุธรรมชาติมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ

ปาโบล ปิกัสโซ(Pablo Picasso) ศิลปินแนว cubism ชาวสเปน เป็นผู้เริ่มนำวัสดุจริงมาปะติดบนภาพเขียน เน้นให้เกิดความประสานกลมกลืน เกิดความรู้สึกสัมผัสตามความเป็นจริง จึงเกิดเป็นแบบอย่างของศิลปินขึ้น เรียกว่าภาพปะติด(Collage) วิธีการแก้ปัญหาของปาโบล ปิกัสโซในระยะนั้น เกิดความแตกตื้นกันมากในวงการศิลปะ เพราะไม่มีใครทำมาก่อน ต่อมาจึงมีการใช้วัสดุจริงในการสร้างสรรค์อย่างมากโดยเฉพาะวงการศิลปะ การนำวัสดุจริงมาใช้นั้นเป็นการประหยัดต้นทุนในการสร้างสรรค์ผลงานลงบนพื้นระนาบเรียบของผิวผ้าใบ กระดาษ ฯลฯ อันเป็นการสร้างความรู้สึกแปลกใหม่ เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มาสู่วงการศิลปะให้ก้าวหน้าต่อไป (Preble,1994:420)

ศิลปินใช้ความใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับสิ่งแวดล้อมในการสร้างสรรค์อย่างจริงจังเริ่มตั้งแต่ประมาณ ค.ศ. 1960-70 เป็นต้นมาเท่านั้น โดยจะเห็นได้ชัดจากการเกิดขึ้นของแนวงานศิลปะที่เรียกว่า Land Art, Earth Art และ Environmental Art ซึ่งศิลปินจะทำงานในสิ่งแวดล้อมและใช้วัสดุทางธรรมชาติในการทำงานมากขึ้น งานแนว Earth Art ในยุคแรกๆ อาจจะมีบางลักษณะที่คล้ายกับว่าจะเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมอยู่บ้าง เช่น ผลงาน "Spiral Jetty" ของ

Robert Smithson ที่เป็นการนำดินไปถมบริเวณชายหาดให้ขุดเป็นรูปก้นหอยขนาดใหญ่ยื่นลงไป
ในทะเล อาจถูกมองว่าเป็นการทำลายระบบนิเวศน์บริเวณชายฝั่งได้ (อภิชาติ พลประเสริฐ, 2550)

ริชาร์ด แฮร์ริส (Richard Harris) ศิลปินชาวอังกฤษสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้เศษหิน
และไม้มาสร้างเป็นงานประติมากรรมโดยประมาณ ค.ศ. 1960 – 70 ศิลปินมีแนวความคิดที่จะ
สร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับสิ่งแวดล้อม โดยเห็นได้ชัดจากการ
เกิดขึ้นของแนวศิลปะที่เรียกว่า Environmental Art เก็บเศษไม้และหินมาสร้างเป็น
ประติมากรรมโดยใช้เทคนิควิธีการแบบเดียวกับที่ชาวบ้านใช้ในการก่อสร้างและทำเครื่องมือต่างๆ
ผลงานที่ได้จึงมีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ของผู้คนในพื้นที่ งานศิลปะ
ลักษณะนี้จะเปลี่ยนสภาพไปตามธรรมชาติ (อภิชาติ พลประเสริฐ, 2550)

แอนดี้ โกลด์เวอร์ที (Andy Goldsworthy) ศิลปินชาวอังกฤษมีแนวความคิดในการ
สร้างสรรค์ผลงานศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ และวัสดุในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการค้นคว้าเกี่ยวกับ
ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และธรรมชาติ โดยโกลด์เวอร์ที เริ่มทำการสำรวจเรื่องรูปแบบของ
ธรรมชาติ ด้วยการจัดเตรียมวัสดุธรรมชาติต่างๆที่แปลกออกไป และสร้างงานโดยใช้สีและรูปทรง
ที่มีความโดดเด่นจากธรรมชาติรอบข้าง วัสดุที่เขาใช้เป็นวัสดุธรรมชาติ เช่น กิ่งไม้ โคลน หิมะ
หิน ไม้หนาม หยาดน้ำแข็ง ใบไม้และดอกไม้ ซึ่งจะมีความคงทนอยู่ได้ไม่นาน เขาจึงมีการเก็บ
ผลงานส่วนมากในรูปแบบของภาพถ่าย

สำหรับในประเทศไทย การใช้วัสดุธรรมชาติเพื่อสร้างสรรค์งานศิลปะ ปรากฏอยู่ใน
งานศิลปกรรมแนวสื่อประสม ซึ่งวิโชค มุกดามณี (2545) ได้ทำการวิจัยและรวบรวมตัวอย่าง
ผลงานของศิลปิน ที่มีทั้งการใช้วัสดุธรรมชาติผสมผสานกับวัสดุอื่น ๆ เช่น วัสดุสำเร็จจาก
กระบวนการอุตสาหกรรมและยังมีการใช้วัสดุธรรมชาติหลากหลายชนิดมาประกอบกัน ศิลปิน
บางท่านมีแรงบันดาลใจอันเกิดจากตัววัสดุธรรมชาติ เช่น แนวความคิดจากคุณค่าของตัววัสดุ
แนวความคิดจากที่มาของตัววัสดุ การใช้วัสดุในการสื่อความหมาย เป็นต้น ตัวอย่างศิลปินไทย
ที่มีการสร้างงานศิลปกรรมแนวสื่อประสมและนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ได้แก่

ชลูด นิมเสมอ ได้ทดลองสร้างงานสื่อประสมโดยการใช้วัสดุทั้งที่ได้มาจากธรรมชาติ
วัสดุสำเร็จรูปจากกระบวนการทางอุตสาหกรรม และใช้ร่างกายแสดงร่วมกับผลงาน ในผลงาน 3
มิติ ชื่อ “ประติมากรรมชนบท” ซึ่งสื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปตามกระแส
ของความเจริญของเมือง โดยศิลปินให้ความเห็นว่า การใช้วัสดุในงานนี้ว่า เป็นการใช้เพื่อแสดง

แนวความคิด ไม่ใช่เพื่อความงามของวัสดุหรือรูปทรง การประกอบกันของตัววัตถุ เนื้อวัสดุ และสีต่างๆ เป็นส่วนที่แสดงให้เห็นถึงความคิดที่มุ่งเน้นในความผูกพันของวัตถุกับผู้คนในสิ่งแวดล้อม

มณฑิธร บุญมา สร้างผลงาน 3 มิติ และสร้างผลงานด้วยแนวทางศิลปะจัดวาง (Installation) มีการทดลองใช้วัสดุและสิ่งทอจากท้องถิ่น รวมทั้งพัฒนาผลงานให้มีทั้งภาพ เสียง และกลิ่น โดยมณฑิธร บุญมา มีความสนใจในคุณค่าและ ความหมายในแง่ต่างๆของวัสดุ สิ่งของรอบตัว

กมล เผ่าสวัสดิ์ สร้างงานทั้งแนวศิลปะจัดวาง (Installation) และศิลปะเพอร์ฟอร์แมนซ์ (Performance) และมีความสนใจในปัญหาสภาพแวดล้อม และ นำมาใช้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างผลงาน เช่น ปัญหาเรื่องน้ำและดิน

วิโชค มุกตมณี สร้างผลงานลักษณะ 3 มิติ ที่มีขนาดใหญ่กินพื้นที่มากขึ้น มีการใช้วัสดุที่เป็นผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรมและวัสดุธรรมชาติร่วมในงานศิลปะจัดวาง

นิพันธ์ โอฟารนิเวศน์ แต่เดิมเป็นศิลปินภาพพิมพ์ สร้างงานจัดวางชื่อ “จิตกรรมสำหรับแม่ของฉัน” พ.ศ. 2538 – 2539 โดยใช้วิธีการพิมพ์ลายนิ้วมือลงบนกระดาษสา ใช้ น้ำเต้าและน้ำมันประกอบในภาพลายนิ้วมือและจัดวางบนพื้น

อดุลย์ บุญฉ่ำ เป็นประติมากรที่แสดงออกด้วยประสบการณ์ของตัวเองต่อชีวิตชนบทในผลงานชื่อ “จินตนาการจากเครื่องมือเครื่องใช้พื้นฐาน” พ.ศ. 2535 อดุลย์ใช้ไม้ไผ่ กะลามะพร้าว ดินและกระดาษ โดยใช้ข้าวเหนียวตำกับกระดาษเพื่อประกอบรูปทรง แสดงวิถีการดำเนินชีวิตของเกษตรกรทำให้ประติมากรรมมีลักษณะท้องถิ่นต่างไปจากวัสดุของสังคมสมัยใหม่

อมร พิณพิมาน เป็นอีกคนที่สนใจสร้างงานจัดวางจากเรื่องราวของความเชื่อแบบไทย เขาได้สร้างงานหลายชิ้นที่ใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ดิน ไม้ ฝ้ายอมสี ขณะที่ ปรีกมล เชี่ยววานิช สร้างงานเศษเปลือกไม้ปะปัดแล้วระบายสี เสนอสาระเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและชีวิตสัตว์ป่า

การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในวงการศิลปะมีมาตั้งแต่ในอดีต ไม่ว่าจะเป็นศิลปินต่างประเทศ หรือศิลปินไทย ผลงานที่ศิลปินสร้างสรรค์ขึ้นมีความหลากหลายและมีคุณค่าจากความงามของวัสดุแต่ละชนิด และยังสอดคล้องกับสภาวะปัจจุบันที่มีการลดการใช้สารเคมีที่มีพิษตกค้างในสิ่งแวดล้อม

การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ พบว่าในวงการศึกษาของประเทศไทย ได้มีการส่งเสริมให้ใช้วัสดุธรรมชาติมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ เช่น

ฝ่ายตำราโรงเรียนรุ่งอรุณ (2550) ได้มีการจัดทำหนังสือเรียนศิลปะ MORE THAN ART มากกว่าศิลปะ ซึ่งมีการส่งเสริมให้ใช้วัสดุธรรมชาติมาใช้เป็นสื่อและอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน และได้มีแนวความคิดหลักที่จะให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าความสำคัญของธรรมชาติ สามารถนำวัสดุจากธรรมชาติมาใช้สร้างสรรค์ รู้จักการสังเกตสิ่งต่างๆรอบตัว และเป็นไม่เบียดเบียนสภาพแวดล้อม โดยกิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ ที่สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย มีดังนี้

- เล่นสีจากใบไม้ ดอกไม้ เป็นกิจกรรมที่ครูพาเด็ก ๆ ออกค้นหาสีจากใบไม้ ดอกไม้ รอบ ๆ บริเวณโรงเรียน โดยทดลองฝนหาสีบนแผ่นกระดาษก่อนที่จะเลือกเก็บมาเฉพาะสีที่ตัวเองต้องการ มาได้มาวาดรูปลงกระดาษด้วยวิธีการ ภู ฝน ขยี้ ทำให้เด็กรู้ถึงที่มาของสีที่หลากหลาย อย่างสนุกสนานและรวดเร็ว ระบุลักษณะของสีได้อย่างละเอียดยิ่งขึ้น นอกจากนี้เด็ก ๆ ยังได้ตื่นตื้นกับลูกเล่นของธรรมชาติที่บางครั้งก็ไม่ใช่อย่างที่เห็น เช่น กลีบดอกชบาสีแดงดูออกมาเป็นสีน้ำเงิน

- วาดภาพจากสีดิน โดยนำดินที่ได้มาเรียงดูความแตกต่าง สี และชักชวนให้เด็ก ๆ ระบุว่าได้สีอะไรกันบ้าง จากนั้น นำดินมาผสมกับน้ำ เพื่อนำมาใช้สร้างผลงาน นอกจากนี้ครูยังเพิ่มทักษะการสังเกตที่ละเอียดยิ่งขึ้นให้กับเด็ก โดยพาให้เด็ก ๆ ระบุลักษณะความแตกต่างของสีที่ดูเหมือน ๆ กันได้ เช่น ดิน ครูเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ สร้างทัศนคติ ที่ดีจากการกล้าทดลองทำงานด้วยวิธีที่ตนเองไม่คุ้นชิน ไม่ว่าจะ เป็น ลักษณะของสี ความแฉะ ร่วน แน่น ก่อให้เกิดสายตาสีที่พิจารณามากขึ้น เห็นความแตกต่างที่ใกล้เคียงกัน โดยการพาเด็ก ๆ นำธรรมชาติ มาประยุกต์ใช้เป็นอุปกรณ์ทำงานศิลปะได้อย่างง่าย ๆ เช่น ใช้กิ่งไม้ ใบไม้ นิ้วมือ มาวาดภาพจากสีดิน

- ใบไม้สร้างสรรค์ เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองความเป็นไปได้ของการสร้างสรรค์งานศิลปะ ได้นึกเชื่อมโยงสัดส่วน รูปร่าง ของสัตว์ในจินตนาการของตนเองกับรูปร่างของใบไม้ ทำให้เด็ก ๆ มีมิติในการมองหลากหลาย ด้วยการจับใบไม้มาจัดเรียงให้เกิดภาพตามจินตนาการของตน

-ของเล่นจากใบไม้ โดยใช้ใบไม้เป็นวัสดุในการทำงาน 3 มิติ ได้แก่ การฉีก การพับ และการเจาะ และประกอบชิ้นส่วนเข้าด้วยกันโดยอาศัยเครื่องมืออย่างง่าย ๆ หรือสร้างชิ้นใหม่ เช่น ไม้กลัด ทำให้เด็ก ๆ รู้จักใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับธรรมชาติของวัสดุในการประดิษฐ์ ของเล่นจากใบไม้ ได้แก่ ภูใบมะยม ภูใบมะม่วง ตีกลัดตาห้วยปลี ปลากระเบนใบไม้

-การสร้างภาพจากลูกโป่งก้านผักบุ้ง โดยการนำก้านผักบุ้ง มาตัดเป็นท่อน ๆ ตัดปลายแฉก แล้วนำไปแช่น้ำให้ปลายบานออก จากนั้น ผสมน้ำที่ได้จากสีธรรมชาติ เช่น ดอกอัญชัน ขมิ้น ใบตำลึง กับสบู่ แล้วใช้ก้านผักบุ้งจุ่มน้ำสี แล้วลองเป่าฟองสบู่ลงบนสมุดที่รองอยู่ จะทำให้เกิดลวดลายที่แตกต่างกัน

-เขียนภาพบนดิน เป็นการส่งเสริมทักษะการใช้ร่างกาย ที่เป็นเครื่องมือธรรมชาติ สิ่งที่ได้จากการเขียนบนพื้นดิน หรือใช้กิ่งไม้เพื่อวาดภาพบนดินตามจินตนาการ ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้เรื่องขนาด การกะประมาณที่สอดคล้องกับการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อของร่างกาย เพื่อวาดภาพขนาดใหญ่ซึ่งไม่มีกรอบจำกัด เมื่อไม่มีกรอบจำกัด เด็ก ๆ ก็จะมีวิธีในการสร้างสรรค์ ศิลปะที่หลากหลายมากขึ้น และมีการใช้ ใบไม้ ดอกไม้ ต้นหญ้า เมล็ดพืช ฯลฯ มาตกแต่งร่วมกับงานวาดภาพบนดิน

-ค้นหาสี ทำเครื่องมือ เป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็ก ๆ เกิดการสังเกตอย่างมีจุดมุ่งหมาย ในการเลือกเก็บดิน ดอกไม้ ใบไม้ เพื่อนำมาทดลองทำสีอย่างง่าย ๆ เช่น การนำดินมาผสมน้ำ การนำใบไม้มาทุบ ผน บด ขยี้ ซึ่งสีที่ได้ก็อาจไม่เป็นอย่างที่ใจคิดไว้ เช่น ดอกชบาสีแดง ผนแล้วกลับให้สีน้ำเงิน ที่นอกจากจะทำให้เด็ก ๆ ยอมรับในความหลากหลายแล้ว ความไม่คงที่ตายตัวของธรรมชาติ ยังสร้างความตื่นเต้นในการค้นหาสีให้กับเด็ก ๆ แตกต่างจากการใช้สีสำเร็จรูปทั่ว ๆ ไปอีกด้วย ประกอบด้วยกิจกรรมวาดภาพบนผนังด้วยสีน้ำดิน และดอกไม้ วาดภาพบนผนังด้วยขนนก สร้างพู่กันจากเส้นผม

- ส่งภาพส่งข่าว เป็นกิจกรรมวาดภาพบนใบไม้ ซึ่ง เด็กได้ฝึกทักษะการสังเกต และทดลองอย่างเป็นอิสระ ตั้งแต่การเลือกใบไม้แต่ละชนิดมาทดลองเขียน ทดลองใช้อุปกรณ์ต่างๆ เช่น นิ้วมือ กิ่งไม้ ทำให้ได้เห็นคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น สีอ่อนแก่ มันวาว รูปร่างขนาดที่หลากหลาย ใบนี้ฉีกขาดง่าย เปราะ เหนียว หนา หอมเปรี้ยว ๆ การระบุลักษณะเหล่านี้จะเป็นการย้ำให้การสังเกตเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

- รู้จักพื้นผิว โดยการใช้นิ้วสัมผัสเพื่อลอกลายจากพื้นผิววัสดุรอบ ๆ ตัวอย่างง่าย ๆ เป็นขั้นตอนแรกที่ย่อยต่อการเรียนรู้และทดลองลงมือทำ เด็ก ๆ เริ่มเข้าใจว่าพื้นผิวที่ไม่สม่ำเสมอ(แม่พิมพ์) จะทำให้เกิดลวดลายได้ และเราสามารถสร้างลวดลายนั้นซ้ำๆ ซึ่งแตกต่างจากการวาด ความเข้าใจเหล่านี้เป็นความเข้าใจในพื้นฐานงานพิมพ์ นอกจากนี้กิจกรรมนี้ยังเปรียบเสมือนตัวจุดประกายที่จะกระตุ้น ดึงดูดความสนใจ และสร้างความสนุกในการสังเกตสำรวจ และค้นหาพื้นผิวจากสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เพื่อนำมาสร้างแม่พิมพ์ในขั้นต่อไป

- พิมพ์มือเป็นภาพ กิจกรรมนี้จะช่วยให้เด็ก ๆ เห็นถึงที่มาและเอกลักษณ์พื้นฐานของงานพิมพ์ นั่นคือศักยภาพในการสร้างภาพที่มีลักษณะเหมือนหรือใกล้เคียงกันในจำนวนมากได้ เด็ก ๆ ยังจะได้รับรู้ปัจจัยต่าง ๆ ที่เอื้อให้ภาพพิมพ์มีความสมบูรณ์ไม่ว่าจะเป็นภาพการกดหมึกมือ ปริมาณเนื้อสี ที่ทำให้ภาพจากแม่แบบเดียวกันมีลักษณะความคมชัดของลวดลายต่างกันได้ เป็นการปูพื้นฐานก่อนที่จะสร้างแม่พิมพ์และทำงานพิมพ์อย่างเต็มรูปแบบต่อไป

- พิมพ์ลายใบไม้เป็นภาพ กระบวนการนี้เป็นการใช้แม่พิมพ์ธรรมชาติ(ใบไม้) มาสร้างงานพิมพ์ แม่พิมพ์ใบไม้ นอกจากจะให้รูปร่างรูปทรงแล้วยังให้ลวดลายของใบอีกด้วย เด็ก ๆ จึงต้องอาศัยการสังเกตที่ละเอียดยิ่งขึ้นเพื่อที่จะเลือกใช้ลวดลายของใบไม้แต่ละชนิดให้เหมาะสมกับภาพที่จะสร้าง เช่น ลายนี้คล้ายเกล็ดปลา ลายนี้เหมือนน้ำไหล เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมี โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก ซึ่งเป็นโรงเรียนอนุบาลที่ใช้แนวทางการศึกษาออลธอร์พ และมีแนวความคิดในการให้เด็กใช้วัสดุอุปกรณ์ในกิจกรรมต่างๆที่เป็นวัสดุธรรมชาติ ซึ่งโรงเรียนได้ใช้คิดของหลักมนุษยปรัชญาที่ว่า “มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ” สื่อของเล่นเป็นวัสดุพื้นๆจากธรรมชาติ ตามท้องถิ่นและฤดูกาล เช่น ก้อนหิน เปลือกหอย ขนสัตว์ ผ้าสีต่างๆ ตุ๊กตาผ้าที่ทำเอง ใบไม้ ลูกสน ไม้บล็อกลูก เป็นต้น ของเล่นธรรมชาติเหล่านี้ช่วยให้เด็กใช้พลังสมองคิดค้น ดัดแปลงวิธีการเล่น มีสมาธิในการเล่นในแบบของตนเอง และพอใจกับการคิดจินตนาการ ที่ตอบสนองความต้องการในการเล่นของตนเอง (วรวรรณ เหมชะญาติ)

รูปแบบการใช้วัสดุธรรมชาติในกระบวนการสร้างงานศิลปะ

การใช้วัสดุธรรมชาติในกระบวนการสร้างงานศิลปะ มีการใช้ในรูปแบบที่หลากหลาย ได้มีนักวิชาการกล่าวถึงการใช้วัสดุในการจัดกิจกรรมศิลปะดังนี้

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525) กล่าวว่า ส่วนประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการเรียนการสอนศิลปะศึกษา ซึ่งครูต้องเอาใจใส่เลือกใช้ให้เหมาะสมเพื่อช่วยให้การเรียนการสอนได้ผลเต็มที่ คือวัสดุ อุปกรณ์

ชวลิต ดาบแก้ว และสุดาวดี เหมทานนท์ กล่าวว่า สื่อการสอน หมายถึง เครื่องมือตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนการสอน ได้รับความสนใจผู้เรียนให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างรวดเร็ว เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ สื่อการเรียนการสอนได้แก่ เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์และวิธีการ

Eglington (2003) ได้นำวัสดุอุปกรณ์และสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก ดังนี้

อุปกรณ์ในการวาด ได้แก่ สีเทียนสีผึ้งแบบหนาและบาง สีน้ำมัน ชอล์กสีขาวและสีต่าง ๆ ดินสอ ถ่าน ดินสอสี น้ำยาเคลือบรูปภาพ กระจกมองวาด สมุดวาดภาพ

สื่อในการระบายสี ได้แก่ นิ้วมือ ซึ่งการระบายสีด้วยนิ้วมือเป็นสิ่งที่เหมาะกับเด็ก สีจะไม่หยดและง่ายต่อการควบคุม สีฝุ่น สีน้ำ และภาชนะใส่น้ำ

แปรง แปรงขนาดต่าง ๆ แปรงที่มีด้ามจับสั้น ยาวต่างกัน แปรงสำหรับสีน้ำและกาว ในรูปแบบงานต่าง ๆ กัน

กระดาษ กระดาษรูปปร่างต่าง ๆ เช่น สีเหลืองผืนผ้า จัตุรัส รูปหลายเหลี่ยม วงกลม วงรี เป็นต้น กระดาษที่มีน้ำหนัก พื้นผิว และสีต่าง ๆ เช่น กระดาษชำระ กระดาษลอกลาย กระดาษไข กระดาษฟอล์ย กระดาษสำหรับฉีก ทำงานโครงสร้าง วาด ระบายสีและพิมพ์ภาพ กระดาษสำหรับวาดและร่างภาพ

สื่อในการพิมพ์ หมึกพิมพ์ ลูกกลิ้งสี ภาด แม่พิมพ์ ฟองน้ำ พลาสติกคลุมโต๊ะ และแม่พิมพ์จากพื้นผิวต่าง ๆ

เครื่องเคลือบเซรามิค ดินปั้นแบบแห้ง เครื่องมือไม้ที่ใช้ในการปั้น ลูกกลิ้ง ฟองน้ำ กระดาษไม้ซึ่งผืนผ้าใบ ภาชนะเล็ก ๆ สำหรับใส่น้ำและดินส่วนเกินและถึงมีฝาปิดสำหรับเก็บดิน

งานโครงสร้าง ไม้บล็อกล ทวาย เส้นลวด ไม้ กระดาษแข็ง และเครื่องมือสำหรับตัดและติด

พื้นผิว เส้นใยชนิดต่าง ๆ (ผิวสัมผัส สี รูปแบบ ความเรียบ ขนาด) โคมพรม ด้าย กระดาษแข็งที่ใช้เป็นเครื่องมือทอผ้า ตะขอ สีย้อมผ้า ทั้งสีธรรมชาติและสีสังเคราะห์

สื่อธรรมชาติ ส่วนมากที่นำมาใช้ได้แก่ เปลือกหอย ไม้ แขนงกิ่งไม้ ใบไม้ ก้อนหินและหิน วัสดุเหล่านี้นำมาใช้เป็นอุปกรณ์วาด ทำสัญลักษณ์ สร้างพื้นผิว ทำภาพพิมพ์ทำงานปั้น สร้างงานโครงสร้าง นำมาเป็นวัสดุในการวาด ลงสีหรือพิมพ์ลงบนวัสดุนั้น ๆ สื่อธรรมชาติยังสามารถนำมาใช้ในรูปแบบเพื่อการสังเกตเป็นแบบวาดและค้นหา และยังเป็นผลิตภัณฑ์ในการสกัดสีออกมาใช้ได้

สื่ออื่น ๆ ได้แก่ กรรไกรสำหรับเด็ก เชือก ไม้กระดาน เทปกาว กาวพีวีเอ กาวแท่ง กาวน้ำ ผ้าสักหลาด วัสดุที่หาได้และนำกลับมาใช้ใหม่ คลิป กล้อง กำแพงที่มีพื้นผิวต่าง ๆ ฟองสบู่ กล้องขยาย แว่นขยาย กระจก

สื่อทางศิลปะที่ไม่ปลอดภัยกับเด็ก เช่น กาวอีพอกซี ของมีความแหลมคม รวมถึงมุมของกระดาษ สีที่ไม่มีน้ำผสม

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525) ได้ให้ความหมายและกล่าวถึงวัสดุ และอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมศิลปะ ดังนี้

วัสดุ หมายถึง สิ่งที่ใช้แล้วหมดเปลืองไป เช่น กระดาษ สี กาว อาจมีขายอยู่ทั่วไป หรือเป็นวัสดุเหลือใช้ หรือวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น

1. วัสดุที่ต้องซื้อ

1.1 สีที่เป็นแท่ง ได้แก่

- สีเทียน (wax crayon)
- สีชอล์ก (pastel)
- สีถ่าน
- สีเมจิก หรือปากกาสักหลาด

1.2 สีที่ต้องผสมน้ำ หรือเป็นน้ำ ได้แก่

- สีฝุ่น หรือสีโปสเตอร์
- สีคราม ราคาถูกใช้แทนสีฝุ่นได้ โดยเฉพาะการวาดภาพด้วยการละเลง (fingerpaint)
- สีโปสเตอร์น้ำ (tempera)
- สีน้ำ มีเนื้อบางใส

1.3 กระดาษ มีหลายรูปแบบ ควรเลือกใช้ตามลักษณะของกิจกรรม

- กระดาษสำหรับการวาดภาพระบายสี เช่น กระดาษปอนด์ กระดาษดำ
- กระดาษใช้กับงานศิลปะอย่างอื่น เช่น กระดาษมัน กระดาษสา

1.4 ดิน

-ดินน้ำมัน

-ดินเหนียว

1.5 กาว เช่น กาวยาง กาวขาว กาวแป้งเปียก

1.6 เทป เช่น เทปเหนียว เทปใส

1.7 ไม้เนื้ออ่อน เช่น ไม้โมก ไม้ฉำฉา สำหรับวาด

1.8 ผ้า เช่น ผ้ากระสอบ

1.9 วัสดุเบ็ดเตล็ดอื่นๆ เช่น หมึกพิมพ์ หมึกอินเดียน กระดาษทราย เป็นต้น

2. วัสดุที่ไม่ต้องซื้อ

2.1 เศษวัสดุ หรือวัสดุเหลือใช้ เช่น เศษไม้ กระป๋อง ขวด กล่อง ด้าย เศษไหมพรม เศษผ้า เศษกระดาษ กระดาษ

หนังสือพิมพ์ กระดาษที่แกะจากกระดาษห่อของขวัญ รูปจากหนังสือพิมพ์ ไม้ไอศกรีม ถ้วยไอศกรีม ขี้เลื่อย

2.2 วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น กะลามะพร้าว กก หญ้า ปอ ป่าน เมล็ดพืช ทางมะพร้าว กาบมะพร้าว ใบลาน ใบจาก ใบตอง ทราย เปลือกหอย เปลือกไม้ ใบไม้ ไม้ไผ่

การให้นักเรียนใช้เศษวัสดุ และวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นสำหรับทำงานศิลปะนี้ นอกจากจะเป็นการประหยัด เหมาะกับสภาพบ้านเมืองไทย แล้วยังเป็นพื้นฐานให้นักเรียนรู้จักวิธีคิดแก้ปัญหา และวิธีคิดพลิกแพลง สร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ นอกจากนี้การที่นักเรียนได้เห็น ได้สัมผัสสิ่งที่มีรูปทรง และลักษณะผิวต่างๆ กัน ยังเป็นการขยายประสบการณ์ การรับรู้ความแตกต่างของรูปทรง ลักษณะผิว และลักษณะพิเศษของสิ่งเหล่านั้น และสามารถนำการรับรู้นั้นไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการสร้างงานศิลปะได้ดียิ่งขึ้นด้วย (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร, 2525)

อุปกรณ์ หมายถึงเครื่องมือที่ใช้ในการทำงาน เป็นสิ่งที่ไม่หมดเปลืองไปในการใช้ตามปกติ แต่มีอายุการใช้งานยาวนานตามชนิดหรือคุณภาพของสิ่งนั้นๆ อุปกรณ์สำหรับการทำงานศิลปะของนักเรียนประถมศึกษาได้แก่

1. มีด สำหรับตัด กรีด คุรด ควรให้มีการใช้โดยจำกัด เพราะอาจเกิดอันตรายได้ โดยเฉพาะเด็กเล็กไม่ควรให้ทำงานที่ต้องใช้มีด
2. ลูกกิ้ง สำหรับงานพิมพ์ภาพ
3. เครื่องมือแกะสลัก (สำหรับเด็กโต)

4. กรรไกร สำหรับตัด ควรใช้ชนิดที่ปลายมน เพื่อลดอันตรายในการใช้
5. พู่กันกลม สำหรับระบายสีและพู่กันแบนสำหรับทาสีพื้นหรือเขียนตัวหนังสือ พู่กันที่ดี ควรมีขนเข้ารูปรวมกันเป็นอันดี เวลาจุ่มน้ำแล้วยกขึ้นจะคงรูปเรียบร้อย
6. เครื่องเขียนอื่นๆ เช่น ปากกาเขียนแบบ (สำหรับเด็กโต) ไม้บรรทัด เครื่องเย็บกระดาษ ฯลฯ

สรุปได้ว่า การนำวัสดุทางศิลปะมาใช้ มีความหลากหลาย ในส่วนของวัสดุธรรมชาติ แบ่งการใช้ได้ 3 แบบ ได้แก่

1. การนำมาใช้เป็นอุปกรณ์ในการสร้างงาน เช่น เอากิ่งไม้มาจุ่มสีและวาดภาพ
2. การนำมาใช้เป็นวัสดุในการสร้างงานโดยตรง เช่น วาดภาพลงบนก้อนหิน
3. การนำมาเป็นสื่อในการสร้างงาน เช่น ให้เด็กสังเกตธรรมชาติและนำมาสร้างงาน

อันตรายจากสารพิษในวัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะ

การพิจารณาเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น ปัจจัยหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรกคือ ความปลอดภัย ทั้งในด้านกายภาพและชีวภาพ Koster (2008) กล่าวว่า ครูผู้สอนที่ทำงานโดยตรงกับเด็ก ควรต้องสร้างสิ่งแวดล้อมที่เด็กสามารถเรียนรู้ได้โดยปราศจากอันตราย การเลือกวัสดุที่ปลอดภัย จัดพื้นที่ทำงานที่ปลอดภัยและกำหนดขอบเขตในการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่จะอนุญาตให้เด็กใช้ได้โดยอิสระ โดยปราศจากอันตรายกับเด็ก

Koster (2008) ได้กล่าวถึงปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เด็กอาจได้รับอันตรายจากการทำงานศิลปะดังนี้

1. อัตราการเผาผลาญของร่างกาย เนื่องจากเด็กมีอัตราการเจริญเติบโตที่มากกว่าผู้ใหญ่ ดังนั้นการดูดซึมสารพิษเข้าสู่ร่างกายจะเกิดขึ้นเร็ว สารพิษหลายชนิดที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของสมองและระบบประสาท
2. ขนาดของร่างกาย ขนาดร่างกายที่เล็กของเด็กทำให้สารพิษที่เข้าสู่ร่างกายเด็กแม้ในปริมาณเล็กน้อยก็อาจเกิดอันตรายได้ และการสัมผัสกับวัสดุทางศิลปะในระยะใกล้ ซึ่งปากและจมูกของเด็กอยู่ใกล้วัสดุมากกว่าผู้ใหญ่ อาจทำให้สัมผัสกับสารพิษหรือแบคทีเรียได้โดยตรง
3. การควบคุมกล้ามเนื้อ ในเด็กเล็กประสิทธิภาพของการควบคุมกล้ามเนื้ออาจไม่เพียงพอต่อการควบคุมเครื่องมือ เช่น ในการเปิดฝาขวดกาว เมื่อเด็กเปิดได้อาจใช้พินกดเป็นต้น

4. ลักษณะนิสัย ในการเรียนรู้ของเด็ก การใช้วัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะอาจก่อให้เกิดอันตรายกับเด็กได้ เด็กมักจะสนใจรูปร่าง สี พื้นผิว หรือกลิ่นของวัสดุต่างๆ เด็กอาจรับประทาน สูดดมทั้งตั้งใจและไม่ตั้งใจ

5. ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม มีปัจจัยหลายอย่างที่เป็นปัจจัยเสี่ยง เช่น สุขภาพร่างกาย การแพ้วัสดุต่างๆ ของเด็ก ร่างกายของเด็กที่อาจมีการสะสมของสารพิษมาก่อน เป็นต้น

Schirmmacher (1998) กล่าวถึงปัจจัยเสี่ยงในการได้รับสารพิษ ดังนี้

1. เด็กจะได้รับสารพิษและมีการดูดซึมสารพิษเร็วกว่าผู้ใหญ่
2. สมอ ปอด และระบบประสาทกำลังอยู่ในการเจริญเติบโตซึ่งอาจทำให้เกิดอันตรายได้
3. เด็กมีภูมิต้านทานต่ำกว่าผู้ใหญ่
4. เด็กมีน้ำหนักตัวน้อย ซึ่งทำให้ปริมาณสารพิษที่ได้รับเข้าไปแม้มีปริมาณน้อย ก็มีผลต่อร่างกาย
5. ในเด็กเล็กอาจมีการเอามือเข้าปากตัวเองหรือกัดเล็บ และยังไม่เข้าใจถึงความจำเป็นในการป้องกันอันตราย

ดังนั้น ครูผู้สอนควรพิจารณาเรื่องความปลอดภัยในการใช้วัสดุด้วยความระมัดระวัง ไม่ว่าจะเป็นวัสดุธรรมชาติแต่ก็อาจมีสารที่เป็นอันตรายกับเด็กได้ ในการใช้วัสดุธรรมชาติ ครูผู้สอนต้องศึกษาถึงรายละเอียดของวัสดุธรรมชาติชนิดนั้น ๆ ก่อนนำมาใช้กับเด็กในชั้นเรียน

การจัดกิจกรรมศิลปะ

ความหมายของกิจกรรมศิลปะ

กิจกรรมศิลปะศึกษาในเด็กปฐมวัยนั้น ตามแนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนใช้คำว่า “กิจกรรมสร้างสรรค์” ในความหมายว่า “กิจกรรมศิลปะศึกษา” ซึ่งนักวิชาการต่างได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ หมายถึง กิจกรรมเกี่ยวกับงานศิลปะศึกษาต่างๆ เช่น การวาดภาพระบายสี การปั้น การพิมพ์ภาพ การพับ ตัด ฉีก ปะ และการประดิษฐ์เศษวัสดุ ฯลฯ ที่มุ่งพัฒนากระบวนการคิดสร้างสรรค์ การรับรู้เกี่ยวกับความงามและส่งเสริมกระตุ้นให้เด็ก

แต่ละคน ได้แสดงออกตามความรู้สึกรู้สึกและความสามารถของตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการ
ประถมศึกษาแห่งชาติ 2537 : 13)

วราภรณ์ รักวิชัย (2527) กล่าวว่า กิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) นั้นหมายถึง
กิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถด้านการใช้กล้ามเนื้อเล็ก ช่วยพัฒนาการกล้ามเนื้อและสายตาให้
สัมพันธ์กันเพื่อเตรียมความพร้อมด้านการเขียน

ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2533 : 4) ได้กล่าวว่า ศิลปะศึกษาเป็นศาสตร์ที่มุ่ง
เป้าหมายไปที่กระบวนการกับความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออก การรับรู้เกี่ยวกับความงาม

จันทวรรณ เทวรักษ์ (2526) กล่าวว่า กิจกรรมสร้างสรรค์หรือกิจกรรมศิลปะศึกษา
หมายถึง กิจกรรมที่เด็ก 3 – 5 ขวบ ได้แสดงความสามารถทางด้านความคิดสร้างสรรค์ให้
ปรากฏออกมาในงานศิลปะด้านต่าง ๆ

ราศี ทองสวัสดิ์ และ ลออ ชูติกร (2529) กล่าวว่ากิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา)
หมายถึง กิจกรรมทางการวาดภาพด้วยสีเทียน การปั้นดินน้ำมัน การเล่นสี ฉีก ปะกระดาศ
วัสดุ ฯลฯ ที่สามารถพัฒนาทักษะการใช้มือ กล้ามเนื้อมือและความคิดสร้างสรรค์เป็นอย่างดี

ดังนั้น กิจกรรมศิลปะ จึงหมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนแสดงออกทาง
ความคิดและจินตนาการอย่างอิสระจากประสบการณ์ของตนเอง โดยผ่านการทำกิจกรรมศิลปะ
เช่น การวาดภาพ ระบายสี การปั้น การพิมพ์ภาพ การพับ ฉีก ปะ และการประดิษฐ์วัสดุต่าง ๆ
ฯลฯ โดยครูเป็นผู้ชี้แนะ จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้และพัฒนาการในด้าน
ต่างๆของเด็ก

การจัดกิจกรรมศิลปะ จึงเป็นการจัดการเรียนการสอนศิลปะในรูปของกิจกรรมให้แก่
ผู้เรียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามทั้งทางด้านทักษะ ความรู้ ความคิดและ
ทัศนคติรวมถึงการสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีในทุกด้าน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกทาง
ความคิดสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการทำงานทางศิลปะ ตามความสนใจและความต้องการของ
ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้
คอยให้คำแนะนำชี้แนะ ก่อให้เกิดความกล้าแสดงออก และความมั่นใจในตนเอง การรับรู้คุณค่า
ความงามทางศิลปะ นับได้ว่าเป็นการสร้างพื้นฐานที่ดีอันจะนำไปสู่ความเจริญพัฒนาให้เป็น
บุคคลที่มีคุณค่าต่อสังคมต่อไปในอนาคต

ความสำคัญของกิจกรรมศิลปะ

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงคุณค่าและความสำคัญของศิลปะไว้ในด้านต่างๆ ได้แก่ ลินเดอร์แมน (Linderman, 1977) กล่าวถึงผลดีในการสร้างสรรค์ศิลปะของเด็กไว้ ดังนี้

1. การสร้างสรรค์ศิลปะเป็นการช่วยพัฒนาทักษะ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะผ่านการทดลองค้นคว้า การถ่ายเทและการปฏิบัติงาน
2. การสร้างสรรค์ศิลปะของเด็กช่วยให้เกิดการซาบซึ้งต่อการทำงานของศิลปิน ผลงานศิลปะอย่างต่อเนื่อง และด้วยวิถีทางที่มีเสรี
3. การสร้างสรรค์ศิลปะอย่างต่อเนื่อง และด้วยวิถีทางที่มีเสรีภาพ ย่อมสร้างเสริมให้เด็กกลายเป็นบุคคลที่มีลักษณะนิสัยสร้างสรรค์
4. การสร้างสรรค์ศิลปะจะนำมาซึ่งความคิดและการปฏิบัติที่ยืดหยุ่นเหมาะสม และมีความเชื่อมั่นในการทำงาน
5. การสร้างสรรค์ศิลปะของเด็ก จะกระตุ้นให้เด็กเป็นคนที่มีความคิดต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างชัดเจนหรือเป็นรูปธรรม และมีความคิดที่แน่นอน

โรวินเฟลด์ (1987) กล่าวถึงคุณค่าและความสำคัญของศิลปะศึกษาว่า ช่วยในการพัฒนาเด็ก ทั้งในด้านอารมณ์ สติปัญญา ร่างกาย การรับรู้ สังคม สุขทรียภาพและการสร้างสรรค์

ราศี ทองสวัสดิ์ (2529 : 103-104) กล่าวว่า ในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มิได้มีจุดมุ่งหมายให้เด็กทำงานเพื่อความสวยงาม หรือเหมือนจริงแต่เป็นการช่วยการพัฒนากล้ามเนื้อให้แข็งแรง การฝึกประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตาเพื่อเป็นพื้นฐานการเขียนที่ดี ตลอดจนช่วยพัฒนาอารมณ์ จิตใจเด็กมีความเพียร มีความรู้เป็นพื้นฐาน มีสมาธิในการทำงาน และรู้จักรับผิดชอบ การได้ทำงานเป็นกลุ่มช่วยให้เรียนรู้การเข้าสังคมการแบ่งปันความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ทำให้เด็กรู้จักคิดมีเหตุผลในการทำงาน จึงควรให้กำลังใจในการทำงานกับเด็กอย่างสม่ำเสมอให้เด็กเกิดความมั่นใจ กล้าคิด กล้าแสดงออกเต็มที่

จิงใจ ขจรศิลป์ (2532 : 44) กล่าวว่า ศิลปะมีความสำคัญในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็ก และนอกจากจะปลูกฝังความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์แล้ว ยังส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง และส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอีกด้วย ซึ่งการส่งเสริมให้ได้ผลดีนั้น ครูจำเป็นต้องให้อิสระแก่เด็ก ในการแสดงออกทางความคิดริเริ่มด้วยตนเองอย่างจริงจัง การพัฒนานั้นจึงจะได้ผล

ศิริลักษณ์ ศรีภมม (2531) กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมศิลปะศึกษาไว้ว่า หากใช้คุณค่าให้ถูกจะเกิดประโยชน์ที่มีค่ามหาศาลต่อเด็ก ไม่ใช่เพียงจัดกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะต่างๆ พัฒนาความพร้อมของเด็กและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เท่านั้น แต่ศิลปะมีบทบาทในการสร้างนิสัย สร้างชีวิตให้กับเด็ก จากการเรียนรู้จากกิจกรรมที่ทำ การเรียนในระดับชั้นปฐมวัยเกิดจากการเล่น ศิลปะก็เป็นการเล่นอย่างหนึ่ง เล่นกับสี เล่นกับกระดาษ เราสามารถหัดความพร้อมด้านต่าง ๆ เข้าไปในกิจกรรมศิลปะ ศิลปะในระดับปฐมวัยควรแสดงบทบาทที่แท้จริงอย่างเต็มที่ ไม่ใช่เป็นเพียงสื่อในการเรียนรู้ด้านวิชาการ เพื่อใช้สอบแข่งขัน ควรใช้ศิลปะให้เต็มรูปแบบบทบาทในการสร้างความสุขความงามให้เกิดขึ้นในหัวใจเพื่อให้เด็กได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณค่าต่อสังคม

นิรมล ช่างวัฒนชัย (2539 : 4) กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมศิลปะไว้ดังนี้

1. ช่วย让孩子สามารถแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนได้
2. ผลงานทางศิลปะเป็นผลดีต่อการพัฒนาการของเด็กทุกๆด้าน
3. ศิลปะเป็นทางออกในการสื่อถึงสิ่งต่างๆ ที่เด็กไม่อาจบอกให้เราทราบด้วยวาจาได้
4. ศิลปะเป็นความสนุกสนานและความพึงพอใจของเด็กเล็ก ศิลปะก่อให้เกิด

จินตนาการ การทดลอง ความเป็นตัวของตัวเอง การค้นพบและความชื่นชมในความสวยงาม

ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2533 : 24) ได้กล่าวว่าการให้เด็กมีโอกาสใช้วัสดุทางศิลปะจะช่วยกระตุ้นประสบการณ์ และการแสดงออกทางการเรียนรู้จินตนาการ และการสร้างสรรค์ออกมาได้

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2538 : 34) กล่าวถึงกิจกรรมศิลปะจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ดังนี้

1. เสริมการเรียนรู้เชิงสังเคราะห์ หมายถึง การส่งเสริมให้เด็กได้รวบรวมประสบการณ์จากการสัมผัสเข้ามาจัดรวมกันไว้อย่างมีเอกภาพเช่น เมื่อให้เด็กวาดภาพ เด็กก็จะนำเอาประสบการณ์ย่อยๆ ของ เส้น สี รูปร่างต่างๆ มาประกอบเข้าด้วยกันตามความรู้สึกและจินตนาการของตนเองหรือเพื่อให้เด็กใช้เศษวัสดุ ที่มีรูปร่างสีสันต่างๆ มาประกอบกันให้เกิดเป็นรูปทรงตามความรู้สึกและจินตนาการ เป็นต้น

2. เสริมการเรียนรู้เชิงวิเคราะห์ หมายถึง การส่งเสริมให้เด็กสัมผัส รับรู้และประสบการณ์ย่อยๆ ระหว่างกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะ เช่น ได้รู้คำศัพท์พื้นฐานทางศิลปะ ได้แก่ ชื่อสีต่างๆ ชื่อวัสดุ เครื่องมือ หรือได้เรียนรู้และแก้ปัญหาขั้นตอนของการทำงาน เป็นต้น

เลิศ อานันท์นะ (2535 : 48) ได้กล่าวถึงกิจกรรมสร้างสรรค์ว่ามีบทบาทสำคัญทำให้เด็กมีความสุข จิตใจร่าเริง เบิกบาน สนุกสนาน รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าชีวิต มีความหมาย ก่อให้เกิดความรักความภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น

ประภาพรรณ สุขสุวรรณสุข (2537) ได้กล่าวว่าศิลปะศึกษามีความสำคัญต่อผู้เรียนในแง่ของการส่งเสริมพัฒนาการคือ การส่งเสริมความเจริญงอกงามของเด็กทั้งร่างกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์

1. ทางด้านร่างกาย กิจกรรมทางศิลปะ จะช่วยสนองความต้องการตามธรรมชาติของผู้เรียนที่ชอบเคลื่อนไหว ได้ฝึกหัดการใช้กล้ามเนื้อและสายตา อวัยวะต่างๆ ทำงานประสานกันอย่างคล่องแคล่วว่องไว พร้อมทั้งได้รับความสนุกสนาน

2. ทางด้านสติปัญญา กิจกรรมทางศิลปะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน เรียนด้วยการกระทำ มีประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง ในการสำรวจ ค้นคว้า ทดลองสร้างสรรค์ แก้ปัญหากับงาน และวัสดุนานาชนิด ซึ่งแตกต่างจากการเรียนทางด้านอื่น ๆ ผู้เรียนจะมีชีวิตจิตใจ เพราะเด็กได้มีโอกาสฝึกหัดและค้นคว้าตามความสนใจ ความสามารถและความถนัดของตนเอง

3. ทางด้านสังคม ศิลปะเป็นสื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสมากขึ้นในการทำงานร่วมกับผู้อื่นทั้งในบ้าน โรงเรียนชุมชน มีทัศนคติที่ดีต่อการมีชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตย เป็นโอกาสให้เด็กได้ตอบสนองความต้องการที่มีผู้อื่นยอมรับเห็นความสำคัญ และเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะด้วยการทำกิจกรรมด้านศิลปะร่วมกัน

4. ทางด้านอารมณ์ นับเป็นพัฒนาการด้านสำคัญที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษ จากการส่งเสริมทางด้านศิลปะ เพราะศิลปะช่วยสนองความต้องการที่จะแสดงออกและสร้างสรรค์ เมื่อเด็กเกิดความสำเร็จก็จะมีคามพึงพอใจ มีอารมณ์แจ่มใส เบิกบาน การแสดงออกโดยมีเสรี ความมั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานของความกล้าที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ รู้จักทางแก้ปัญหา

อารี รังสินันท์ (2532) ให้ความสำคัญของกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถ และสอดคล้องกับหลักการพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างดี กิจกรรมสร้างสรรค์จึงไม่เพียงแต่ส่งเสริม การประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อมือ ตา และเป็น การผ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์ที่อาจมีเท่านั้น แต่ยังเป็น การส่งเสริมความคิดอิสระ ความคิดจินตนาการ ฝึกการทำงานด้วยตนเอง และฝึกการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ทั้งทางความคิดและการกระทำ ซึ่งถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานทางศิลปะ และยังนำไปสู่การเรียน เขียน อ่านอย่างสร้างสรรค์ต่อไป

ประทีน มหาจันทร์ (2531) ได้กล่าวโดยสรุปว่าศิลปะมีคุณค่าแก่เด็ก ดังนี้

1. ศิลปะสนองความต้องการของเด็กแทบทุกด้าน เด็กต้องการความรัก ความนับถือ ความอบอุ่น ต้องการประสบความสำเร็จ ตลอดจนต้องการยอมรับนับถือว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ศิลปะสนองความต้องการด้านต่าง ๆ ได้
2. ศิลปะได้ช่วยให้เด็กได้ใช้ความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ ถ่ายทอดออกมาในผลงานทางศิลปะ
3. ศิลปะช่วยให้เด็กมีความคิด มีความรอบคอบ มีความละเอียดถี่ถ้วน รู้จักรับผิดชอบ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี
4. ศิลปะช่วยในเด็กประสบความสำเร็จในการเรียนวิชาอื่น ๆ เพราะวิชาศิลปะสามารถนำไปสอนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ ได้อย่างเหมาะสม
5. ศิลปะช่วยให้เด็กมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวเป็นความมุ่งมั่นของสังคมปัจจุบัน
6. ศิลปะช่วยสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวันให้แก่เด็ก เช่น การประดิษฐ์ของใช้ การตกแต่งบ้าน การซ่อมแซมวัสดุต่าง ๆ เป็นต้น
7. ศิลปะช่วยกล่อมเกล่าจิตใจของเด็กให้เป็นที่ไปตามปรารถนาของสังคม กล่าวคือ ให้มีรสนิยมดี มีจิตใจอ่อนโยน มีความเมตตา กรุณา
8. ศิลปะช่วยให้ความมั่งคั่งของเด็กรุดไปทุกๆ ด้าน อันเป็นการช่วยให้การศึกษาบรรลุผลตามความมุ่งหมาย

กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่สำคัญต่อการพัฒนาเด็กรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนากระบวนการคิดสร้างสรรค์ เด็กจะเกิดความคล่องตัวในการคิด และการแสดงออก ซึ่งจะช่วยให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

องค์ประกอบในการจัดกิจกรรมศิลปะ

การจัดกิจกรรมศิลปะ เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้มีทักษะในการสร้างสรรค์ ถ่ายทอดความคิดจินตนาการพร้อมกับกระบวนการทำงาน ซึ่งเด็กจะได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติงานจริง เรียนรู้ด้วยการลงมือทำด้วยตนเอง เพื่อเพิ่มพูนทักษะในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และยังเป็นการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง ส่งเสริมการแสดงออก และมีความชื่นชมในความงามทางศิลปะ

การจัดกิจกรรมเป็นวิธีการที่ครูนำมาใช้เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ภาวณี คุรุทัศน์ (2528) กล่าวถึงวิธีการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กอนุบาลว่า ควรคำนึงถึงดังนี้

1. ครูต้องการให้เด็กได้รับค่านิยมหรือทักษะอะไรจากกิจกรรมทางศิลปะ
2. ครูจะต้องจัดบรรยากาศอย่างไรจึงจะส่งเสริมพัฒนาการตามที่ครูต้องการ
3. ครูจะสอนศิลปะแก่เด็กอย่างไร
4. ศิลปะของเด็กเล็กมีลักษณะอย่างไร
5. ครูจะประเมินผลศิลปะของเด็กได้อย่างไร
6. จะใช้วัสดุและกิจกรรมประเภทไหนจึงจะเหมาะสม

ศิลปะจึงเป็นแนวทางที่จะช่วยให้เด็กได้แสดงความสามารถ และความรู้สึกนึกคิดของตน ออกมาในรูปของภาพหรือสิ่งของ เด็กจะใช้ศิลปะเพื่อเป็นสื่ออธิบายสิ่งที่เขาทำ เห็น รู้สึกและคิด ออกมาเป็นผลงาน การจัดกิจกรรมให้แก่เด็กจะช่วยให้เด็กมีโอกาสค้นคว้า ทดลองและสื่อสาร ความคิด ความรู้สึกของตนให้ผู้อื่นและโลกที่อยู่รอบตัวเขาได้เข้าใจ (เขาวพา เดชะคุปต์, 2528)

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2525) กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของระบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย ขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ วิเคราะห์ผู้เรียน ดำเนินการเลือกและผลิตสื่อการสอน สร้าง เครื่องมือวัดและประเมินผล ดำเนินการสอน ประเมินผล ติดตามและปรับปรุง

อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2529) กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบที่จะก่อให้เกิดการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้เรียน ผู้สอน หลักสูตร วิธีสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผล

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537) กล่าวถึง องค์ประกอบที่จะทำให้เป็นการเรียนการสอนที่ สมบูรณ์ ได้แก่ การตั้งจุดประสงค์การสอน การกำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียน การสอน การใช้สื่อการสอน การวัดผลประเมินผล

ลำพอง บุญช่วย (2530) กล่าวถึง องค์ประกอบของการเรียนการสอนไว้ว่า ต้อง ประกอบด้วยครูผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร วิธีสอน วัตถุประสงค์ของการสอน สื่อการสอน การ ประเมินผล

สุรพันธ์ ต้นศรีวงษ์ (2538) กล่าวถึงองค์ประกอบในการวางแผนการเรียนการสอนว่า ต้องประกอบด้วย หลักสูตรรายวิชา หัวข้อเรื่อง วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ การดำเนินกิจกรรม การวัดและประเมินผล

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า องค์ประกอบในการจัดกิจกรรมศิลปะ ควรประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์
2. เนื้อหาและกิจกรรม
3. การดำเนินการสอน
4. การใช้สื่อและอุปกรณ์
5. การประเมินผล

วัตถุประสงค์

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2525) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นสำหรับการสอนแต่ละครั้งเพื่อเป็นเป้าหมายในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

อบรม สนิทपाल และกุลชลี องค์ศิริพร (2524) ให้ความหมายไว้ว่า จุดประสงค์การสอน หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ครูมุ่งจะให้เกิดแก่นักเรียนว่านักเรียนจะทำอะไรบ้าง ในเมื่อเรียนวิชาหนึ่งวิชาใด หรือบทเรียนตอนใดตอนหนึ่งจบลง

สุพิน บุญชูวงศ์ (2535) ให้ความหมายของจุดประสงค์ว่า จุดประสงค์คือข้อความที่ระบุคุณลักษณะของการเรียนรู้ และความสามารถที่ครูต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน หลังจากที่นักเรียนได้ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนในบทหนึ่ง ๆ แล้ว

จากความหมายของวัตถุประสงค์ดังกล่าว สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์คือ จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หลังจากที่ได้ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนบทหนึ่งๆ โดยกำหนดผู้สอนกำหนดขึ้นแต่เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนวิชา หรือในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

กาญจนา คุณารักษ์ (2527) กล่าวไว้ว่า จุดประสงค์จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนดังนี้

1. ช่วยในการเลือกวัสดุอุปกรณ์ เนื้อหาวิชา และกิจกรรมได้ถูกต้อง

3.2 เพื่อส่งเสริมการปรับตัวในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

3.3 เพื่อส่งเสริมการแสดงออก โดยวิธีการแก้ปัญหา และมีความมั่นใจในตนเองมุ่งพัฒนาเด็กตลอดชีวิต

3.4 เน้นกระบวนการเรียนรู้ และวิธีการแสดงออก ผลงานเป็นเพียงการแสดงออกและเป็นผลพลอยได้เท่านั้น

3.5 ส่งเสริมความมั่นใจ กล้าคิด กล้าแสดงออก

3.6 ส่งเสริมการทำงานร่วมกับผู้อื่น

4. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา

4.1 เพื่อพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจินตนาการ

4.2 เพื่อฝึกทักษะการสังเกต การคิดและการแก้ปัญหา

4.3 เพื่อพัฒนาภาษา รู้จักอธิบายผลงานของตนได้

4.4 ช่วยพัฒนาความคิด เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้มีอิสระในการค้นคว้า ทดสอบ ทดลอง และให้ประสบการณ์ทางการเรียนรู้

4.5 ให้เด็กได้คิดอย่างมีเหตุผล

4.6 ส่งเสริมความคิดอิสระ

4.7 ส่งเสริมให้เด็กสร้างผลงานขึ้น

การจัดกิจกรรมศิลปะมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ทั้ง 4 ด้านซึ่งได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

วัตถุประสงค์แบ่งออกเป็น 2 ประเภทได้แก่

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป (General Objective)
2. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objective)

วัตถุประสงค์ทั่วไป เป็นวัตถุประสงค์ที่ตั้งขึ้นเป็นกรอบหรือแนวกว้าง ทำให้ทราบว่าผู้เรียนควรเกิดการเรียนรู้อะไรบ้าง หลังจากได้ผ่านการเรียนการสอนแล้ว โดยใช้คำที่ไม่เฉพาะเจาะจง เช่น ให้เกิดความรู้ เกิดความเข้าใจ ให้ตระหนักในความสำคัญ ให้เห็นคุณค่า ให้เกิดเจตคติที่ดี ให้เกิดการพัฒนา ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ฯลฯ ผู้สอนจะใช้วัตถุประสงค์นี้เป็นหลักในการเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เป็นวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นตัวกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนและความสามารถของผู้เรียนภาพหลังจากผ่านกระบวนการเรียนการ

สอนแล้ว โดยใช้คำกริยาที่บ่งให้เห็นถึงการกระทำที่ผู้สอนสังเกตได้ วัดผลได้ เช่น ตอบคำถามได้ บอกความหมายได้ อธิบายได้ สรุปความสำคัญได้ แยกแยะความแตกต่างๆได้ ฯลฯ
 วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมผู้สอนจะเขียนขึ้น เพื่อใช้ในการสอนเนื้อหาย่อยที่สอนแต่ละครั้ง

องค์ประกอบของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่สมบูรณ์ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2537) จะมีองค์ประกอบครบ 3 ส่วนดังนี้

1. พฤติกรรมที่คาดหวัง (Expected Behavior) คือ พฤติกรรมขั้นสุดท้าย (Terminal Behavior) ที่ผู้เรียนจะแสดงออกหลังจากผ่านการเรียนการสอนแล้ว ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ผู้สอนกำหนดไว้ สามารถสังเกตได้ วัดผลได้ ควรใช้คำว่า เช่น เล่า อธิบาย จำแนก ชี้บ่ง ระบุชื่อ เรียงลำดับ บรรยาย สรุป เปรียบเทียบ ยกตัวอย่าง เขียน คัด อ่าน ฯลฯ คำที่ไม่ควรใช้ เช่น รู้ เข้าใจ ซาบซึ้ง รู้สึก ชอบ เห็นคุณค่า ตระหนัก เกิดเจตคติ ฯลฯ

2. สถานการณ์ (Condition) คือ สภาพการณ์ หรือเงื่อนไขในการให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมออกมา เป็นการกำหนดขอบเขตหรือสิ่งแวดล้อมที่จะให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมนั้น เช่น เมื่อนักเรียนฟังนิทานแล้ววาดภาพจากภาพที่กำหนดให้

3. เกณฑ์ (Criteria) คือ การกำหนดปริมาณการแสดงพฤติกรรมว่า ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด เช่น ยกตัวอย่างได้ 10 ชนิด ทำข้อสอบได้ 50 คะแนนขึ้นไป

จะเห็นได้ว่าการเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมจะมีความสะดวกในการประเมินผล เพราะใช้คำกริยาที่ระบุพฤติกรรมที่ชัดเจน การกำหนดวัตถุประสงค์การสอนในแต่ละครั้งจึงนิยมกำหนดในลักษณะวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม วัตถุประสงค์เปรียบเสมือนเป้าหมายของการจัดประสบการณ์ ขณะเดียวกันก็จะเป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางการจัดประสบการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ฉะนั้นการกำหนดวัตถุประสงค์ในเชิงพฤติกรรมจะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมประกอบด้วย 3 ส่วนได้แก่ สถานการณ์ที่ครูตั้งขึ้น พฤติกรรมของนักเรียน และเกณฑ์ เมื่อครูกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในการสอน ครูจะต้องเข้าใจหลักการสอนให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดทักษะ และเกิดเจตคติโดยครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงขั้นตอนการสอนอย่างละเอียด

สำหรับวัตถุประสงค์ของการจัดประสบการณ์ศิลปศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2546) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของกิจกรรมศิลปศึกษาดังนี้

1. เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก และความสัมพันธ์ระหว่างการใช้มือและใช้สายตา

2. เพื่อฝึกสังเกต
3. เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
4. เรียนรู้ธรรมชาติของสี
5. เรียนรู้พื้นฐานทางคณิตศาสตร์(เช่นการประดิษฐ์เศษวัสดุ)
6. ฝึกประชาธิปไตย

สุลักษณ์ ศรีบุรี (2536) กล่าวว่า ศิลปะเป็นวิชาหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในกระบวนการศึกษา นับตั้งแต่เด็กวัยก่อนเข้าเรียนระดับอนุบาล ไปจนจบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสริมนิสัยและประสบการณ์ให้เด็ก และเยาวชนเป็นผู้ที่กล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพิ่มพูนพหุปัญญาและเจตคติให้เจริญออกมาไปพร้อม ๆ กัน

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2536) กล่าวว่า ศิลปะมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการสร้างเสริมด้านนิสัยให้แก่เด็กและเพื่อให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็ก โดยมีได้มุ่งหวังจะพัฒนาเด็กให้เป็นศิลปิน จัดขึ้นเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ มีประสบการณ์ด้านศิลปะ มีความคิดที่ดีต่อศิลปะ

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไปของกิจกรรมศิลปะเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. เพื่อฝึกประสาทสัมผัส
2. เพื่อปลูกฝังให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. เพื่อส่งเสริมให้มีรสนิยมที่ดี รักสวยรักงาม ซาบซึ้งในความไพเราะของดนตรี
4. เพื่อปลูกฝังค่านิยม เจตคติ และคุณสมบัติที่ดีของศิลปะและวัฒนธรรมไทย
5. เพื่อส่งเสริมให้เด็กรู้จักแสดงออกตามความถนัด และความสามารถของแต่ละคน
6. เพื่อพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
7. เพื่อฝึกให้เป็นคนมีระเบียบ ประณีต และช่างสังเกต
8. เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
9. เพื่อนำไปใช้บูรณาการกับกลุ่มวิชาต่าง ๆ

เนื้อหาและกิจกรรม

เนื้อหา เป็นเรื่องราวที่กำหนดไว้ในหลักสูตรที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียน ประกอบด้วยสาระที่เป็นความรู้ที่ประมวลหรือรวบรวมมาเพื่อจัดอย่างมีระบบเรียงให้แก่วิธีเรียนเพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ ซึ่งมีได้หมายถึงความรู้เท่านั้น แต่รวมถึงประสบการณ์ของการเรียนรู้ด้วย เนื้อหาที่นำมาบรรจุไว้ในหลักสูตรนั้น ได้จากกลุ่ม ความรู้ที่ถูกต้องเปลี่ยนแปลงให้ง่ายลงเหมาะกับแต่ละระดับการศึกษา เนื้อหาที่สมบูรณ์ ต้องเป็นเนื้อหาที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้และพัฒนานิสัย ระบบความคิดและการกระทำ (ซวลิต ดาบแก้วและสุดาวดี เหมทานนท์, 2525)

กาเย่ และบริก (Gagne and Briggs, 1974) ได้ให้ความหมายว่า เนื้อหา หมายถึง สาระการเรียนรู้และประสบการณ์ในการเรียนรู้ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ แบ่งออกได้เป็นหลายลักษณะ เช่น

1. ข้อมูลที่เป็นความรู้
2. เจตคติ
3. ทักษะ

เสริมศรี ไชยศร (2528) กล่าวว่า การกำหนดเนื้อหา ต้องเป็นสิ่งที่อยู่ในวิสัยที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ ไม่ยากเกินไป ต้องสอดคล้องกับความต้องการ ความมุ่งหวังของสังคม และต้องมีหลักการตามวิชาความรู้

อมรา เด็กเริงสินธุ์ (2529) กล่าวว่า เนื้อหา ตามความหมายที่สมบูรณ์ หมายถึง เนื้อหาสาระความรู้ ค่านิยม ทักษะ ทักษะ ทักษะ รวมทั้งประสบการณ์การเรียนรู้ในการสอนเพื่อให้เกิดผลการเรียนหรือผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ครูจำเป็นต้องให้ทั้งความรู้และประสบการณ์ประกอบกันไปทั้งสองอย่าง

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2531) ให้คำจำกัดความไว้ว่า เนื้อหาทางศิลปะ หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ที่ครูศิลปะจัดให้แก่นักเรียนตามจุดประสงค์ที่วางไว้ องค์ประกอบของเนื้อหาจะออกมาในรูปของความรู้ความเข้าใจ

เกณฑ์ในการเลือกเนื้อหานั้น ทาบ (Taba, 1962 : 267-289) ได้เสนอเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาไว้ 6 ประการดังต่อไปนี้

1. เชื่อถือได้และเป็นแก่นสารของความรู้ในแต่ละสาขาวิชา
2. สอดคล้องกับวุฒิภาวะในการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน

3. สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน
4. มีความสมดุลระหว่างความกว้างและความลึก
5. สอดคล้องกับความจริงในสังคม
6. สมองความมุ่งหมายได้หลายประการ

การจัดเนื้อหาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียงลำดับเนื้อหา และประสบการณ์ให้ผู้เรียนเรียนได้สะดวก เพื่อให้เนื้อหาต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการเรียนที่สูงสุด

ลำดับของการจัดเนื้อหาวิชาที่นิยมใช้มีดังนี้ (อมรา เล็กเริงสินธุ์, 2529)

1. การจัดเนื้อหาตามลำดับจากง่ายไปสู่ยาก เช่น เรียนเรื่องสิ่งมีชีวิต ควรเริ่มจากสัตว์เซลล์เดียวไปถึงสัตว์ที่ประกอบด้วยเซลล์หลายเซลล์ มีระบบร่างกายที่ซับซ้อน
2. จัดลำดับตามความจำเป็นที่ต้องเรียนก่อนหลัง เช่น ในวิชาเรขาคณิต ผู้เรียนต้องเรียนทฤษฎีบทแรก ๆ ก่อนจึงจะเข้าใจทฤษฎีบทท้าย ๆ
3. การจัดลำดับจากส่วนรวมไปสู่ส่วนย่อย (The Whole to the Part) เช่น วิชาภูมิศาสตร์ ให้ผู้เรียนรู้สภาพภูมิศาสตร์ทั่ว ๆ ไปก่อน โดยการเรียนรู้เรื่องโลกก่อนแล้วจึงไปถึงทวีปและประเทศ
4. การจัดลำดับตามกาลเวลา (Chronological Sequence) เช่น ในวิชาประวัติศาสตร์ มักใช้ลำดับเวลาเป็นเกณฑ์
5. การจัดให้เรียนสิ่งที่ใกล้เคียงขยายขอบเขตออกไปสู่สิ่งที่ไกลตัว (Concentric Cycles) แนวคิดนี้เกิดขึ้น เพราะนักการศึกษาตระหนักว่า การเรียนที่สอดคล้องกับสภาพผู้เรียนนั้นช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสนใจที่จะเรียนมากขึ้น

กิจกรรม ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปีพุทธศักราช 2525 หมายถึง การที่ผู้เรียนปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อการเรียนรู้

กรมวิชาการ (2532) ให้ความหมายว่า กิจกรรมหมายถึง มวลประสบการณ์ต่างๆ ที่จัดให้แก่ผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

สันหพัฒน์ อรุณธำรี (2535) อธิบายว่า กิจกรรมคือ สภาพการเรียนรู้ที่เด็กใช้ทั้งกายและสมองกระทำกิจกรรมเช่น การค้นคว้า การแก้ปัญหา การเล่นกีฬา การวาดภาพ ฯลฯ

กิจกรรม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา ซึ่งครูจะต้องเป็นผู้เลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของเรื่องนั้น ๆ ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526:31) ให้ความเห็นว่า กิจกรรมศิลปะที่เด็กปฐมวัยแสดงออก สามารถสรุปได้ 3 ลักษณะดังนี้

1. กิจกรรมแสดงประสบการณ์ เด็กนำประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นประสบการณ์เฉพาะตัวมาใช้ในการแสดงออกทางศิลปะ ประสบการณ์ดังกล่าวเป็นแรงกระตุ้นความรู้สึกรู้จักคิด ในการวาดภาพของเด็กได้อย่างมากตามสภาพการรับรู้ และความเข้าใจของเด็กขึ้นอยู่กับศักยภาพ ในการแสดงออกตามวุฒิภาวะและพัฒนาการทางด้านการทำงานของเด็กแต่ละคน

2. กิจกรรมเสนอจินตนาการ จินตนาการของเด็กอาจเป็นเรื่องของความพ้อฝัน การคาดหวังในอนาคต การจินตนาการไปสู่อดีตหรือการรวมพลังความคิดไปสู่สิ่งที่มองไม่เห็น เด็กไม่สามารถแยกจินตนาการกับชีวิตจริงได้ด้วยเหตุนี้ จึงสามารถพบจินตนาการของเด็กได้จากงานศิลปะที่เด็กทำ

3. กิจกรรมสร้างสรรค์รูปแบบ เป็นการริเริ่มสร้างสรรค์ทางด้านรูปร่าง วัสดุที่ใช้การผสมผสานงาน 2 และ 3 มิติ กิจกรรมในลักษณะนี้จะช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้เป็นอย่างดี

การจัดกิจกรรมต่างๆทางด้านศิลปะมีความหมายต่อเด็ก กิจกรรมทางศิลปะที่จัดสมควรที่จะเน้นการส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีงามทางศิลปะ โดยจัดกิจกรรมรวมทั้งการจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนต่างๆ เพื่อส่งเสริมสถานภาพการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งแนวทางการจัดกิจกรรมศิลปะมีดังนี้ (Walter Hathaway, 1972) อ้างถึงในวิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ (2531)

1. จัดกิจกรรมศิลปะที่สามารถส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้จากการได้สังเกต สำรวจตรวจสอบ และการใช้สายตาในลักษณะต่าง ๆ
2. จัดกิจกรรมศิลปะให้เด็กได้มีโอกาสได้แก้ปัญหาจริง และได้เรียนรู้ด้วยการใช้มือปฏิบัติจริงมากที่สุด
3. จัดกิจกรรมศิลปะที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้สาขาวิชาอื่น ๆ และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้
4. จัดกิจกรรมที่ได้มีโอกาสใช้ความคิดเห็น การพินิจพิจารณา และความเข้าใจในคุณค่าของการสร้างสรรค์นั้น

Schirmacher(1993) ได้สรุปเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กเล็กที่ควรจะเป็น ดังนี้คือ

1. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกอย่างเต็มที่ด้วยสื่อที่หลากหลาย
2. มีความสมดุลกันระหว่างกระบวนการทำงานศิลปะกับผลงานศิลปะ
3. เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์
4. เป็นกิจกรรมที่สร้างเสริมให้เด็กได้ค้นคว้าเพื่อหาประสบการณ์
5. ให้เด็กได้ทำงานลักษณะที่มีเงื่อนไข
6. การสอนมีลักษณะที่เป็นการจูงใจอย่างแท้จริง
7. เป็นการทำงานที่มีความสำเร็จร่วมกัน
8. มีความเหมาะสมกับพัฒนาการ
9. สื่อทางศิลปะได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และเป็นสิ่งที่ให้ประโยชน์สำหรับเด็กทุกคน

สำหรับศิลปะศึกษา กิจกรรมนับว่าสิ่งสำคัญ เพราะการได้ปฏิบัติกิจกรรมศิลปะโดยตรงจะช่วยให้เด็กได้ทดลองใช้วัสดุอุปกรณ์ วิธีการทำงาน กระบวนการทำงานศิลปะ และเรียนรู้การทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ผลงานศิลปะที่เกิดขึ้นยังเป็นสิ่งที่สร้างความภาคภูมิใจและสร้างความมั่นใจในการแสดงออกให้เด็กอีกด้วย

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525) ได้เสนอเกณฑ์ ในการพิจารณาเลือกกิจกรรมศิลปะศึกษาดังนี้

1. ความเหมาะสมกับนักเรียน ในเรื่องเพศ วัย และความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ความเหมาะสมกับสภาพของครูคือ ความถนัด ความสนใจ และความสามารถของครู
3. ความเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน ตามสภาพท้องถิ่นนั้น ๆ
4. ความเหมาะสมกับสภาพของสังคมในด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ความเชื่อ สถานการณ์บ้านเมืองและสมัยนิยม

นอกจากนี้การจัดกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก กิจกรรมศิลปะที่ครูผู้สอนจัดขึ้น สามารถแบ่งได้หลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมสองมิติ กิจกรรมสามมิติ ได้มีนักวิชาการกล่าวถึง รูปแบบกิจกรรมศิลปะ ดังนี้

พิธีพงษ์ กุลพิศาล (2536: 34-35) ได้แบ่งกิจกรรมศิลปะ ตามลักษณะงานที่เด็กสร้างสรรค์เป็นหลักดังนี้

1. กิจกรรมศิลปะสองมิติ เป็นกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์บนพื้นระนาบ 2 มิติ มีความกว้างและความยาว เช่น กระดาษ กระดาษ ผ้า ผนังปูน พื้นทราย พื้นดิน ฯลฯ โดยใช้กลวิธีวาดเส้น ระบายสี พิมพ์หรือกดประทับให้เป็นสีปะติดด้วยกระดาษสี เป็นต้น กิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ การวาดภาพระบายสี เล่นสีหรือทดลองสี การพิมพ์ภาพ

2. กิจกรรมศิลปะสามมิติ เป็นการสร้างสรรค์งานศิลปะบนวัตถุที่มีลักษณะ 3 มิติ กว้าง ยาว หนา เช่น กล้องกระดาษ กิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ การปั้น การฉีก ตัด ปะ พับ ม้วน การประดิษฐ์เศษวัสดุ

3. กิจกรรมศิลปะผสมผสานสองมิติสามมิติ หมายถึงกิจกรรมที่让孩子สร้างสรรค์ภาพ โดยใช้วัสดุและกลวิธีทางกิจกรรมศิลปะสองมิติและสามมิติรวมเข้าด้วยกัน กิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ การวาดภาพระบายสี เล่นสีหรือทดลองสี การพิมพ์ภาพ ปั้น การฉีก ตัด ปะ พับ ม้วน การประดิษฐ์เศษวัสดุ

การจัดกิจกรรมศิลปะทั้งสามประเภท ควรให้เด็กมาโอกาสร่วมกันทำเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 3-5 คน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของผลงาน เช่น การวาดภาพระบายสี เล่นสีหรือทดลองสี การพิมพ์ภาพ ปั้น การฉีก ตัด ปะ พับ ม้วน การประดิษฐ์เศษวัสดุ

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 249-251) ได้เสนอเนื้อหาและกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กอายุ 5 – 6 ปีไว้ดังนี้

1. การปูพื้นฐานให้เด็กมองเห็นความสวยงามทางศิลปะ

- ฝึกสังเกตรูปทรงรอบ ๆ ตัว
- ให้เด็กสัมผัสสิ่งต่าง ๆ ที่มีรูปร่างเหมือนกัน แตกต่างกัน และคล้ายคลึงกัน
- ให้เด็กช่วยกันจัดแจกัน
- เด็กช่วยกันจัดมุมห้องให้สวยงาม
- เด็กและครูช่วยกันจัดหาสิ่งประดิษฐ์สำเร็จรูปมาตกแต่งห้อง
- เด็กและครูช่วยกันสะสมภาพต่าง ๆ ที่มีรูปร่างและเส้นที่สวยงาม
- ให้เด็กได้มีโอกาสไปชมการแสดงภาพเขียน หรือสิ่งประดิษฐ์ของเด็กวัย
- ต่าง ๆ บ้างถ้าสามารถทำได้

2. การวาดภาพระบายสี

- ให้เด็กวาดภาพโดยเสรีด้วยดินสอ สีเทียนหรือดินสอดำ แล้วให้เล่าเรื่องราวจากภาพที่เขียน
- ให้ปายสีด้วยพู่กันบนกระดาษโดยเสรีแล้วเล่าเรื่องจากภาพที่เขียน
- ให้เด็กใช้สีเทียนระบายบนกระดาษ โดยใช้ปลายหรือข้างสีเทียนแล้วให้เล่าเรื่องราวจากภาพที่เขียน
- ให้เด็กทดลองใช้ข้างของสีเทียนด้วยวิธีต่างๆ เช่น หมุนเป็นวงกลมลากเป็นแถวยาวหรือซิกแซก
- ให้ระบายสีตามรูปทรงที่กำหนดให้
- ให้วาดภาพระบายสีตามความคิดคำนึงของเด็กแล้วให้เด็กบอกความหมายของภาพนั้น ๆ
- พาเด็กออกไปศึกษานอกสถานที่แล้วกลับมาเขียนภาพตามที่พบเห็นและประทับใจ

3. การทดลองเกี่ยวกับสี

- ให้ละเลงสีหลาย ๆ สีด้วยส่วนต่าง ๆ ของช่วงแขน
- ให้ละเลงสีหลาย ๆ สีเป็นภาพโดยอิสระ แล้วให้เด็กบอกความหมายของภาพนั้น ๆ
- ให้ละเลงสีหลาย ๆ สีเป็นภาพตามที่ครูกำหนด
- ให้หยดสีโปสเตอร์หรือสีฝุ่นลงบนกระดาษเปียก
- ให้เด็กเป่าสีบนกระดาษ
- ให้เด็กทดลองผสมสีหลาย ๆ สีแล้วสังเกตการณ์ผสมผสานกันของสี
- ให้ใช้สีย้อมผ้า สีต่างทับทิม โรยบนกระดาษเปียก
- ให้ใช้ลูกกลิ้งสีโปสเตอร์ที่หยดบนกระดาษที่อยู่ในถาด เอียงถาดไปมาให้ลูกกลิ้งกลิ้งผ่านสี
- และผ่านแผ่นกระดาษ

4. การพิมพ์

- ให้เด็กพิมพ์ภาพด้วยส่วนต่าง ๆ ของช่วงแขน
- ให้เด็กพิมพ์ภาพด้วยวัสดุต่าง ๆ

- ให้เด็กพิมพ์ภาพจากแม่พิมพ์ที่ครูทำ
- ให้เด็กพิมพ์ภาพด้วยตรายางแล้วระบายสี
- ให้เด็กใช้กระดาษวางซ้อนวัสดุที่มีลายนูนแล้วใช้ดินสอดำหรือดินสอสีดู

5. การปั้น

- ให้เด็กเล่นดินน้ำมัน ดินเหนียว หรือแป้ง
- ให้เด็กปั้นแป้งทำขนมง่าย ๆ เช่น ขนมบัวลอย ขนมนมกรอบเค็ม ฯลฯ
- ให้ปั้นตามใจชอบเป็นรูปสัตว์ คน หรือสิ่งของเครื่องใช้
- ให้เล่นก่อทราย
- ให้ปั้นรูปทรงต่าง ๆ แล้วนำมาติดต่อกัน
- ให้ปั้นตามเรื่องราวหรือนิทานที่ครูเล่าหรือเด็กแต่งเอง

6. การพับ ฉีก ตัด ปะ

- ให้ฉีกหรือตัดกระดาษตามคำสั่งครู
- ให้เด็กตัดหรือฉีกกระดาษและปะลงบนกระดาษอีกแผ่นหนึ่ง อาจจัดให้เป็นเรื่องราวต่าง ๆ ที่ครู กำหนดให้หรือตามความนึกคิดของเด็ก
- ให้เด็กพับหรือม้วนกระดาษที่ตัดเป็นแถบยาวๆ เป็นวงกลมหรือรูปเหลี่ยมต่าง ๆ แล้วนำรูปทรงต่าง ๆ มาประดิษฐ์เป็นรูปสัตว์ ดอกไม้และอื่น ๆ ตามใจชอบ
- ให้พับผ้าเช็ดหน้า ใบตอง ใบมะพร้าวง่าย ๆ ตามใจชอบ หรือตามแบบอย่าง

7. การประดิษฐ์

- เด็กประดิษฐ์ภาพและเครื่องห้อยแขวนจากวัสดุต่าง ๆ
- ให้ประดิษฐ์ของเล่นและของใช้ต่าง ๆ จากเศษวัสดุ
- ให้ร้อยดอกไม้ ลูกปัด หรือวัสดุต่าง ๆ ก้านรูป ก้านมะพร้าว ลวด เชือก หรือด้าย
- ให้เย็บหรือร้อยตามรอยปรุของรูปภาพ ผ้าเนื้อหยาบหรือกระสอบด้วยเข็มใหญ่ ๆ ปลายทู่ๆ
- ใช้กระดาษ ใบตอง ใบมะพร้าว สานหรือประดิษฐ์ของเล่น

ดังนั้นครูจึงมีบทบาทอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมให้เด็กได้แสดงออกอย่างมีอิสระตามความสามารถและความสนใจ คอยให้คำปรึกษาพร้อมทั้งแสดงความชื่นชมในผลงานเพื่อให้เด็กมีกำลังใจและมั่นใจที่จะสร้างสรรค์ให้ดียิ่งขึ้น

การดำเนินการสอน

การดำเนินการสอน เป็นการนำกิจกรรมที่ได้เลือกหรือจัดไว้ไปใช้ในการสอนในสถานการณ์จริง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้เกิดความรู้ ความคิด การแก้ปัญหา ทักษะทางกายหรือเจตคติตรงตามจุดประสงค์ของการเรียน

การดำเนินการสอนโดยสรุปมี 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ชี้นำเข้าบทเรียน เป็นการจัดกิจกรรมที่จะช่วยกระตุ้นหรือเร้าให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียนนั้น ๆ ได้มากที่สุด เวลาที่ใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียนควรใช้เวลาประมาณ 3 – 5 นาทีและไม่ควรเกิน 10 นาที กิจกรรมที่ใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียนอาจประกอบด้วยกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง (จินตนา ยูนิพันธ์, 2547) ดังต่อไปนี้

- 1.1 การทบทวนเรื่องที่ได้เรียนไปแล้ว
- 1.2 การสนทนาเกี่ยวกับเรื่องทั่ว ๆ ไป ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่สอน
- 1.3 การการตัดข่าวจากหนังสือพิมพ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่สอน
- 1.4 การใช้สไลด์ แผ่นโปสเตอร์ ภาพยนตร์ หรืออุปกรณ์การสอนอย่างอื่น
- 1.5 การสร้างสถานการณ์จำลองหรือการแสดงบทบาทจำลอง
- 1.6 การให้ผู้เรียนได้ร่วมแก้ปัญหาบางอย่าง
- 1.7 การให้ผู้เรียนเล่าประสบการณ์ของตน

2. ชี้นสอน เป็นการจัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความคิด การแก้ปัญหา ทักษะทางกาย หรือเจตคติตรงตามจุดประสงค์ของบทเรียน หรือจุดประสงค์ปลายทาง ซึ่งจัดเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

3. ชี้นสรุป เป็นการรวบรวมย่อความ เพื่อความสะดวกแก่การจดจำและการจดบันทึก (ชาลนชัย อินทรประวัติ, 2523) เป็นการสรุปแนวคิดและสาระสำคัญของการสอนในบทนั้น ๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในสาระสำคัญและเป็นการย้าให้ผู้เรียนได้เห็นความสำคัญในเรื่องราวที่สอน

4. ชี้นประเมินผล เป็นการดำเนินการปฏิบัติตามแผนการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่กำหนดไว้ในการเตรียมการสอน ซึ่งอาจประเมินขณะสอนโดยการสังเกตการณ์อภิปราย การรายงานผล การตอบคำถาม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์ (2523) ได้เสนอแนะแนวการดำเนินการสอนที่มีประสิทธิภาพ สรุปได้ดังนี้

1. มีวิธีนำเข้าสู่บทเรียนได้น่าสนใจ สอดคล้องและสัมพันธ์กับเรื่องที่จะสอนและประสบการณ์ของนักเรียน มีการลำดับขั้นตอนการนำเข้าสู่บทเรียนได้อย่างต่อเนื่องรัดกุม เร้าให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเหมาะสมกับระดับชั้นและเวลา
2. เลือกวิธีสอนได้เหมาะสมกับเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้และวัยของผู้เรียน
3. ใช้ภาษาที่ถูกต้อง เข้าใจง่าย และมีความต่อเนื่อง
4. ให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะเมื่อผู้เรียนต้องการความช่วยเหลือ
5. ให้โอกาสนักเรียนได้เรียนรู้ หรือค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเองอย่างมีระบบ
6. มีกิจกรรมที่เหมาะสมกับระดับชั้น และสัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน
7. สอนได้ถูกต้องและตรงกับบันทึกการสอน
8. ลำดับกิจกรรมสอนได้ดี นำไปสู่การสรุปบทเรียนได้
9. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน
10. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

ชัยณรงค์ เจริญพานิชกุล (2532:5) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์ศิลปะควรที่จะเกี่ยวโยงเน้นหลักไปยังสิ่งที่เกิดขึ้นภายในตัวเด็ก ความเจริญเติบโตที่เกิดขึ้นกับเด็กและความรู้สึกด้านอารมณ์ของเด็กมากกว่าที่จะมุ่งเฉพาะไปที่ผลงานของเด็กที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม

สุน อมรวิวัฒน์ (2533) อธิบายความหมายของการสอนไว้ว่า การสอนคือ สถานการณ์อย่างหนึ่งที่มีสิ่งต่อไปนี้เกิดขึ้นได้แก่

1. มีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับสิ่งแวดล้อม และครูกับนักเรียนกับสิ่งแวดล้อม
2. ความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์นั้นก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่
3. ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้

อำไพ ตีรณสาร (2532 : 1-2) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือการจัดเตรียมเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความพร้อมและความสนใจของผู้เรียน ผลที่ได้รับคือการเรียนที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนสูงมากเพราะผู้เรียนมีความสนใจสูงอันเนื่องมาจากเรื่องครูสอนนั้นเป็นเรื่องที่ตนสนใจ ดังนั้นการจะจัดกิจกรรมที่ได้ผลดีจึงต้องอาศัยวินัย

และความพร้อมของวัสดุ อุปกรณ์ เพราะในกิจกรรมบางอย่างถ้าท้องถิ่นหรือโรงเรียนมีข้อจำกัดก็ทำให้เกิดความลำบากในการจัดเตรียมเป็นอย่างมาก อีกทั้งความสนใจของผู้เรียนอาจสนใจเฉพาะบางเรื่อง ในขณะที่หลักสูตรระบุกิจกรรมการสอนศิลปะไว้อย่างกว้างขวาง ซึ่งครูจะต้องจัดการสอนให้ครอบคลุมทั้งหมด

วิธีการสอนเป็นกระบวนการต่าง ๆ ที่ครูนำมาใช้สอนนักเรียนเพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดพัฒนาการในด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติและด้านทักษะอย่างตรงเป้าหมายที่ตั้งไว้ (สุพิน บุญชูวงศ์, 2535) ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึงวิธีการสอนในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

วิชัย วงศ์ใหญ่(2529) กล่าวว่า วิธีการสอนศิลปะที่สามารถ นำมาใช้ในการจัดประสบการณ์ศิลปะ มีด้วยกันหลายวิธี แต่ในระดับปฐมวัย ยังมีข้อจำกัดเรื่องพัฒนาการด้านต่างๆ อาจสรุปวิธีที่ใช้ดำเนินการสอนที่นิยมใช้ได้ดังนี้

1. แบบบรรยาย (Lecture) เป็นการสอนโดยครูเป็นผู้ชี้แนะ แล้วให้นักเรียนปฏิบัติตาม
2. แบบให้ผู้เรียนแสดงออกด้วยตนเอง (Self Expression) ครูเป็นผู้เสนอแนะ กระตุ้นให้กำลังใจ เด็กได้แสดงออกตามความถนัด
3. แบบสาธิต (Demonstration) ครูเป็นผู้แสดงวิธีการทำกิจกรรมโดยจัดเตรียมวัสดุตามลำดับความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
4. แบบให้ผู้เรียนทดลอง (Experimentation) ผู้เรียนได้ทดลองลงมือทำด้วยตนเอง
5. แบบเรียนปนเล่น (Play way) วิธีนี้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน แต่ในขณะเดียวกันอาจเปลี่ยนความสนใจได้ง่าย

เกษร ธิตะจารี (2536) กล่าวว่า ปรัชญาการสอน Discovery Teachnique หรือการสอนด้วยเทคนิคการค้นพบ เป็นการสอนเน้นให้ผู้เรียนค้นพบการทำงานด้วยตนเองจากประสบการณ์ของผู้เรียนเอง โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะ John Dewey กล่าวว่า “ Experience is the Best Teacher “ คนจะเรียนรู้ได้มากด้วยการทำงานด้วยตนเองมากกว่าการที่ให้คนอื่นมาบอกให้ทำ Jerome Bruner ได้ค้นพบเทคนิค (Discovery Teachnique) ว่าใครก็ตามถ้าค้นพบบางสิ่งบางอย่างด้วยตนเองแล้ว คนๆนั้น จะไม่มีวันลืมสิ่งที่ตนเองค้นพบ การสอนตามปรัชญาของ John Dewey และ Jerome Bruner คือให้นักเรียนใช้ประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ค้นคว้าการทำงานของตนเอง ครูเป็นผู้แนะนำ สนับสนุนให้การทำงานของนักเรียนประสบความสำเร็จด้วยตนเอง ซึ่งนักเรียนจะจดจำได้ตลอดไปไม่มีวันลืม และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับการทำงานต่อไป

เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานศิลปะ ค้นพบศักยภาพการทำงานของตนเอง และมีความเชื่อมั่นตนเอง

ชาปแมน (Chapman,1978) กล่าวว่า การสอนศิลปะนั้นเกี่ยวข้องกับการจัด สถานการณ์ต่าง ๆ ครูผู้สอนจึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับแนวทางทางการสอนทางศิลปะ ซึ่ง ประกอบด้วยหลักการต่าง ๆ ดังนี้

1. การแสวงหาแนวคิด (Interception for an Idea) หมายถึง การกระตุ้นเร้า คำแนะนำ หรือสร้างแรงบันดาลใจ ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่จะแสวงหาแนวคิดในการแสดงออกทาง ศิลปะตามวิถีทางของตนเอง

2. การวางแผนงานอย่างรอบคอบ (Elaboration and Refinement) เป็นการวางแผนงาน สนับสนุนให้เด็กได้คิดทบทวนเกี่ยวกับความคิด หรือการสร้างสรรค์งานของตน เพื่อช่วยให้เด็กได้ เรียนรู้หรือมีประสบการณ์ในการปรับปรุงหรือขยายแนวคิดให้กว้างขึ้นเป็นลำดับ

3. การปฏิบัติงานในด้านสื่อ (Execution in a Medium) คือ การสนับสนุนให้เด็กสามารถ เลือกใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการแสดงออก ในการสร้างงานศิลปะได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ ความคิดและสามารถถ่ายทอดออกมาได้ตามความต้องการ

ในแนวทางการสอนที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จ ตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ จากการใช้วิธี สอนแบบต่าง ๆ นั้น ควรศึกษาถึงแนวทางของวิธีการสอนด้วย ดังที่ ประเทิน มหาพันธ์ (2531) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการใช้วิธีสอนควรพิจารณาว่า เป็นวิธีสอนที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียน โดยมี แนวทางสอนที่

1. เปิดโอกาสให้เด็กเลือกแนวความคิด หรือเนื้อเรื่องของตนในการแสดงออก
2. เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระตามวิธีการของตนเอง
3. ให้สิทธิในการสร้างงานด้วยตนเอง

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะศึกษา

พระพงษ์ กุลพิศาล (2531) กล่าวถึง กระบวนการเรียนการสอนศิลปะในปัจจุบันมีอยู่ 3 แนวคิด ซึ่งผู้วิจัยสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้คือ

1. การเรียนการสอนศิลปะเป็นเรื่องของความชำนาญและผลสำเร็จของงาน กระบวนการจะเป็นการฝึกฝนฝีมือเด็ก
2. การเรียนการสอนศิลปะเป็นเรื่องของการเจริญเติบโต พัฒนาการทางการเรียนรู้ กระบวนการที่จะเน้นที่พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและจิตใจของเด็ก
3. การเรียนการสอนศิลปะเป็นเรื่องของการรับรู้ทางความซาบซึ้งความงาม กระบวนการเรียนการสอนสร้างสมเป็นประสบการณ์ทางสุนทรีย์ภาพอย่างต่อเนื่องให้แก่เด็ก

แนวคิดที่ 1 เป็นแนวคิดที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง เน้นบทบาทความสำคัญของครู เน้นหา การสอนให้เด็กวาดภาพเพื่อการเป็นช่างเขียนในอนาคต การสอนเป็นการเน้นให้รู้จักสังเกต รูปทรงต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้ตัวก่อน โดยมีค่านึงถึงว่ารูปทรงนั้นจะทำทลายความสนใจตามวุฒิภาวะ หรือไม่ ซึ่งอาจเหมาะกับเด็กบางคนเท่านั้นและควรเป็นเด็กโตที่มีอายุอย่างน้อยในราว 10 - 12 ปี โดยให้ความสำคัญกับทักษะหรือความเป็นช่าง (craftsmanship) และเน้นที่ความสำเร็จของ ผลงานเป็นหลัก

แนวคิดที่ 2 เป็นแนวคิดที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ซึ่งให้ความสำคัญต่อการเจริญเติบโต และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ตามวัยและวุฒิภาวะของเด็ก (ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม) ไม่ได้ เน้นทักษะและผลสำเร็จของงาน แต่เน้นถึงที่เด็กจะได้รับระหว่างกระบวนการสร้างสรรค์ กล่าวคือ กิจกรรมศิลปะเป็นสื่อหรือเครื่องมือเพื่อให้เด็กมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันระบบ การศึกษาของเราจะเป็นไปตามแนวคิดนี้เป็นส่วนใหญ่

แนวคิดที่ 3 เป็นแนวคิดที่ยึดศิลปะเป็นศูนย์กลาง เป็นแนวคิดที่วงการศิลปะในบ้านเรา ไม่ค่อยคุ้นเคยนัก แนวคิดนี้เห็นว่าศิลปะเป็นวิชาสามัญวิชาหนึ่งเหมือนกับคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ฯลฯ (ต่างจากแนวคิดที่ 2 ที่เห็นว่าศิลปะศึกษาเป็นวิชาการเพื่อเสริม วิชาสามัญ) มีองค์ความรู้ (body of knowledge) เป็นของตนเอง ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้จาก ประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ กระบวนการเรียนการสอนจึงมุ่งจัดประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ ศิลปะโดยตรง เป็นการศึกษาหาความรู้จากศิลปะ (education through art) ทั้งเชิงคุณค่า และปริมาณไม่ได้มองเห็นว่ากิจกรรมเป็นเครื่องมือของสิ่งใด แต่เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาการรับรู้ คุณค่าของศิลปะโดยตรงและไม่ได้เน้นให้เด็กเป็นช่างหรือศิลปินอย่างแนวคิดแรก ความรู้ ดังกล่าวประกอบด้วย ความรู้ทางการวิจารณ์ศิลปะ ประวัติศาสตร์ สุนทรียศึกษาและการ ปฏิบัติงานศิลปะ กล่าวได้ว่า เป็นแนวคิดที่จัดให้เนื้อหาทางศิลปะเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้โดย เนื้อหาทั้ง 4 ส่วน ไม่ได้แยกออกจากกันโดยสิ้นเชิง พัฒนาการด้านอื่น ๆ เป็นเพียงผลที่ได้จาก กระบวนการเรียนการสอนเท่านั้น

การสอนกิจกรรมต่าง ๆ ทางศิลปะในทุกระดับชั้นย่อมอาศัยหลักเกณฑ์ ในการจำแนก พฤติกรรมการเรียนรู้ทางศิลปะทั้ง 3 ด้าน แลนซิง (Lansing, 1976) ตามแนวพฤติกรรมเรียนรู้ ของบลูม (Bloom, 1964)

1. พุทธิพิสัย (cognitive domain) เป็นความรู้เกี่ยวกับศิลปะ แบ่งเป็น 5 ด้านคือ

1.1 ความรู้เกี่ยวกับชีวิต หรือความรู้สึกรู้จัก (knowledge of life) โดยเฉพาะ ความรู้ด้านประสบการณ์สุนทรีย์ ซึ่งหาผู้เรียนขาดความรู้หรือจินตนาการทางด้านนี้จะเป็นผลให้ ผู้เรียนสามารถพูด ทำและพิจารณา เลือกสรรเกี่ยวกับศิลปะได้เพียงเล็กน้อย

1.2 ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดองค์ประกอบศิลป์ (knowledge of composition) เป็นพื้นฐานที่สำคัญทางศิลปะเกี่ยวกับการจัดหรือการประกอบกันขององค์ประกอบทางทัศนศิลป์ เพื่อให้ได้องค์ประกอบที่เหมาะสม และเป็นเหตุผลให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการทำงาน ศิลปะได้อย่างมีระบบ

1.3 ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำ (knowledge of procedures) เป็นสิ่งที่สำคัญมา สำหรับศิลปินหรือผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้สามารถทำงานศิลปะหรือพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับงาน ศิลปะได้อย่างเหมาะสม

1.4 ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลป์ (knowledge of art history) เป็นความรู้ เกี่ยวกับการทำงานศิลปะและเข้าถึงงานศิลปะอันเป็นผลให้ผู้เรียนเกิดความคิดและสามารถ ทำงานศิลปะหรือพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับศิลปะได้อย่างผู้เชี่ยวชาญ

1.5 ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ คุณค่าของศิลปะและธรรมชาติของประสบการณ์สุนทรีย์ (knowledge of the nature of art, the value of art and the nature of aesthetic experience) เป็นความรู้ความเข้าใจที่จะนำไปสู่การพิจารณาตัดสินสัญลักษณ์ทางการมองเห็นที่ปรากฏในงาน ศิลปะ ความรู้เหล่านี้จะถูกถ่ายทอดลักษณะของรสนิยม

2. จิตพิสัย (affective domain) เป็นทัศนคติที่นำไปสู่การสร้างงานศิลปะและเข้าถึง งานศิลปะ แบ่งเป็น 3 ด้านคือ

2.1 ความสนใจในประสบการณ์สุนทรีย์ (interest in the aesthetic dimension of experience) เป็นความสนใจส่วนบุคคลในการรับรู้เกี่ยวกับลักษณะความหมาย และ ความสัมพันธ์ของประสบการณ์ หากผู้เรียนขาดความสนใจประสบการณ์สุนทรีย์จะไม่สามารถ เข้าใจสัญลักษณ์ทางการมองเห็น และไม่สามารถเข้าถึงงานศิลปะได้

2.2 ความมั่นใจในการทำงานศิลปะและประเมินผลงานศิลปะ (confidence in one's ability to make and evaluate work of art) เป็นการที่ผู้เรียนมีความมั่นใจในการทำงานเพื่อ ความพึงพอใจในการสร้างงานศิลปะต่อไป

2.3 ความเป็นผู้มีใจกว้างต่อการยอมรับความแตกต่างของรูปทรง หรือลักษณะ แบบอย่างในศิลปะ (open-mindedness toward the different from or styles that art might take) เป็นการยอมรับและรับรู้ลักษณะแบบอย่าง รูปทรง รูปทรงแบบหรือกลวิธีที่ประกอบอยู่ในงาน ศิลปะนั้นๆ ความขยันเอาใจใส่และความตั้งใจงานที่สำเร็จเป็นความสำคัญต่อการ

พัฒนาทักษะในด้านการจัดวัสดุศิลปะซึ่งเป็นผลให้การเสนอความหมายของประสบการณ์สุนทรีย์มีความเหมาะสม

3. ทักษะพิสัย (psychomotor domain) เป็นทักษะในงานศิลปะตลอดจนสามารถในการเลือกใช้เครื่องมือและวัสดุในการทำงานศิลปะได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์และสุนทรีย์ศาสตร์สำหรับปฐมวัยนี้ แลนซิง (Lansing, 1976) ได้ให้แนวการสอนที่น่าสนใจว่า การสอนประวัติศาสตร์ในระดับนี้คือ แบบอย่างหรือยุคสมัยของงานศิลปะไม่ เป็นสิ่งที่สำคัญแต่ควรเลือกงานศิลปะที่มีความหลากหลายให้เด็กได้ดูโดยการพูดคุยและบอกเล่าเกี่ยวกับงานศิลปะนั้น ๆ ว่าทำจากวัสดุอะไร เช่น เปลือกไข่ ไม้ สีนํ้ามันและอื่น ๆ และควรมีการกล่าวถึงศิลปินที่ทำงาน ศิลปินนั้นประกอบด้วยรายการภาพบ้าง เด็กจะหันมาสนใจและเข้าใจว่างานศิลปะทั้งหลายมีความแตกต่างกัน ส่วนการสอนสุนทรีย์ศาสตร์สำหรับเด็กเล็ก เป็นการให้เด็กได้มีโอกาสพูดคุยได้ตอบถึงสิ่งที่เด็กได้มองเห็นและคิด แต่ที่สำคัญคือ ครูจะต้องเป็นผู้เสนอแนวทางการคิดในสิ่งที่เด็กมองข้ามไป (Lansing, 1976 อ้างถึงใน เสาวนีย์ บุญยะฤทธิ, 2539)

จากการจำแนกพฤติกรรมการเรียนรู้ทางศิลปะทั้ง 3 ด้านของแลนซิง (Lansing, 1976) ผสมเข้ากับแนวพฤติกรรมการเรียนรู้ของบลูม (bloom, 1964) กล่าวมาในข้างต้นเป็นแนวทางในการสอนศิลปะในเด็กก่อนวัยเรียนและระดับอนุบาล เพียงแต่เราจะมีวิธีสอนอย่างไรให้เด็กเล็กเข้าใจและบรรลุตามเป้าหมายได้ด้วยดี (ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล, 2533) และทำให้การเรียนการสอนศิลปะศึกษาในระดับอนุบาลเกิดคุณค่าแก่เด็ก

การใช้สื่อและอุปกรณ์

สื่อและอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมศิลปะมีหลายรูปแบบ และมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการจัดกิจกรรม เนื่องจากกิจกรรมศิลปะมีลักษณะเป็นการลงมือทำและต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ นำมาสร้างสรรค์งาน ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2547) กล่าวว่า การที่เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้วัสดุที่แตกต่างกันออกไป ถือเป็นช่องทางหนึ่งที่เด็กได้ค้นหาประสบการณ์แปลกใหม่ ซึ่งการเรียนศิลปะศึกษา เปิดช่องทางการสร้างสรรค์ด้วยการใช้วัสดุที่หลากหลายในการทำงานศิลปะ นักเรียนจะพบว่าผลงานศิลปะอาจสร้างได้จากสิ่งที่อยู่รอบตัวเขาเอง เด็กวัยประมาณสอง-สามขวบ มักใช้ผ้าบ้านเป็นที่ขีดเขียนเส้นสาย ซึ่งเราจะเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างการขีดเขียนบนกระดาษ หน้าไม้ ปูน กระจก รวมทั้งการใช้วัสดุที่หลากหลายอื่น ๆ เป็นสื่อ เช่น ถ่าน ดินสอ สีเทียน แป้งเปียกสีบนกระจก เป็นต้น สอดคล้องกับ เกษร ธิตะจาวี (2543) กล่าวว่า การใช้วัสดุมีความสำคัญมาก เพราะการเลือกใช้วัสดุอย่างเหมาะสม ก็แสดงว่าผู้สร้างมีความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างงานนั้นๆ

อย่างแท้จริง วัสดุจึงจัดว่ามีความสำคัญไม่น้อย ที่จะช่วยในการสร้างงานสัมฤทธิ์ผลสมบูรณ์ตามที่ตั้งไว้ ส่วนในเรื่องการปลูกฝังให้เด็กเห็นประโยชน์และคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น จากผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนศิลปศึกษา กล่าวว่า ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนว่าจะสามารถปลูกฝังให้เด็กเห็นคุณค่าได้มากน้อยเพียงใด นักเรียนควรได้เห็นตัวอย่างวัสดุที่หลากหลาย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างงานศิลปะที่มีความหลากหลาย นักเรียนควรได้รับการฝึกให้คิดสร้างสรรค์ผลงานจากประสบการณ์จริง

ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของสื่อและอุปกรณ์ดังนี้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สื่อการเรียนการสอนคือวัสดุ อุปกรณ์และวิธีสอนประกอบ วัสดุหมายถึงสิ่งสิ้นเปลือง เช่น ซอล์ก รูปภาพ แผนที่ต่างๆ อุปกรณ์ หมายถึง สิ่งที่ยึดทนถาวร เช่น กระดานดำ โต๊ะ เก้าอี้ต่างๆ ส่วนวิธีการสอนประกอบ หมายถึง วิธีการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ และวิธีการสอนประกอบก็ยิ่งหมายรวมไปถึง การทัศนศึกษา การทดลองต่าง ๆ ด้วย

สื่อการเรียนการสอน (Instructional Media) จึงหมายถึง วัสดุอุปกรณ์และวิธีการผู้สอน ใช้เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดไปยังผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในบทเรียนได้

กรมวิชาการ (2521) ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า สื่อการเรียนหมายถึง เครื่องมือตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ที่จะช่วยสนับสนุนให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ สื่อการเรียนยังเป็นสิ่งเร้าความสนใจของผู้เรียนให้เกิดความรู้ เรียนรู้ต่อไป เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้ดีและรวดเร็วยิ่งขึ้น

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2521) ได้กล่าวถึงคุณประโยชน์ของสื่อการเรียนการสอนประเภท วัสดุ อุปกรณ์ดังต่อไปนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ที่เป็นจริง เพื่อเป็นพื้นฐานของความคิดและความเข้าใจ
2. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนถึงสิ่งและเหตุการณ์ที่มีปัญหาเกี่ยวกับขนาด กาลเวลา และระยะทาง
3. ช่วยสร้างความสนใจ ทัศนคติที่ดีของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนได้ง่าย รวดเร็วและเพลิดเพลิน

4. ช่วยแสดงกรรมวิธีต่าง ๆ ซึ่งไม่สามารถอธิบายให้เห็นหรือเข้าใจได้ด้วยการบรรยายธรรมดา
5. ให้นักเรียนทั้งหมดมีประสบการณ์ร่วมกัน
6. ช่วยสร้างความสนใจของผู้เรียนต่อบทเรียนอยู่เสมอ
7. ช่วยให้เรียนได้มากขึ้นในเวลาที่น่าพอใจ
8. ช่วยให้มีความทรงจำต่อสิ่งที่เรียนได้นานและนำไปใช้ได้ดี
9. ช่วยลดจำนวนนักเรียนที่สอบตก
10. ช่วยเร่งการเรียนรู้ทางทักษะโดยเสียเวลาน้อยลงและมีคุณภาพสูงขึ้น

สื่อการเรียนตามแนวทางสื่อการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ของกรมวิชาการกล่าวไว้ว่า นอกจากหนังสือต่าง ๆ ก็มีวัสดุอุปกรณ์ซึ่งอาจจะแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. เครื่องมือเครื่องใช้ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับทำงาน เช่น มีด จอบ เสียม ไม้กวาด เลื่อย สว่าน กบ สิ่ง กรรไกร ฯลฯ
2. อุปกรณ์ประจำโรงเรียน ได้แก่ อุปกรณ์พื้นฐานที่จำเป็นสำหรับโรงเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ ป้ายนิเทศ นาฬิกา แผนที่ ธงชาติ พระพุทธรูป พระบรมฉายาลักษณ์ ฯลฯ
3. เครื่องช่วยสอน ได้แก่ อุปกรณ์เป็นเครื่องทุ่นแรงที่ใช้ช่วยในการเรียนการสอน เช่น วิทยุ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ ฯลฯ
4. อุปกรณ์โสตทัศนวัสดุ ได้แก่ สิ่งต่างๆ ที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการดู การฟัง และการสัมผัส เช่น รูปภาพ แผนภูมิ บัตรคำ ของจำลอง เทป โทรทัศน์ ฯลฯ
5. วัสดุสิ้นเปลือง ได้แก่ สิ่งของที่ใช้ในการประกอบกิจกรรม ได้แก่ กระดาษ ดินสอ สี กาว ตะปู ฯลฯ

นภเนตร ธรรมบวร (2549) กล่าวว่า วัสดุอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมศิลปะควรมีหลากหลายและเพียงพอกับจำนวนเด็ก ขณะเดียวกันก็ควรส่งเสริมให้เด็กนำวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของคนมาใช้ในงานศิลปะ เช่น เปลือกหอย ก้อนหิน กิ่งไม้ ใบไม้ และดอกไม้ เป็นต้น

สื่อการเรียนการสอนมีอยู่ทั่วไปหลายชนิด ครูต้องพิจารณาเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรมและวัยของเด็ก และที่สำคัญที่สุด คือ สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ควรเป็นสื่อที่หาได้ในท้องถิ่นและมีราคาถูก (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544)

เกณฑ์ทั่วไปในการเลือกสื่อการเรียนการสอนมีลักษณะดังนี้

1. เลือกสื่อและประสบการณ์ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนการสอน และพยายามเลือกสื่อที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างจริงจัง เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่จุดประสงค์ที่ต้องการ
2. เลือกสื่อและประสบการณ์ที่จะช่วยเร้าให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ มีการตอบสนองและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่คาดหวัง
3. เลือกสื่อและประสบการณ์ในการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถและประสบการณ์เดิมของแต่ละคน การเลือกสื่อจำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย
4. เลือกสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่พอจะหาได้ คำนึงถึงความสะดวกสบายในการนำมาด้วย และไม่จำเป็นต้องใช้สื่อที่มีราคาแพงเสมอไป
5. เครื่องมือและเครื่องอำนวยความสะดวกนั้นต้องสอดคล้องกับวัย ความสนใจและความสามารถที่มีอยู่ต่างกันของผู้เรียน เหมาะกับจุดประสงค์การเรียนรู้ในหัวข้อที่เรียน เหมาะกับประสบการณ์ที่เลือกแล้ว เลือกจากสิ่งที่มีอยู่และเหมาะกับเครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวก
6. ควรจะได้ศึกษาคุณสมบัติ หน้าที่ และประโยชน์ของสื่อเป็นอย่างไร ไป เพื่อความสะดวกในการใช้

เบญจา แสงมลิ (2527:71-72) ได้สรุปถึงข้อควรคำนึงในการใช้สื่อเพื่อจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้คือ

1. สื่อที่หาง่าย อยู่รอบตัวเด็ก เหมาะสมที่เด็กเรียนรู้ เช่น สิ่งของเครื่องใช้ในบ้านและสถานศึกษา เครื่องเล่น สิ่งซึ่งอยู่แวดล้อมตัวเด็ก
2. สื่อที่มีความปลอดภัย ประหยัดทั้งราคาและเวลา เช่น ตุ๊กตา ลูกบอล ไม้บล็อก รถลากเล็ก ๆ ซึ่งมีขายอยู่ทั่วไป
3. สื่อที่ตรงกับเป้าหมายในการใช้สื่อเพื่อจัดประสบการณ์ความพร้อมของแต่ละด้าน เช่น ใช้สำหรับจัดประสบการณ์ทางหู ผ้าสีต่าง ๆ ใช้สำหรับประสบการณ์ทางตา
4. สื่อที่สะดวกในการนำมาและใช้สอย เช่น หุ่นจำลอง เสื้อ รูปภาพข้างแทนข้าง
5. สื่อและการใช้ควรสอดคล้องกับวัยและความสามารถของเด็ก
6. สื่อชนิดเดียวอาจใช้จัดประสบการณ์หลายด้านก็ได้ เช่น ไม้บล็อกสีใช้ฝึกประสาทตา ด้านสี ฝึกประสาทสัมผัสเกี่ยวกับรูปร่าง ลักษณะ ฝึกประสาทหูโดยการให้เคาะให้เกิดเสียง
7. สื่อชนิดเดียวใช้จัดประสบการณ์นำไปสู่วิชาต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กันได้

ดังนั้น การเลือกใช้สื่อและอุปกรณ์ต่างๆ ครูผู้สอนควรพิจารณาให้มีความเหมาะสมกับองค์ประกอบหลายด้าน ดังที่ได้มีนักวิชาการกล่าวมาข้างต้น จึงทำให้การจัดกิจกรรมศิลปะแต่ละกิจกรรม ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การประเมินผล

การประเมินผล หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของสิ่งต่างๆ ตามเกณฑ์ที่ต้องกำหนดไว้ โดยวิเคราะห์ผลจากการวัด เช่น เมื่อวัดได้ค่าเป็นตัวเลขก็นำมาพิจารณาคัดสินคุณค่าของสิ่งนั้นๆ

การประเมินผลทางศิลปศึกษา คือ การใช้เกณฑ์ตรวจสอบดูว่าการแสดงออกทางศิลปะของนักเรียนได้พัฒนาไปในระดับที่น่าพอใจหรือไม่เพียงใด โดยครูเป็นผู้กำหนดเกณฑ์และเงื่อนไขที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (เลิศ อานันทนนะ, 2526) เด็กทุกคนแม้มีอายุเท่ากัน แต่สมรรถภาพการใช้มือ การรับรู้เรื่องต่างๆ ก็ไม่เท่ากัน การแสดงออกทางศิลปะจึงมีความแตกต่างกันอย่างกว้างขวางตามประสบการณ์ (ประภัสสร นิยมธรรม, 2523) จึงเป็นการยากที่จะตัดสินชี้ขาดลงไปว่าการสร้างสรรค์ของเด็กนั้นมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด ดังนั้นผู้ทำการประเมินควรสำรวจตนเองเสียก่อนว่า มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะของเด็กมากน้อยเพียงใดและมีความเข้าใจจิตวิทยาเกี่ยวกับเด็กอย่างไรบ้าง (เลิศ อานันทนนะ, 2526) จุดสำคัญของการประเมินผลควรอยู่บนรากฐานความคิดที่ว่า เด็กมีพัฒนาการดีขึ้นกว่าครั้งก่อนหรือไม่ โดยดูจากช่วงเวลา que เด็กกำลังทำงาน มิใช่ดูจากผลงานสำเร็จเพียงอย่างเดียว และต้องไม่นำเด็กไปเปรียบเทียบกับคนอื่น (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2531) ดังนั้นการประเมินผลจึงจำเป็นต้องใช้ความใกล้ชิดกับเด็กเพื่อสังเกตพฤติกรรมของเด็กด้วย

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2531) ได้เสนอองค์ประกอบของการวัดและประเมินผลไว้ว่าต้องประกอบด้วย ผู้วัดผล สิ่งที่จะวัด วิธีวัด การประเมินผลกิจกรรมศิลปศึกษา ในชั้นเด็กเล็กก่อนประถมศึกษา ครูประจำชั้นส่วนใหญ่มีบทบาทในการจัดกิจกรรมศึกษา จึงเป็นผู้ประเมินผลทางด้านศิลปะของเด็กด้วย

Lowenfeld and Brittain (1982) ได้เสนอแนะแนวทางการประเมินผลทางศิลปศึกษาตามลักษณะพัฒนาการความเจริญงอกงามของผู้เรียนในด้านต่างๆ ดังนี้

1. พัฒนาการทางอารมณ์ มีความสนุกสนานเพลิดเพลินในการทำงานศิลปะ แสดงให้เห็นถึงความมีสุขภาพจิตดีและอารมณ์ที่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง สร้างสรรค์ผลงานศิลปะได้อย่างอิสระและพึงพอใจในผลงานของตน
2. พัฒนาการทางสติปัญญา มีความสามารถในการแสดงออก มีความรู้ในเรื่องของหลักการทางศิลปะ สามารถทำกิจกรรมศิลปะได้อย่างถูกต้องและประณีต รู้จักแก้ปัญหาในการทำงานศิลปะ
3. พัฒนาการทางร่างกาย มีความสามารถใช้เครื่องมือ วัสดุ ได้อย่างคล่องแคล่ว ว่องไว มีความแม่นยำ แน่นนอน ผลงานศิลปะที่สร้างขึ้นมีลักษณะที่สัมพันธ์กับความรู้สึกนึกคิดของตนเอง สามารถวัดผลการปฏิบัติงานได้จากทักษะการทำงาน การใช้เทคนิควิธีการต่างๆ และจากตัวผลงานที่ทำเสร็จแล้ว
4. พัฒนาการทางการรับรู้ มีความสนใจในการแสดงออก การบรรยาย การอภิปรายเกี่ยวกับผลงานศิลปะ และสามารถแสดงความรู้ ความเข้าใจได้อย่างมั่นใจถูกต้องตามเกณฑ์การพิจารณาทางศิลปะ เกิดความรู้สึก รับรู้ถึงความงามที่ปรากฏในงานศิลปะ
5. พัฒนาการทางสุนทรียภาพ มีความเข้าใจชื่นชมในคุณค่าความงามของศิลปะ สามารถแสดงความคิดเห็น บรรยาย หรือวิจารณ์ผลงานศิลปะ โดยให้เหตุผลตามหลักการทางศิลปะได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
6. พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ ทำงานศิลปะได้อย่างอิสระโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น แสดงความคิดอย่างก้าวหน้าและเชื่อมั่นในความคิดของตนเอง ไม่ลอกเลียนแบบของผู้อื่น ผลงานที่แสดงออกมีความงดงามและมีลักษณะที่แตกต่างไปจากผู้อื่น
7. พัฒนาการทางสังคม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เข้าใจในการแสดงออกของผู้อื่น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537: 13) ได้เสนอแนวทางการประเมินผลการจัดกิจกรรมไว้ดังนี้

1. สังเกตควบคุมกล้ามเนื้อเล็ก กล้ามเนื้อใหญ่ และ ประสาทสัมผัสระหว่างมือและตา
2. ความแปลกใหม่กว่าเดิมของผลงาน ไม่ลอกเลียนแบบผู้อื่น
3. ภาพวาดของเด็กเหมาะสมกับวัยหรือไม่
4. ความมั่นใจในตนเองและควมมีคุณธรรมเช่น ความรับผิดชอบ แบ่งปัน การรอคอย เป็นต้น
5. การใช้ภาษาเพื่ออธิบายผลงาน

สำหรับการประเมินผลงานศิลปะของเด็ก ศิริยา บุญแสง (2542: 3) ได้กล่าวไว้ว่า ครูจะต้องประเมินทั้งกระบวนการไม่ใช่ดูเฉพาะผลงานเท่านั้นและต้องประเมินเป็นรายบุคคลไม่เปรียบเทียบเด็ก โดยจะต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ต่อไปนี้ประกอบด้วยคือ

1. ให้ความสำคัญกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. ให้ความสำคัญกับจินตนาการของเด็กแต่ละคน
3. ฟังสิ่งที่เด็กพูดเล่าเรื่องในระหว่างการทำงานศิลปะ
4. ให้ความสนใจ และสังเกตอารมณ์ที่เด็กแสดงออกให้ระหว่างการทำงานศิลปะ เช่น กระตือรือร้น สนุกสนาน จดจ่อ เบื่อหน่ายและไม่รู้ว่าจะวาดอะไร
5. ดูความมั่นใจ และความกล้าตัดสินใจของเด็กในการวาดเส้นระบายสี การเลือกใช้วัสดุและกำหนดเรื่องราวที่จะวาด
6. ดูทักษะการใช้การใช้เครื่องมือว่าทำได้ตามวัยหรือเปล่าเช่น การจับดินสอ พู่กัน การใช้กรรไกร การฉีกกระดาษ การปั้นดิน การประกอบรูปทรง และครูไม่ควรเคร่งครัดต่อเด็กเกินไปเพราะเด็กแต่ละคนทำได้ไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละคนดูรายละเอียดของงานว่าทำได้ตามวุฒิภาวะของวัยหรือไม่เช่น การวาดรูปทรง การปั้นรูปทรง การเลือกใช้สี ทักษะการระบายสี การตกแต่งรายละเอียดของภาพ การกำหนดขนาด สัดส่วนของรูปทรง ความเข้าใจเรื่อง ระยะเวลาใกล้ – ไกล หน้า – หลัง ฯลฯ
7. ดูความสัมพันธ์กับเพื่อนเช่น การแบ่งสี แบ่งดินสอ พู่กัน การช่วยกันเก็บอุปกรณ์ และแบ่งงานต้องทำเป็นทีมครูต้องฝึกให้เด็กเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง

หรรษา นิลวิเชียร (2535) กล่าวว่า การตัดสินผลงานศิลปะของเด็กเล็ก ไม่ใช่ตัดสินความถูกต้องของการเลียนแบบหรือทักษะการใช้วัสดุ ครูประเมินประสบการณ์และผลสำเร็จของงาน โดยตอบคำถามสี่ข้อต่อไปนี้

1. เด็กมีความสุขและความพอใจในประสบการณ์ที่ได้รับหรือไม่
2. ผลสำเร็จของงานแสดงให้เห็นพัฒนาการการใช้วัสดุและอุปกรณ์ทางศิลปะหรือไม่
3. เด็กแสดงให้เห็นความเข้าใจการใช้วัสดุและข้อจำกัดของวัสดุหรือไม่
4. เด็กแสดงความสนใจในรูปทรง รูปร่าง สี พื้นผิว และรูปแบบหรือไม่

ด้วยเหตุที่กิจกรรมศิลปะเด็กปฐมวัย ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมประเภทการเขียนภาพ ระบายสี การปั้น การฉีก ตัด ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ต้องใช้การบังคับควบคุมกล้ามเนื้อในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นในการวัดประเมินผลความพร้อมในการเรียน จึงต้องวัดและ

ประเมินหลายด้าน เช่น การสังเกตการณ์แสดงออก ทำความคิดสร้างสรรค์ ลักษณะนิสัย สังคมนิสัย และการประเมินความสามารถในการบังคับกล้ามเนื้อเล็ก อาจพิจารณาได้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2529 อ้างถึงใน สัจญลักษณ์ สุวรรณรัตน์, 2533)

1. การประเมินความสามารถในการบังคับกล้ามเนื้อเล็ก

1.1 การพับกระดาษ ให้ดูจากจุดมุมตรงกันหรือไม่ กรัดรอยพับเรียบร้อยไม่ฉีกขาด

1.2 การระบายสี ให้ดูความเรียบร้อยของการระบายสี และการระบายสีตามขอบเขตที่ไม่ปะปนกัน

1.3 การพิมพ์ ให้ดูความสม่ำเสมอของการกดพิมพ์

1.4 งานฉีก เช่น ฉีกเป็นรูปคน รูปสัตว์ ให้ดูที่เค้าโครงสัดส่วน

1.5 งานปะ ให้ดูว่าเมื่อกำหนดขอบเขตรูปทรงต่างๆ แล้ว เด็กปะกระดาษได้ตามขอบเขตเพียงใด

2. การประเมินผลงานศิลปะทางความคิดสร้างสรรค์

2.1 ให้ดูที่ผลงานว่า แสดงออกอย่างอิสระแปลกใหม่

2.2 การใช้วัสดุฉีกปะ และการให้สี

2.3 การสื่อความหมายจากงานที่ทำ

2.4 มีรายละเอียด

2.5 ความสมดุลของภาพและจุดเด่น

การบันทึกความเจริญของเด็กมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาและการสอนวิชาศิลปะ เพราะเป็นวิธีการที่ทำให้ทราบว่าเด็กแต่ละคนมีพัฒนาการอย่างไร โดยครูควรบันทึกความเจริญไว้เป็นรายบุคคล ซึ่งครูอาจทำได้โดยวิธีการสังเกตเด็กเป็นรายบุคคล การใช้วิธีการทดสอบแล้วบันทึกความเจริญของพัฒนาการ

ดังนั้น การเรียนศิลปะของเด็กจึงมิใช่การคาดหวังว่า เด็กจะต้องวาดรูปให้เหมือนและสวยตามความรู้สึกของผู้ใหญ่ หรือจะต้องได้ผลงานเป็นชิ้นเป็นอันหรือเพื่อเตรียมตัวเป็นศิลปินที่มีชื่อเสียงในอนาคต หากเป็นการช่วยให้เด็กมีโอกาสเสริมสร้างลักษณะนิสัยในทางสร้างสรรค์ เพื่อเตรียมความพร้อมทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ โลกทัศน์ และทางสังคมให้สามารถเรียนรู้วิชาการแขนงอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทหน้าที่ของครูในการจัดกิจกรรมและประเมินผลงาน ศิลปะมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเรียนการสอน กิจกรรมที่ครูจัดขึ้นให้เด็กได้อย่างเหมาะสมกับวัย สติปัญญา อารมณ์ สังคมของเด็ก จะทำให้เด็กได้พัฒนาสติปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ตามที่ครูต้องการได้ และ

เมื่อครูได้จัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ให้เด็กได้กระทำแล้ว การวัดการประเมินผลก็เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการที่จะแก้ไขข้อบกพร่องที่พบเห็น เพื่อที่จะพัฒนาการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษา การตรวจสอบ การเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียนทางด้านต่าง ๆ ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้านความรู้ ความคิด ความรู้สึก และทักษะในการปฏิบัติต่างๆ โดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น การสังเกต การทดสอบ การสัมภาษณ์ การตรวจผลงาน ฯลฯ การประเมินผลงานทางศิลปะควรมองผลงานของเด็กในลักษณะการให้การศึกษาด้านศิลปะมากกว่าความเป็นศิลปะ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจในหลักจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก การประเมินผลกิจกรรมศิลปะศึกษาที่สำคัญคือการวัดพัฒนาการของผู้เรียนทางด้านสร้างสรรค์ สุนทรียภาพ การรับอารมณ์ สติปัญญา สังคมและวัดพฤติกรรมที่เกิดจากการจัดกิจกรรมศิลปะ

ทฤษฎีสำคัญทางด้านศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยมีอยู่หลายรูปแบบ ซึ่งมีกระบวนการและแนวคิดแตกต่างกันไป ھرรษา นิลวิเชียร (2535) กล่าวว่า ในการจัดประสบการณ์กิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยนั้น ครูผู้สอนหรือนักการศึกษา ควรได้มีการศึกษาทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติทางด้านศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการช่วยให้ครูจัดประสบการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการวิจัยเพื่อศึกษาและวิเคราะห์การทำกิจกรรมศิลปะของเด็กอนุบาล ซึ่งทฤษฎีสำคัญ ๆ ที่สรุปสาระได้ดังนี้คือ

ทฤษฎีสติปัญญา (Cognitive theory)

ทฤษฎีจะมีพื้นฐานของความคิดว่า เด็กวาดภาพจากสิ่งที่เขารู้ ไม่ใช่วาดภาพจากสิ่งที่เขาเห็น ฟลอเรนซ์ กูดอินาฟ (Florence Gooddenough) คือ บุคคลสำคัญทางทฤษฎีศิลปะที่ศึกษาการวาดภาพคนของเด็ก จากงานศิลปะของเด็กกูดอินาฟได้พบว่า เด็กจะเขียนภาพตามที่เขามีความรู้ในสิ่งนั้นจึงวาดตามที่อยู่ เป็นกิจกรรมที่ใช้ตาและมือประสานสัมพันธ์กัน ตัวอย่างภาพที่แสดงว่าเด็กวาดจากสิ่งที่เขารู้มากกว่าสิ่งที่เขาเห็นคือ เด็กวาดภาพแม่ที่กำลังตั้งครรภ์โดยการวาดภาพเด็กทารกอยู่ในท้องแม่ เด็กที่วาดภาพขาคนที่เห็นชัดเจนภายในกระโปรง เพราะเด็กรู้ว่ามือขาอยู่หรือเด็กวาดโต๊ะมีขาสี่ขา ทั้ง ๆ ที่เด็กไม่อาจมองเห็นขาโต๊ะทั้งหมด ในมุมมองนั้นเพราะเด็กรู้ว่าโต๊ะมีขาสี่ขา

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychological analytic theory)

พื้นฐานความคิดของทฤษฎีนี้คือ ผลงานศิลปะของเด็กสะท้อนให้เห็นอารมณ์ของเด็กมากกว่าความรู้ สติปัญญา หรือพัฒนาโดยทั่วไป ผู้มีอิทธิพลต่อแนวความคิดนี้คือ เมอร์ฟี (Murphy) และรีด (Katherine Read) ทั้งสองได้เขียนบทความและหนังสือเป็นจำนวนมาก กิจกรรมที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายก็คือ การใช้วัสดุประเภทที่มีการเคลื่อนไหว เช่น การระบายสีด้วยนิ้วมือ (fingerpaints) และการปั้นดิน (clay) สื่อทั้งสองชนิดจะช่วยให้เด็กระบายความรู้สึก และประสบการณ์ทางด้านอารมณ์หลายๆ อย่างออกมาในขณะที่ระบายสีและปั้นดิน

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์จะอธิบายงานศิลปะของเด็กโดยเน้นจิตใต้สำนึก เด็กวาดภาพสัญลักษณ์ที่สัมพันธ์กับความรู้สึกและภาพภายในความคิดของเด็กมากกว่าความพยายามที่จะแสดงความเป็นจริงของสิ่งภายนอกตัว การทำงานศิลปะเป็นวิธีที่เด็กจะได้ระบายอารมณ์ความกดดัน ความต้องการของจิตใต้สำนึก หรือความต้องการสร้างสิ่งที่ตัวเองปรารถนา ครูมีบทบาทในการช่วยให้เด็กบำบัดทางด้านอารมณ์พอ ๆ กับความต้องการในการฝึกหัดทักษะงานศิลปะ ตัวอย่างการวิเคราะห์งานศิลปะตามแนวทฤษฎีนี้ เช่น เด็กที่วาดภาพตัวเองเป็นรูปใหญ่และวาดภาพสมาชิกในครอบครัวคนอื่น ๆ ตัวเล็ก แสดงว่าเด็กคนนี้มีความรู้สึกต่อตนเองว่าเป็นจุดศูนย์กลางของความสนใจของทุกคนในบ้าน อย่างไรก็ตาม นักวิจัยได้กล่าวเตือนครูที่ใช้ผลงานศิลปะของเด็กในการแปลผลพฤติกรรมของเด็กว่า ประสบการณ์ทางศิลปะเป็นประสบการณ์ที่มีค่าการแปลผลงานของเด็กเพื่ออธิบายบุคลิกภาพหรือพฤติกรรมทางสังคมนั้น ควรกระทำโดยผู้ที่มีความรู้หรือมีความเชี่ยวชาญพิเศษจริงๆ

ทฤษฎีสติปัญญา – พัฒนาการ (Cognitive developmental theory)

ผลงานทดลองของเพียเจท์ (Piaget, 1967) เกี่ยวกับการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก เป็นทฤษฎีหนึ่งที่อธิบายว่าทำไมเด็กจึงวาดภาพ เด็กวาดภาพอะไรและวาดภาพอย่างไร เพียเจท์ (Piaget) เชื่อมโยงผลงานศิลปะของเด็กกับความสามารถในการเข้าใจความถาวรของวัตถุ เขาเชื่อว่า นอกเสียจากเด็กจะเข้าใจความคงที่ของวัตถุ เด็กจะไม่มีจินตนาการที่จะระลึกอดีตหรือคาดการณ์อนาคตในเรื่องการหายไปของวัตถุจริง การแสดงออกเช่นนี้เป็นวิธีที่เด็กรวบรวมประสบการณ์ เพื่อทำความเข้าใจสิ่งแวดล้อม เด็กต้องการประสบการณ์รูปธรรมหรือสัญลักษณ์ทางภาษาพูด จินตนาการจะสร้างสัญลักษณ์รูปธรรมและภาษาสร้างสัญลักษณ์ทางวาจา

เพียเจท์ (Piaget, 1967) ได้กำหนดขั้นตอน 3 ขั้นในการที่เด็กจะเข้าใจมิติของรูปภาพ

1. ขาดความสามารถในการสังเคราะห์ (Synthetic incapacity) คือ จินตนาการของเด็กจะยังไม่สมบูรณ์ เป็นเพียงส่วนย่อย หรือเป็นการตัดต่อ

2. ความจริงทางด้านสติปัญญา (Intellectual Realism) เด็กซัดจากสิ่งที่เขารู้ ไม่ใช่จากสิ่งที่เขาเห็น

3. ความจริงทางการรับรู้ภาพ (Visual Realism) เกิดขึ้นเมื่ออายุประมาณ 9 ปี เป็นการแสดงให้เห็นว่าเด็กเข้าใจความสัมพันธ์ของวัตถุกับพื้นที่

ทฤษฎีเกสทอลท์ (Gestalt theory)

ทฤษฎีเกสทอลท์เน้นความสำคัญของการรับรู้โดยภาพรวม ตาไม่ใช่กล้องถ่ายรูปร่างที่ฉายสิ่งที่เห็น สมองไม่ใช่ผ้าขาวที่จะบันทึกรายละเอียดของความจริงภายนอก ศิลปะ คือวิธีที่เด็กสร้างภาพพจน์ที่สอดคล้องกับโครงสร้างโดยที่เด็กได้รับ เด็กไม่คิดถึงรายละเอียดแต่จะพยายามจัดหมวดหมู่ องค์ประกอบและสร้างแบบแผนภาพรวมของสิ่งที่มองเห็น

ทฤษฎีการรับรู้ (Theory of perception)

ทฤษฎีการรับรู้เป็นแนวคิดของอาร์นแฮม (Rudolf Arnheim, 1974) ได้เสนอแนะว่า เด็กจะไม่วาดภาพสิ่งที่เด็กเห็น แต่จะวาดในสิ่งที่เด็กรับรู้ อาร์นแฮมได้รวมทฤษฎีศิลปะของเด็กหลายทฤษฎีเข้าด้วยกัน โดยยึดทฤษฎีของเพียเจต์เป็นหลักผสมกับทฤษฎีเกสทอลท์และทฤษฎีของเขาเอง จากการศึกษาพัฒนาการของความซับซ้อนของรูปทรงทางด้านศิลปะ เขาเชื่อว่าพัฒนาการของเด็กจะเป็นไปในลักษณะคู่ขนานกันระหว่างความซับซ้อนของรูปทรงและความสามารถในการรับรู้และการเข้าใจความซับซ้อนของงานศิลปะ ซึ่งจะสัมพันธ์กับทักษะการจำแนกเรื่องเวลาและมิติ (time and space)

อาร์นแฮมกล่าวว่าทั้งเด็กและผู้ใหญ่พยายามที่จะแสดงโครงสร้างของวัตถุในลักษณะสื่อของวัตถุนั้น ไม่ใช่ใช้ลักษณะภาพจากกล้องถ่ายรูป การเจริญงอกงามจะมีกฎของตัวเอง คือจากรูปแบบง่าย ๆ ไปสู่รูปแบบที่ซับซ้อนขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะการรับรู้ของเด็กแต่ละคน

พัฒนาการทางศิลปะ

จากการศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก เด็กทุกคนมีการแสดงออกทางศิลปะพัฒนาไปตามลำดับขั้น โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1982) ได้แบ่งขั้นตอนพัฒนาการทางศิลปะของเด็กออกเป็น 6 ขั้น และกล่าวถึงพัฒนาการทางศิลปะในช่วงอายุของเด็กอนุบาล ซึ่งอยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นขีดเขียน The scribbling stage และขั้นเริ่มเป็นสัญลักษณ์ขั้นเขียนภาพมีความหมาย The preschematic stage ดังนี้คือ

1. ขั้นขีดเขียน (The scribbling stage) อายุ 2 – 4 ปี ในขั้นนี้เด็กจะสนุกกับการเคลื่อนไหวกลิ้งหมึก และเป็นการเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา การขีดเขียนของเด็กจะเป็นไปตามลำดับขั้นที่สามารถทำนายได้ ซึ่งขั้นนี้ยังแบ่งออกเป็น 4 ขั้นดังนี้

1.1 ขั้นการขีดเขียนไม่เป็นระเบียบ หมายถึง การลากเส้นของเด็กจะยุ่งเหยิง สับสนไม่คำนึงว่าเป็นรูปอะไร แสดงให้เห็นว่าการควบคุมทางกล้ามเนื้อของเด็กยังไม่เจริญพอจึงไม่สามารถบังคับมือให้เป็นไปตามต้องการได้

1.2 ขั้นเขียนอย่างควบคุม ในขั้นนี้เด็กจะขีดเส้นซ้ำไปซ้ำมา มีลักษณะเป็นเส้นตรงแนวนอน และพัฒนาไปจนเป็นรูปวงกลม แต่ยังไม่สามารถวาดเส้นได้ตามที่ตั้งใจ

1.3 ขั้นตั้งชื่อ หมายถึงขั้นที่เด็กสามารถเขียนอะไรลงไปก็จะให้ชื่อสิ่งที่เขียนนั้นว่าชื่ออะไร คืออะไร เด็กเริ่มใช้ความคิดคำนึงในขณะที่เขียนภาพคน สัตว์ หรือวัตถุ สิ่งที่เด็กเขียนจะไม่เป็นภาพที่ถูกต้องหรือมีรูปร่างในสายตาของผู้ใหญ่ แต่จะมีความหมายสำหรับเด็ก เด็กจะพอใจสนุกสนานกับสิ่งที่เขาเขียนนั้น ขั้นนี้จะเป็นขั้นหัวเลี้ยวหัวต่อในการวาดภาพของเด็กต่อไป

2. ขั้นเริ่มเป็นสัญลักษณ์หรือขั้นเขียนภาพมีความหมาย The preschematic stage อายุประมาณ 4 – 7 ปี เป็นขั้นเริ่มต้นของการแสดงออกที่มีความหมาย ภาพสิ่งของสิ่งเดียวกัน อาจจะเขียนได้หลายๆ แบบ ในระยะนี้โลกที่เด็กเห็นหรือรู้จักจึงแตกต่างจากโลกที่เด็กเขียนภาพ การพัฒนาความคิดเกี่ยวกับคนและสิ่งของยังไม่เด่นชัด ทำให้ภาพที่เด็กวาดบรรยายถึงสิ่งเหล่านี้ อยู่ในรูปแบบเรขาคณิต เช่น ในการวาดรูปคน เด็กจะเขียนวงกลมแทนศีรษะ เส้นตามแนวขวาง แทนแขนและเส้นตามแนวตั้งแทนขา แต่ยังไม่มีการละเอียดส่วนต่างๆ ของร่างกาย การใช้สี ในการใช้สีของเด็กยังไม่เป็นไปตามธรรมชาติ สีที่เด็กใช้เขียนภาพกับสีที่เด็กเห็นจริงจะไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เพราะเด็กใช้สีตามอารมณ์แล้วแต่ว่าสีไหนสะดุดตาเด็ก หรือเด็กชอบสีไหนเป็นพิเศษก็ใช้สีนั้น ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง บริเวณว่างหรือช่องไฟ เด็กยังไม่เข้าใจว่าควรเขียนรูปตรงไหน ขนาดเท่าใดจึงจะเหมาะสม จะวาดลงไปโดยไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ตรงไหนที่มีบริเวณว่า เด็กจะเขียนสิ่งต่างๆ ลงไป

สรุปจากข้างต้นเกี่ยวกับพัฒนาการทางศิลปะ ตามทฤษฎีของโลเวนเฟลด์ กล่าวถึงพัฒนาการทางศิลปะของเด็กอนุบาลช่วงอายุ 4 – 7 ปี ขั้นเริ่มเป็นสัญลักษณ์หรือขั้นเขียนภาพให้มีความหมาย Pre - schematic stage เด็กในช่วงวัยนี้มีการเห็นหรือสิ่งที่รู้จักแตกต่างไปจากสิ่งที่เขียนในภาพ การพัฒนาความคิดเกี่ยวกับคนและสิ่งของยังไม่ชัดเจน ภาพที่ออกมาจึงมีลักษณะเป็นรูปเรขาคณิตแทนภาพรวมที่เด็กเห็น การใช้สี ในขั้นการใช้สีของเด็กยังไม่เป็นไปตามธรรมชาติ สีที่เด็กใช้เขียนภาพกับสีที่เด็กเห็นจริงจะไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เพราะเด็กใช้สีตามอารมณ์แล้วแต่ว่าสีไหนจะสะดุดตาเด็ก หรือเด็กชอบสีไหนเป็นพิเศษก็จะใช้สีนั้น ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง บริเวณว่างหรือช่องไฟ เด็กยังไม่เข้าใจว่าควรเขียนรูป

ตรงไหน ขนาดเท่าใดจึงจะเหมาะสม แต่จะวาดลงไปโดยไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ตรงไหนที่มีบริเวณว่าง เด็กจะเขียนสิ่งต่าง ๆ ลงไป

เคลลลอกก์ (Kellogg, 1969) ได้ทำการศึกษาวิจัยในการเก็บรวบรวมภาพผลงานศิลปะของเด็กจากทั่วโลก ผลการศึกษาได้พบว่าเด็กเล็กทั่วลากลากวาดสิ่งเดียวกันและวิธีการเดียวกันเมื่ออายุเท่ากัน มีเส้นขยุกขยิกหรือเส้นขีดเขียน (scribble) ที่เป็นเส้นพื้นฐานจำนวน 20 เส้น เด็กอายุ 2 ขวบหรือต่ำกว่าจะวาดเส้นเหล่านี้ พออายุ 3 ขวบ จะสามารถวาดรูปแผนผังหรือแบบแปลน (diagram) ได้ ซึ่งจะมีรูปพื้นฐานแปดรูป ในระยะต่อมาเด็กจะวาดรูปแผนผังเหล่านี้ซ้อนกันหรือประกอบกันสองรูปและเพิ่มเป็นสามรูปเมื่ออายุระหว่าง 3 – 5 ขวบซึ่งเด็กจะไม่ผ่านขั้นตอนเหล่านี้ทุกคน (Kellogg, 1969 อ้างถึงใน หรรษา นิลวิเชียร, 2535)

ตัวอย่าง ลักษณะเส้นพื้นฐาน 20 แบบ

1. จุด (dot)
2. เส้นตั้งเดียว (single vertical line)
3. เส้นนอนเดียว (single horizontal line)
4. เส้นเอียงเดียว (single diagonal line)
5. เส้นโค้งเดียว (single curved line)
6. เส้นตั้งหลายเส้น (multiple vertical line)
7. เส้นนอนหลายเส้น (multiple horizontal line)
8. เส้นเอียงหลายเส้น (multiple diagonal line)
9. เส้นโค้งหลายเส้น (multiple curved line)

10.		เส้นเคลื่อนสายเดี่ยว (roving open line)
11.		เส้นเคลื่อนสายทับซ้อนกัน (roving enclosing line)
12.		เส้นหักหรือเส้นคลื่น (zigzag or wave line)
13.		เส้นห่วงเดี่ยว (singer loop line)
14.		เส้นห่วงหลายเส้น (multiple loop line)
15.		เส้นขมวดกันหอย (spiral line)
16.		วงกลมทับซ้อนกันหลายวง (multiple line overlaid circle)
17.		เส้นรอบวงทับซ้อนกัน (multiple line circumference circle)
18.		เส้นวงกลมต่อเนื่องกันหลายวง (circular line spread out)
19.		เส้นวงกลมเดี่ยวปลายเส้นจรดซ้อน (singer crossed circle)
20.		เส้นวงกลมเส้นปลายจรดแต่ยังบิดเบี้ยว (imperfect circle)

(Kellogg, 1969 และชัยณรงค์ เจริญพาณิชย์, 2533)

จากชั้นต่าง ๆ ของการวาดภาพของเด็ก (Kellogg, 1969) สรุปได้ดังนี้

1. ขั้นการขีดเขียนเบื้องต้น (basic scribbles) เป็นลักษณะการขีดเขียนของเด็กก่อนอายุ 2 ขวบ ภาพที่ขีดเขียนจะเป็นไปตามธรรมชาติ โดยลักษณะของการวาดเส้นมีพัฒนาการไปตามการบังคับกล้ามเนื้อนิ้วมือของเด็ก เริ่มจากจุดไปสู่เส้นต่าง ๆ เส้นตรง เส้นตรงตามแนวตั้ง แนวนอน เส้นทแยงมุม และพัฒนาไปสู่ เส้นโค้ง เส้นที่เป็นคลื่นหรือฟันปลา จนสามารถพัฒนาเป็นเส้นวงกลม

2. ขั้นการวางตำแหน่ง (placement stage) ในระยะที่เด็กมีอายุ 2 – 3 ขวบ อยู่ในระยะการขีดเขียนการปกติวิสัย ภาพเขียนบนแผ่นกระดาษจะอยู่ในตำแหน่ง 17 ตำแหน่งคือ

- 2.1 เขียนเต็มไปหมดทั้งหน้ากระดาษ
- 2.2 เริ่มจากศูนย์กลาง บางทีก็เล็กบางทีก็ใหญ่ แต่อยู่ตรงกลางกระดาษ
- 2.3 มีช่องว่างอยู่แต่ในกรอบ โดยมีขอบกระดาษวางไว้เป็นกรอบ
- 2.4 เขียนอยู่ในแนวเส้นตั้งหรือแนวนอนโดยใช้กระดาษเพียงครึ่งหนึ่ง
- 2.5 เขียนอยู่ในแนวเส้นตั้งหรือเส้นนอนโดยใช้กระดาษเพียงครึ่งหนึ่ง
- 2.6 ภาพทั้งสองอยู่คนละด้าน
- 2.7 ภาพอยู่ในแนวเส้นทแยงมุมลักษณะการเขียนจะอยู่ในกรอบลักษณะรูปสามเหลี่ยม
- 2.8 ภาพจะอยู่ในแนวเส้นทแยงมุมแต่เส้นจะล้นออกมาทางครึ่งหนึ่งของเส้นทแยงมุม
- 2.9 ภาพจะอยู่ในแนวเส้นทแยงมุม และกระจายไปอย่างราบเรียบสม่ำเสมอ
- 2.10 ภาพที่เขียนออกมาจะปรากฏ 2 ใน 3 ส่วนของกระดาษ จะเป็นเส้นที่เขียนแยกจากกันอย่างชัดเจน
- 2.11 ภาพจะอยู่ในกระดาษเพียง $\frac{1}{4}$ โดยอยู่มุมใดมุมหนึ่งของกระดาษ
- 2.12 ภาพจะแผ่กระจายมุมหนึ่งเป็นรูปพัด อีกมุมหนึ่งว่างเปล่า
- 2.13 ภาพจะอยู่ในแนวโค้งโดยใช้มุม 2 ด้าน
- 2.14 ภาพจะอยู่ในแนวโค้งโดยใช้มุมทั้ง 3 ด้านของกระดาษ
- 2.15 ภาพจะปรากฏในรูปปิรามิด โดยเริ่มจากมุม 2 มุม อีก 2 มุมว่างเปล่า
- 2.16 ภาพจะพาดลักษณะเป็นแถบระหว่างกระดาษ
- 2.17 เส้นภาพจะแผ่กระจายเป็นรูปพัด โดยเริ่มจากตอนล่างของกระดาษ

3. ขั้นรูปร่าง (shape stage) ในระยะเวลา 3 – 4 ขวบ เด็กวาดภาพที่เส้นเดียวแสดงรูปร่างของภาพที่วาดได้ เรียกว่าแผนภาพ (diagram) ซึ่งมี 6 ลักษณะใหญ่ ได้แก่ วงกลม วงรี สี่เหลี่ยมจัตุรัส และสี่เหลี่ยมผืนผ้า สามเหลี่ยม กากบาท กากบาทรูปตัว x และภาพแปลก ๆ (odd form) ซึ่งอาจเกิดจากความไม่สมบูรณ์ของแผนภาพ

4. ขั้นออกแบบ เด็กยังคงอยู่ระหว่างอายุ 3 – 4 ขวบ เมื่อใดที่เด็กสามารถวาดภาพได้ก็ถือว่าเกือบอยู่ในขั้นออกแบบได้แล้ว ถ้าเด็กนำภาพในลักษณะต่าง ๆ มาผสมผสานกัน 2 ลักษณะ เป็นภาพใหม่ เรียกลักษณะภาพนี้ว่า ภาพรวม (a combine) เช่น $x + () = (x)$ และเมื่อภาพนั้นเกิดจาก

การนำแผนภาพตั้งแต่ 3 ลักษณะมาผสมผสานกัน แบบที่เกิดขึ้นใหม่นี้เรียกว่า ภาพผสม (an aggregate) เช่น $x + () + = (x)$

5.ชั้นแสดงรูปภาพ ระหว่างอายุ 4 – 5 ขวบ เด็กจะเข้าชั้นแสดงรูปภาพ ซึ่งผู้ใหญ่พอจะดูออก ในชั้นนี้แย่งออกเป็น 2 ระยะเวลาคือ ภาพวาดระยะแรก (early pictorial drawing) และวาดภาพระยะหลัง (later pictorial drawing) ซึ่งจะเป็นภาพที่ชัดเจนขึ้นตามลำดับ มักเป็นภาพคน บ้าน สัตว์ ต้นไม้ ภาพในระยะนี้ปรากฏเส้นขีดเขียนและรูปแผนภาพด้วยเช่น เส้นที่ปรากฏในระยะขีดเขียน รูปสี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม เป็นตัวบ้านและหลังคา เป็นต้น (ประภัสสร นิยมธรรม,2522)

โบรแมน (Broman, 1982) ได้เสนอแนะทักษะทางศิลปศึกษาที่เด็กเล็กมีก่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งดังนี้คือ

1. เด็กสามารถบอกสีพื้นฐานแปดสี ดังนี้ แดง น้ำเงิน เหลือง ส้ม เขียว ม่วง น้ำตาล และดำ
2. เด็กสามารถแยกสิ่งของตามลักษณะของสี
3. เด็กสามารถใช้กรรไกรตัดกระดาษได้
4. เด็กสามารถออกแบบสี่เหลี่ยม วงกลม รูปไข่ สี่เหลี่ยมผืนผ้าและเส้นได้
5. เด็กสามารถลูก ทูบ กลิ้ง ปีบ กลิ้ง บ้นดินเหนียวได้
6. เด็กสามารถเย็บด้วยเข็มพลาสติกได้
7. เด็กสามารถถักไหมพรมได้
8. เด็กสามารถระบายสีบนขาหยั่งโดยไม่ให้สีหยดหรือหกได้
9. เด็กสามารถทำภาพปะติด (collages) จากวัสดุต่าง ๆ ได้
10. เด็กสามารถวาดภาพใช้สีเทียนหลายสีได้
11. เด็กแสดงความสนใจในงานฝีมือ
12. เด็กแสดงความสนใจและถามคำถามเกี่ยวกับการระบายสี การพิมพ์ การปั้นและการถักทอ

การจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัยจัดเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ไม่ได้อยู่ในการศึกษาภาคบังคับและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กำหนดให้การจัดการศึกษาในระดับนี้ในสถานศึกษาประเภทสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียนหรือ ศูนย์การเรียน ลักษณะการจัด

กิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการศึกษาต่อในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เน้นพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ และจิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยสอดแทรกความรู้ผ่านกิจกรรมด้านต่าง ๆ ตามแนวการจัดกิจกรรมในคู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ที่กรมวิชาการจัดทำเป็นแนวทางสำหรับการจัดการเรียนการสอนของเด็กปฐมวัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยที่ใช้ในปัจจุบันคือ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี) ซึ่งหลักการของหลักสูตรมีสาระสำคัญดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย
3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

แนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 พัฒนาขึ้นมาโดยอาศัยแนวคิดต่อไปนี้

1. **แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก** พัฒนาการของมนุษย์เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นต้อนไปพร้อมกันทุกด้าน เด็กแต่ละคนจะเติบโตและมีลักษณะพัฒนาการแตกต่างกันไปตามวัย โดยที่พัฒนาการเด็กปฐมวัยบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวเด็กอย่างต่อเนื่องในแต่ละวัย เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุ 5 ปี

พัฒนาการแต่ละด้านมีทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็ก อาทิ ทฤษฎีพัฒนาการทางร่างกายที่อธิบายการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กว่ามีลักษณะต่อเนื่องเป็นลำดับขั้น เด็กจะพัฒนาถึงขั้นใดจะต้องเกิดวุฒิภาวะของความสามารถขั้นนั้นก่อน หรือทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาที่อธิบายว่าเด็กเกิดมาพร้อมวุฒิภาวะ ซึ่งจะพัฒนาขึ้นตามอายุ ประสบการณ์ ค่านิยมทางสังคม และสิ่งแวดล้อม หรือทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพ ที่อธิบายว่าเด็กจะพัฒนาได้ดีถ้าในแต่ละช่วงอายุเด็กได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ตนพอใจ ได้รับ

ความรัก ความอบอุ่นอย่างเพียงพอจากผู้ใกล้ชิด มีโอกาสช่วยเหลือตนเอง ทำงานที่เหมาะสมกับวัยและมีอิสระที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตนอยากทำรอบๆตนเอง

ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก จึงเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางให้ผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้เข้าใจเด็ก สามารถอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างของแต่ละบุคคล ในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กพัฒนาจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่ต้องการได้ชัดเจนขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ของมนุษย์เรามีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ต่างๆที่ได้รับ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยเด็กจะต้องเป็นผู้กระทำให้เกิดขึ้นด้วยตนเองและการเรียนรู้จะเป็นไปได้ดี ถ้าเด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้เคลื่อนไหว มีโอกาสคิดริเริ่มตามความต้องการและความสนใจของตนเอง รวมทั้งอยู่ในบรรยากาศที่เป็นอิสระอบอุ่นและปลอดภัย ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และเนื่องจากการเรียนรู้นี้เป็นพื้นฐานของพัฒนาการในระดับที่สูงขึ้น ทุกคนเราเรียนรู้มาตั้งแต่เกิดตามธรรมชาติก่อนที่จะเข้ามาสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดที่จะให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเด็กเอง ในสภาพแวดล้อมที่เป็นอิสระ เอื้อต่อการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตเด็กทุกคน เด็กจะรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้สังเกต มีโอกาสทำการทดลอง สร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและค้นพบด้วยตนเอง การเล่นจะมีอิทธิพลและมีผลดีต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา จากการเล่นเด็กมีโอกาสเคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกาย ได้ใช้ประสาทสัมผัสและการรับรู้ ผ่อนคลายอารมณ์ และแสดงออกถึงตนเอง เรียนรู้ความรู้สึกของผู้อื่น การเล่นจึงเป็นทางที่เด็กจะสร้างประสบการณ์เรียนรู้สิ่งแวดล้อม เรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์อยู่ร่วมกับผู้อื่น กับธรรมชาติรอบตัว ดังนั้น หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยฉบับนี้จึงถือ “การเล่น” อย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่หรือแวดล้อมตัวเด็ก ทำให้เด็กแต่ละคนแตกต่างกันไป หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยฉบับนี้ถือว่าผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่าวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมตัวเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ผู้สอนควรต้องเรียนรู้บริบททางสังคม

และวัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนา เกิดการเรียนรู้ และอยู่ในกลุ่มคนที่มาจากพื้นฐานเหมือนหรือต่างจากตนได้อย่างราบรื่น มีความสุข

สืบเนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ผนวกกับแนวคิด 4 ประการดังกล่าวข้างต้น ทำให้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยกำหนดปรัชญาการศึกษาให้สถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยได้ทราบถึงแนวคิด หลักการพัฒนาเด็กปฐมวัยอายุ 3-5 ปี ทั้งนี้ผู้รับผิดชอบจะต้องดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยของตนเอง และนำสู่การปฏิบัติให้เด็กปฐมวัยมีมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดในจุดหมายของหลักสูตร หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้กำหนดปรัชญาการศึกษาปฐมวัยไว้ดังนี้

ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม- วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

ความหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาระดับปฐมวัยนั้น เป็นการศึกษาก่อนภาคบังคับ และไม่ได้มีการกำหนดตัวหลักสูตร และโครงสร้างที่แน่ชัดตายตัวขึ้นมาใช้เหมือนกันในทุกสถานศึกษา แต่มีการกำหนดแนวทางการจัดประสบการณ์ขึ้น โดยหน่วยงานของรัฐบาลที่รับผิดชอบจัดทำหลักสูตรนี้ขึ้นมา คือ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โดยใช้คำว่า “แนวทางการจัดประสบการณ์” และได้มีการจัดทำหลักสูตรเป็นรูปเล่ม เรียกว่า แนวทางการจัดประสบการณ์ระดับก่อนปฐมวัย การจัดทำหลักสูตรให้เด็กในวันนี้ได้เรียนรู้เป็นการจัดประสบการณ์ เพื่อสอนให้เด็กอ่านออก เขียนได้ และคิดเลขเป็นเท่านั้น เพื่อเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แต่มีนักการศึกษา ครู และผู้บริหารอีกกลุ่มหนึ่งที่มีมุมมองแตกต่าง เพื่อแสวงหาแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กระดับนี้อย่างถูกต้อง และพึงประสงค์ เหมาะกับพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก ซึ่งความหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย มีความหมายหลากหลาย อันเป็นแนวทางกำหนดการจัดการเรียนการสอนในระดับนี้ให้กับเด็ก

สิริมา ภิญญอนันตพงษ์ (2545) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

(1) หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ในความหมาย “กิจกรรมเน้นเด็กเป็นสำคัญ” คือ กิจกรรมที่เน้นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งมาจากเด็กๆ เป็นผู้เลือกตัดสินใจทำ โดยมีครูเป็นผู้ให้ความสนับสนุน และคอยช่วยเหลือเด็กในการทำกิจกรรมนั้น การจัดประสบการณ์แบบนี้มุ่งเน้นให้เด็กได้รับทั้งเนื้อหาและคุณค่าที่สำคัญ อันได้แก่ มนุษยสัมพันธ์ การแก้ปัญหาด้วยตนเอง การรู้จักค้นหาและค้นพบ และการแสดงออก สิ่งต่างๆ นั้น มาจากความสนใจของเด็ก ครูไม่ได้วางแผนเนื้อหา และกิจกรรมการสอนไว้ก่อน ดังนั้น บทบาทของการสอนจึงออกมาในรูปอาศัยการสังเกต บทบาทของการวางแผน คือ การรวบรวมข้อมูลผ่านการสังเกต และมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก และการใช้ข้อมูลที่จะเลือกประสบการณ์การเล่นให้เหมาะสม

(2) หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ในความหมาย “มวลประสบการณ์ของเด็กในโรงเรียน คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นประสบการณ์ของเด็กในโรงเรียน มุ่งการสนองความต้องการของเด็กในด้านความเป็นมนุษย์ แนวการจัดประสบการณ์ให้เด็กนั้นเน้นเรื่องสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเด็ก กระบวนการกลุ่ม วิธีที่สมาชิกในกลุ่มปฏิบัติต่อกันและกัน การสื่อสารระหว่างกัน

(3) หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ในความหมาย “แผนสำหรับการสอน” เป็นแนวการจัดประสบการณ์ที่ส่วนมากผู้บริหารโรงเรียนจัดทำขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางการจัดประสบการณ์ให้ครูได้นำไปใช้ในห้องเรียน ส่วนมากกำหนดระยะเวลา อาจเป็นการวางแผนการสอนระยะสั้น หรือระยะยาว มีระดับของรายละเอียดแตกต่างกัน บางรูปแบบเน้นกระบวนการทำกิจกรรม บางแผนเน้นเนื้อหา และบางอย่างเน้นกระบวนการตั้งจุดมุ่งหมาย

(4) หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ในความหมาย “การจัดประสบการณ์เป็นหน่วยการเรียนรู้” หมายถึง การจัดประสบการณ์ไม่แบ่งเป็นรายวิชา แต่จัดประสบการณ์ให้เด็กเป็นเรื่อง หรือเรียกว่าหน่วย นำรายวิชาต่างๆ มาบูรณาการกัน แต่จะเป็นเรื่องหรือหน่วยจะประมวลทุกวิชา ทั้งเนื้อหา กิจกรรมให้เด็กเรียนรู้ ประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรม และการประเมินผล

(5) หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ในความหมาย “โปรแกรมการศึกษา” มีแนวการสอนแบบเฉพาะอาทิ โปรแกรมการติดตามแนวของมอนเตสซอรี โปรแกรมเสดสตาร์ท โปรแกรมการสอนแบบวอลดอร์ฟ ซึ่งชื่อของโปรแกรมมีความหมายบอกถึงเกี่ยวกับทฤษฎีแนวการจัดของโปรแกรมนั้นๆ

นภเนตร ธรรมบวร (2549) ได้กล่าวถึงแนวการจัดการศึกษาปฐมวัยตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวถึงแนวการจัดการศึกษาปฐมวัยนั้นให้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย ความถนัด ความสนใจ และสัมพันธ์กับวิถีชีวิตตาม ธรรมชาติของผู้เรียน ดังที่ปรากฏในมาตราที่ 24 วรรค 1-6 ดังนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้ มาเพื่อใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำ เป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้
4. จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และ อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้ การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อม กันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ
6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

จากความหมายต่างๆ ที่กล่าวมา สามารถสรุปความหมายหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย หมายถึง แนวการจัดประสบการณ์ซึ่งประมวลประสบการณ์ในโรงเรียนที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน มี ลักษณะการจัดเน้นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น โดยมีลักษณะให้เด็กเป็นผู้เลือกทำกิจกรรม เน้นเด็กลงมือปฏิบัติเป็นสำคัญ เรียนรู้ด้วยตนเอง ครูเป็นผู้วางแผน คอยสนับสนุนและตัดสินใจใน การที่เด็กเลือกดำเนินกิจกรรมนั้นๆ การวางแผนการจัดประสบการณ์ เป็นไปในลักษณะแบบ บูรณาการเนื้อหา กิจกรรม และในการจัดประสบการณ์ บางโปรแกรมมีลักษณะการจัดมีวิถี โดยเฉพาะตามทฤษฎีนั้น

สาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี)

หลักการ

เป็นหลักสำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาหลักการของหลักสูตรให้เข้าใจ เพราะในการจัดประสบการณ์ให้เด็กอายุ 3-5 ปี จะต้องยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการให้การศึกษา โดยต้องคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของเด็กทุกคนทั้งเด็กปกติ เด็กที่มีความสามารถพิเศษ และเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา รวมทั้งการสื่อสารและการเรียนรู้ หรือเด็กที่มีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส เพื่อให้เด็กพัฒนาทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างสมดุล โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลาย บูรณาการผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรงผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เหมาะสมกับวัย และความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพและนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้อย่างมีความสุข เป็นคนดีและคนเก่งของสังคม และสอดคล้องกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมนิยมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา สภาพเศรษฐกิจ สังคม โดยความร่วมมือจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

หลักการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย
3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
4. จัดประสบการณ์เรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตรประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมุ่งให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เมื่อเด็กจบการศึกษาระดับปฐมวัย เด็กจะบรรลุตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ใน

จุดหมาย 12 ข้อ และในแต่ละช่วงอายุผู้สอนจะต้องคำนึงถึงคุณลักษณะตามวัยของเด็กด้วย
มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 จะครอบคลุม
พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี
2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วประสานสัมพันธ์กัน
3. มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข
4. มีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงาม
5. ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย
6. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและความเป็นไทย
8. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบ
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
9. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
10. มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
11. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

คุณลักษณะตามวัย

คุณลักษณะตามวัยเป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กมีอายุถึง
วัยนั้นๆ พัฒนาการแต่ละวัยอาจเกิดขึ้นตามวัยมากน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ทั้งนี้
ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู และประสบการณ์ที่เด็กได้รับ ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจ
คุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3-5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัย
ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่าง
บุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยพัฒนาเด็กให้เต็มตามความสามารถและศักยภาพ หรือช่วยเหลือเด็กได้
ทัน่วงที ในกรณีที่พัฒนาการของเด็กไม่เป็นไปตามวัย ผู้สอนจำเป็นต้องหาจุดบกพร่องและรีบ
แก้ไขโดยจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก ถ้าเด็กมีพัฒนาการสูงกว่าวัย ผู้สอนควรจัดกิจกรรมเพื่อ
ส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการเต็มตามศักยภาพ

คุณลักษณะตามวัยซึ่งเกิดในเด็กวัย 3-5 ปี ที่นำเสนอต่อไปนี้มีทั้งส่วนที่นำมาจาก
หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และส่วนที่ค้นคว้าเพิ่มให้ ซึ่งผู้สอนสามารถศึกษา
จากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ เพิ่มเติมได้อีก

คุณลักษณะตามวัย

	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
1. ด้านร่างกาย 1.1 กล้ามเนื้อใหญ่	-รับลูกบอลที่กระดอนจากพื้นด้วยแขนทั้งสองข้าง -เดินขึ้นลงบันไดได้ด้วยตนเอง -กระโดดขึ้นลงอยู่กับที่ได้ -วิ่งตามลำพังได้	- รับลูกบอลได้ด้วยมือทั้งสอง -เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้ -กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้ -วิ่งและหยุดได้คล่อง	-รับลูกบอลที่กระดอนจากพื้นได้ด้วยมือทั้งสอง -เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว -กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง -วิ่งได้รวดเร็วและหยุดได้ทันที
1.2 กล้ามเนื้อเล็ก	-ใช้กรรไกรตัดกระดาษให้ขาดได้ -เขียนรูปร่างกลมตามแบบได้ -ร้อยลูกปัดขนาดใหญ่ได้	-ใช้กรรไกรตัดกระดาษให้อยู่ในแนวเส้นตรงได้ -เขียนรูปร่างสี่เหลี่ยมตามแบบได้ -ร้อยลูกปัดขนาดเล็กได้	-ใช้กรรไกรตัดกระดาษให้อยู่ในแนวเส้นโค้งตามที่กำหนดได้ -เขียนรูปร่างสามเหลี่ยมตามแบบได้ -ใช้เชือกร้อยวัสดุตามแบบได้ -ใช้กล้ามเนื้อเล็กได้ดี เช่น ตัดกระดาษเส้น ผูกเชือกกรองเท้า ฯลฯ
1.3 สุขภาพอนามัย	-มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ มีน้ำหนักส่วนสูง และมีเส้นรอบศีรษะตามเกณฑ์	-มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ มีน้ำหนักส่วนสูง และมีเส้นรอบศีรษะตามเกณฑ์	-มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ มีน้ำหนักส่วนสูง และมีเส้นรอบศีรษะตามเกณฑ์
2.ด้านอารมณ์และจิตใจ	-ชอบที่จะทำให้อุ๊ยพอใจ และได้	-ชอบทำทนายุ๊ยใหญ่ -เริ่มควบคุมอารมณ์ได้	-รักครู /ผู้สอน -ควบคุมอารมณ์ได้ดี

2.1 การแสดงออกทางด้านอารมณ์	คำชม -แสดงอารมณ์ตามความรู้สึก	บางขณะ	ขึ้น มีเหตุผล
2.2 ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น	-เริ่มรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง -เริ่มรู้จักเลือกเล่นสิ่งที่ตนชอบ สนใจ	-รู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง -รู้จักเลือกเล่นสิ่งที่ตนชอบ สนใจ -เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น	-รู้บทบาทหน้าที่ของตนเองและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย -รู้จักเลือกเล่น ทำงานตามที่ตนชอบ สนใจและทำได้ -รู้จักชื่นชมในความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น
2.3 คุณธรรมและจริยธรรม	-เริ่มแสดงความรักเพื่อนและสัตว์เลี้ยง -ไม่ทำร้ายผู้อื่นเมื่อไม่พอใจ -เริ่มรู้ว่าของสิ่งใดเป็นของตนและสิ่งใดเป็นของผู้อื่น -เริ่มรู้จักเก็บของเล่น -เริ่มรู้จักการรอคอย -เริ่มตัดสินใจในเรื่องง่ายๆได้	-แสดงความรักเพื่อนและสัตว์เลี้ยง -ไม่ทำร้ายผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน -ไม่แย่งหรือหยิบของผู้อื่นมาเป็นของตน -รู้จักเก็บของเล่นเข้าที่ -รู้จักการรอคอยอย่างเหมาะสมกับวัย -รู้จักการตัดสินใจในเรื่องง่ายๆและเริ่มเรียนรู้ผลที่เกิดขึ้น	-แสดงความรักเด็กที่เล็กกว่าและสัตว์เลี้ยง -ไม่ทำร้ายผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเสียใจ -ไม่หยิบของของผู้อื่นมาเป็นของตน -รู้จักจัดเก็บของเล่นเข้าที่ -รู้จักการรอคอยและเข้าแถวตามลำดับก่อนหลัง -รู้จักการตัดสินใจเรื่องง่ายๆและยอมรับผลที่เกิดขึ้น
3.ด้านสังคม 3.1 การช่วยเหลือตนเอง	-ล้างมือได้ -รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง -เริ่มรู้จักใช้ห้องน้ำ	-แต่งตัวได้ -รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง โดยไม่หกเลอะเทอะ	-เลือกเครื่องแต่งกายของตนเองได้ และแต่งตัวได้ -ใช้เครื่องมือ เครื่องใช้

	ห้องส้วม	-รู้จักทำความสะอาด หลังจากเข้าห้องน้ำ ห้องส้วม	ในการรับประทานอาหาร อาหารได้ -ทำความสะอาด ร่างกายได้
3.2การอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นและการมี คุณธรรม จริยธรรม	-ชอบเล่นแบบคู่ขนาน (เล่นของเล่นชนิด เดียวกัน แต่ต่างคน ต่างเล่น) -ยึดตนเองเป็น ศูนย์กลาง -เริ่มปฏิบัติตามกฎ กติกาง่ายๆ -รู้จักทำงานที่ได้รับ มอบหมาย	-เล่นร่วมกับผู้อื่นได้ -เริ่มช่วยเหลือผู้อื่นได้ -ปฏิบัติตามกฎ กติกาที่ ตกลงร่วมกัน -มีความรับผิดชอบงาน ที่ได้รับมอบหมาย	-เล่นหรือทำงาน ร่วมกันในกลุ่มย่อยได้ -รู้จักการให้และการ รับ -ปฏิบัติตาม กฎระเบียบของ สถานศึกษา -ตั้งใจทำงานที่ได้รับ มอบหมายจนสำเร็จ
3.3การอนุรักษ์ วัฒนธรรมและ สิ่งแวดล้อม	-เริ่มรู้จักแสดงความ เคารพ -ทิ้งขยะได้ถูกที่ -ไม่ทำลายสิ่งของ เครื่องใช้	-รู้จักแสดงความเคารพ -ทิ้งขยะได้ถูกที่ -รักษาสิ่งของที่ใช้ ร่วมกัน	-แสดงความเคารพได้ เหมาะสมกับโอกาส -ทิ้งขยะได้ถูกที่ -ช่วยดูแลรักษา สิ่งแวดล้อมรอบตัว
4.ด้านสติปัญญา	-ฟังแล้วปฏิบัติตาม คำสั่งง่ายๆได้ -บอกชื่อของตนเองได้ -รู้จักใช้คำถาม “อะไร” -ขีดเขียนเส้นอย่าง อิสระได้ -จับคู่อะไรๆได้ ประมาณ 3-4 สี -ยังคิดสิ่งที่เป็น นามธรรมไม่ได้ -จำแนกสิ่งต่างๆด้วย	-ฟังแล้วปฏิบัติตาม คำสั่งที่ต่อเนื่องได้ -บอกชื่อนามสกุลของ ตนเองได้ -สอบถาม “ทำไม” -เขียนภาพและ สัญลักษณ์ตามความ ต้องการของตนเองได้ -ชี้และบอกสีได้ ประมาณ 4-6 สี -พูดเกี่ยวกับ “เมื่อวาน นี้” “วันนี้” “พรุ่งนี้”	-ฟังแล้วนำมาเล่า ถ่ายทอดได้ -บอกชื่อนามสกุลอายุ ที่อยู่ของตนเองได้ -สอบถาม “ทำไม” “อย่างไร” “ที่ไหน” -เขียนชื่อ นามสกุล ของตนเองตามแบบ ได้ -บอกและจำแนกสี ต่างๆได้ -บอกเวลา “เมื่อวาน

	ประสาทสัมผัสทั้ง 5 -อยากรู้ อยากเห็นทุกอย่างรอบตัว -วาดภาพตามความพอใจของตน -สนทนาได้ตอบ/เล่าเรื่องด้วยประโยคสั้นๆ ได้ -เลียนแบบท่าทางการเคลื่อนไหวต่างๆ -เรียนรู้จากการสังเกตและเลียนแบบผู้อื่น	-จำแนกสิ่งต่างๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าได้ -สำรวจและทดลองเล่นกับของเล่นหรือสิ่งของต่างๆ ตามความคิดของตนได้ -วาดภาพตามความคิดสร้างสรรค์ของตนได้ -เล่านิทานหรือเรื่องราวตามจินตนาการได้ -เคลื่อนไหวท่าทางตามความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการได้ -เรียนรู้จากการสังเกตฟังด้วยตนเอง	นี้ “วันนี้” “พรุ่งนี้” -จำแนกสิ่งต่างๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าได้ดี -ใช้สิ่งของรอบๆ ตัวเป็นสิ่งสมมติในการเล่น / เล่นบทบาทสมมติตามจินตนาการ -วาดภาพตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้ -เล่านิทาน เล่าสิ่งที่ตนคิดหรือเรื่องราวตามจินตนาการได้ -เคลื่อนไหวท่าทางตามความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการได้
--	--	---	--

คุณลักษณะตามวัยที่สำคัญๆ ของเด็กปฐมวัยที่ยกมากล่าวข้างต้นนี้เป็นสิ่งที่ผู้สอนต้องตระหนัก เพราะเด็กในแต่ละช่วงอายุมีลักษณะสำคัญที่เด่นแตกต่างกันไป ถ้าผู้สอนไม่เข้าใจยอมทำให้การพัฒนาเด็กไม่เกิดผลตามจุดหมายของหลักสูตรได้ อาทิ เด็กอายุ 3 ปี ชอบยี่ดตัวเองเป็นศูนย์กลาง การจัดสื่อ วัสดุให้เด็กในวัยนี้ต้องมีเพียงพอที่จะสนองความต้องการ ไม่เกิดการรอคอยนานจนเกินไป หรือเด็กอายุ 3 ปี ต้องการการฝึกกล้ามเนื้อใหญ่เพิ่มขึ้น เนื่องจากร่างกายอยู่ในช่วงที่ต้องพัฒนาทางกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก เริ่มรู้จักใช้พลัง สามารถควบคุมร่างกายได้ การจัดกิจกรรมสามล้อให้เด็กอายุ 3 ปี ได้ขี่เล่นจึงเหมาะสมกับวัย หรือเด็กอายุ 4 ปี ชอบทำทนายผู้ใหญ่ ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจและควรให้เด็กได้รับรู้เรื่องขอบเขตและวินัยในการเล่นอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นพัฒนาการเด็กทุกด้านจึงมีความสำคัญเท่าเทียมกันและเด็กต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในสภาพบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ดังได้กล่าวไว้ข้างต้น

พัฒนาการของเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัย หรือเด็กก่อนวัยเรียน (preschool) เป็นเด็กวัยที่เตรียมพร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับประถมศึกษา พัฒนาการของเด็กจึงมีความหมายและมีความสำคัญเพราะเป็นรากฐานการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต

ฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2533) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการ (Development) ในเชิงจิตวิทยาว่า หมายถึงการเปลี่ยนแปลงลักษณะของบุคคลทั้งในโครงสร้าง (Structures) และแบบแผน (Patterns) ของร่างกายและพฤติกรรมที่แสดงออกแต่แรกเกิด

เฮอร์ลอค (Hurlock, 1978) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการไว้ว่า พัฒนาการ (Development) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทั้งคุณภาพและปริมาณ (Qualitative and Quantitative Changes) อาจจะกำหนดเอาความต่อเนื่องของเจริญงอกงามของการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติอย่างมีขั้นตอน

อีริกสัน (Erikson, 1950) กล่าวว่า พัฒนาการในขั้นแรก ๆ จะมีผลต่อการปรับตัวของเด็กต่อไปในอนาคต ถ้าเด็กมีพัฒนาการที่เต็มไปด้วยความสุขก็จะทำให้เด็กเกิดความคิดว่าโลกที่ตนอยู่น่ารื่นรมย์ มีความสุข แต่ถ้าเด็กเกิดความทุกข์ใจ ยุ่งยากในเรื่องต่าง ๆ ความรู้สึกของเด็กก็จะเป็นไปในทางตรงกันข้าม

พัฒนาการและการเจริญเติบโตเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่จะดำเนินควบคู่กันไปเสมอ (ภรณ์ คุรุคันตะ, 2525) ซึ่งพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุและในแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันออกไปตามอัตราความพร้อม ความสามารถของแต่ละบุคคลรวมถึงสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ด้วย

ศรีเรือน แก้วกังวาน (2549) กล่าวว่าพัฒนาการทุกๆด้าน มีขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง และมีผลกระทบต่อกัน การแบ่งเป็นหัวข้อพัฒนาการแต่ละด้านนั้นก็เพื่อประโยชน์ต่อการอธิบายและทำความเข้าใจโดยความเป็นจริงแล้ว เราไม่สามารถแบ่งพัฒนาการด้านต่างๆ ออกได้โดยเด็ดขาด และได้แบ่งพัฒนาการของเด็กปฐมวัยออกเป็น 5 ด้านใหญ่ คือ พัฒนาการทางกาย พัฒนาการทางอารมณ์ พัฒนาการทางสังคม พัฒนาการทางความคิด และพัฒนาการทางด้านภาษา

ทิสนา แชมมณี และคณะ (2535) ได้นำเสนอพัฒนาการของเด็กปฐมวัยออกเป็น 4 ด้านใหญ่ๆ คือ พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ พัฒนาการด้านสังคม พัฒนาการด้านสติปัญญา

พัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับเด็กอนุบาลจึงกล่าวได้โดยสรุป 5 ด้าน ดังนี้

- 1) พัฒนาการด้านร่างกาย
- 2) พัฒนาการด้านอารมณ์
- 3) พัฒนาการด้านสังคม
- 4) พัฒนาการด้านสติปัญญา หรือความคิด
- 5) พัฒนาการด้านภาษา

1) พัฒนาการด้านร่างกาย

ในด้านพัฒนาการด้านร่างกาย ทิสนา แชมมณีและคณะ (2535) และศรีเวื่อน แก้วกังวาน (2549) ได้กล่าวถึงลักษณะทางกายตามปกติของเด็กปฐมวัยเปลี่ยนแปลงในด้านส่วนสูง น้ำหนัก และสัดส่วนของร่างกาย พัฒนาการทางด้านสุขภาพ ดัชนีสำคัญในการบ่งชี้ถึงสุขภาพ ได้แก่ น้ำหนัก และส่วนสูง เด็กควรมีน้ำหนักและส่วนสูงสมวัย และมีการเพิ่มน้ำหนัก และส่วนสูงตาม อัตราการเพิ่มโดยเฉลี่ยของเด็กในประเทศของตน ส่วนสัดส่วนของร่างกายจะค่อยๆ เปลี่ยนไป ช่วงแขน ยาวขึ้น ศีรษะดูยาว เล็กกลง และจะได้สัดส่วนกับลำตัว กระดูกเพิ่มความแข็งแรงกว่าเดิม กล้ามเนื้อ และประสาทสัมผัสทำหน้าที่ได้ดีขึ้น ฉะนั้นจึงเป็นระยะที่เหมาะสมที่สุดที่จะฝึกให้เด็กได้เล่นกีฬา ประเภทเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เหมาะกับกำลังของเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายเด็กจึง ต้องได้รับอาหารที่เป็นประโยชน์เพียงพอได้ออกกำลังกายและพักผ่อนอย่างเพียงพอ ได้รับการดูแล รักษาร่างกายให้สะอาดถูกสุขอนามัยอันจะช่วยป้องกันการเจ็บป่วย ได้อยู่อาศัยในสภาพแวดล้อม ที่สะอาด ปลอดภัย ได้รับการป้องกันจากโรคภัยไข้เจ็บและอุบัติเหตุต่างๆ ตลอดจนได้รับการ รักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย หรือบาดเจ็บจากอุบัติเหตุจนมีสุขภาพแข็งแรงตามปกติ เด็ก จำเป็นต้องได้รับโอกาสที่จะใช้กล้ามเนื้อต่างๆ ตลอดจนประสาทสัมผัสต่างๆ อย่างเต็มที่ เพื่อให้ อวัยวะดังกล่าวเจริญเติบโตขึ้นได้ด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เซลล์สมองซึ่งหากไม่มีการใช้อาจจะฝ่อ และตายไป และอาจไม่มีการสร้างขึ้นใหม่ ตลอดจนเพื่อพัฒนาความสามารถในการควบคุม กล้ามเนื้อ และใช้ประสาทสัมผัสตามวัยด้วย

2) พัฒนาการด้านสติปัญญา

พัฒนาการด้านสติปัญญาเกี่ยวข้องกับเรื่องของความคิด การสร้างแบบแผนการรับรู้ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของเด็ก โดยศรีเรื่อน แก้วกังวาน (2549) ได้กล่าวถึงแนวคิดของเพียเจท์ที่แบ่งพัฒนาการด้านสติปัญญาในวัยเด็กอนุบาล (pre - operation) ออกได้เป็น 2 ระยะ คือ ระหว่างอายุ 2-4 ปี (preconceptual stage) และระหว่างอายุ 4-7 ปี (intuitive stage)

ระยะที่ 1 ระหว่างอายุ 2-4 ปี (preconceptual stage) เป็นความคิดที่ยังยึดตนเองเป็นหลัก ไม่รู้จักคิดในแบบใจเขาใจเรา ไม่สามารถนึกได้ว่าคนอื่นมีความคิดแตกต่างไปจากตนอย่างไร คิดเห็นแต่ด้านที่เหมือนกัน

ระยะที่ 2 ระหว่างอายุ 4-7 ปี (intuitive stage) เด็กรู้จักสังเกตเห็นความแตกต่าง ทำให้ความคิดพัฒนาถึงขั้นรู้จักเปรียบเทียบ คิดแยกวัตถุออกเป็นหมวดหมู่ขั้นต้นได้ รู้จักคิดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ได้รู้จักนับตัวเลข

นอกจากนี้ทีศนา แคมมณี และคณะ (2535) กล่าวถึงพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กปฐมวัยว่าเด็กปฐมวัยยังอาศัยการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่เป็นรูปธรรมอยู่มาก ในขณะที่พัฒนาการด้านภาษาเป็นสื่อช่วยให้เด็กเริ่มใช้ความคิด เหตุผลและจินตนาการมากขึ้น เด็กเริ่มคิดถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมมากขึ้น เด็กจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมให้สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กในแต่ละระดับพัฒนาการ เด็กต้องได้รับโอกาสที่จะสำรวจตรวจสอบค้นสิ่งต่างๆ รอบตัว โดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การมอง การฟัง การลูบคลำสัมผัส การชิม ตลอดจนการดม เด็กต้องได้รับโอกาสที่จะตรวจสอบความสามารถของตนเองในการกระทำสิ่งต่างๆ และได้ฝึกทำสิ่งที่อยู่ในวิสัยของตนให้เกิดความชำนาญมากขึ้น เด็กต้องได้รับโอกาสที่จะมีเวลาเงียบๆ ไคร่ครวญ คิดพิจารณา และจัดโครงสร้างความคิดของตนให้กว้างขวาง และเป็นระบบระเบียบบ้างตามสมควร เด็กต้องได้ทดลองจัดกระทำกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเอง เพื่อพัฒนาความคิด ความเข้าใจในคุณสมบัติทางกายภาพของสิ่งต่างๆ ที่ได้รับรู้มา เด็กต้องได้รับข้อมูลที่สอดคล้องกับระดับความสนใจ และความสามารถ เพื่อช่วยขยายประสบการณ์และโครงสร้างความคิดของตน และเด็กจะต้องมีโอกาสดำเนินจินตนาการ โดยไม่ถูกตีเตียนว่าเพ้อฝัน ไร้สาระ เด็กจำเป็นต้องได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสม เมื่อแสดงความสนใจ สงสัย หรือแสดงออกถึงความรู้ความคิด เพื่อให้เกิดกำลังใจที่จะแสวงหาความรู้ และใช้ความสามารถต่อไป นอกจากนั้นเด็กต้องได้รับความเข้าใจจากผู้เลี้ยงดูที่จะคาดหวังในตัวเขาตามระดับความสามารถที่แท้จริงของเขา ไม่

เคี้ยวข้าวหรือโกรธเกรี้ยว เมื่อเด็กไม่เข้าใจหรือทำไม่ได้ และไม่คาดหวังต่ำจนไม่เปิดโอกาสให้เด็กใช้ความสามารถที่มีอยู่ของตนโดยการทำให้แทนหมด และที่ในกรณีเด็กไม่สนใจใคร่รู้ตามธรรมชาติของเด็กทั่วไป เด็กต้องได้รับการกระตุ้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาการไปตามขั้นตอนอย่างเหมาะสมด้วย

ความคิดของเด็กในวัยตอนต้นมีความเจริญก้าวหน้าเป็นลำดับขั้นตอนอย่างโดดเด่นต่างจากวัยทารก ตัวอย่างเช่น เด็กวัยทารกจะไม่เข้าใจความหมายของ “เมื่อวานนี้” “เดือนที่แล้ว” “วันพรุ่งนี้” “เดือนหน้า” หรือ “ใกล้” “ไกล” “เล็ก” “ใหญ่” แต่เด็กวัยตอนต้นจะมีความเข้าใจเรื่องเวลาระยะห่าง และขนาดได้แล้ว

อย่างไรก็ตาม เด็กวัยตอนต้นยังไม่สามารถแยกแยะความจริง กับความนึกฝันออกจากกัน ได้โดยเด็ดขาด การเล่นเกมสมมุติของเด็กและงานศิลปะเด็กในแบบต่างๆ ล้วนแล้วแต่สะท้อนความคิด กึ่งฝันกึ่งจริงของเด็ก

3) พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ

ด้านอารมณ์และจิตใจของเด็กวัยอนุบาลก็มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างซับซ้อนขึ้น มีความหลากหลายมากขึ้น ศรีเรือน แก้วกังวาล (2549) ได้กล่าวถึงระยะวัยเด็กตอนต้น เด็กมีอารมณ์หงุดหงิดง่ายกว่าเด็กในวัยทารก ตั๋วรัน เขาแต่ใจตนเอง เจ้าอารมณ์ ทั้งนี้เพราะอยู่ในวัยช่างปฏิเสธ ชีวิตประจำวันมีเรื่องยั่วอารมณ์ให้เด็กหงุดหงิด รุนแรงไม่รู้จบสิ้น ระหว่างความต้องการของเด็กกับท่าทีการปฏิบัติของผู้ใหญ่ และเพื่อนเล่น ตลอดจนมีสิ่งต่างๆ มากมายที่อยู่ในแวดล้อมตัวเด็กซึ่งเด็กอยากรู้ อยากทดลองให้เข้าใจ บางครั้งก็เข้าใจง่าย บางครั้งก็เข้าใจยาก บางคราวก็เจ็บตัว หรือโดนทำโทษ เด็กเริ่มมีลักษณะอารมณ์ประเภทต่างๆ อย่างที่ผู้ใหญ่มี เช่น อารมณ์โกรธ อารมณ์อิจฉา อารมณ์เห็นใจ อารมณ์อยากรู้ อยากเห็น อารมณ์หรรษา อารมณ์ก้าวร้าว อารมณ์อวดดี อวดดี

นอกจากนี้ทีศนา เขมมณี และคณะ (2535) ยังกล่าวเสริมในเรื่องของพัฒนาการด้านจิตใจ และอารมณ์ของเด็กปฐมวัยมักมีความไม่มั่นคง และเปลี่ยนแปลงง่ายในระยะเวลาอันสั้น เด็กแสดงความโกรธ ความกลัว ความเศร้า ความอิจฉาริษยาและความสนุกสนานอย่างไม่มี การควบคุมการแยกจากพ่อ หรือผู้เลี้ยงดูเป็นหลักเป็นประสบการณ์ที่น่ากลัวสำหรับเด็ก ความสัมพันธ์ที่ราบรื่น และมั่นคงระหว่างเด็กกับผู้เลี้ยงดูใกล้ชิด จะทำให้เด็กไว้วางใจผู้อื่นจนเกิดความมั่นใจในการกระทำของตัวเอง กล่าวถาม กล่าวทำ มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง

พัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กสะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติของเด็กที่ค่อยๆ พัฒนาอารมณ์ต่างๆ เพิ่มขึ้น บางอารมณ์ก็เกิดขึ้นรุนแรง และเกิดขึ้นถี่กว่า เมื่อเด็กยังเล็ก และลดลงเมื่อเด็กโตขึ้น

ขณะที่บางอารมณ์เกิดขึ้นในลักษณะที่กลับกัน เด็กยังต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองไม่ให้เกิด อารมณ์หวาดกลัวอย่างรุนแรง เพราะการที่ได้รับความหวาดกลัวอย่างรุนแรงในวัยต้นของชีวิตจะ ส่งผลถึงการชะงักทางพัฒนาการด้านอื่นๆ หรือแม้แต่การถดถอยสู่พัฒนาการขั้นต่ำลงไปได้

ในด้านบทบาททางเพศ ศรีเรือน แก้วกังวาน (2549) ยังได้กล่าวเสริมเกี่ยวกับความ ตระหนักในเรื่องเพศ : การเรียน และเลียนบทบาททางเพศว่าเด็กหญิง และเด็กชายเริ่มมองเห็น ความแตกต่างระหว่างเพศ และควรจะประพฤติตนอย่างไรจึงจะสมบทบาท การเรียนรู้เหล่านี้มา จากการสังเกตและการอบรมของผู้ใหญ่ ถ้าเด็กหญิงและเด็กชายไม่ได้รับการตอบสนองของความ ต้องการเลียนแบบบทบาททางเพศจากผู้ใหญ่ที่เป็นเพศเดียวกับตน และสร้างสัมพันธ์ภาพกับ ผู้ใหญ่ต่างเพศกับตน เด็กจะเกิดปมของอารมณ์ความต้องการนี้ติดตัวไปภายนอก ทำให้มี พฤติกรรมทางเพศ ซึ่งอาจผิดแผกไปจากสังคมส่วนมากยอมรับหลายอย่าง

4) พัฒนาการด้านสังคม

ทิสนา เขมมณี และคณะ (2535) กล่าวถึงเด็กปฐมวัยมีลักษณะยึดตัวเองเป็น ศูนย์กลาง เมื่อเด็กได้พบปะบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บุคคลในครอบครัว และเริ่มแยกจากพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู เด็ก เขาจะต้องปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่นทั้งเด็กและผู้ใหญ่ และเรียนรู้บทบาทอื่นๆ ของตน ซึ่ง ทำให้เขาเริ่มให้ความสำคัญ และเห็นอกเห็นใจผู้อื่นมากขึ้น โดยจะมีพัฒนาการทางสังคม ดังนี้

3 ปี เริ่มเล่นกับเด็กอื่นๆ และยอมแบ่งของเล่นกับเพื่อน สามารถคอยให้ถึงคราวตนแสดง ความรักใคร่อ่อนๆ ที่เล็กกว่า สามารถช่วยเหลือทำงานบ้านเล็กๆ น้อยๆ ได้

4 ปี ชอบเล่นกับเด็กอื่นๆ แต่พฤติกรรมไม่คงที่ บางครั้งก็เล่นร่วมมือดี บางครั้งก็ก้าวร้าว รังแกเพื่อน แสดงกิริยาโกรธเมื่อถูกขัดใจ สนใจกิจกรรมของผู้ใหญ่และอยากจะทำด้วย

5 – 6 ปี เล่นร่วมมือกับเพื่อนได้ดี เข้าใจกฎเกณฑ์ และกติกาของการเล่น เข้าใจเข้าใจ ขวา เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้ สนใจที่จะรู้จักอายุ ชื่อของผู้ใหญ่และเด็กอื่นๆ รู้จักรสหวาน เค็ม เปรี้ยว ขม สนใจ สิ่งที่เกิดขึ้นในบ้าน และชุมชน สามารถทำงานบ้านง่ายๆ ด้วยความตั้งใจตั้งใจ เริ่มแสดงกิริยา อากักรซดีขึ้นไม่พอใจ

เด็กอายุ 6 ปี ที่มีพัฒนาการทางอารมณ์ จิตใจ และสังคมดี จะมีลักษณะยิ้มแย้มแจ่มใส มีความสุขและมีความสามารถ ดังนี้

- ก) สามารถมีปฏิสัมพันธ์และสื่อสารกับผู้อื่นได้ดี
- ข) สามารถแบ่งปัน รอคอย และยอมรับกติกา กฎเกณฑ์

ค) สามารถช่วยตัวเองได้ เช่น อาบน้ำ แต่งตัว รับประทานอาหาร เข้าห้องน้ำได้เอง และช่วยเหลืองานเล็กๆ น้อยๆ

ประสบการณ์ในช่วงปฐมวัยรวมทั้งตั้งแต่วัยในครรภ์มีผลต่อพัฒนาการทางกายและทางใจ รวมทั้งความสามารถในการเรียนรู้ของเด็ก เด็กวัยนี้มีร่างกายและจิตใจที่ละเอียดอ่อนและตอบสนองไว อธิพิพลทั้งทางบวก และทางลบจากบุคคล และสิ่งแวดล้อมมีผลต่อพัฒนาการตามปกติของเด็ก การอบรมเลี้ยงดูจึงต้องเน้นให้เด็กมีประสบการณ์ที่ทำให้เกิดพัฒนาการซึ่งเริ่มต้นและเป็นลักษณะเด่นของวัยนี้

เด็กวัยอนุบาล หรือเด็กก่อนวัยเรียน มีความพร้อมที่จะใช้สมรรถภาพทางกายในแทบทุกด้าน ระยะนี้เด็กต้องการใช้กำลังกายและทักษะต่างๆ ในแง่การประสานสัมพันธ์กัน การเล่นประเภทต่างๆ ที่เหมาะสมแก่วัย จะช่วยส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ และพัฒนาการด้านต่างๆ ในด้านอารมณ์ เด็กจะมีอารมณ์แบบต่างๆ และไม่หนักแน่นมั่นคง ตื้อและไม่ยอมใคร ในด้านสังคม เด็กเริ่มมีความสัมพันธ์กับเพื่อน และผู้ใหญ่อื่นๆ นอกจากพ่อแม่ แต่ยังมีโลกส่วนตัวสูง ชอบเล่นคนเดียว ในด้านสติปัญญามีความก้าวหน้าเป็นลำดับขั้นตอนสามารถเรียนรู้และจดจำสิ่งต่างๆ ได้ดี ในด้านภาษามีการพัฒนาอย่างเต็มที่ในระยะนี้ เด็กที่มีพัฒนาการทางภาษาดีจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา สังคม และอารมณ์ด้วย ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กอนุบาลหรือเด็กก่อนวัยเรียน สถานศึกษาไม่ควรรีบเร่งให้เด็กเรียนรู้วิชาต่างๆ เร็วเกินไป หรือบังคับให้เด็กเรียน

5) พัฒนาการทางภาษาของเด็กปฐมวัยระดับอนุบาล

ด้านภาษาและการพูด ศรีเรือน แก้วกังวาน (2549) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางภาษาของวัยเด็กตอนต้นว่าสามารถเข้าใจภาษาและใช้ภาษาได้โดยอัตโนมัติเหมือนผู้ใหญ่ การพัฒนาทางภาษาจนสามารถใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ เป็นเหตุการณ์สำคัญสำหรับชีวิตวัยเด็ก เพราะภาษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาด้านสังคม สติปัญญา และอารมณ์ เด็กที่ใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพย่อมได้เปรียบเมื่อเข้าโรงเรียน และไปใช้ชีวิตนอกบ้าน การพัฒนาการทางภาษาจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิสัมพันธ์ทางภาษาดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ เด็กต้องได้เล่นกับเสียงชนิดต่างๆ มีโอกาสได้ยินได้ฟังเสียงต่างๆ ที่หลากหลาย เด็กต้องมีโอกาสใช้ภาษาตามวัยของตน เพื่อแสดงความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ นอกเหนือจากการแสดงกิริยาท่าทาง เด็กต้องได้ฝึกใช้วิธีระงับการออกเสียง และทดลองเปล่งเสียงต่างๆ ตามที่ตนได้ยินมา เด็กต้องได้รับการตอบสนองในทางบวกเมื่อแสดงความสนใจที่จะใช้ภาษา และได้รับการฝึกฝนให้ใช้ภาษาอย่างถูกต้องเหมาะสม เด็กต้องได้

ฟังนิทานเรื่องราวที่ช่วยขยายประสบการณ์ การใช้ภาษาและคำศัพท์ เด็กต้องได้ฟังแบบอย่างการพูดที่ดี การใช้ภาษาสื่อความหมายอย่างสมเหตุสมผล และภาษาร้อยกรองที่เป็นศิลปะของภาษา เด็กต้องมีโอกาสคิดสร้างสรรค์นิทาน เรื่องราวด้วยตนเอง ตามระดับความสามารถของตน ทั้งโดยการพูด และโดยการขีดเขียน นอกจากนี้เด็กต้องได้ดูหนังสือ และภาพต่างๆ และได้ฟังผู้อื่นอ่านหนังสือให้ฟัง เพื่อพัฒนานิสัย และความพร้อมในการอ่านเขียนตามระดับของตนด้วย ในด้านการเรียนภาษาที่ 2 มีการวิจัยที่ยืนยันว่า ถ้าเด็กได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทั้ง 2 ภาษาตั้งแต่วัยทารก การเรียนภาษาที่ 2 ในระยะนี้ไม่เป็นที่ยากสำหรับเด็ก แต่การเรียนภาษาที่ 2 ในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างจากภาษาแม่ในระหว่างนี้ อาจทำให้เกิดการถ่ายทอดการเรียนรู้ในเชิงลบ และเรียนได้ยาก แต่ก็ยังง่ายกว่าการเรียนในวัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ เด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมทั้ง 2 ภาษา ในวัยทารกมีโอกาสดีที่จะเป็นผู้ชำนาญทั้ง 2 ภาษาได้

ส่วนทศนา แคมมณี และคณะ (2535) กล่าวถึงการพัฒนาการทางภาษาของเด็กวัยตอนต้นจำเป็นที่จะต้องให้ผู้มีปฏิสัมพันธ์ทางภาษาด้วยอย่างสม่ำเสมอ เด็กต้องได้เล่นกับเสียงชนิดต่างๆ มีโอกาสได้ยินได้ฟังเสียงต่างๆ ที่หลากหลาย เด็กต้องมีโอกาสใช้ภาษาตามวัยของตนเพื่อแสดงความรู้สึก นึกคิด ความต้องการ นอกเหนือจากการแสดงกิริยาท่าทาง เด็กต้องได้ใช้วิธีระแวดระวัง การออกเสียง และทดลองเปล่งเสียงต่างๆ ตามที่ตนได้ยินมา เด็กต้องได้รับการตอบสนองในทางบวก เมื่อแสดงความสนใจที่จะใช้ภาษา และได้รับการฝึกฝนให้ใช้ภาษาอย่างถูกกาลเทศะ เด็กต้องได้ฟังนิทานเรื่องราวที่ช่วยขยายประสบการณ์ การใช้ภาษาและคำศัพท์ เด็กต้องได้ฟังแบบอย่างการพูดที่ดี การใช้ภาษาสื่อความหมายอย่างสมเหตุสมผล และภาษาร้อยกรองที่เป็นศิลปะของภาษา เด็กต้องมีโอกาสคิดสร้างสรรค์นิทาน เรื่องราวด้วยตัวเองตามระดับความสามารถของตน ทั้งโดยการพูดและโดยการขีดเขียน นอกจากนี้เด็กต้องได้ดูหนังสือ และภาพต่างๆ และได้ฟังผู้อื่นอ่านหนังสือให้ฟัง เพื่อพัฒนานิสัย และความพร้อมในการอ่านเขียนตามระดับของตนด้วย

สรุปได้ว่าพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาลจะมีการพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง และมีความเปลี่ยนแปลงจากวัยเด็กทารกสู่วัยเด็กตอนต้นค่อนข้างมากทั้งในด้านการพัฒนาทางร่างกาย การพัฒนาทางความคิด การใช้ภาษา การเข้าสังคม และยังมี การแสดงออกทางอารมณ์ที่หลากหลาย และมีลักษณะเฉพาะของวัย เด็กในช่วงวัยนี้จึงควรได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างเต็มที่ และได้รับการตรวจสอบดูแลความเจริญทางพัฒนาการแต่ละด้านจากผู้ใหญ่ที่อยู่แวดล้อมเด็ก เช่น พ่อแม่ ครู ผู้ปกครอง ให้เด็กมีความเจริญทางพัฒนาการแต่ละด้านเป็นไปอย่างเหมาะสม เพื่อให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์พร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา

บทบาทหน้าที่และลักษณะของครูอนุบาล

ครูอนุบาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นผู้สร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศให้เหมาะกับการเรียนรู้ของเด็ก พร้อมทั้งสร้างทัศนคติที่ดีต่อการมองโลก และการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น ครูอนุบาลจึงต้องเป็นผู้ที่มีความพร้อม และมีคุณลักษณะที่โอบอ้อม เป็นกัลยาณมิตรกับเด็กรวมถึงผู้ปกครอง ดังนั้น เพื่อให้ครูปฐมวัยสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูควรมีลักษณะ และ บทบาท ดังนี้

นิตยา ประพฤติกิจ (2536) กล่าวว่าครูปฐมวัยหรือครูอนุบาลส่วนมากเป็นครูผู้หญิง เนื่องจากครูผู้ชายมักสอนนักเรียนนักศึกษาในระดับชั้นที่สูงขึ้นไป ความจริงแล้วเด็กปฐมวัยต้องการมีครูที่เป็นผู้ชายเช่นกัน ครูผู้สอนในโรงเรียนปฐมวัยควรได้รับการศึกษาด้านปฐมวัยหรือได้รับการฝึกอบรมมาก่อน และในห้องเรียนหนึ่งๆ ควรมีครูที่ได้รับการฝึกอบรมมาแล้วอย่างน้อย 2 คน แต่ในบางกรณีอาจมีมากกว่านี้ถ้าหากห้องนั้นมีเด็กอายุต่ำกว่า 2 ขวบและมีเด็กมากกว่า 16 คนขึ้นไป ห้องเรียนอนุบาลที่ดีควรมีเด็กนักเรียนจำนวน 16-20 คน (อายุ 3-5ขวบ) แต่ไม่ควรเกิน 24 คน ครู 2 คนในห้องเรียนอนุบาลมีบทบาทต่างกัน คือ ครูหัวหน้าเป็นผู้นำในการจัดกิจกรรม รับผิดชอบในการวางแผน การจัดแผนประสบการณ์และการสอนในชั้นและครูช่วยสอนจะช่วยเหลือครูหัวหน้าแม้ว่าบทบาทต่างกันในการทำงาน แต่ครูทั้งคู่มีความสำคัญเท่าๆ กัน ครูทุกคนควรได้รับการฝึกอบรมมาเพื่อสนับสนุนกันและกัน เพื่อให้การจัดประสบการณ์เป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

Elkind(1970) กล่าวถึงครูปฐมวัยไว้ว่า ครูที่มีคุณสมบัติพื้นฐานภายในที่ดี จะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยมากกว่าอิทธิพลอย่างอื่น และ Taylor(1985) ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยไว้ดังนี้

1. พัฒนาตนเองให้ก้าวหน้า รักที่จะศึกษาค้นคว้าและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. รักษาสุขภาพทางกายและจิตใจให้ดีอยู่เสมอ
3. มีความกระตือรือร้น มีใจรักการอนุบาลและมีความอดทน
4. มีความเข้าใจตนเอง และรู้จักการอนุบาลและมีความอดทน
5. สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับเด็ก
6. พิจารณาและสร้างประสบการณ์ที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของเด็ก
7. สนุกที่จะอยู่กับเด็กๆ
8. ยอมรับและเคารพความเป็นเอกลักษณ์บุคคล และส่งเสริมให้เด็กพึ่งตัวเองและควบคุมตัวเอง

9. ช่วยสร้างเด็กให้มีภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง
10. ช่วยให้เด็กพัฒนาถึงขีดสุดของความสามารถของเขา
11. สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อพ่อแม่ของเด็ก ให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นของพ่อแม่เด็ก
12. เป็นที่ปรึกษาที่ดีและช่วยวางแผนในการพัฒนาให้เด็กเป็นคนดี
13. ให้พ่อแม่ของเด็กได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียน ดังนั้นครูจึงเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน
14. สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน
15. สนับสนุนและยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนครู
16. แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้กับเพื่อนครู
17. ส่งเสริมความก้าวหน้าทางด้านวิชาการของเพื่อนครู

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ(2540) กล่าวว่า ครูอนุบาลเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาระดับก่อนการประถมศึกษาให้มีคุณภาพและบรรลุถึงจุดหมายของหลักสูตร ดังนั้นจึงต้องมีบทบาทสำคัญดังนี้

บทบาทของครูในการนำหลักสูตรการจัดการศึกษามาสู่มวยไปใช้

ครูอนุบาลต้องมีความเข้าใจหลักสูตร สามารถนำหลักสูตรไปจัดประสบการณ์ได้สอดคล้องกับพัฒนาการโดยการจัดประสบการณ์ไม่แยกเป็นรายวิชา แต่จะจัดในรูปแบบกิจกรรมบูรณาการ ต้องมีความยืดหยุ่น และหลากหลาย ตรงกับความสนใจของเด็ก โดยที่เด็กจะต้องเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ครูต้องเป็นผู้สร้างบรรยากาศที่ดีให้แก่เด็ก

ครูอนุบาลต้องคอยให้ความช่วยเหลือและนำเด็กในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยการนำเด็กในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยการเรียนรู้อารมณ์ร่วมกับเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมด้วยตนเองและการประเมินพัฒนาการเด็กนั้น ครูจะต้องประเมินจากสภาพจริง โดยใช้การสังเกตและพิจารณาผลการปฏิบัติงานของเด็ก ควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กโดยเป็นแหล่งความรู้ให้การสนับสนุนกับโรงเรียน

บทบาททั่วไปของครูอนุบาล

1. จัดสภาพแวดล้อม ประสบการณ์ และกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก กิจกรรมที่จัดสามารถยืดหยุ่นได้ตามความสนใจของเด็ก
2. จุดคำพูดของเด็กจากการสนทนา ระหว่างเด็กด้วยกัน และระหว่างเด็กกับครูเนื่องจากข้อมูลเหล่านี้มีความสำคัญในการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็ก

3. ดูแลการรับประทานอาหารของเด็กอย่างใกล้ชิด โดยฝึกให้เด็กช่วยตนเอง ฝึกมารยาทการรับประทานอาหารตลอดจนดูแลในเรื่องสุขลักษณะนิสัยของเด็ก
4. จัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียน เพื่อดึงดูดความสนใจของเด็ก โดยจัดสื่ออุปกรณ์ให้เพียงพอ และเหมาะสมกับวัย และความสนใจของเด็ก
5. ประเมินพัฒนาการของเด็กให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งนี้เพื่อนำผลมาเป็นข้อมูลในการส่งเสริมพัฒนาการ และแก้ไขข้อบกพร่องของเด็กต่อไป
6. จัดทำงานธุรการประจำชั้นให้ถูกต้อง และเป็นประจำ
7. ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กโดยการยอมรับความรู้สึก ความคิดเห็นของเด็ก ใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้เด็กคิด ตลอดจนชมเชยให้กำลังใจเด็ก เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม
8. ตรวจสอบสุขภาพประจำวัน โดยการสัมผัสเด็กเพื่อให้ความรัก ความอบอุ่นและตรวจอาการไข้ของเด็ก รวมทั้งความสะอาดของร่างกาย และหาว่ามีโรคระบาดเกิดขึ้น ครูควรตรวจดูว่ามีใครเป็นโรคบ้าง และทำการป้องกันไม่ให้เกิดการแพร่กระจายไปยังเด็กอื่น
9. หากมีอุบัติเหตุเกิดขึ้น ครูต้องให้การปฐมพยาบาลเบื้องต้น
10. สร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง โดยการปรึกษาร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางการสร้างเสริมและพัฒนาเด็ก
11. ให้ความรู้กับผู้ปกครองเพื่อให้เกิดการพัฒนาเด็กไปในทิศทางเดียวกัน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช(2532) ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของครูปฐมวัย โดยสามารถสรุปเป็นแต่ละด้าน คือบทบาทและบุคลิกภาพของครูปฐมวัย บทบาทครูปฐมวัยในการเลี้ยงดู ดูแลและการอบรมเด็ก การสังเกตพฤติกรรมเด็ก การศึกษาปัญหาและการแก้ไข

1. เตรียมตัวให้พร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ ด้วย การแต่งตัวให้เรียบร้อยสวยงามมีสีสวายน่าดู คล่องแคล่วกะทัดรัดและสะอาด
2. เตรียมสร้างบรรยากาศที่ดี อุปกรณ์ต่าง ๆ ควรมีให้เพียงพอเหมาะสมกับวัยและความสนใจ ตกแต่งให้น่าดู จัดวางไว้ให้เด็กได้เลือกเล่นอย่างสนุกสนาน ปลอดภัย
3. เตรียมจัดการเรียนการสอนให้น่าสนใจ ด้วยการศึกษานอกระบบการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ ศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมตามวัยเช่น การสนทนา เกมการศึกษา การเล่านิทาน การเล่นกลางแจ้ง
4. ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม อันเป็นประโยชน์ต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กและเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพการงาน

- 5.ประเมินผลตนเองอยู่เสมอด้วยความเที่ยงตรง เพื่อการพิจารณาปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงวิธีการใหม่ให้ประสบผลดีขึ้น
- 6.เข้าใจธรรมชาติของเด็กตามช่วงวัย พัฒนาการ รู้ความต้องการของเด็กแต่ละคนให้ความอบอุ่นแก่เด็ก และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็ก
- 7.สามารถดูแลและส่งเสริมในด้านสุขภาพและอนามัยของเด็ก และสามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ในความสนใจของเด็กได้
- 8.สามารถจัดการกิจวัตรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในแต่ละวัน เช่น การตรวจสุขภาพ การวางแผน การทำงาน การทำความสะอาด การจัดเวลาสำหรับการทำกิจกรรม
- 9.การอบรมเลี้ยงดูเด็ก ช่วยส่งเสริมพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็กให้เป็นคนมีร่างกายแข็งแรง เป็นคนดีมีศีลธรรม มีความรู้เหมาะสมกับวัย
- 10.การสังเกตพฤติกรรมเด็ก พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เด็กแสดงในวัยนี้จะเป็นนิสัยที่ติดตัวเด็กไปจนโต ดังนั้นถ้าพฤติกรรมใดที่เด็กแสดงออกมาในทางที่ไม่ดีงามควรแก้ไขเสียตั้งแต่ตอนนี้ ครูปฐมวัยไม่ควรมุ่งการสอนหนังสือเพียงอย่างเดียว
- 11.การศึกษาปัญหาและการแก้ไข เด็ก ๆ ต่างกันทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา สังคมและนิสัย ดังนั้นครูปฐมวัยจะต้องเริ่มสำรวจทันทีว่าเด็กของเราจะมีอะไรจะต้องแก้ไขสนับสนุน ควรมีทะเบียนหรือรายงานประวัติของเด็กแต่ละคนให้ศึกษา เพื่อครูปฐมวัยจะได้รู้จักเด็กและทราบว่าแต่ละคนต้องการความช่วยเหลือในด้านใด

สรุปได้ว่างานสอนเป็นงานที่ต้องอาศัยความรับผิดชอบอย่างยิ่ง โดยเฉพาะงานสอนในระดับอนุบาล ครูปฐมวัยนอกจากมีภารกิจด้านการสอนในชั้นเรียนซึ่งมีทั้งการสอนเนื้อหาวิชาการ จัดกิจกรรมต่างๆ ให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก เช่น การร้องเพลง เต้นรำ ครูปฐมวัยยังมีหน้าที่ในการสังเกตพฤติกรรมของเด็กแต่ละคนอย่างใกล้ชิด เพื่อตรวจสอบความปกติและหากพบความผิดปกติใดๆ ครูอนุบาลมีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องแก้ไขพฤติกรรมที่ผิดปกติดังกล่าวหรือแจ้งให้กับผู้ปกครองของเด็กและผู้บริหารโรงเรียนทราบ เพื่อร่วมกันปรึกษาหารือแนวทางในการแก้ไขพฤติกรรมผิดปกติของเด็ก จึงกล่าวได้ว่านอกเหนือจากบทบาทในการเป็นครูผู้สอนแล้ว ยังต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ และอริยาศยดี เป็นครูที่มีความเข้าใจเด็กและสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อเพื่อนครูผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองของเด็ก เพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ สามารถสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย มีจิตใจใฝ่รู้ต่อวิทยาการใหม่ๆ ที่สามารถนำมาปรับใช้ในห้องเรียน สามารถพัฒนาทักษะให้ทันต่อความก้าวหน้าของสังคม มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรักและความภาคภูมิใจในอาชีพ ตลอดจนสามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างดี

การจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

การที่เด็กปฐมวัยจะมีการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น เกิดจากปัจจัยหลายด้าน ประกอบกัน สภาพแวดล้อมทางการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากเด็กปฐมวัยเป็น ช่วงวัยที่เปิดรับการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมใหม่ๆรอบตัว ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของเด็กจึงมีความจำเป็นอย่างมากในการจัดการเรียนการสอน

McFee(1977) ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมทางการศึกษา โดยแบ่งสภาพแวดล้อมทางการศึกษาทางการเรียนการสอนไว้ 2 ด้าน คือ

- 1.สภาพแวดล้อมทางกายภาพ อันได้แก่สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน เช่น ขนาดและรูปร่างของห้องเรียน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติงาน อากาศภายในห้องเรียน เป็นต้น และสภาพแวดล้อมภายในสถาบัน ได้แก่การใช้พื้นที่ภายในสถาบันที่นอกเหนือจากห้องเรียนมาดัดแปลงให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษา เช่นการจัดพื้นที่สำหรับแสดงผลงานนักศึกษา จัดที่นั่งพักผ่อน หรือ ที่สำหรับรอชั่วโมงเรียน และทำงาน เป็นต้น
- 2.สภาพแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ บรรยากาศทางการเรียนการสอน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับเพื่อนร่วมชั้น ผู้เรียนกับผู้สอนและผู้สอนกับเพื่อนร่วมงาน ตลอดจนรวมถึงบรรยากาศทางด้านการบริหาร

นอกจากนี้ McFee(1961) ยังได้กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในชั้นเรียนไว้ว่าครูควรจัดความรู้สึกกลัวและล้มเหลวออกไปจากเด็กด้วยการให้ความสนใจต่องานของเด็กและให้โอกาสในการปฏิบัติงานซ้ำถ้าเด็กทำงานไม่ประสบความสำเร็จอย่างที่ต้องการ กิจกรรมศิลปะที่ดีจะต้องดึงดูดเด็กทั้งผู้ชายและหญิง การพูดคุยกับพ่อแม่ผู้ปกครองจะช่วยปรับปรุงการเรียนรู้ศิลปะของเด็กให้ชัดเจนขึ้น การแบ่งแยกทางสังคม เทคนิคที่ควรใช้คือการขจัดปัญหาเด็กที่ถูกแบ่งแยกออกจากสังคมในชั้นเรียน ครูอาจประยุกต์ใช้เทคนิคการตั้งคำถามเพื่อค้นหาว่าใครสนิทกับใครในชั้นเรียน หรือใครเป็นผู้นำกลุ่มในชั้นเรียนควรถูกนำมาใช้ในบางโอกาสอาจให้เด็กทำงานคนเดียวหรือทำร่วมกันเป็นกลุ่ม แต่เด็กบางคนที่ไม่เป็นที่ยอมรับในชั้นเรียน ครูอาจต้องช่วยสร้างโอกาสให้เด็กเป็นที่ยอมรับเพื่อให้เด็กรู้สึกชอบที่จะมาโรงเรียน การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน ครูสามารถใช้เทคนิคการสอนเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนให้ดียิ่งขึ้นซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างสรรคงานศิลปะ ในช่วงต้นอาจทำการพูดคุยกับนักเรียนแต่ละคนเพื่อทราบถึงความเป็นเอกลักษณ์และความคิดสร้างสรรค์ นักเรียนในแต่ละห้องมีความแตกต่างกันซึ่งจะช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมได้ การส่งเสริมเด็กให้ได้รับการยอมรับในกลุ่มด้วยการสร้างความเป็นอันหนึ่ง

อันเดียวกันของกลุ่ม ครูสามารถทำให้เกิดกระบวนการกลุ่มในชั้นเรียน กลุ่มเด็กที่มีความซื่อสัตย์และ
 วิตกกังวลควรถูกสร้างความมั่นใจในตัวเองซึ่งจะช่วยให้เด็กสามารถประเมินผลงานของตนเองได้ดี
 ขึ้น เด็กส่วนใหญ่จะคุ้นเคยกับรูปแบบของการให้รางวัลหรือการลงโทษ ถ้านักเรียนควรมีความ
 รับผิดชอบต่อระบบการปฏิบัติงานที่ถูกกำหนดไว้ แต่ถ้าไม่เป็นไปตามที่กำหนด ครูและนักเรียน
 ควรได้มีการพูดคุยถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ตัวอย่างปัญหาในชั้นเรียน เช่น การทำให้เกิดเสียงรบกวน
 ผู้อื่น การแบ่งปันวัสดุและอุปกรณ์ สิ่งต่างๆ นี้จะช่วยให้สิ่งแวดล้อมทางกายภาพในชั้นเรียนดีขึ้น
 และนักเรียนก็สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเป็นอิสระ ครูเป็นปัจจัยสำคัญในชั้นเรียน ความ
 กระตือรือร้นและความรอบรู้ในศิลปะจะก่อให้เกิดสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพในกิจกรรมศิลปะถ้า
 ครูไม่เห็นคุณค่าของศิลปะก็จะไม่สามารถสอนให้เด็กเข้าใจถึงคุณค่าของศิลปะได้ ครูที่เห็นคุณค่า
 ของศิลปะและมีความเข้าใจในตัวเด็กจะมีผลกระทบอย่างมากต่อการรับรู้ทางสุนทรีย์และ
 พัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ในตัวเด็ก

ฝ่ายตำราโรงเรียนรุ่งอรุณ(2550) ที่กล่าวว่า ห้องเรียนศิลปะควรเป็นห้องที่กว้างขวาง
 โปร่งสบาย เชื่อมต่อธรรมชาติได้ง่าย ทั้งนี้ครูควรตระหนักไว้เสมอว่า ห้องเรียนศิลปะไม่
 จำเป็นต้องตายตัว ที่ไหนๆก็สามารถใช้เป็นห้องเรียนศิลปะได้ พาเด็กไปเรียนได้ต้นไม้ เรียนบน
 สนามหญ้า หากอุปกรณ์จากสวนป่า เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้จินตนาการอย่างเต็มที่

เกษร ธิตะจารี (2535) กล่าวว่า องค์ประกอบของสิ่งแวดล้อม (Environmental
 factors) มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งาน และเป็นบ่อเกิดของความคิด ดังนั้นสิ่งแวดล้อมที่
 แตกต่างกันไป ตามสภาพภูมิศาสตร์สังคม ธรรมเนียม วัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อต่างๆ จะมี
 ผลกระทบต่อผลงานทั้งสิ้น ดังจะเห็นได้จากผลงาน แต่ละท้องถิ่น แต่ละภาค แต่ละประเทศ และ
 แต่ละยุค จะมีความแตกต่างกันออกไป เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป ผลงานก็ย่อมเปลี่ยนแปลง
 ตามไปด้วย

นอกจากนี้ การสร้างสภาพแวดล้อมใหม่ในการเรียนให้เด็ก โดยการพาเด็กไปเรียนรู้นอก
 ห้องเรียน หรือ ทัศนศึกษา จะทำให้เด็กเกิดความสนใจและได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อ
 กระบวนการเรียนรู้ของเด็ก

นภเนตร ธรรมบวร (2549) กล่าวว่า สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ครูและผู้ปกครอง
 สามารถกระทำเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่า และตระหนักในความงามด้านศิลปะแก่เด็ก คือ
 การช่วยให้เด็กได้สะท้อนความคิดเกี่ยวกับสี รูปแบบ และพื้นผิวต่างๆ ของธรรมชาติรอบตัว

เช่น ขณะที่ครูพาเด็กไปทัศนศึกษาออกชั้นเรียน ครูอาจชี้ชวนให้เด็กดูดอกหญ้าเล็ก ๆ หรือเฝ้าดูแมงมุมที่กำลังชักใยบนใบหญ้า เป็นต้น ประสบการณ์ต่างๆ ดังกล่าวจะช่วยให้เด็กซึมซับความงาม และคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวซึ่งเด็กจะแสดงผ่านงานศิลปะต่าง ๆ ของตน อาทิ เพลง การเคลื่อนไหว ภาพวาด บล็อก นิทาน และบทกวี เป็นต้น

สันติ คุณประเสริฐ (2547) กล่าวว่า การศึกษานอกสถานที่และทัศนศึกษาดูงาน ควรกำหนดประเภทกิจกรรมให้ชัดเจนว่าต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้ สัมผัสพบเห็นสัมผัสรับรู้และค้นคว้าทำความเข้าใจเรื่องอะไร จากแหล่งใด เพื่อที่จะสามารถวางแผน กำหนดสถานที่ กำหนดบุคคลที่รับผิดชอบ ประเภทของกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ และทัศนศึกษาดูงาน ทางศิลปศึกษามีอยู่ 5 ประเภทคือ

1. การศึกษาจากแหล่งงาน

อันเป็นที่รวมของภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาสากล มีทั้งของภาครัฐและเอกชน อันเป็นองค์กรที่มีผู้บริหารสูงสุดเป็นผู้กำหนดนโยบายหลัก มีจุดมุ่งหมายการทำงานที่ชัดเจน มีการวางแผนงาน การควบคุมงานและการประสานงานที่ดี ความสำเร็จเกิดขึ้นจากการปฏิบัติ ร่วมงานกันเป็นกลุ่ม แสดงให้เห็นความสามัคคีร่วมมือกันของสมาชิกในหน่วยงานนั้น เป็นแหล่งข้อมูลภายนอกที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ทำให้ผู้เรียนรับรู้และเข้าใจวิธีการบริหาร การจัดการ วิธีการคิด การแก้ปัญหา ที่เกิดขึ้นและได้รับผลสำเร็จสูงในสภาพการทำงานที่แท้จริง

2. การศึกษาจากบุคคล

บุคคลผู้มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์สูงเป็นแหล่งทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า เช่น ศิลปิน นักออกแบบ นักทัศนศิลป์ เจ้าของกิจการ เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง และบทบาทสำคัญทางสาขาวิจิตรศิลป์ ประยุกต์ศิลป์ ทัศนศิลป์ และอุตสาหกรรมศิลป์ บุคคลที่สร้างสรรค์ผลงานเป็นที่ยอมรับและได้รับความสำเร็จในวิชาชีพ ที่มีเอกลักษณ์ทั้งแนวความคิด และวิธีการปฏิบัติงาน แสดงออกและสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพ มีความยินดีต้อนรับ มีความพร้อมที่เผยแพร่และถ่ายทอดประสบการณ์เพื่อเป็นวิทยาทานแก่นุชนรุ่นหลัง

3. การศึกษาจากสถานที่สำคัญ

เป็นความได้เปรียบของการเรียนการสอนศิลปศึกษาที่มีสถานที่สำคัญมากมายให้ศึกษา และสำรวจ สถานที่สำคัญทางสาขาวิจิตรศิลป์ส่วนใหญ่เป็นของภาครัฐ เช่น พิพิธภัณฑสถาน หอศิลป์ อุทยานประวัติศาสตร์ โบราณสถาน วัดวาอาราม เป็นต้น ที่เป็นของภาคเอกชนมีไม่มากนัก ซึ่งมีทั้งในรูปของมูลนิธิและส่วนบุคคล เช่น สยามสมาคม วังสวนผักกาด พิพิธภัณฑสถานผ้าป่าแสงดา หอศิลป์เอกชน (Gallery) เป็นต้น ส่วนสถานที่สำคัญทางสาขาศิลปะประยุกต์ศิลป์ ส่วนใหญ่เป็นของภาคเอกชน เช่น บริษัท โรงงาน โรงแรม เป็นต้น

4. การศึกษาจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สถานที่ซึ่งมีสภาพแวดล้อมสวยงามธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติและอุทยานแห่งชาติทางทะเล เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สร้างความลึกซึ้งและความประทับใจอย่างสูงแก่ผู้เรียนทางศิลปะและการออกแบบ รวมทั้งทำให้เข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคน สัตว์ เรื่องราวเกี่ยวกับพันธุ์ไม้และระบบนิเวศน์ ผู้สอนควรแนะนำวิธีการเรียนรู้จากธรรมชาติและสังคมไปใช้ร่วมกัน ทั้งในบทเรียนและในชีวิตประจำวัน พยายามฝึกและสร้างนิสัยให้ผู้เรียนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต กำหนดจุดหมายการเรียนรู้เพื่อเข้าใจ เรียนรู้เพื่อใช้ประโยชน์ เรียนรู้เพื่อเห็นคุณค่า ชื่นชมและภาคภูมิใจ เรียนรู้เพื่ออนุรักษ์และเพื่อพัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาระความรู้ทางศิลปะและการออกแบบสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ครูในฐานะผู้จัดการเรียนรู้ต้องฝึกฝนตนเองให้มีทักษะในการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ การเรียนรู้จากธรรมชาติทำได้ด้วยการสังเกต บันทึก จดจำ วิเคราะห์ธรรมชาติที่พบเห็นและสัมผัส เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และความกระตือรือร้นในการทำงาน

5. การศึกษาจากวัฒนธรรม

สังคมและชุมชนเป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรมและประเพณี วัฒนธรรมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับศิลปะ ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของวิถีการดำเนินชีวิต ทัศนคติ ความเชื่อ ความคิด และวิธีการคิดร่วมกันของกลุ่มคน ทำให้เข้าใจค่านิยมและรูปแบบของพฤติกรรมร่วมกัน ซึ่งจำแนกกลุ่มบุคคลและชุมชนทางสังคมต่าง ๆ ออกจากกัน การศึกษานอกสถานที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและเคารพวัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างไปจากตน เรียนรู้ความสัมพันธ์ที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องระหว่างวงการศิลปะและการออกแบบกับวงการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่ส่งผลทำให้เกิดรูปแบบใหม่ๆ ของการแสดงออก กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะและงานออกแบบหลายประเภทได้รับอิทธิพลความคิดและแรงบันดาลใจมาจากวัฒนธรรม

สันติ คุณประเสริฐ (2547) กล่าวว่าผู้สอนสามารถพัฒนาการจัดกิจกรรมศึกษานอกสถานที่และทัศนศึกษาดูงานทางศิลปะศึกษาด้วยการค้นคว้าแสวงหาความรู้เพิ่มเติม แหล่งความรู้ดังกล่าวสามารถสืบเสาะค้นหาได้จากหนังสือ ตำรา สิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ วิทยู และอินเทอร์เน็ต รวมทั้งการรายงานผลการประชุมสัมมนาต่างๆ ที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐและเอกชน รวมทั้งการพูดคุยสนทนากับผู้รู้ทั้งในและนอกวงการศิลปะศึกษา ดังนั้นผู้สอนสามารถพัฒนาการจัดกิจกรรมได้โดยการติดตามอ่านจากหนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ต่างๆ เป็นประจำ หากความรู้จากวิทยุและโทรทัศน์ รวมทั้งจากสื่ออื่นๆ เช่น เทป วีดีโอ ดิสก์ และอินเทอร์เน็ต สมัครเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมประชุมสัมมนาโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับศิลปะศึกษา

รวมทั้งการพูดคุยสนทนากับผู้รู้ทั้งในและนอกรวงการศึกษา หากเป็นการเดินทางไปยังสถานที่ซึ่งผู้สอนไม่คุ้นเคยมาก่อน ผู้สอนควรติดต่อหาวิทยากรจากภายนอกเพื่อช่วยวางแผนและติดตามร่วมเดินทางไปด้วยกัน

สรุปว่า การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนนั้น นอกจากการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนแล้ว การพาเด็กไปทัศนศึกษายังเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมใหม่ๆ ให้กับผู้เรียน และครูผู้สอนยังสามารถเก็บเกี่ยวองค์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ มาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับเด็กได้

นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัยเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยในการพัฒนาเด็กให้เติบโตขึ้นอย่างมีศักยภาพ ดังนั้นการแสวงหาแนวคิดและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยพัฒนาเด็กให้สามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ นวัตกรรมการศึกษาที่เกิดขึ้นมากมายหลากหลายจึงได้ถูกนำเข้ามาใช้ในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กเล็ก โดยการศึกษาแต่ละแนวต่างมีแนวคิดและวิธีการปฏิบัติที่แตกต่างกันไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้นำเสนอแนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัยจากต่างประเทศ 5 รูปแบบ ซึ่งไม่เน้นให้เด็กอ่านออกเขียนได้ แต่จะเน้นการพัฒนาทุกด้านไปด้วย เช่น สอนให้เด็กรู้จักคิด กล้าแสดงออก เรียนรู้อย่างมีความสุขมาเผยแพร่ให้ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลนำไปปรับใช้กันได้แก่ แนวคิดแบบมอนเตสซอรี แนวคิดแบบเรกจิโอ เอมิเลีย แนวคิดแบบการเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม แนวคิดแบบวอลดอร์ฟ แนวคิดแบบไฮสโคป

แนวคิดแบบการเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม (Whole Language Approach) มีวิวัฒนาการมาจากหลายศาสตร์ และหลายแนวคิด ในกลุ่มนักภาษาศาสตร์ นักสังคมวิทยา นักจิตวิทยาพัฒนาการและการเรียนรู้ แนวการสอนแบบภาษาธรรมชาติเป็นปรัชญาแนวคิด ไม่ใช่วิธีการสอนภาษาอย่างที่เข้าใจผิดกัน นักการศึกษาได้ชี้ให้เห็นพัฒนาการทางด้านการคิด และการใช้ภาษาของเด็กโดยการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงจากสิ่งที่เรียนอย่างมีความหมาย เด็กจะรับและซึมซับข้อมูลทางภาษาร่วมกันกับผู้คนที่อยู่ในแวดล้อมใกล้ชิด ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ภาษาได้ดีโดยเด็กจะไม่เกิดความรู้สึกยากลำบากในการเรียนรู้เหมือนแนวการสอนภาษาในระบบโรงเรียนแบบเดิม เน้นการจัดสิ่งแวดล้อมด้านภาษาที่ดีทั้งการฟัง การพูด การ

อ่านและการเขียน การให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือกระทำด้วยตนเอง จนเกิดองค์ความรู้ และผลงานขึ้นเอง

แนวคิดแบบเรกจิโอ เอมีเลีย เป็นเมืองที่อยู่ทางตอนเหนือของประเทศอิตาลีและเป็นจุดเริ่มต้นของความงอกงามของแนวคิดนี้ในปี ค.ศ.1945 หลังสงครามโลกครั้งที่2 โดยมาลาคุซซี่ และกลุ่มนักการศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี บทความ งานวิจัย ข้อคิดเห็นจากศาสตร์สาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ทดลองปฏิบัติแล้ววิเคราะห์สะท้อนผลการปฏิบัติทำการปรับปรุง จนได้แนวคิดและการปฏิบัติในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย และประสบความสำเร็จจนเป็นที่รู้จักของนักการศึกษาในกลุ่มประเทศยุโรป อเมริกาเหนือและอเมริกา ตั้งแต่ปี 1980 สำหรับแนวคิดสำคัญที่นำไปสู่การปฏิบัติในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่มุ่งเน้นให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านโครงการตามความสนใจของเด็ก การให้เด็กได้ลงมือกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ภายในของเด็กแต่ละคน หลักสูตรที่ใช้ในการดำเนินการเรียนการสอนจึงไม่ใช่หลักสูตรที่กำหนดเนื้อหาที่แน่นอนชัดเจนดังหลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยโดยทั่วไป โรงเรียนตามแนวคิดเรกจิโอ เอมีเลียไม่มีหลักสูตรที่เขียนเป็นหน่วยใหญ่หรือหน่วยย่อย ครูไม่มีการเขียนแผนการสอนที่กำหนดขั้นตอนกิจกรรมการสอนที่ชัดเจน วิธีปฏิบัติคือ แต่ละโรงเรียนที่ปฏิบัติตามแนวคิดเรกจิโอ เอมีเลียในประเทศอิตาลีจะรวบรวมรายชื่อหัวข้อโครงการที่คาดว่าจะมีความสนใจของเด็ก หัวข้อโครงการที่เตรียมอยู่ในมือครูนั้นจะมีโครงการระยะสั้น และโครงการระยะยาว แต่ถ้าเด็กสนใจในเรื่องที่อยู่นอกเหนือรายการหัวข้อที่ครูกำหนดไว้ล่วงหน้า กิจกรรมโครงการในห้องเรียนก็ปรับเปลี่ยนไปตามความสนใจของเด็ก สภาพการจัดกิจกรรมและประสบการณ์จะสลับไปตามสภาวะการณ์ที่สนองต่อความสนใจของเด็กในขณะนั้น นักการศึกษาที่เรกจิโอคำนึงถึงหลักการสิทธิมนุษยชนในการจัดการเรียนการสอน ครูจะต้องเคารพสิทธิของเด็กในความต้องการที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่เด็กสนใจ ความรับผิดชอบของครูคือจะต้องเป็นคนช่างสังเกต เข้าใจและรู้เท่าทันถึงความต้องการ หรือความสนใจในการเรียนรู้ของเด็ก และสามารถที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

แนวคิดแบบไฮสโคป ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้แบบลงมือกระทำผ่านมุมเล่นที่หลากหลายด้วยสื่อและกิจกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการเด็กและการแก้ปัญหาอย่างกระตือรือร้น การลงมือกระทำจะเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดโปรแกรมที่พัฒนาเด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการ การเรียนรู้แบบลงมือกระทำ หมายถึง การเรียนรู้ซึ่งเด็กได้จัดกระทำกับวัตถุ ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล ความคิดและเหตุการณ์ จนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบลงมือกระทำได้แก่ 1) การเลือกและตัดสินใจ โดยเด็กจะเป็นผู้เริ่ม

กิจกรรมจากความสนใจและความตั้งใจของตนเอง เด็กเป็นผู้เลือกวัสดุอุปกรณ์และตัดสินใจว่าจะใช้วัสดุอุปกรณ์นั้นอย่างไร การที่เด็กมีโอกาสเลือกและตัดสินใจทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มากกว่าได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้ใหญ่ 2) สื่อ ในห้องเรียนที่เด็กเรียนรู้แบบลงมือกระทำจะมี เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลาย เพียงพอ และเหมาะสมกับระดับอายุของเด็ก เด็กต้องมี โอกาสและมีเวลาเพียงพอที่จะเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างมีอิสระ 3) การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 การ เรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสทั้ง 5 การให้เด็กได้สำรวจ และ จัดกระทำกับวัตถุโดยตรงทำให้เด็กรู้จักวัตถุ หลังจากที่ได้สัมผัสกับวัตถุแล้วเด็กจะนำวัตถุต่างๆ มาเกี่ยวข้องกันและเรียนรู้เรื่องความสัมพันธ์ ผู้ใหญ่มีหน้าที่จัดให้เด็กค้นพบความสัมพันธ์เหล่านี้ ด้วยตนเอง 4) ภาษาจากเด็ก เมื่อเด็กมีอิสระในการใช้ภาษาเพื่อสื่อความคิดและรู้จักฟังความ คิดเห็นของผู้อื่น เด็กจะเรียนรู้วิธีการพูดที่เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ได้พัฒนาการคิดควบคู่ไปกับการ พัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองด้วย 5) การสนับสนุนจากผู้ใหญ่ ต้องสร้างความสัมพันธ์กับเด็ก สังเกตและค้นหาความตั้งใจ ความสนใจของเด็ก ผู้ใหญ่ควรรับฟังเด็ก ส่งเสริมให้เด็กคิดและทำสิ่ง ต่างๆ ด้วยตนเอง

อาวี สัททหนวี (2544) ได้กล่าวถึงแนวคิดแบบวอลดอร์ฟ ของ Rudolf Steiner เป็น แนวคิดทางการศึกษาที่มีพื้นฐานสำคัญมาจากมนุษยปรัชญา ซึ่งเป็นปรัชญาที่ศึกษาเรื่อง ธรรมชาติของมนุษย์ สำหรับเด็กในระดับปฐมวัยนั้น ตามหลักมนุษยปรัชญาได้อธิบายถึงเด็กที่อยู่ใน ช่วงอายุ 0-7 ปี ไว้ว่า เป็นช่วงที่ร่างกายได้พัฒนาขึ้นหลังจากการที่เด็กได้อยู่ในครรภ์มารดา เป็น วัยที่เรียนรู้จากการกระทำผ่านพลังเจตจำนง เด็กในวัยนี้จะมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติโดยการกระทำ ตามและการเลียนแบบ ดังนั้นในการจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เด็กพัฒนา พลังเจตจำนง โดยที่ครูจะต้องเป็นต้นแบบที่ดีสำหรับเด็ก สำหรับหลักสูตรตามแนวคิดทางการ ศึกษาแบบวอลดอร์ฟใช้ฤดูกาลที่เกิดขึ้นตลอดทั้งปีเป็นแกนในการจัดประสบการณ์และกิจกรรม

แนวการจัดการเรียนการสอนแบบมอนเตสซอรี ได้กำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกโดยมี ดร.มาเรีย มอนเตสซอรี แพทย์หญิงคนแรกของประเทศอิตาลีเป็นผู้คิดค้นเพื่อนำไปใช้สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถเรียนรู้ได้ถ้าได้รับการอบรมสั่งสอนและการฝึกฝนอย่างถูกวิธี หลังจากที ดร.มาเรีย มอนเตสซอรี ได้ทดลองใช้วิธีการสอนหลายๆวิธีโดยคำนึงถึงความพร้อม ทางการเรียนรู้เฉพาะบุคคลเป็นหลัก พบว่าเด็กเหล่านี้สามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดีขึ้น และช่วย ตัวเองได้มากขึ้น วิธีการที่ได้ผลนี้จึงน่าจะมีการนำมาปรับใช้เพื่อสอนเด็กปกติ ดร.มาเรีย มอนเตสซอรีจึงได้นำวิธีการเหล่านี้มาปรับ และสอนให้กับเด็กยากจนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชน ซึ่ง เป็นเด็กที่ไม่ได้เข้าโรงเรียน และไม่ได้รับการอบรมสั่งสอนอย่างเป็นระบบ การจัดการศึกษาให้เด็ก

เหล่านี้ได้มีการรับเด็กเข้ามาอยู่ในบ้านช่วงกลางวันและทดลองจัดการเรียนการสอนแบบต่างๆ ให้กับเด็ก จากความเอาใจใส่และการสังเกตเด็กอย่างจริงจังทำให้ ดร.มาเรีย มอนเตสซอรี ค้นพบวิธีการจัดการเรียนการสอนที่มีรูปแบบเฉพาะที่ช่วยให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น และนำเสนอเป็นแนวทางการศึกษามอนเตสซอรี (จีระพันธุ์ พูลพัฒน์และคำแก้ว ไกรสรพงษ์, 2544)

นอกจากนี้ยังมีรูปแบบของโรงเรียนที่มีความน่าสนใจ เป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่แพร่หลายและได้นำมาใช้เพื่อพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน เรียกว่า โรงเรียนวิถีพุทธ

กระทรวงศึกษาธิการ(2546) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธว่า โรงเรียนวิถีพุทธคือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไป ที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิต

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นสถานศึกษาในระบบปกติที่นำหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอนในภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษา หรือ การจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่ โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คือ ใช้ปัญญาและเกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิต และการจัดดำเนินการของสถานศึกษาจะแสดงถึงการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ(ปรโตโมหะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสวงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบไตรสิกขา ที่ผู้เรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้ง ศีล หรือพฤติกรรมหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดีงามสำหรับตนและสังคม สมานธิ หรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุข และ ปัญญา ที่มีความรู้ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่เหมาะสม(โยนิโสมนสิการ) โดยมีครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกัลยาณมิตรสำคัญ ที่รักและปรารถนาดี ที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุดด้วยความเพียรพยายาม ระบบพัฒนาผู้เรียนด้วยไตรสิกขา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์โดยใช้วัสดุธรรมชาติ สำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

งานวิจัยในประเทศ

อุไรศรี ฉิ่งเล็ก (2547) ศึกษาเรื่อง ผลการเรียนรู้การสอนวิทยาศาสตร์โดยใช้สื่อวัสดุท้องถิ่น ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งผลวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนที่เรียนโดยใช้สื่อวัสดุท้องถิ่น ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ได้คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 71.96 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดที่ร้อยละ 70
2. นักเรียนที่เรียนโดยใช้สื่อวัสดุท้องถิ่นในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ได้คะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ร้อยละ 68.90 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดที่ร้อยละ 70
3. นักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนวิทยาศาสตร์กลุ่มสูง ปานกลาง และต่ำ ที่เรียนโดยใช้สื่อวัสดุท้องถิ่น ในการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05
4. นักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนวิทยาศาสตร์กลุ่มสูง ปานกลาง และต่ำ ที่เรียนโดยใช้สื่อวัสดุท้องถิ่น ในการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

สุดารัตน์ เพชรรุจี (2539) ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยของครูปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาล กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยของครูปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาล กรุงเทพมหานคร ในด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมการดำเนินการสอน สื่อและอุปกรณ์ การประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนศิลปะศึกษาระดับปฐมวัย มีสภาพการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมการดำเนินการสอน สื่อและอุปกรณ์ และการประเมินผล อยู่ในระดับค่อนข้างมาก ส่วนปัญหาการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหาและกิจกรรม สื่อและอุปกรณ์ และการประเมินผล เมื่อพิจารณาโดยรวมอยู่ระดับปานกลาง และด้านการดำเนินการสอน อยู่ในระดับน้อย ครูผู้สอนศิลปะศึกษาส่วนใหญ่ มีความต้องการได้รับการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์

ศิลปศึกษาในทุกด้าน ตำรา คู่มือครู การนิเทศการสอน ต้องการได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการจัดสื่อและอุปกรณ์ และมีความเห็นว่าควรลดจำนวนนักเรียนให้เหมาะสมกับชั้นเรียนเนื่องจากมีจำนวนเด็กนักเรียนในชั้นมากเกินไปวรรณิ นาสถิต (2543) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องงานประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ จุดมุ่งหมายในการวิจัยเพื่อพัฒนาแผนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ เรื่องงานประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติ เรื่องงานประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 58/85 และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานการศึกษาจังหวัดขอนแก่น จำนวน 28 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แผนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ เรื่องงานประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ จำนวน 3 แผน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยค้นคว้าขึ้นจำนวน 30 ข้อ ค่าทดสอบความเชื่อมั่นเท่ากับ .88 สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t-test ผลการวิจัยพบว่า แผนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ เรื่องงานประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ มีประสิทธิภาพ 88.08/86.30 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 85/85 ที่ตั้งไว้ และนักเรียนที่เรียนด้วยแผนการสอนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นิสาชล สุขเกษม (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการประดิษฐ์ของตกแต่งจากวัสดุธรรมชาติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนปากคลองบางขนาก จังหวัดฉะเชิงเทรา การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการประดิษฐ์ของตกแต่งจากวัสดุธรรมชาติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีขั้นตอนคือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรเบื้องต้น การนำหลักสูตรไปทดลองใช้และประเมินหลักสูตรโดยใช้วิธี puissance measure (P.M.) จากนั้นนำหลักสูตรไปทดลองใช้โดยผู้วิจัยเป็นผู้สอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนและแบบสังเกตการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนปากคลองบางขนาก อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 30 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลการนำ

หลักสูตรไปใช้โดยการหาค่าเฉลี่ยความเบี่ยงเบนมาตรฐานการทดสอบค่า (t-test) และร้อยละของภาคปฏิบัติผลการวิจัยพบว่า

1. ได้หลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพ หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นเหมาะสมกับผู้เรียน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ได้องค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกัน

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษา พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังการทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พรพิมล ห่มสิงห์ (2547) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ งานประดิษฐ์เรื่องผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยมีจุดมุ่งหมายในการวิจัยเพื่อ 1. พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ งานประดิษฐ์ เรื่องผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี 2. ศึกษาดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ งานประดิษฐ์ เรื่องผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ 3. ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบโครงการและต่อการประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติ กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ งานประดิษฐ์ เรื่องผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ แบบประเมินพฤติกรรมระหว่างปฏิบัติโครงการ แบบประเมินโครงการ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ เรื่องผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 94.25/92.31 และมีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.725 คิดเป็นร้อยละ 73 โดยสรุปแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงการเรื่องผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ ช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการออกแบบสร้างงานและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน เพื่อประกอบอาชีพในอนาคตได้

มยุรี พวงมาลัย (2549) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประดิษฐ์ของใช้วัสดุธรรมชาติ รายวิชาการประดิษฐ์ตามสมัยนิยม สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ โดยมีจุดมุ่งหมายในการวิจัยเพื่อพัฒนาแผนการเรียนรู้โดยกิจกรรมโครงการ เรื่องการประดิษฐ์ของใช้จากวัสดุธรรมชาติ รายวิชาการประดิษฐ์ตามสมัยนิยม สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนแผนกคหกรรมศาสตร์ สาขาการผลิตระดับประกาศนียบัตร ชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยอาชีวศึกษาสุรินทร์ จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการ

วิจัยประกอบด้วย แผนการเรียนรู้โดยกิจกรรมโครงงาน จำนวน 8 แผน แบบประเมินโครงงาน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า การประดิษฐ์ของใช้ วัสดุธรรมชาติรายวิชางานประดิษฐ์ตามสมัยนิยม สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 92.10/81.75 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และดัชนีประสิทธิผลของแผนการ เรียนรู้มีค่าเท่ากับ 0.5176 หมายถึง นักเรียนมีคะแนนผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 51.76 และ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยแผนการเรียนรู้โดยกิจกรรมโครงงานโดยรวมและรายชื่อ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยสรุป การประดิษฐ์ของใช้จากวัสดุธรรมชาติ รายวิชางานประดิษฐ์ตาม สมัยนิยมสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเหมาะสม ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้เป็นอย่างดี ครูผู้สอนสามารถนำ แผนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้ ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการทำงาน รู้จักศึกษาค้นคว้า รู้จักแก้ปัญหาและสร้างองค์ความรู้ด้วย ตนเอง

นุติยาพร วงษ์เนตร (2544) ศึกษาเรื่อง ผลการสอนเรื่องการสร้างสรรค์ศิลปะด้วยวัสดุ ต่างๆ ในวิชาศิลปะศึกษาโดยใช้วิธีการสอนแบบโครงงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการสอนแบบโครงงานเรื่องการสร้างสรรค์ศิลปะด้วยวัสดุต่างๆ ที่มีต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมผู้เรียนวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนเรื่องการสร้างสรรค์ศิลปะด้วยวัสดุต่างๆ ในวิชาศิลปะศึกษา สูงขึ้นหลังจากที่เรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบโครงงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ พบว่าการ เรียนการสอนศิลปะศึกษาโดยใช้วิธีการสอนแบบโครงงาน สามารถพัฒนาพฤติกรรมผู้เรียนทั้ง 4 ด้าน ตามวัตถุประสงค์ของวิธีการสอนแบบโครงงาน คือ 1. พัฒนาการกระบวนการคิดของตนเอง 2. การลงมือปฏิบัติกิจกรรมได้ด้วยตนเอง 3. การแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดี 4. การเห็น คุณค่าของตนเอง

พิชัย สันติภิรมย์ (2516) ศึกษาเรื่อง การใช้อุปกรณ์ของครูอนุบาลโรงเรียนราษฎร์ใน กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา เรื่องอุปกรณ์การสอนและการใช้อุปกรณ์การสอน ของครูอนุบาลโรงเรียนราษฎร์ในกรุงเทพมหานคร (เฉพาะโรงเรียนอนุบาลล้วน ไม่มีชั้นประถม และชั้นมัธยมรวมอยู่ด้วย) ในประเด็นดังต่อไปนี้ สภาพการณ์ที่เป็นอยู่ตามโรงเรียน ความ

คิดเห็นและทัศนคติของคุณ ความต้องการของคุณ ตลอดจนอุปสรรคและปัญหาต่างๆ อันเนื่องมาจากอุปกรณ์การสอนหรือการใช้อุปกรณ์การสอน ผลการวิจัยปรากฏว่า โรงเรียนอนุบาลส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่เปิดสอนชั้นอนุบาลปีที่ 1 และ ชั้นอนุบาลปีที่ 2 เพียงชั้นละ 1 ห้อง และโรงเรียนส่วนมากยังมีอุปกรณ์การสอนใช้ไม่เพียงพอ ไม่สอดคล้องกับจำนวนนักเรียน ส่วนในแง่ของคุณครู ครูอนุบาลจำนวนสูงถึงร้อยละ 96.43 ตระหนักในคุณค่าความสำคัญและความจำเป็นของอุปกรณ์การสอน ครูอนุบาลส่วนมากยังขาดและต้องการ ความรู้ในการผลิตและการใช้อุปกรณ์การสอน ครูอนุบาลถึงร้อยละ 40 ไม่มีวุฒิตีครู ครูอนุบาลร้อยละ 82 ยังไม่เคยได้รับการฝึกอบรมเรื่องการผลิตและการใช้อุปกรณ์การสอนมาก่อนเลย

งานวิจัยต่างประเทศ

Jean Swift Phinney (1973) ได้ทำการศึกษาเรื่อง The Influence of Age and Materials on Young Children's Play Activities and Classification Learning โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายการทดลอง 2 ข้อ ที่นำไปสู่การหาคำตอบของเรื่องการใช้วัสดุในการเล่นอิสระของเด็กและตรวจสอบผลที่มีต่อการเรียนรู้ ซึ่งการทดลองที่ 1 ผู้วิจัยให้เด็กแต่ละคนเล่นกับวัสดุที่มีความเรียบง่ายหรือซับซ้อนในกิจกรรมการเล่นที่แบ่งเป็น 3 ส่วน มีการวัดผลการเรียนในแบบทดสอบก่อนการทดลองเพื่อแยกระดับความสามารถของเด็ก ผลที่ได้แสดงให้เห็นว่า การมีปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับวัสดุ ไม่ขึ้นกับความซับซ้อนของวัสดุ เด็กเล็กมีการแสดงออกที่ดีภายหลังเล่นไม้บล็อกแบบธรรมดา ในขณะที่เด็กโตมีการแสดงออกที่ดีกว่าเมื่อเล่นไม้บล็อกที่มีความซับซ้อน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอายุของเด็กและความซับซ้อนของวัสดุมีผลต่อการแบ่งระดับการเรียนรู้ ส่วนการทดลองที่ 2 ผู้วิจัยได้ทำการทดลองกับเด็กอายุ 3-5 ปี โดยการเพิ่มการใช้วัสดุใหม่ และใช้ไม้บล็อกที่มีการออกแบบให้มีความแตกต่างกันของไม้บล็อกแบบธรรมดาและแบบที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ผลการทดลองแสดงให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ของอายุและความซับซ้อนของวัสดุไม่มีนัยสำคัญกับ ผลของการจัดกิจกรรม ขณะเดียวกัน ความแตกต่างของอายุมีนัยสำคัญต่อคะแนน

อีสทอน Easton (1995) ได้ศึกษามุมมองและการจัดการการศึกษาของการจัดการศึกษาแบบวอลดอร์ฟ ในฐานะโรงเรียนที่ให้การศึกษาเด็กโดยองค์รวม โดยใช้การบูรณาการทางการทำงานศิลปะและวิชาการ จากการศึกษา ในส่วนแรกพบว่า ด้านองค์ความรู้ ทำให้เด็กพบมิติที่สำคัญของการจัดการศึกษาแบบวอลดอร์ฟ ได้แก่ 1. มิติของมนุษย์ 3 ด้าน 2. ทฤษฎีการพัฒนา มนุษย์ 3 ชั้น 3. การพัฒนาการตนเอง 4. หลักสูตรที่บูรณาการศิลปะกับทุกวิชา 5. การสอนอย่าง

เป็นศิลปะ 6. การบูรณาการระหว่างการสอนและการบริหาร 7. โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ สำหรับนักเรียน ครู และผู้ปกครอง และ 8. ชุมชนวอลดอร์ฟที่ใหญ่ขึ้น ในด้านการจัดการศึกษาแบบวอลดอร์ฟ โดยการสร้างเครือข่ายของการสนับสนุนและการสื่อสารระหว่างโรงเรียน ในส่วนที่ 2 ได้มีการอภิปรายการจัดการศึกษาแบบวอลดอร์ฟ จากการเรียนรู้ของครู นักเรียน ผู้ปกครอง และจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของนักวิจัย เป็นการศึกษาเพื่อตรวจสอบเกี่ยวกับมุมมองของคนแต่ละกลุ่มเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาและขอบเขตการเรียนรู้ ความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งจากการศึกษาพบความสอดคล้องเกี่ยวกับมุมมองของกลุ่มคนแต่ละกลุ่ม เกี่ยวกับความสำเร็จในการจัดการศึกษาตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ซีเฟลด์ (SeeFeld, 1979) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการฝึกการเรียนรู้เรื่องพื้นผิว (Texture) ของงานศิลปะในเด็กระดับชั้นอนุบาล ซึ่งทำการทดลองกับนักเรียนโรงเรียนในสหรัฐอเมริกา จำนวน 60 คน โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง 1 กลุ่มทดลอง 2 และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 20 คน กลุ่มทดลอง 1 ได้รับการฝึกโปรแกรมการฝึกแบบควบคุมการสอนโดยครูศิลปินซึ่งไม่เคยสอนในโรงเรียนอนุบาล โดยจะฝึกเด็กสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 40 นาที ในห้องเรียนศิลปะ กลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการฝึกตามโปรแกรมการฝึกเป็นเวลา 20 ครั้ง ครั้งละ 40 นาที ในห้องเรียนศิลปะปกติ โดยครูผู้สอนและนักเรียนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการฝึก การฝึกการเรียนรู้เรื่องพื้นผิวของงานศิลปะจะเป็นการฝึกสังเกตพื้นผิว การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ และการใช้คำพูดอธิบาย การตีความ และการวิเคราะห์ผลงาน บทเรียนทั้งหมดในโปรแกรมการฝึกจะเป็นการแนะนำคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับพื้นผิวของงานศิลปะที่ขรุขระและอ่อนนุ่ม และเพิ่มกิจกรรมเกี่ยวกับการสัมผัสและความรู้สึก ในการทดลองจะมีการอบอุ่นฝึกและทดสอบหลังการฝึกทั้งสามกลุ่ม โดยใช้ The Boehm Test of Basic Concepts กลุ่มทดสอบทั้งการวาดภาพและการอธิบายผลงานศิลปะ และนำผลงานมาวิเคราะห์ ผลการทดลองพบว่า กลุ่มทดลองทั้งสองกลุ่มมีคะแนนหลังการฝึกสูงกว่าคะแนนก่อนการฝึกมาก และสูงกว่ากลุ่มควบคุมทั้งคะแนนการวาดและอธิบายภาพงานศิลปะ และหลังการทดลองพบว่าไม่มีความแตกต่างของกลุ่มทดลองทั้งสองกลุ่ม

Pani Stathopoulou ได้ทำการวิจัยในหัวข้อ The Environmental Aspect of Art Education in Secondary School , Design , Application and Evaluation of a Teaching Medium about Art and Environment (การออกแบบ , การแสดงออกและการประเมินค่าของสื่อการสอนเกี่ยวกับศิลปะและสิ่งแวดล้อม) การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาวิธีการจัดการเรียนการสอนในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยใช้สื่อการสอนที่ใช้การมอง การฟัง จากการวิจัยพบว่า

1. มีความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะศึกษาและสิ่งแวดล้อมศึกษาในการใช้สื่อการเรียนการสอน รูปแบบเสียง และภาพเกี่ยวกับศิลปะสิ่งแวดล้อม (Environmental Art) โดยแนวความคิดโดยรวม คือ ช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจที่ดีในเรื่องของวิกฤตการณ์ของสิ่งแวดล้อม การเรียนการสอนเรื่อง สิ่งแวดล้อม ผ่านงานศิลปะ เป็นวิธีที่ดีอย่างหนึ่งในการสอนเรื่องดังกล่าว

2. สื่อการเรียนการสอนในรูปแบบเสียงและภาพ สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีความเข้าใจใน ความหมายของศิลปะสิ่งแวดล้อม เพราะความรู้ใหม่จะเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนตรีช่วยให้เปิดรับข้อมูลใหม่ ๆ โดยปราศจากอคติใด ๆ

3. ศิลปะและความงามที่มองเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อสิ่งที่นักเรียนคิด รู้สึกและการกระทำเกี่ยวกับปัญหาของสิ่งแวดล้อม เพราะนักเรียนสามารถจดจำภาพได้ยาวนาน กว่าคำซึ่งนักเรียนจะลืมไปได้ในเวลาอันสั้น

4. การสอนเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมผ่านศิลปะจะส่งเสริมด้านความคิดสร้างสรรค์ , การ สื่อสารและความคิดในแง่ดี ในด้านการแสดงออกทางศิลปะ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

Matejovsky-Nikoltsos , Catherine (2001) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Art with Stones: From the Cave Ago until today with Parallels seen in the Artistic , Symbdic and Creative Development of Young Children 's Mosaic Making. การสร้างงานศิลปะด้วยก้อนหิน : จากยุค ถ้ำจนถึงปัจจุบัน เปรียบเทียบในด้านความงาม , ความหมายและพัฒนาการทางความคิด สร้างสรรค์ของเด็กในงานโมเสก โดยสังเกตการสร้างงานโมเสกของเด็ก ในปี 1986 และ 1992 โดยงานวิจัยได้ทดลองกับเด็กกลุ่มเล็ก 4 คน ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมริมทะเล และกลุ่มเด็กที่อยู่ใน ห้องเรียน 18-22 คน ในชั้นอนุบาลประเทศกรีซ พบว่า เด็กมีการสร้างงานในรูปแบบที่ไม่จำกัด บางคนสร้างงานในรูปแบบของรูปเรขาคณิต และรูปสมมาตร เช่น วัว เรือ บางคนสร้างงานเป็น รูปแบบธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ ดวงอาทิตย์ ทะเล และยังพบว่าบ่อยครั้งที่เด็กจะนำเปลือกหอยมา สร้างงานเป็นรูปผีเสื้อ และผึ้ง ซึ่งแสดงว่าเปลือกหอยสามารถจูงใจเด็กในการสร้างภาพผลงานได้ ภาพผลงานที่เด็กสร้างขึ้นจะเป็นลักษณะลายเส้นมากกว่ารูปร่างหรือรูปทรง โดยใช้การสร้างงาน จากกรวดหรือก้อนหิน แต่ในเด็กอนุบาลประมาณ 10 ปี เด็กจะใช้เวลาในการวางแผนการทำงาน มากขึ้น มีการพัฒนาทางความงามและเทคนิคโครงสร้าง เด็กมีการใช้วัสดุที่หลากหลายขึ้น ใช้ กรวดที่มีลักษณะโทนสี และสีครีม เช่นเดียวกับโมเสกของ Pella ในยุคปลายของโรมันและต้นคริสเตียน

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำมาสร้างกรอบเพื่อการสร้างเครื่องมือในการวิจัยในหัวข้อ การศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในกรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

การศึกษาและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

1. ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา วารสาร สิ่งพิมพ์ รวบรวมข้อมูล ทฤษฎีต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการสร้างสรรค์งานศิลปะเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัย เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรม ศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย
3. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยทางการเรียน การสอน ระดับปฐมวัย เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะ

การกำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่างประชากร

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้ได้แก่ ครูประจำชั้นอนุบาลในโรงเรียนที่มีการเปิดสอนชั้นอนุบาลปีที่1-3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จำนวน 686 โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 36 โรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร 431 โรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา 12 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 1,163 โรงเรียน
2. ตัวอย่างประชากร ได้แก่ ครูประจำชั้นอนุบาลในโรงเรียนที่มีการเปิดสอน ชั้นอนุบาลปีที่ 1-3 ได้จากการสุ่มอย่างง่ายโดยหาขนาดของตัวอย่างประชากรจากสูตรของ Yamane (1970: 580-581 อ้างถึงใน ประคอง กรรณสูต, 2535:10-11) เพื่อให้ ได้ขนาดตัวอย่างประชากร ณ ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 มีความคลาดเคลื่อน 5%

สูตรที่ใช้ในการหาตัวอย่างประชากร

การคำนวณความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัดส่วนสูงสุดเมื่อสัดส่วนของประชากรมีค่าเป็นร้อยละ 0.5 ระดับความมีนัยสำคัญเป็น .05 ได้สูตรดังนี้

$$n = \frac{N}{(1 + Ne^2)}$$

n = ขนาดของตัวอย่างประชากร

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อน (ของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากตัวอย่างประชากรเท่าที่ยอมรับได้ หรือเป็นความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มเท่าที่ยอมรับได้)

(Yamane,1970:580-581 อ้างถึงใน ประคอง กรรณสูต 2535:10-11)

จะได้ขนาดของตัวอย่างประชากร 298 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 25 จากโรงเรียนทั้งหมด 1,163 โรงเรียน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายเพื่อให้ได้โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามทั้งหมด 298 โรงเรียน จากสังกัดจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนจำนวน 175 โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 10 โรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 110 โรงเรียน และสังกัดคณะกรรมการอุดมศึกษาจำนวน 3 โรงเรียน ดังแสดงในตารางที่ 1

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 จำนวนตัวอย่างประชากรครูอนุบาลที่ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสังกัด

สังกัด	ประชากร (โรงเรียน)	ตัวอย่างประชากร	
		โรงเรียน	ครูอนุบาล
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน	686	175	175
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	36	10	10
สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร	431	110	110
สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา	10	3	3
รวม	1,163	298	298

3. โรงเรียนอนุบาลที่เป็นกรณีตัวอย่างในการเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ได้โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงจากกลุ่มตัวอย่าง 298 โรงเรียน โรงเรียนที่ใช้ระบบการศึกษาต่างๆ จำนวน 12 โรงเรียน โดยเลือกโรงเรียนอนุบาลที่ให้ความสำคัญในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ ซึ่งพิจารณาจากการค้นคว้าเอกสาร การเข้ารับการอบรม และการสอบถามจากทางโรงเรียน เกี่ยวกับข้อมูลในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ และ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับนวัตกรรมทางการศึกษาที่มีการนำวัสดุธรรมชาติไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมศิลปะ ซึ่งโรงเรียนทั้ง 12 แห่ง ได้แก่

- 1) โรงเรียน แสนสนุกไตรทักษะ บางมด
- 2) โรงเรียน รุ่งอรุณ
- 3) โรงเรียน อนุบาลข้างเผือก
- 4) โรงเรียน วรณสว่างจิต
- 5) โรงเรียน อนุบาลมณีรัตน์
- 6) โรงเรียน ศรีวิกรม์
- 7) โรงเรียน อนุบาลบ้านรัก
- 8) โรงเรียน ณ ดรุณ
- 9) โรงเรียน วัดสุทธิสะอาด
- 10) โรงเรียน จิตตเมตต์ (ปทุมวิชัย)
- 11) โรงเรียนทอสี
- 12) โรงเรียน เพลินพัฒนา

4. จากโรงเรียนที่เป็นกรณีตัวอย่างทั้ง 12 โรงเรียน ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงได้ ครูผู้สอนที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยโรงเรียนละ 1 คน โดยพิจารณา จากคุณสมบัติดังต่อไปนี้

2.1 เป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติ ในการจัดกิจกรรมศิลปะได้

2.2 เป็นผู้ที่เคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ

2.3 เป็นผู้ที่เคย / หรือ กำลังศึกษาเรื่องการใช้วัสดุธรรมชาติ ในการจัดกิจกรรมศิลปะ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภท ได้แก่

1.1 แบบสอบถาม ได้แก่

แบบสอบถามครูประจำชั้นเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ มีลักษณะ เป็นแบบเลือกตอบ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติของครูประจำชั้น ซึ่งมีลักษณะ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คำถามแบบปลายเปิด (Open end) ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในด้าน 1) ลักษณะการใช้วัสดุธรรมชาติ 2) การเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติ 3) วิธีการใช้วัสดุธรรมชาติ 4) การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ มีลักษณะปลายเปิด (Open end)

1.2 แบบสัมภาษณ์ ได้แก่

แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ลักษณะคำถามเป็นแบบกึ่งมีโครงสร้าง เกี่ยวกับแนวคิดการนำวัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 2 ตอน

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Checklist) และคำถามแบบปลายเปิด (Open end)

ตอนที่ 2 การใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในด้าน
1)ลักษณะการใช้วัสดุธรรมชาติ 2)การเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติ 3)วิธีการใช้วัสดุธรรมชาติ
4)การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ

2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามลักษณะของเครื่องมือ โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

2.1 การสร้างแบบสอบถาม

1) ศึกษาค้นคว้าหนังสือเอกสาร วารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ และ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการสร้างแบบสอบถาม

2) กำหนดขอบเขต และเนื้อหาของตัวแปรที่ศึกษาในการทำแบบสอบถาม ซึ่งประกอบไปด้วยประเด็นหลัก และประเด็นย่อยของข้อคำถาม เรื่องการใช้วัสดุธรรมชาติ ในการจัดกิจกรรมศิลปะ ตามกรอบความคิดของการสร้างเครื่องมือ รายละเอียด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 กรอบความคิดของการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

องค์ประกอบของตัวแปรที่ศึกษา	เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	
	แบบสอบถาม	แบบสัมภาษณ์
1. ลักษณะการใช้วัสดุธรรมชาติ		
- ประเภทของวัสดุที่นำมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ	✓	
- ประเภทของวัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้	✓	✓
- พัฒนาการด้านต่างๆที่เด็กได้รับจากการใช้วัสดุธรรมชาติ	✓	✓
2. การเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติ		
- การค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติ	✓	✓
- การดำเนินการจัดเตรียมวัสดุธรรมชาติ	✓	✓
- บุคลากรที่มีส่วนในการพิจารณาเลือกใช้	✓	✓
3. วิธีการใช้วัสดุธรรมชาติ		
- กิจกรรมศิลปะที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติ	✓	✓
- กระบวนการในการจัดกิจกรรม	✓	✓
- การประเมินพัฒนาการของผู้เรียน	✓	✓
4. การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ		
- การจัดอบรมการใช้วัสดุธรรมชาติ	✓	✓
- การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง	✓	✓
- การประชาสัมพันธ์การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ	✓	✓

3) กำหนดโครงสร้างของแบบสอบถาม อันได้แก่ สัดส่วนและจำนวนของคำถาม ดังตารางที่ 3 และกำหนดรูปแบบของคำถาม ให้สามารถตรวจสอบความสอดคล้องภายในได้

ตารางที่ 3 สัดส่วนและจำนวนข้อคำถามของแบบสอบถามครูอนุบาล เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในกรุงเทพมหานคร

ตัวแปรที่ศึกษา	ประเด็นหลัก	น้ำหนัก %	จำนวน ข้อ
1.ลักษณะการใช้วัสดุธรรมชาติ	-ประเภทของวัสดุในการจัดกิจกรรมศิลปะ -ประเภทของวัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้	13.5	2
2.การเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติ	-การค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติ -การดำเนินการจัดเตรียมวัสดุธรรมชาติ -บุคลากรที่มีส่วนในการพิจารณาเลือกใช้	20	3
3.วิธีการใช้วัสดุธรรมชาติ	-วัตถุประสงค์ในการใช้วัสดุธรรมชาติ -กิจกรรมศิลปะที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติ -การส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของวัสดุธรรมชาติ -กระบวนการในการจัดกิจกรรม -การประเมินพัฒนาการของผู้เรียน	53	8
4.การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ	-การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง -การประชาสัมพันธ์รณรงค์การใช้วัสดุธรรมชาติ	13.5	2
รวม		100	15

3) กำหนดโครงสร้างของแบบสอบถาม อันได้แก่ สัดส่วนและจำนวนของคำถาม ดังตารางที่ 3 และกำหนดรูปแบบของคำถาม ให้สามารถตรวจสอบความสอดคล้องภายในได้

หมายเหตุ แบบสอบถามให้นำหน้าทั้งหมด 100% ซึ่งคำถามจะครอบคลุมประเด็นที่ศึกษาทั้งหมด

4) สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามครูประจำชั้น

5) นำโครงร่างแบบสอบถามให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบ และแก้ไขข้อบกพร่อง

6) นำแบบสอบถามที่แก้ไขตามคำแนะนำ ของอาจารย์ที่ปรึกษาไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่านตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และความครอบคลุมตามประเด็นหลัก ประเด็นย่อย และความสมบูรณ์ ความถูกต้อง ความเหมาะสมของการใช้ภาษา โดยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณสมบัติข้อใด ข้อหนึ่งดังนี้

-เป็นครูประจำชั้นอนุบาลที่มีความรู้ ความชำนาญ ในการจัดกิจกรรมศิลปะและมีประสบการณ์สอนไม่น้อยกว่า 10 ปี

-เป็นผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษา และมีประสบการณ์สอนศิลปะในโรงเรียนไม่น้อยกว่า 10 ปี

-เป็นอาจารย์และนักวิชาการที่มีประสบการณ์ในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ

7) ปรับปรุงแบบสอบถามตามผลการตรวจแก้ไข และข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำไปใช้กับผู้ที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากร แต่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับประชากร จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการตอบแบบสอบถาม และหาความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับกรวิจัยทางสังคมศาสตร์บนเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (SPSS/PS+Statcal Package for the Social Sciences/ Personalcomputer) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบราค (Cronbrach)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_x^2} \right]$$

เมื่อ α คือ สัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น

n คือ จำนวนข้อในแบบสอบถาม

S_i^2 คือ ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

S_x^2 คือ ความแปรปรวนของคะแนนของผู้รับการทดสอบทั้งหมด

(ประคอง กรวรรณสุต, 2542)

ผลจากการนำตัวอย่างแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่ศึกษา หาความเที่ยงของแบบสอบถาม (Reliability) และคำนวณได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) เท่ากับ 0.979

8) นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้เป็นฉบับสมบูรณ์ และนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างประชากร

2.2 การสร้างแบบสัมภาษณ์

- 1) ศึกษาค้นคว้าหนังสือ เอกสาร วารสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีการจัดการศึกษาที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติ ในการจัดกิจกรรมศิลปะ
- 2) กำหนดขอบเขตและเนื้อหาของตัวแปรที่ศึกษาในการทำแบบสัมภาษณ์ และกำหนดโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์
- 3) สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการจัดกิจกรรมศิลปะในโรงเรียนอนุบาลในกรุงเทพมหานคร
- 4) นำโครงร่างแบบสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ และแก้ไขข้อบกพร่อง
- 5) นำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่านตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และความครอบคลุมตามประเด็นหลัก ประเด็นย่อย และความสมบูรณ์ ความถูกต้อง ความเหมาะสมของการใช้ภาษา
- 6) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามผลการตรวจแก้ไข และข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำไปใช้กับผู้ที่ไม่ใช่ ตัวอย่างประชากรในโรงเรียนที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย
- 7) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามองค์ประกอบของตัวแปรที่ศึกษาและนำมาปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ หากแบบสัมภาษณ์ยังไม่ครอบคลุม ผู้วิจัยสร้างประเด็นสัมภาษณ์เพิ่มเติมให้ สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนตามองค์ประกอบของตัวแปรที่ศึกษา
- 8) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วให้เป็นฉบับสมบูรณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกรณีตัวอย่างที่ให้ข้อมูลในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้ดำเนินการดังนี้

1. นำหนังสืออนุมัติจากหน่วยงานต้นสังกัด พร้อมกับนำแบบสอบถามส่งไปยังโรงเรียนตัวอย่างประชากร จำนวน 298 โรงเรียน โดยผู้วิจัยทำการจัดส่งด้วยตนเองส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งได้จัดส่งทางไปรษณีย์
2. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืน โดยนัดหมายวันเวลาที่เข้าไปรับคืน ในส่วนของแบบสอบถามที่จัดส่งด้วยตนเอง ส่วนแบบสอบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ ให้ผู้ตอบส่งกลับทางไปรษณีย์ในเวลาที่กำหนด นอกจากบ้างฉบับที่ส่งกลับล่าช้า ผู้วิจัยจะโทรศัพท์ไปสอบถาม และนัดหมายวันเวลาที่เข้าไปรับแบบสอบถามคืน
3. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับมาตรวจนับ และดูความสมบูรณ์ของข้อมูลทั้งหมด หากพบข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์จะต้องติดตามทวงถามหรือเก็บข้อมูลให้ครบตามจำนวนที่ต้องการ ซึ่งได้รับคืนมา 210 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 70 ของ แบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด

การเก็บข้อมูลจากกรณีตัวอย่าง ได้ดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญการจัดกิจกรรมศิลปะไปยังโรงเรียนที่คัดเลือกไว้เป็นกรณีตัวอย่าง 12 โรงเรียน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ อย่างเป็นทางการตามแนวคำถามที่เตรียมไว้และยังใช้วิธีสัมภาษณ์ อย่างไม่เป็นทางการเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนถูกต้อง
2. ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่บันทึกจากสัมภาษณ์ไปให้ครูผู้ให้สัมภาษณ์ตรวจสอบ เพื่อความสมบูรณ์ของการบันทึกข้อมูลโดยผู้วิจัย หากมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการให้ข้อมูลที่ได้จากการบันทึก ผู้วิจัยจะสอบถามจากครูผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้อง

การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์บนเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (spss/ps + Statical Package for the Social Sciecnas / Personal Computer) แบ่งการวิเคราะห์ตามเครื่องมือดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

แบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการประมวลผลเป็นหมวดหมู่ นำมาแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละด้วยสูตร

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}} \times 100$$

(ประคอง กรวรรณสูตร, 2542)

แบบสอบถามตอนที่ 2 ข้อมูลจากแบบสอบถามแบบประเมินค่า (Rating scale) มาให้ค่าคะแนน การให้ค่าคะแนนได้คะแนนตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้

มากที่สุด	ให้คะแนน	5	คะแนน
มาก	ให้คะแนน	4	คะแนน
ปานกลาง	ให้คะแนน	3	คะแนน
น้อย	ให้คะแนน	2	คะแนน
น้อยที่สุด	ให้คะแนน	1	คะแนน

และนำมาแจกแจงความถี่ของคำตอบแต่ละข้อแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยมัธยฐานเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยนำค่าเฉลี่ย \bar{X} มาแปลความหมายโดยถือเกณฑ์ดังนี้

4.50– 5.00	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3.50– 4.49	หมายถึง	เห็นด้วย
2.50– 3.49	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
1.50 – 2.49	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
1.00 – 1.49	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ใช้สูตรในการคำนวณดังนี้

ค่าเฉลี่ย เลขคณิต \bar{X}

$$\bar{X} = \frac{\sum fx}{N}$$

\bar{X} คือ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต

$\sum fx$ คือ ผลรวมของคะแนนของทุกคนในกลุ่ม

N คือ จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

(ประคอง กรรณสูต, 2542)

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีสูตรการคำนวณคือ

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum fx^2 - (\sum fx)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D. = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum fx$ = ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

$\sum fx^2$ = ผลรวมของกำลังสองของคะแนนทั้งหมด

จากนั้นจึงนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาแปลความหมายและวิเคราะห์ โดยถือเกณฑ์ข้อมูลทางสถิติ
ที่ได้ นำมาเสนอเป็นความเรียง

แบบสอบถามตอนที่ 3 ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยรวบรวมข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามและ
นำเสนอในรูปแบบความเรียง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

วิเคราะห์ข้อมูลโดยประมวลข้อมูลเป็นหมวดหมู่ หาความถี่ สรุปเนื้อหาและจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นการวิจัย แล้วนำเสนอข้อมูลเชิงบรรยาย

การสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามตามค่าสถิติที่กำหนด ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้และอภิปรายผลการวิจัย แล้วจึงนำเสนอข้อมูลแบบสอบถามรูปแบบตาราง และแผนภูมิประกอบความเรียง นำเสนอข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยการสรุปเนื้อหาและจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นการวิจัยแล้วนำเสนอข้อมูลเชิงบรรยาย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับการปฏิบัติของครูประจำชั้น ในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร ในด้าน

1. ลักษณะการใช้วัสดุธรรมชาติ
2. การเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติ
3. วิธีการใช้วัสดุธรรมชาติ
4. การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ การใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร

2. การศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของครูสอน จากโรงเรียนอนุบาลที่ให้ความสำคัญและมีการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ ในกรุงเทพมหานคร โดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ (ตารางที่ 4.1)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความเห็นเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในด้าน

1. ลักษณะการใช้วัสดุธรรมชาติ
2. การเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติ

3. วิธีกรใช้วัสดุธรรมชาติ

4. การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์รูปแบบของการนำวัสดุธรรมชาติมาจัดกิจกรรมศิลปะ
ประเภทต่างๆ

ซึ่งปรากฏผลการวิจัยดังต่อไปนี้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. ผลวิเคราะห์ความเห็นเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานครจากแบบสอบถาม

1.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4 ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

ลำดับที่	ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ			
	ชาย	11	5.24
	หญิง	199	94.76
2. อายุ			
	ต่ำกว่า 21 ปี	-	-
	21 – 30 ปี	41	19.52
	31 – 40 ปี	68	32.38
	41 – 50 ปี	61	29.05
	สูงกว่า 50 ปี	40	19.05
3. ระดับการศึกษา			
	อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	5	2.38
	ปริญญาตรี	168	80.00
	ปริญญาโท	35	16.67
	สูงกว่าปริญญาโท	2	0.95
4. ประสบการณ์สอนชั้นอนุบาล			
	1 – 5 ปี	52	24.76
	6 – 10 ปี	56	26.67
	11 – 15 ปี	46	21.90
	สูงกว่า 15 ปี	56	26.67

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลำดับที่	สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
5. ความรับผิดชอบ			
	ประจำชั้นอนุบาล	199	94.76
	ประจำชั้นนักเรียนคละอายุ	11	5.24
6. ท่านมีการคิดวางแผนจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติหรือไม่			
	มี	207	98.57
	ไม่มี	3	1.43
7. ท่านเคยเข้ารับการอบรม / สัมมนา / ได้รับความรู้เกี่ยวกับ การใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยหรือไม่			
	เคย	70	33.33
	ไม่เคย	140	66.67
8. ท่านเคยไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการ จัดกิจกรรมศิลปะในโรงเรียนบ้างหรือไม่			
	เคย	63	30.00
	ไม่เคย	147	70.00

จากตารางที่ 4 สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ จากตัวอย่างประชากรที่ทำการตอบแบบสอบถามทั้งหมด 210 คน เป็นชาย 11 คน คิดเป็นร้อยละ 5.24 เป็นหญิง 199 คน คิดเป็นร้อยละ 94.76

อายุ ครูส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี มีจำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 32.38 น้อยที่สุด คือช่วงอายุที่สูงกว่า 50 ปี มีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 19.05

วุฒิการศึกษา ครูส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี มีจำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 และน้อยที่สุดระดับปริญญาเอกมีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.95 โดยสาขาที่สำเร็จการศึกษาโดยส่วนใหญ่เป็นสาขาด้านการศึกษาศาสตร์ รองลงมาเป็นด้านศิลปศาสตร์

ประสบการณ์ในการสอนชั้นอนุบาล โดยครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอน 6-10 ปี และมีประสบการณ์สอนสูงกว่า 15 ปี อย่างละ 56 คน คิดเป็นร้อยละ 26.67 รองลงมา มีประสบการณ์ในการสอน 1-5 ปี มีจำนวน 52 คน และ 11-15 ปี มีจำนวน 46 คน โดยคิดเป็นร้อยละ 24.76 และ 21.90 ตามลำดับ

ความรับผิดชอบ โดยส่วนใหญ่จะเป็นครูประจำชั้นอนุบาลจำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 94.76 และเป็นครูประจำชั้นนักเรียนคณะอายุจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 5.24 ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วครูหนึ่งคนจะมีนักเรียนในความดูแลรับผิดชอบ 33 คน

การคิดวางแผนจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ ครูอนุบาลส่วนใหญ่มีการคิดวางแผนจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติจำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 98.57 โดยมีส่วนที่ยังไม่มีการคิดวางแผนจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติอยู่เพียง 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.43

การอบรม สัมมนา หรือได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ โดยครูอนุบาลที่เคยได้รับการอบรม สัมมนา หรือได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะมีจำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และไม่เคยได้รับการอบรมมีจำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67

การศึกษาดูงานเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะในโรงเรียน ครูอนุบาลที่เคยผ่านการศึกษาดูงานเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะในโรงเรียนมีจำนวน 63 คนคิดเป็นร้อยละ 30.00 และไม่เคยผ่านการศึกษาดูงานมีจำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2 ตอนที่ 2 ผลวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานครของครูผู้สอนชั้นอนุบาล ด้านลักษณะการใช้วัสดุธรรมชาติ

รายการ	\bar{x}	SD.	ความหมาย
1.วัสดุประเภทต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ สำหรับเด็กปฐมวัย			
1.1 วัสดุธรรมชาติเช่น กิ่งไม้ ใบไม้ ดอกไม้ เปลือกหอย	3.97	0.83	มาก
1.2 วัสดุสังเคราะห์ เช่น พลาสติก โฟม	2.55	1.08	ปานกลาง
1.3 เศษวัสดุ เช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ กล่องนม เศษผ้า	3.93	0.84	มาก
2. วัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย			
2.1 วัสดุจากพืช			
กิ่งไม้	3.50	1.00	มาก
ใบไม้	4.14	0.81	มาก
รากไม้	2.35	1.15	น้อย
เปลือกไม้	2.73	1.08	ปานกลาง
ดอก	3.69	0.95	มาก
ฝัก	2.81	1.18	ปานกลาง
ผล	3.23	1.20	ปานกลาง
เปลือกผล	2.83	1.17	ปานกลาง
เมล็ด	3.60	1.05	มาก
ลำต้น	2.84	1.15	ปานกลาง
2.2 วัสดุธรรมชาติจากสัตว์			
ขนสัตว์	1.85	0.96	น้อย
เกล็ดปลา	2.29	1.18	น้อย
เปลือกไข่	3.46	1.16	ปานกลาง
หนังสัตว์	1.47	0.74	น้อยที่สุด

ตารางที่ 5 (ต่อ)

รายการ	\bar{x}	SD.	ความหมาย
กระดุกสัตว์	1.57	0.94	น้อย
เปลือกหอย	2.99	1.16	ปานกลาง
2.3 วัสดุธรรมชาติอื่นๆ			
หิน	3.04	1.19	ปานกลาง
ดิน	3.12	1.18	ปานกลาง
ทราย	3.57	1.05	มาก
น้ำ	3.86	1.11	มาก
รวม	3.02	1.29	ปานกลาง

จากตารางที่ 5 พบว่าโดยเฉลี่ยแล้วครูอนุบาลมีการเลือกใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.02$) โดยวัสดุที่ครูอนุบาลนิยมนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมมากที่สุดคือ วัสดุธรรมชาติ เช่น กิ่งไม้ ใบไม้ ดอกไม้ เปลือกหอย ($\bar{x} = 3.97$) และเมื่อศึกษาถึงวัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้ในแต่ละประเภทแล้วพบว่า หากเป็นวัสดุจากพืชแล้วจะนิยมใช้ในส่วนของใบไม้มากที่สุด ($\bar{x} = 4.14$) รองลงมาคือส่วนดอก ($\bar{x} = 3.69$) โดยใช้ในส่วนที่เป็นรากไม้น้อยที่สุด ($\bar{x} = 2.35$) และส่วนที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุดคือส่วนของผล (SD. = 1.20) ส่วนวัสดุธรรมชาติจากสัตว์ จะนิยมใช้ เปลือกไข่มากที่สุด ($\bar{x} = 4.14$) รองลงมาเป็นเปลือกหอย ($\bar{x} = 2.99$) และจะใช้หนังสัตว์น้อยที่สุด ($\bar{x} = 1.47$) โดยส่วนที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุดคือเกล็ดปลา (SD. = 1.18) และในส่วนของวัสดุธรรมชาติอื่นๆจะนิยมใช้น้ำมากที่สุด ($\bar{x} = 3.86$) รองลงมาจะใช้ทราย ($\bar{x} = 3.57$) โดยจะใช้หินน้อยที่สุด ($\bar{x} = 3.04$) และยังเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุดด้วย (SD.=1.19)

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานครของครูผู้สอนชั้นอนุบาล ด้านการเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติ

รายการ	\bar{x}	SD.	ความหมาย
3. ท่านมีการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยจากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้			
3.1 หนังสือ	4.14	0.90	มาก
3.2 อินเทอร์เน็ต	3.46	1.17	มาก
3.3 โทรทัศน์	3.37	0.97	ปานกลาง
3.4 นกวิชาการ	2.82	1.07	ปานกลาง
3.5 ปรากฏ์ชาวบ้าน	2.78	1.05	ปานกลาง
4. ท่านมีการดำเนินการจัดเตรียมวัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยด้วยวิธีการต่อไปนี้			
4.1 ครูผู้สอนเตรียมให้โดยการซื้อ	2.80	1.23	ปานกลาง
4.2 ครูผู้สอนเตรียมให้โดยการหาในพื้นที่บริเวณโรงเรียนหรือ ที่อื่น ๆ	4.13	0.75	มาก
4.3 ให้ผู้ปกครองจัดเตรียมมา	3.05	1.12	ปานกลาง
4.4 ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันจัดเตรียมโดยการหาในพื้นที่บริเวณโรงเรียน หรือ ที่อื่น ๆ	3.83	0.94	มาก
5. บุคลากรต่อไปนี้มีส่วนร่วมในการพิจารณาเลือกใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย			
5.1 หัวหน้าฝ่ายวิชาการ / หัวหน้าระดับชั้นอนุบาล	3.38	1.17	ปานกลาง
5.2 ครูประจำชั้น	4.35	0.80	มาก
รวม	3.47	1.16	ปานกลาง

จากจกตารางที่ 6 พบว่าครูอนุบาลมีระดับการปฏิบัติในเรื่องของการเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.47$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า การค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย โดยส่วนใหญ่แล้วครูอนุบาลนิยมค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือมากที่สุด ($\bar{x} = 4.14$) รองลงมาค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ($\bar{x} = 3.46$) และการค้นคว้าข้อมูลจากปราชญ์ชาวบ้านน้อยที่สุด ($\bar{x} = 2.78$) โดยข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุดคือการค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ($SD. = 1.17$) ส่วนเรื่อง การดำเนินการจัดเตรียมวัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย โดยส่วนใหญ่ครูผู้สอนจะเป็นผู้เตรียมให้ โดยการจัดหาในพื้นที่บริเวณโรงเรียน หรือในท้องถิ่นนั้นๆมากที่สุด ($\bar{x} = 4.13$) รองลงมาคือครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันจัดเตรียมโดยการหาในพื้นที่บริเวณโรงเรียน หรือในท้องถิ่นนั้นๆ ($\bar{x} = 2.80$) ส่วนของการดำเนินการจัดเตรียมวัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรม โดยที่ครูผู้สอนเตรียมให้โดยการซื้อจะน้อยที่สุด ($\bar{x} = 2.80$) ซึ่งเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุดด้วย ($SD. = 1.23$) และบุคลากรที่มีส่วนในการพิจารณาเลือกใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ส่วนใหญ่จะเป็นครูประจำชั้น ($\bar{x} = 4.35$) มากกว่าหัวหน้าฝ่ายวิชาการหรือหัวหน้าระดับชั้นอนุบาล ($\bar{x} = 3.38$) ซึ่งเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนสูงกว่า ($SD. = 1.17$)

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานครของครูผู้สอนชั้นอนุบาล ด้านวิธีการใช้วัสดุธรรมชาติ

รายการ	\bar{x}	SD.	ความหมาย
6. ท่านสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ต่อไปนี้ จากการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ			
6.1 ฝึกประสาทสัมผัส	4.25	0.69	มาก
6.2 ปลูกฝังให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	4.66	0.68	มากที่สุด
6.3 ส่งเสริมสเน่ห์ที่ดี รักความสวยงาม	3.99	0.80	มาก
6.4 ปลูกฝังค่านิยม เจตคติ และคุณสมบัติของศิลปะวัฒนธรรมไทย	4.03	0.82	มาก
6.5 ส่งเสริมให้มีความกล้าแสดงออกตามความถนัด	4.12	0.74	มาก
6.6 ฝึกให้เป็นคนมีระเบียบ ประณีต และช่างสังเกต	4.23	0.66	มาก
6.7 พัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา	4.45	0.63	มาก
6.8 เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน	4.50	0.61	มากที่สุด
6.9 นำไปบูรณาการกับกลุ่มวิชาต่างๆ	4.20	0.70	มาก
7. ท่านมีการใช้วัสดุธรรมชาติในกิจกรรมศิลปะลักษณะต่อไปนี้			
7.1 กิจกรรมวาดเส้น (Drawing)	3.74	0.95	มาก
7.2 กิจกรรมระบายสี (Painting)	4.09	0.87	มาก
7.3 กิจกรรมภาพพิมพ์ (Printmaking)	4.24	0.90	มาก
7.4 กิจกรรมปะติด (Collage)	4.20	0.91	มาก
7.5 กิจกรรมประติมากรรม (Sculpture)	2.97	1.12	ปานกลาง
7.6 กิจกรรมประดิษฐ์ตกแต่ง (Crafts)	3.80	1.00	มาก
8. ท่านมีการส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของวัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะด้วยวิธีการต่อไปนี้			
8.1 สนทนาเกี่ยวกับเรื่องต่างๆไปที่เกี่ยวข้องกับวัสดุธรรมชาติ	4.10	0.81	มาก
8.2 ใช้สไลด์ ภาพยนตร์ หรืออุปกรณ์การสอนอย่างอื่น	2.58	1.12	ปานกลาง
8.3 สร้างสถานการณ์จำลองหรือแสดงบทบาทสมมติ	3.26	0.90	ปานกลาง

ตารางที่ 7 (ต่อ)

รายการ	\bar{x}	SD.	ความหมาย
8.4 ให้ผู้เรียนได้ร่วมแก้ปัญหาบางอย่าง	3.58	0.74	มาก
8.5 ให้ผู้เรียนเล่าประสบการณ์ของตน	3.95	0.77	มาก
8.6 ให้ผู้เรียนได้มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติโดยตรง	4.09	0.76	มาก
9. ท่านมีวิธีการดำเนินการจัดกิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติด้วยวิธีต่อไปนี้			
9.1 สอนโดยครูเป็นผู้ชี้แนะ แล้วนักเรียนปฏิบัติตาม	3.67	0.89	มาก
9.2 ครูเป็นผู้เสนอ กระตุ้น ให้เด็กได้แสดงออกตามความถนัด	4.03	0.71	มาก
9.3 ครูเป็นผู้แสดงวิธีการทำกิจกรรมโดยจัดเตรียมวัสดุตามลำดับ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	3.72	0.82	มาก
9.4 ผู้เรียนได้ทดลองลงมือทำด้วยตนเอง	4.31	0.69	มาก
9.5 เรียนปนเล่นตามธรรมชาติของผู้เรียน	4.17	0.75	มาก
10. ท่านพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะด้านต่างๆต่อไปนี้จากการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ			
10.1 พุทธิพิสัย			
ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต หรือ ความรู้สึกนึกคิด	3.64	0.82	มาก
ความรู้เกี่ยวกับการจัดองค์ประกอบศิลป์	3.27	0.90	ปานกลาง
ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำ	3.73	0.83	มาก
ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลป์	2.73	1.01	ปานกลาง
ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของศิลปะ คุณค่าของศิลปะและ ธรรมชาติของ ประสบการณ์	3.66	0.84	มาก
ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.03	0.77	มาก
ความรู้เกี่ยวกับวัสดุธรรมชาติ	3.99	0.83	มาก
10.2 จิตพิสัย			
ความรัก ตระหนักถึงคุณค่าและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.17	0.73	มาก

ตารางที่ 7 (ต่อ)

รายการ	\bar{x}	SD.	ความหมาย
ความสนใจในประสบการณ์สุนทรีย์	3.86	0.82	มาก
ความมั่นใจในการทำงานศิลปะและประเมินผลงานศิลปะ	4.01	0.74	มาก
ความเป็นผู้มีใจกว้างต่อการยอมรับความแตกต่างของ	3.91	0.71	มาก
10.3 ทักษะพิสัย			
มีทักษะในการออกแบบงานศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ	3.61	0.86	มาก
มีทักษะในการจัดเตรียมวัสดุธรรมชาติ	3.69	0.78	มาก
มีทักษะในการเลือกใช้เครื่องมือและวัสดุในการทำงานศิลปะ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.73	0.82	มาก
มีทักษะในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนจนสำเร็จ	3.94	0.76	มาก
11. ท่านมีการจัดห้องเรียนให้สัมพันธ์กับการใช้วัสดุธรรมชาติด้วยวิธีต่อไปนี้			
11.1 นำวัสดุธรรมชาติมาตกแต่ง	3.56	0.96	มาก
11.2 นำผลงานจากวัสดุธรรมชาติของนักเรียนมาตกแต่ง	3.82	0.95	มาก
11.3 นำผลงานจากวัสดุธรรมชาติที่ครูทำขึ้นมาตกแต่ง	3.11	1.05	ปานกลาง
11.4 นำผลงานจากวัสดุธรรมชาติที่หาซื้อ มาตกแต่ง	2.73	1.15	ปานกลาง
12. ท่านประสบปัญหาในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ ต่อไปนี้			
12.1 ปัญหาในการจัดเตรียมวัสดุ	2.91	1.02	ปานกลาง
12.2 ปัญหาความซับซ้อนในการใช้วัสดุของนักเรียน	2.90	0.95	ปานกลาง
12.3 ปัญหาในการประเมินผลกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์	2.75	1.07	ปานกลาง
13. ท่านมีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ			
13.1 พัฒนาการทางอารมณ์ เช่น เด็กมีความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลิน ในการทำงานที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ	4.28	0.69	มาก
13.2 พัฒนาการทางสติปัญญา เช่น มีความสามารถในการแสดงออก มีความรู้ในเรื่องของหลักการสร้างศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ	4.07	0.76	มาก

ตารางที่ 7 (ต่อ)

รายการ	\bar{x}	SD.	ความหมาย
13.3 พัฒนาการทางร่างกายมีความสามารถในการใช้เครื่องมือวัสดุ ได้คล่องแคล่ว เช่น การใช้กรรไกรตัดสิ่งต่างๆ	4.04	0.72	มาก
13.4 พัฒนาการทางการรับรู้ เช่น เกิดความรู้สึกรับรู้ถึงความงามที่ ปรากฏในงานศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ	4.05	0.70	มาก
13.5 พัฒนาการทางสุนทรียภาพ เช่น สามารถแสดงความคิดเห็น บรรยาย หรือวิจารณ์ผลงานศิลปะ	3.92	0.86	มาก
13.6 พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ เช่น ไม่ลอกเลียนแบบผู้อื่น และเชื่อมั่นในความคิดของตัวเอง	3.93	0.78	มาก
13.7 พัฒนาการทางสังคม เช่น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมี ความสุข รู้คุณค่าของธรรมชาติและปรับตัวเข้ากับธรรมชาติได้	4.14	0.79	มาก
รวม	3.80	1.07	ปานกลาง

จากตารางที่ 7 พบว่าครูอนุบาลมีระดับปฏิบัติในเรื่องของวิธีการใช้วัสดุธรรมชาติโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.47$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ในเรื่องของการบรรลุวัตถุประสงค์จากการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ จะเป็นการปลูกฝังให้มีความคิดสร้างสรรค์มากที่สุด ($\bar{x} = 4.66$) รองลงมาเป็นการทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ($\bar{x} = 4.50$) ส่วนที่น้อยที่สุดคือการส่งเสริมสนิยมที่ดี รักความสวยงาม ($\bar{x} = 3.99$) ส่วนข้อการปลูกฝังค่านิยม เจตคติและคุณสมบัติของศิลปะ วัฒนธรรมไทย เป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุด (SD. = 0.82) ในส่วนของการนำวัสดุธรรมชาติไปใช้ในกิจกรรมศิลปะในลักษณะต่างๆ พบว่ามีการใช้ในกิจกรรมภาพพิมพ์(Printmaking)มากที่สุด ($\bar{x} = 4.24$) รองลงมาเป็นการใช้ในกิจกรรมปะติด(Collage) ($\bar{x} = 4.20$) ส่วนกิจกรรมประติมากรรม(Sculpture)มีการใช้วัสดุธรรมชาติน้อยที่สุด ($\bar{x} = 4.20$) และเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุดด้วย (SD. = 1.12) เรื่องของส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของวัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ จะใช้วิธีการสนทนาเกี่ยวกับเรื่องทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับวัสดุธรรมชาติมากที่สุด ($\bar{x} = 4.10$) รองลงมาเป็นการให้ผู้เรียนได้มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติโดยตรง ($\bar{x} = 4.09$) โดยส่วนวิธีที่ใช้น้อยที่สุดคือการใช้สไลด์ภาพยนตร์ หรืออุปกรณ์การสอนอย่างอื่น ($\bar{x} = 2.58$) และเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมาก

ที่สุด (SD. = 1.12) เรื่องวิธีการดำเนินการจัดกิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติโดยส่วนใหญ่จะใช้วิธีให้ผู้เรียนได้ทดลองลงมือทำด้วยตนเอง ($\bar{x} = 4.31$) รองลงมาใช้วิธีเรียนปนเล่นตามธรรมชาติของผู้เรียน ($\bar{x} = 4.17$) และใช้วิธีสอนโดยครูเป็นผู้ชี้แนะ แล้วนักเรียนปฏิบัติตามน้อยที่สุด ($\bar{x} = 3.67$) ซึ่งเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุดด้วย (SD. = 0.89) ส่วนในเรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะด้านต่างๆต่อไปนี้ จากการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัยที่มากที่สุดคือความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 4.03$) ที่น้อยที่สุดคือความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลป์ ($\bar{x} = 2.73$) ด้านจิตพิสัยที่มากที่สุดคือความรัก ตระหนักถึงคุณค่าและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 4.17$) ที่น้อยที่สุดคือความสนใจในประสบการณ์สุนทรีย์ ($\bar{x} = 3.86$) ด้านทักษะพิสัยที่มากที่สุดคือมีทักษะในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนจนสำเร็จ ($\bar{x} = 3.94$) น้อยที่สุดคือมีทักษะในการออกแบบงานศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ ($\bar{x} = 3.61$) ในเรื่องการจัดห้องเรียนให้สัมพันธ์กับการใช้วัสดุธรรมชาติโดยส่วนใหญ่จะนำผลงานจากวัสดุธรรมชาติของนักเรียนมาตกแต่ง ($\bar{x} = 3.82$) รองลงมาเป็นการนำวัสดุธรรมชาติมาตกแต่ง ($\bar{x} = 3.56$) ส่วนที่น้อยที่สุดคือนำผลงานจากวัสดุธรรมชาติที่หาซื้อ มาตกแต่ง ($\bar{x} = 2.73$) และเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุด (SD. = 1.15) โดยปัญหาที่ประสบในการใช้วัสดุธรรมชาติจัดกิจกรรมศิลปะที่มากที่สุดคือปัญหาในการจัดเตรียมวัสดุ ($\bar{x} = 2.91$) ที่พบน้อยที่สุดคือปัญหาในการประเมินผลกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ($\bar{x} = 2.75$) ซึ่งเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุด (SD. = 1.07) และในส่วนสุดท้ายเรื่องการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่างๆ ในการจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ พบว่ามีพัฒนาการทางอารมณ์ เช่น เด็กมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินในการทำงานที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.28$) รองลงมาคือพัฒนาการทางสังคม เช่น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความรู้คุณค่าของธรรมชาติและปรับตัวเข้ากับธรรมชาติได้ ($\bar{x} = 4.14$) และส่วนที่น้อยที่สุดคือพัฒนาการทางสุนทรีย์ภาพ เช่น สามารถแสดงความคิดเห็น บรรยาย หรือวิจารณ์ผลงานศิลปะ ($\bar{x} = 3.92$) ซึ่งเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุดด้วย (SD. = 0.86)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานครของครูผู้สอนชั้นอนุบาล ด้านการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ

รายการ	\bar{x}	SD.	ความหมาย
14. ผู้ปกครองในโรงเรียนของท่านมีบทบาทในการรณรงค์ การใช้วัสดุธรรมชาติในกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยด้วยวิธีต่าง ๆ ต่อไปนี้			
14.1 ช่วยจัดเตรียมวัสดุธรรมชาติให้นักเรียน	3.50	1.10	มาก
14.2 เป็นวิทยากรรับเชิญในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จากวัสดุธรรมชาติ	2.63	1.20	ปานกลาง
14.3 ชมการจัดแสดงผลงานศิลปะจากวัสดุธรรมชาติของนักเรียน	3.39	1.02	ปานกลาง
14.4 เสนอแนวความคิดใหม่ๆให้กับทางโรงเรียน	2.87	1.08	ปานกลาง
15. ท่านมีการจัดการประชาสัมพันธ์ การรณรงค์ใช้วัสดุธรรมชาติ ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก ปฐมวัยด้วยวิธีการต่างๆต่อไปนี้			
15. 1 จัดป้ายประกาศประชาสัมพันธ์	3.01	1.12	ปานกลาง
15. 2 จัดแสดงผลงานศิลปะจากวัสดุธรรมชาติของนักเรียน	3.70	0.97	มาก
15. 3 จัดกิจกรรมพิเศษเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานจากวัสดุธรรมชาติ เช่น จัดประกวดผลงาน	3.10	1.10	ปานกลาง
15. 4 จัดนิทรรศการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.34	1.06	ปานกลาง
15. 5 ส่งเสริมการเล่นและกิจกรรมของนักเรียนให้มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ	3.80	0.96	มาก
รวม	3.26	1.13	ปานกลาง

จากตารางที่ 8 พบว่าครูอนุบาลมีระดับปฏิบัติในเรื่องของการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.26$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ในส่วนของผู้ปกครองในโรงเรียนมีบทบาทในการรณรงค์การใช้วัสดุธรรมชาติในกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยมากที่สุดคือช่วยจัดเตรียมวัสดุธรรมชาติให้นักเรียน ($\bar{x} = 3.50$) รองลงมาคือการชมการจัดแสดงผลงานศิลปะจากวัสดุธรรมชาติของนักเรียน ($\bar{x} = 3.39$) ส่วนที่น้อยที่สุดคือการมีบทบาทเป็นวิทยากรรับเชิญในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จากวัสดุธรรมชาติ ($\bar{x} = 2.63$) ซึ่งเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุด (SD. = 1.20) และในเรื่องการจัดการประชาสัมพันธ์ การรณรงค์ใช้วัสดุธรรมชาติ

ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ที่มากที่สุดคือส่งเสริมการเล่นและกิจกรรมของนักเรียน ให้มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ($\bar{x} = 3.80$) รองลงมาคือการจัดแสดงผลงานศิลปะวัสดุธรรมชาติ ของนักเรียน ($\bar{x} = 3.70$) ที่น้อยที่สุดคือการจัดป้ายประกาศประชาสัมพันธ์ ($\bar{x} = 3.01$) ซึ่งเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุด ($SD. = 1.12$)

ตารางสรุปผลจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามครูอนุบาลเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ยระดับการใช้วัสดุธรรมชาติประเภทต่างของโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนระดับอนุบาลในกรุงเทพมหานคร

วัสดุธรรมชาติ	ระดับการใช้ของ 210 โรงเรียน (\bar{x})
วัสดุธรรมชาติอื่นๆ เช่น ดิน หิน ทราย	3.24
วัสดุธรรมชาติจากพืช	3.17
วัสดุธรรมชาติจากสัตว์	2.27

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะประเภทต่างๆของโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนระดับอนุบาลในกรุงเทพมหานคร

กิจกรรม	ระดับการใช้ของ 210 โรงเรียน (\bar{x})
กิจกรรมภาพพิมพ์ (Printmaking)	4.24
กิจกรรมปะติด (Collage)	4.20
กิจกรรมระบายสี (Painting)	4.09
กิจกรรมประดิษฐ์ตกแต่ง (Crafts)	3.80
กิจกรรมวาดเส้น (Drawing)	3.74
กิจกรรมประติมากรรม (Sculpture)	2.97

1.3 ตอนที่3 ผลการวิเคราะห์ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของครูประจำชั้น ผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 11 ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของครูประจำชั้นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร จัดลำดับตามค่าความถี่และร้อยละ

ลำดับที่	ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
1	การใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดี ทำให้เด็กเห็นคุณค่าของธรรมชาติ	24	40
2	ครูมีความสนใจในการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ	15	25
3	วัสดุธรรมชาติในกรุงเทพมหานครจัดหาได้ยาก และไม่หลากหลาย	15	25
4	การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้สามารถช่วยสร้างเสริมพัฒนาการและประสาทสัมผัสด้านต่างของเด็ก และยังสามารถนำมาบูรณาการกับวิชาอื่นๆได้	3	5
5	ผู้ปกครองไม่ค่อยให้ความสนใจในกิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ แต่จะให้ความสำคัญกับการเขียนอ่านของเด็กมากกว่า	3	5
รวม		60	100

ครูอนุบาลส่วนมากที่แสดงข้อคิดเห็นว่าการใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดี ทำให้เด็กเห็นคุณค่าของธรรมชาติ มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมาคือ ครูมีความสนใจในการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ และ วัสดุธรรมชาติในกรุงเทพมหานครจัดหาได้ยาก และไม่หลากหลาย คิดเป็นร้อยละ 25 ส่วนข้อคิดเห็นที่น้อยที่สุด คือ การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้สามารถช่วยสร้างเสริมพัฒนาการและประสาทสัมผัสด้านต่างของเด็ก และยังสามารถนำมาบูรณาการกับวิชาอื่นๆได้ และ ผู้ปกครองไม่ค่อยให้ความสนใจในกิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ แต่จะให้ความสำคัญกับการเขียนอ่านของเด็กมากกว่า คิดเป็นร้อยละ 5

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถานภาพ และ การสัมภาษณ์ครูผู้สอน ด้านการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยใน กรุงเทพมหานคร

2.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 12 ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับสถานภาพครูผู้สอนในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร จากการสัมภาษณ์

ลำดับที่	ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ			
	หญิง	12	100
	ชาย	-	-
2. อายุ			
	21 – 30 ปี	3	25
	31 – 40 ปี	7	58.33
	41 – 50 ปี	2	16.67
	สูงกว่า 50 ปี	-	-
3. ระดับการศึกษา			
	ปริญญาตรี	7	58.33
	ปริญญาโท	5	41.67
	สูงกว่าปริญญาโท	-	-
4. วุฒิทางการศึกษา			
	การศึกษาปฐมวัย	6	50
	บริหารการศึกษา	2	16.67
	บริหารธุรกิจ	1	8.33
	ศิลปศึกษา	1	8.33
	วรรณกรรม สำหรับเด็ก	1	8.33
	มัณฑนศิลป์	1	8.33

ลำดับที่	ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
4. ประสบการณ์สอนชั้นอนุบาล			
	1 – 5 ปี	4	33.33
	6 – 10 ปี	5	41.67
	11 – 15 ปี	1	8.33
	สูงกว่า 15 ปี	2	16.67
5.ปรัชญาแนวคิดทางการศึกษาของโรงเรียน			
	แนวคิดวิถีพุทธ	3	25
	แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย	3	25
	แนวคิดวอลดอร์ฟ	2	16.67
	แนวคิดเด็กเป็นศูนย์กลาง	2	16.67
	แนวคิดผสมผสานแบบโครงการและวอลดอร์ฟ	1	8.33
	แนวคิดบูรณาการศิลปะดนตรี	1	8.33

จากตารางที่ 12 สามารถวิเคราะห์สถานภาพของครูผู้สอนในการใช้วัสดุธรรมชาติ ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้

เพศ จากประชากรผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งสิ้น 12 คน เป็นหญิงทั้งหมด ร้อยละ 100

อายุ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากมีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 7 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 58.33 มีอายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 3 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 25 และมีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 2 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 16.67

ระดับการศึกษา ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากจบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 7 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 58.33 และจบการศึกษาในระดับปริญญาโท จำนวน 5 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 41.67

วุฒิการศึกษา ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากจบการศึกษาทางด้านการศึกษาปฐมวัย จำนวน 6 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 50 จบการศึกษาด้านบริหารการศึกษา จำนวน 2 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 16.67 จบการศึกษาด้านมัณฑนศิลป์ จำนวน 1 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 8.33 จบการศึกษาด้านศิลปศึกษา จำนวน 1 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 8.33 จบการศึกษาด้านบริหารธุรกิจ จำนวน 1 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 8.33 และจบการศึกษาด้านวรรณกรรมสำหรับเด็ก จำนวน 1 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 8.33

ประสบการณ์ทางการศึกษาปฐมวัย ครูผู้ให้สัมภาษณ์มีประสบการณ์ด้าน การศึกษาปฐมวัย 1-5 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 มีประสบการณ์ด้านการศึกษาปฐมวัย 6-10 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 41.67 มีประสบการณ์ด้านการศึกษาปฐมวัยสูงกว่า 15 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 และมีประสบการณ์ด้านการศึกษาปฐมวัย 11-15 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 8.33

ปรัชญาแนวคิดทางการศึกษาของโรงเรียน เป็นแนวคิดการศึกษาแบบวิถีพุทธ และแนวคิดการศึกษาแบบเรกจิโอ เอมีเลีย 3 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 25 แนวคิดการศึกษาแบบ วอลด์อร์ฟ และแนวคิดการศึกษาแบบเด็กเป็นศูนย์กลาง 2 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 16.67 แนวคิดการศึกษาแบบผสมผสาน และแนวคิดการศึกษาแบบบูรณาการศิลปะและดนตรี 1 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 8.33

1.3 ตอนที่ 2 ผลวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรม ศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 13 ค่าความถี่และร้อยละเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ สำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร

ประเด็น	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	วัสดุธรรมชาติต่างๆที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ สำหรับเด็กปฐมวัย		
	<u>วัสดุธรรมชาติจากพืช</u>		
	1.ใบไม้	12	100
	2.กิ่งไม้	11	91.67
	3.ดอกไม้	11	91.67
	4.เมล็ด	9	75.00
	5.ผล	7	58.33
	6.ราก (หัว)	5	41.67
	7.ฝัก	5	41.67
	8.เปลือกไม้	3	25.00
	9.ก้าน	2	16.67

ประเด็น	รายการ	ความถี่	ร้อยละ
	วัสดุธรรมชาติจากสัตว์		
	1.เปลือกหอย	10	83.33
	2.เปลือกไข่	9	75.00
	3.ขนนก	3	25.00
	4.ขนแกะ	2	16.67
	5.ซี่ผึ้ง	2	16.67
	6.กระดองปู	2	16.67
	7.เกล็ดปลา	1	8.33
	9.ก้างปลา	1	8.33
	10.หนังสัตว์	1	8.33
	วัสดุธรรมชาติอื่นๆ		
	1.ดิน	9	75.00
	2.ทราย	9	75.00
	3.หิน	6	50.00
2	วัตถุประสงค์ในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ		
	1.เพื่อให้เด็กเกิดความคิดจินตนาการ	4	33.33
	2.เพื่อให้เด็กรู้ที่มาที่ไปของวัสดุที่นำมาใช้	3	25
	3.เพื่อให้เด็กเห็นคุณค่า เกิดความรักและหวงแหน ธรรมชาติรอบตัว	3	25
	4.เพื่อให้เด็กรู้จักวัสดุธรรมชาติรอบตัว และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้	2	16.67
	5.เพื่อเป็นการจุดประกายให้เด็กเข้าใจสิ่งที่ครูสอน	1	8.33
3	พัฒนาการที่เด็กได้รับเมื่อใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย		
	1.พัฒนาการทางร่างกาย	7	58.33
	2.พัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก	5	41.67
	3.พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์	5	41.67

ประเด็น	รายการ	ความถี่	ร้อยละ
	4.พัฒนาประสาทสัมผัส	5	41.67
	5.พัฒนาการทางอารมณ์	5	41.67
	6.พัฒนาการทางสังคม	5	41.67
	7.พัฒนาการทางสติปัญญา	4	33.33
	9.พัฒนาความคิดรวบยอด	1	8.33
4	แหล่งความรู้และที่มาของเนื้อหาในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ		
	1.หนังสือต่างๆ	8	66.67
	2.หาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต	7	58.33
	3.ประสบการณ์วัยเด็กของครูผู้สอน	5	41.67
	4.กิจกรรมที่มีอยู่ในหลักสูตรของโรงเรียน หรือตามที่เคยใช้มา	3	25.00
	5.วิทยากรผู้เชี่ยวชาญ	3	25.00
	6.ครูศิลปะในโรงเรียน หรือเพื่อนครูที่เคยได้รับการอบรม มาเผยแพร่	2	16.67
	7.นิทรรศการศิลปะ	1	8.33
5	แหล่งที่มาของวัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ		
	1.บริเวณโรงเรียน	10	83.33
	2.ครูนำวัสดุธรรมชาติมาจากท้องถิ่นของตน เพื่อให้เด็กใช้ในกิจกรรม	8	66.67
	3.ซื้อมาจากแหล่งต่าง ๆ	5	41.67
	4.ผู้ปกครองจัดหามาให้	4	33.33
6	วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการนำวัสดุธรรมชาติมาจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย		
	1.เพื่อให้เด็กรู้จักวัสดุธรรมชาติและรู้ถึงประโยชน์และการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้	4	33.33
	2.เพื่อให้เด็กมีความเชื่อเพื่อพ่อแม่	3	25.00
	3.เพื่อให้เด็กมีความละเอียด และทะนุถนอมธรรมชาติ	3	25.00

ประเด็น	รายการ	ความถี่	ร้อยละ
	4.เพื่อให้เด็กมีสมาธิจดจ่อ	2	16.67
	5.เพื่อให้เด็กรู้จักการอดทนรอคอย	2	16.67
	6.เพื่อให้เด็กรู้จักกระบวนการทำงานกลุ่มและแก้ไขปัญหาได้	1	8.33
7	เกณฑ์การพิจารณาเลือกกิจกรรมศิลปะที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติ		
	1.เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก	12	100
	2.สอดคล้องกับฤดูกาล	1	8.33
8	กิจกรรมศิลปะที่มีการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้		
	1.นำเมล็ดมาปะติดจัดเรียงเป็นภาพ	7	58.33
	2.นำใบไม้มาพิมพ์ภาพ / ฝนลาย	7	58.33
	3.เอาดอกไม้ใบไม้มาสกัดสีธรรมชาติ	7	58.33
	4.ปั้นดินเหนียว	7	58.33
	5.นำเปลือกหอยมาปะติดและต่อเติมภาพ	6	50.00
	6.นำกิ่งไม้มาสร้างผลงาน 3 มิติ	5	41.67
	7.นำเปลือกไข่มาทำภาพปะติด	5	41.67
	8.นำก้อนหินมาวาดภาพลงสี	4	33.33
	9.นำใบไม้มาติดลงบนกระดาษ แล้วต่อเติมภาพ	4	33.33
	10.นำเปลือกไม้มาฝนสี	4	33.33
	11.ร้อยดอกไม้	3	25.00
	12.นำผ้าฝ้ายมามัดย้อมด้วยสีธรรมชาติ (ใบมะม่วงให้สีเหลือง , เปลือกประตูให้สีเทาดำ)	3	25.00
	13.นำก้อนกล้วยมาพิมพ์ภาพ	3	25.00
	14.วาดภาพน้ำดิน	3	25.00
	15.นำใบไม้มาทำงานปะติด	3	25.00
	16.นำกิ่งไม้มาตกแต่งในงานปั้นดิน	3	25.00
	17.นำผลไม้มาพิมพ์ภาพ	3	25.00
	18.นำผัก, ผลไม้ มาสร้างงาน 3 มิติโดยใช้ไม้จิ้มฟัน	3	25.00

ประเด็น	รายการ	ความถี่	ร้อยละ
	19. นำแป้งเปียกหรือดินสอพองผสมสีธรรมชาติ และนำมาวาดภาพด้วยนิ้วมือ (Finger Paint)	2	16.67
	20. ทำขนแกะเป็นตุ๊กตา	2	16.67
	21. ปั้นขี้ผึ้ง	2	16.67
	22. นำกระดองปูมาปะติดและต่อเติมภาพ	2	16.67
	23. นำฝักต้นตะแบกมาพิมพ์ภาพ	2	16.67
	24. นำใบไม้แห้งมาป่นทำงานปะติด	1	8.33
	25. นำดอกไม้มาทับแห้งทำที่คั่นหนังสือ	1	8.33
	26. นำดอกไม้มาพิมพ์ภาพ	1	8.33
	27. นำเปลือกไม้มาสกัดสี	1	8.33
	28. นำก้านมะละกามาเป่าฟองสบู่สี	1	8.33
	29. นำก้านผักกูดมาเป่าฟองสบู่สี	1	8.33
	30. นำผล (ลูกหมึก) มาดูกับกระดาษ	1	8.33
	31. นำเปลือกข้าวโพดมาทำตุ๊กตา	1	8.33
	32. นำฟางข้าวมาทำตุ๊กตา	1	8.33
	33. นำเกล็ดปลาทำภาพปะติด	1	8.33
	34. นำก้างปลาการศึกษาโครงสร้าง และใช้วัสดุธรรมชาติอื่นๆ สร้างงาน 3 มิติ เป็นก้างปลา	1	8.33
	35. ดูลวดลายของหนังสือแล้วมาสร้างงานศิลปะ	1	8.33
	36. นำรากผักกูดมาจุ่มสีแล้ววาดภาพ	1	8.33
	37. นำกิ่งไผ่มาทำด้ามพู่กันและเอาใบแห้งมาผูกที่ปลายแล้ววาดภาพ	1	8.33
	38. นำกิ่งไม้มาทำเป็นพู่กันแล้วจุ่มหมึกจีน วาดภาพ	1	8.33
	39. นำใยบัวมาจุ่มสีพิมพ์ภาพ	1	8.33
	40. นำทรายมาโรยทำภาพปะติด	1	8.33
	41. วาดภาพบนพื้นทราย	1	8.33
	41. กระดาษที่ใช้แล้วมาทำกระดาษสา แล้วเอาดอกไม้ใบไม้ ตกแต่ง	1	8.33

ประเด็น	รายการ	ความถี่	ร้อยละ
9	ขั้นตอนในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย		
	1.ครูเป็นผู้วางแผน เตรียมวัสดุธรรมชาติ และจัดหาวัสดุธรรมชาติ แล้วหากิจกรรม	5	41.67
	2.ให้เด็กรู้จักวัสดุธรรมชาติ ที่มาของวัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้แล้วจึงทำกิจกรรม	4	33.33
	3.ให้เด็กเปรียบเทียบตนเองกับธรรมชาติ และ เลือกวัสดุที่เหมาะสมกับงาน	4	33.33
	4.ครูวางแผนกิจกรรมที่สอดคล้องกับเทศกาล หรือฤดูกาลแล้วจึงจัดหาวัสดุ	1	8.33
	5.ครูสังเกตสภาพแวดล้อมธรรมชาติในโรงเรียนแล้วหาแง่มุมนำมาสอนเด็ก	1	8.33
10	การสร้างแรงจูงใจให้เด็กมีความสนใจในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการทำกิจกรรมศิลปะ		
	1.ไม่ได้กระตุ้นโดยตรง แต่ใช้วิธีการจัดสภาพแวดล้อม เช่น วางวัสดุให้เด็กหยิบใช้ในห้องเรียน จัดโต๊ะฤดูกาล นำวัสดุมาตกแต่งห้องเรียน	4	33.33
	2.พาเด็กออกสำรวจ และชื่นชมธรรมชาติรอบตัว	3	25.00
	3.ชี้ชวนให้เด็กเห็นประโยชน์ และคุณค่าของวัสดุธรรมชาติ	2	16.67
	4.เล่านิทานเกี่ยวกับธรรมชาติ และสิ่งแวดลอม	2	16.67
	5.ไม่ได้มีการกระตุ้น เนื่องจากวัสดุธรรมชาติ ทำให้เด็กเกิดความสนใจในการทำกิจกรรมอยู่แล้ว	1	8.33
11	บทบาทของครูในการเตรียมการจัดกิจกรรมศิลปะวัสดุธรรมชาติ		
	1.ครูต้องเข้าใจหลักสูตรของโรงเรียนเป็นอย่างดี แล้ววางแผนการสอนซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม	5	41.67

ประเด็น	รายการ	ความถี่	ร้อยละ
	2.ครูผู้สอนประชุม และเตรียมแผนการสอน	3	16.67
	3.ครูสอนศิลปะเป็นผู้วางแผนเอง	2	16.67
	4.ผู้บริหาร ครูประจำชั้น และผู้ปกครองเขียนแผนการสอน ร่วมกัน	1	8.33
	5.ให้เด็กเลือกหัวข้อที่น่าสนใจ จากนั้นครูเป็นผู้หาข้อมูลและ เตรียมการสอน	1	8.33
12	บทบาทของครูในการให้ความช่วยเหลือเด็กในการใช้วัสดุ ธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย		
	1.ครูสังเกตวิธีการแก้ปัญหาของเด็กแล้วจึงให้คำแนะนำบอก กล่าวให้เด็กทำด้วยตนเอง	5	41.67
	2.ครูมีการย่อยงาน หรือให้ความช่วยเหลือจัดการเรื่องปริมาณ งานให้กับเด็กที่มีความบกพร่องบางด้าน	2	16.67
	3.ครูให้ความช่วยเหลือเด็กเมื่อมีการร้องขอ	2	16.67
	4.ครูช่วยเหลือดูแลในเรื่องความปลอดภัยของเด็ก	2	16.67
	5.ครูช่วยเหลือ ให้กำลังใจ แนะนำชวนทำด้วยทัศนคติที่ดี	1	8.33
	6.ครูกระตุ้นให้เด็กเกิดจินตนาการในการสร้างงาน	1	8.33
13	ความถี่ในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ สำหรับเด็กปฐมวัย		
	1.ใช้เป็นประจำ	11	91.67
	2.ใช้ตามโครงการที่เกี่ยวข้องกับวัสดุธรรมชาติ	1	8.33
14	การพิจารณาเลือกวัสดุธรรมชาติ ในการจัดกิจกรรมศิลปะ สำหรับเด็กปฐมวัย		
	1.ปลอดภัยไม่เป็นอันตรายกับเด็ก	11	91.67
	2.เป็นวัสดุธรรมชาติใกล้ตัว หาง่าย	3	25.00
	3.เหมาะสมกับกิจกรรม	3	25.00
	4.ต้องไม่เปื้อนเปื้อนธรรมชาติ	1	8.33

ประเด็น	รายการ	ความถี่	ร้อยละ
	5.มีความหลากหลาย	1	8.33
15	สถานที่ใช้ในการทำกิจกรรมศิลปะที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติสำหรับเด็กปฐมวัย		
	1.ทั้งนอกห้องเรียน และในห้องเรียน ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศและกิจกรรม	9	75.00
	2.ส่วนมากใช้ในสถานที่ในห้องเรียน	2	16.67
	3.ส่วนมากใช้พื้นที่นอกห้องเรียน	1	8.33
16	ปัญหาหรืออุปสรรคในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้		
	1.ไม่ประสบปัญหาหรืออุปสรรคใด ๆ	6	50.00
	2.วัสดุธรรมชาติไม่คงทน อายุการใช้งานจำกัด	4	33.33
	3.วัสดุธรรมชาติหายาก เนื่องจากสภาพพื้นที่ของโรงเรียนที่อยู่ในใจกลางเมือง	2	16.67
17	เกณฑ์และวิธีในการประเมินผลเด็กในการจัดกิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ		
	1.ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ	5	41.67
	2.พิจารณาที่พัฒนาการเด็ก	5	41.67
	3.ทักษะทางร่างกาย	3	25.00
	4.คุณธรรม ความรับผิดชอบ วินัยในตนเอง	2	16.67
	5.ดูทักษะการปฏิบัติงานของเด็ก	2	16.67
	6.มีการรวบรวมแฟ้มผลงานให้ผู้ปกครอง	2	16.67
	7.พิจารณาพัฒนาการทางศิลปะ 7 ชั้น	1	8.33
	8.มีระดับการประเมินผลเป็นรายบุคคล	1	8.33
	9.ไม่มีการประเมินผล	1	8.33
18	การจัดอบรมการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะในโรงเรียน		
	1.มีการจัดอบรมทุกปีการศึกษาโดยบุคลากรภายในโรงเรียน	3	25.00
	2.ไม่มีการจัดอบรม	3	25.00

ประเด็น	รายการ	ความถี่	ร้อยละ
	3.มีการจัดอบรมสม่ำเสมอโดยบุคลากรผู้เชี่ยวชาญชาวไทย และต่างประเทศ	2	16.67
	4.มีการจัดอบรม โดยรวมหรือเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติ แต่ไม่ได้เน้นเฉพาะด้านศิลปะโดยตรง	2	16.67
	5.มีการจัดอบรมไม่บ่อย ส่วนมากจะเป็นเรื่องของวัสดุธรรมชาติที่ไม่คุ้นเคย	1	8.33
19	การจัดอบรม และดูงานเกี่ยวกับการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ภายนอกโรงเรียน		
	1.มีการจัดดูงานตามโรงเรียนทางเลือก	5	41.67
	2.มีการดูงานขององค์กร หรือบริษัทต่าง ๆ	2	16.67
	3.มีการจัดอบรมให้ความรู้โดยองค์กรต่าง ๆ	2	16.67
	4.มีการศึกษาดูงานตามโรงเรียน แต่ไม่ได้เน้นเฉพาะการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ	2	16.67
	5.มีการประสานงานกับโรงเรียนอื่นๆในเครือข่าย	1	8.33
	6.ยังไม่มีการศึกษาดูงานภายนอก	1	8.33
20	รูปแบบการอบรม และเนื้อหาที่ต้องการ		
	1.การอบรมเชิงปฏิบัติการ	11	91.67
	2.การนำวัสดุธรรมชาติรอบตัวมาใช้	4	33.33
	3.เทคนิคการนำวัสดุธรรมชาติที่แปลกใหม่มาสร้างงานศิลปะ	2	16.67
	4.การนำวัสดุธรรมชาติอย่างลุ่มลึก และมาใช้ในแบบบูรณาการ	1	8.33
	5.การใช้วัสดุธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอยู่ในวิถีชีวิตชาวบ้าน	1	8.33
21	การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการนำวัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ สำหรับเด็กปฐมวัย		
	1.มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ	8	66.67
	2.ช่วยจัดหาวัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ	5	41.67

ประเด็น	รายการ	ความถี่	ร้อยละ
	3. ผู้ปกครองให้ความชื่นชมกับผลงาน การใช้วัสดุธรรมชาติมาสร้างผลงานศิลปะของเด็ก	4	33.33
	4. มีส่วนร่วมบ้างในการจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ	2	16.67
	5. อาสาจัดกิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติให้กับเด็ก	2	16.67
	6. ผู้ปกครองมีการเข้ามาจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ แต่ยังไม่ใช้ด้านศิลปะ หรือวัสดุธรรมชาติโดยตรง	2	16.67
	7. ยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ	1	8.33
22	การเห็นคุณค่าของผู้ปกครองในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ		
	1. ผู้ปกครองเห็นคุณค่าและสานต่อแนวคิดในการใช้วัสดุธรรมชาติ	8	66.67
	2. ผู้ปกครองไม่แสดงออกถึงการเห็นคุณค่าในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ	4	33.33
23	การประสานงานระหว่างบุคลากร โรงเรียนในการนำวัสดุธรรมชาติ มาใช้ ในการจัดกิจกรรมศิลปะ		
	1. มีการประสานงานกันในการจัดหาวัสดุธรรมชาติ เช่น ฝ้าย จัดซื้อ พนักงานดูแลอาคารสถานที่	9	75.00
	2. มีการประสานงานกันในด้านเนื้อหาการสอน เช่น ครูที่มีความเชี่ยวชาญทางศิลปะในโรงเรียนมาอบรมให้ความรู้	2	16.67
	3. ยังไม่มีการประสานงานกับบุคลากร หรือหน่วยงานภายในโรงเรียน	1	8.33
24	การประสานงานระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียนในการนำวัสดุธรรมชาติ มาใช้ ในการจัดกิจกรรมศิลปะ		
	1. ยังไม่มีการประสานงานกับบุคลากร หรือหน่วยงานภายนอกโรงเรียน	6	50.00
	2. มีการประสานงานกับโรงเรียนในเครือข่าย และเป็นต้นแบบให้มาทำการศึกษาดูงานการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรม	3	25.00

ประเด็น	รายการ	ความถี่	ร้อยละ
	3.มีการประสานงานกับหน่วยงานสถานที่ต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดการทัศนศึกษา	3	25.00
25	การประชาสัมพันธ์การรณรงค์การใช้วัสดุธรรมชาติกับนักเรียน		
	1.ไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบที่ชัดเจน แต่มี การสอดแทรกอยู่ในชีวิตประจำวันที่โรงเรียนของเด็กอยู่แล้ว	5	41.67
	2.มีการรณรงค์ให้เด็กเห็นคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ไม่ได้เน้นไปในทางศิลปะอย่างเดียว	2	16.67
	3.ยังไม่มี การประชาสัมพันธ์เป็นรูปแบบ	2	16.67
	4.ใช้วิธีบอกกล่าวชี้ให้เด็กเห็นประโยชน์ของการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้	1	8.33
	5.มีการจัดป้ายนิเทศให้ความรู้เด็กเกี่ยวกับเรื่องวัสดุธรรมชาติ	1	8.33
	6.มีการจัดนิทรรศการแสดงผลงานศิลปะที่สร้างจากวัสดุธรรมชาติ	1	8.33
26	การประชาสัมพันธ์การรณรงค์การใช้วัสดุธรรมชาติกับผู้ปกครอง		
	1. ทางโรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรซึ่งมีการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ ทำให้ผู้ปกครองตระหนักถึงการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้	4	33.33
	2. ประชาสัมพันธ์โดยผ่านงานศิลปะของเด็ก	2	16.67
	3.ชวนผู้ปกครองมาสร้างสรรคงานจากวัสดุธรรมชาติตามงานเทศกาล หรือ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์	2	16.67
	4.ยังไม่มี การประชาสัมพันธ์กับผู้ปกครองมากนัก	1	8.33
	5.ใช้วิธีการพูดคุยและประชาสัมพันธ์ทางวารสารของโรงเรียน	1	8.33
27	แนวคิดของโรงเรียนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเด็กกับธรรมชาติ		
	1.ให้เด็กสัมผัสและเรียนรู้ธรรมชาติรอบตัว	6	50.00
	2.เชื่อมโยงตัวเด็กกับธรรมชาติ (เด็กเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ)	3	25.00

ประเด็น	รายการ	ความถี่	ร้อยละ
	3.สภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติทำให้เด็กเรียนรู้ได้ดี	2	16.67
	4.ธรรมชาติทำให้เด็กอ่อนโยน และเกิดความรักในตนเองและผู้อื่น	1	8.33
28	กิจกรรมอื่น ๆ ที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับธรรมชาติ		
	1.ส่งเสริมให้เด็กอนุรักษ์ธรรมชาติและใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด	5	41.67
	2.ให้เด็กได้ดูแลรักษาธรรมชาติ มีด้วยตนเอง และมีความใกล้ชิดกับธรรมชาติเช่น ปลูกผัก รดน้ำต้นไม้ ซึ่ม้า	5	41.67
	3.พาเด็กไปทัศนศึกษาแหล่งธรรมชาตินอกสถานที่	4	33.33
	4.ส่งเสริมให้เด็กทำกิจกรรมการเล่นแบบไทย ซึ่งมีการใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ม้าก้านกล้วย เตินกะลา เป็นต้น	1	8.33
	5.ให้ความรู้เด็กในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง การอดออม ซึ่งสอดคล้องกับการใช้ทรัพยากรอย่างเห็นคุณค่า	1	8.33

จากตารางที่ 13 สามารถวิเคราะห์ข้อคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยได้ดังนี้

วัสดุธรรมชาติต่างๆที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในส่วนวัสดุธรรมชาติจากพืช ครูผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดมีการใช้ใบไม้ (12 คน) รองลงมาคือ กิ่งไม้ 11 คน ดอกไม้(11 คน) เมล็ด (9 คน) ผล (7 คน) ราก (หัว) (5 คน) ฝัก (5 คน) เปลือกไม้ (3 คน) ก้าน (2 คน)วัสดุธรรมชาติจากสัตว์ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากมีการใช้ เปลือกหอย(10 คน) เปลือกไข่(9 คน) ขนนก (3 คน) ขนแกะ (2 คน) ขี้ผึ้ง (2 คน) กระดองปู (2 คน) เก็ดปลา (1 คน) ก้างปลา (1 คน) หนังสัตว์ (1 คน) ส่วนวัสดุธรรมชาติอื่นๆ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากมีการใช้ ดิน (9 คน) ททราย (9 คน) หิน (6 คน)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 14 การใช้วัสดุธรรมชาติของครูผู้สอนที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติจำแนกตามโรงเรียน

โรงเรียน*	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	รวม
วัสดุธรรมชาติ													
วัสดุธรรมชาติจากพืช													
1. ใบไม้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	12
2. กิ่งไม้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	11
3. ดอกไม้	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11
4. เมล็ด	✓	✓	✓			✓	✓	✓		✓	✓	✓	9
5. ผล	✓					✓		✓	✓	✓	✓	✓	7
6. ราก (หัว)			✓	✓				✓		✓		✓	5
7. ฝัก		✓		✓						✓	✓	✓	5
8. เปลือกไม้				✓						✓	✓	✓	4
9. ก้าน		✓							✓				2
วัสดุธรรมชาติจากสัตว์													
1. เปลือกหอย	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓	10
2. เปลือกไข่	✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓	✓	✓	9
3. ขนนก		✓						✓				✓	3
4. ขนแกะ	✓						✓						2
5. ขี้ผึ้ง	✓						✓						2
6. กระจดงปู		✓	✓										2
7. เกล็ดปลา					✓								1
9. ก้างปลา										✓			1
10. หนังสัตว์			✓										1
วัสดุธรรมชาติอื่นๆ													
1. ดิน		✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	9
2. ทวาย		✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9
3. หิน				✓				✓	✓	✓	✓	✓	6

*หมายเหตุ 1 คือ โรงเรียนแสนสนุกไตรทัชชะ บางมด , 2 คือ โรงเรียน รุ่งอรุณ, 3 คือ โรงเรียนอนุบาลช้างเผือก, 4 คือ โรงเรียน วรณสว่างจิต, 5 คือ โรงเรียน อนุบาลมณีรัตน์, 6 คือ โรงเรียนศรีวิกรม์, 7 คือ โรงเรียน อนุบาลบ้านรัก, 8 คือ โรงเรียน ณ ดรุณ , 9 คือ โรงเรียน วัดสุทธิสะอาด, 10 คือ โรงเรียน จิตตเมตต์ (ปฐมวัย), 11 คือ โรงเรียนทอสี, 12 คือ โรงเรียน เพลินพัฒนา

พัฒนาการที่เด็กได้รับเมื่อใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากเห็นว่า เด็กได้รับพัฒนาการทางร่างกาย(7 คน) พัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก (5 คน) พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ (5 คน) พัฒนาประสาทสัมผัส (5คน) พัฒนาการทางอารมณ์ (5 คน) พัฒนาการทางสังคม (5 คน) พัฒนาการทางสติปัญญา(4 คน) พัฒนาการความคิดรวบยอด (1 คน)

วัตถุประสงค์ในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนหนึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กเกิดความคิดจินตนาการ (4 คน) เพื่อให้เด็กรู้ที่มาที่ไปของวัสดุที่นำมาใช้ (3 คน) เพื่อให้เด็กเห็นคุณค่า เกิดความรักและห่วงแหน ธรรมชาติรอบตัว (3 คน) เพื่อให้เด็กรู้จักวัสดุธรรมชาติรอบตัว และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ 2 คน เพื่อเป็นการจุดประกายให้เด็กเข้าใจสิ่งที่ครูสอน (1 คน)

แหล่งความรู้และที่มาของเนื้อหาในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากได้รับความรู้และที่มาของกิจกรรมจาก หนังสือต่างๆ (8 คน) หาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต(7 คน) ประสบการณ์วัยเด็กของครูผู้สอน (5 คน) กิจกรรมที่มีอยู่ในหลักสูตรของโรงเรียน หรือตามที่เคยใช้มา (3 คน) วิทยากรผู้เชี่ยวชาญ (3 คน) ครูศิลปะในโรงเรียน หรือเพื่อนครูที่เคยได้รับการอบรม มาเผยแพร่ (2 คน) นิทรรศการศิลปะ(1 คน)

แหล่งที่มาของวัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากจัดหาจากบริเวณโรงเรียน(10 คน) รองลงมา คือ นำวัสดุธรรมชาติมาจากท้องถิ่นของตน เพื่อให้เด็กใช้ในกิจกรรม (8 คน) ซื้อมาจากแหล่งต่าง ๆ(5 คน) ผู้ปกครองจัดมาให้ (4 คน)

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการนำวัสดุธรรมชาติมาจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ครูผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กรู้จักวัสดุธรรมชาติและรู้ถึงประโยชน์และการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้(4 คน) รองลงมา คือ เพื่อให้เด็กมีความเชื่อเพื่อพ่อแม่ (3 คน) เพื่อให้เด็กมีความละเอียด และทะนุถนอมธรรมชาติ(3 คน) เพื่อให้เด็กมีสมาธิจดจ่อ (2 คน)

เพื่อให้เด็กรู้จักการอดทนรอคอย (2 คน) เพื่อให้เด็กรู้จักกระบวนการทำงานกลุ่มและแก้ไขปัญหาได้ (1 คน)

เกณฑ์การพิจารณาเลือกกิจกรรมศิลปะที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านมีความเห็นตรงกันว่า เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก (12 คน) สอดคล้องกับฤดูกาล (1 คน)

กิจกรรมศิลปะที่มีการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากมีการทำกิจกรรมศิลปะโดย นำเมล็ดมาปะติดจัดเรียงเป็นภาพ (7 คน) นำใบไม้มาพิมพ์ภาพ / ฝนลาย (7 คน) เอาดอกไม้ใบไม้มาสกัดสีธรรมชาติ (7 คน) ปั้นดินเหนียว (7 คน) รองลงมา คือ นำเปลือกหอยมาปะติดและต่อเติมภาพ (6 คน) นำกิ่งไม้มาสร้างผลงาน 3 มิติ (5 คน) นำเปลือกไข่มาทำภาพปะติด (5 คน) นำก้อนหินมาวาดภาพลงสี (4 คน) นำใบไม้มาติดลงบนกระดาษ แล้วต่อเติมภาพ (4 คน) นำเปลือกไม้มาฝนสี (4 คน) ร้อยดอกไม้ (3 คน) นำผ้าฝ้ายมามัดย้อมด้วยสีธรรมชาติ (ใบมะม่วงให้สีเหลือง , เปลือกประดู่ให้สีเทาดำ) (3 คน) นำก้านกล้วยมาพิมพ์ภาพ (3 คน) วาดภาพน้ำดิน (3 คน) นำใบไม้มาทำงานปะติด (3 คน) นำกิ่งไม้มาตกแต่งในงานปั้นดิน (3 คน) นำผลไม้มาพิมพ์ภาพ (3 คน) นำผัก, ผลไม้ มาสร้างงาน 3 มิติโดยใช้ไม้จิ้มฟัน (3 คน) นำแป้งเปียกหรือดินสอพองผสมสีธรรมชาติ และนำมาวาดภาพด้วยนิ้วมือ (Finger Paint) (2 คน) ทำขนแกะเป็นตุ๊กตา (2 คน) ปั้นขี้ผึ้ง (2 คน) นำกระดองปูมาปะติดและต่อเติมภาพ (2 คน) นำผักต้นตะแบกมาพิมพ์ภาพ (2 คน) นำใบไม้แห้งมาป่นทำงานปะติด (1 คน) นำดอกไม้มาทับแห้งทำที่คั่นหนังสือ (1 คน) นำดอกไม้มาพิมพ์ภาพ (1 คน) นำเปลือกไม้มาสกัดสี (1 คน) นำก้านมะละกามาเป่าฟองสบู่สี (1 คน) นำก้านผักบุ้งมาเป่าฟองสบู่สี (1 คน) นำผล (ลูกหมึก) มาอยู่กับกระดาษ (1 คน) นำเปลือกข้าวโพดมาทำตุ๊กตา (1 คน) นำฟางข้าวมาทำตุ๊กตา (1 คน) นำเกลือปาลามาทำภาพปะติด (1 คน) นำก้างปลา มาศึกษาโครงสร้าง และใช้วัสดุธรรมชาติอื่นๆสร้างงาน 3 มิติ เป็นก้างปลา (1 คน) ดูวดลายของหนังสือแล้วมาสร้างงานศิลปะ (1 คน) นำรากผักบุ้งมาจุ่มสีแล้ววาดภาพ (1 คน) นำกิ่งไผ่มาทำด้ามพู่กันและเอาใบแห้งมาผูกที่ปลายแล้ววาดภาพ (1 คน) นำกิ่งไผ่มาทำเป็นพู่กันแล้วจุ่มหมึกจีน วาดภาพ (1 คน) นำใยบัวมาจุ่มสีพิมพ์ภาพ (1 คน) กระดาษที่ใช้แล้วมาทำกระดาษสาแล้วเอาดอกไม้ใบไม้ตกแต่ง (1 คน)

ผู้วิจัยสามารถจำแนกรูปแบบของการนำวัสดุธรรมชาติมาจัดกิจกรรมศิลปะ
ประเภทต่างๆจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ได้ดังนี้

ตารางที่ 15 กิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติจำแนกตามประเภทของกิจกรรม

ประเภท กิจกรรม		วาดเส้น (Drawing)	ระบายสี (Painting)	ภาพพิมพ์ (Print Making)	ภาพปะ ติด (Collage)	ประติมา- กรรม (Sculpture)	ประดิษฐ์ ตกแต่ง (Craft)
วัสดุธรรมชาติจากพืช							
1	นำเมล็ดมาปะติด จัดเรียงเป็นภาพ				✓		
2	นำใบไม้มาพิมพ์ ภาพ / ฝนลาย			✓			
3	เอาดอกไม้ใบไม้มา สกัดสีธรรมชาติ และนำมาระบายสี		✓				
4	นำกิ่งไม้มาสร้าง งาน 3 มิติ					✓	
5	นำใบไม้มาติดลง บนกระดาษแล้ว ต่อเติมภาพ	✓			✓		
6	นำเปลือกไม้มาฝน สี		✓				
7	ร้อยดอกไม้						✓
8	นำผ้าฝ้ายมามัด ย้อมด้วยสี ธรรมชาติ						✓
9	นำก้านกล้วยมา พิมพ์ภาพ			✓			
10	นำใบไม้มาทำงาน ปะติด				✓		

ประเภท กิจกรรม		วาดเส้น (Drawing)	ระบายสี (Painting)	ภาพพิมพ์ (Print Making)	ภาพปะ ติด (Collage)	ประติมา- กรรม (Sculpture)	ประดิษฐ์ ตกแต่ง (Craft)
11	นำกิ่งไม้มาตกแต่ง ในงานปั้นดิน					✓	
12	นำผลไม้มาพิมพ์ ภาพ			✓			
13	นำผัก, ผลไม้ มา สร้างงาน 3 มิติ โดยใช้ไม้จิ้มฟัน					✓	
14	นำแป้งเปียกหรือ ดินสอพองผสมสี ธรรมชาติ และ นำมาวาดภาพ ด้วยนิ้วมือ (Finger Paint)	✓					
15	นำผักต้นตะแบก มาพิมพ์ภาพ			✓			
16	นำใบไม้แห้งมาป่น ทำงานปะติด				✓		
17	นำดอกไม้มาทับ แห้งทำที่คั่น หนังสือ						✓
18	นำดอกไม้มาพิมพ์ ภาพ			✓			
19	นำเปลือกไม้มา สกัดสี		✓				
20	นำก้านมะละกอ มาเป่าฟองสบู่สี		✓				

ประเภท กิจกรรม		วาดเส้น (Drawing)	ระบายสี (Painting)	ภาพพิมพ์ (Print Making)	ภาพปะ ติด (Collage)	ประติมา- กรรม (Sculpture)	ประดิษฐ์ ตกแต่ง (Craft)
21	นำก้านผักบุ้งมา เป่าฟองสบู่สี		✓				
22	นำผล (ลูกหมึก) มาถักกับกระดาษ		✓				
23	นำเปลือกข้าวโพด มาทำตุ๊กตา						✓
24	นำฟางข้าวมาทำ ตุ๊กตา						✓
25	นำรากผักบุ้งมาจุ่ม สีแล้ววาดภาพ	✓					
26	นำกิ่งไผ่มาทำด้าม พู่กันและเอาใบ แห้งมาผูกที่ปลาย แล้ววาดภาพ	✓					
27	นำใยบวบมาจุ่มสี พิมพ์ภาพ			✓			
28	นำกิ่งไม้มาทำเป็น พู่กันแล้วจุ่มหมึก จีน วาดภาพ	✓					
29	กระดาษที่ใช้แล้ว มาทำกระดาษสา แล้วเอาดอกไม้ ใบไม้ตกแต่ง						✓
วัสดุธรรมชาติจากสัตว์							
30	นำเปลือกหอยมา ปะติดและต่อเติม ภาพ	✓			✓		

ประเภท กิจกรรม		วาดเส้น (Drawing)	ระบายสี (Painting)	ภาพพิมพ์ (Print Making)	ภาพปะ ติด (Collage)	ประติมา- กรรม (Sculpture)	ประดิษฐ์ ตกแต่ง (Craft)
กิจกรรมศิลปะ							
31	นำเปลือกไข่มาทำ ภาพปะติด				✓		
32	ทำชนแกะเป็น ตุ๊กตา					✓	
33	ปั้นขี้ผึ้ง					✓	
34	นำกระดองปูมาปะ ติดและต่อเติม ภาพ	✓			✓		
35	นำเกล็ดปลาทำ ภาพปะติด				✓		
36	นำกิ่งปลามา ศึกษาโครงสร้าง และใช้วัสดุ ธรรมชาติอื่นๆ สร้างงาน 3 มิติ เป็นก้างปลา					✓	
37	ดูลวดลายของหนัง สัตว์ แล้วมาสร้าง งานศิลปะ		✓				
วัสดุธรรมชาติอื่นๆ							
38	ปั้นดินเหนียว					✓	
39	นำก้อนหินมาวาด ภาพลงสี	✓	✓				
40	นำทรายมาทำภาพ ปะติด				✓		

โรงเรียน*	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	รวม	
กิจกรรม														
วัสดุธรรมชาติจากพืช														
4) นำกิ่งไผ่มาทำด้าม พู่กันและเอาใบแห้งมา ผูกที่ปลายแล้ววาดภาพ												✓	1	
5) นำกิ่งไผ่มาทำเป็นพู่กัน แล้วจุ่มหมึกจีน วาดภาพ												✓	1	
วัสดุธรรมชาติจากสัตว์														
6) นำเปลือกหอยมาปะ ติดและต่อเติมภาพ		✓			✓		✓		✓	✓		✓	6	
7) นำกระดองปูมาปะติด และต่อเติมภาพ		✓	✓										2	
วัสดุธรรมชาติอื่นๆ														
8) นำก้อนหินมาวาดภาพ ลงสี	✓							✓	✓			✓	4	
9) วาดภาพน้ำดินสีต่างๆ		✓		✓						✓			3	
10) วาดภาพบนพื้นทราย		✓	✓										2	
2. กิจกรรมระบายสี (Painting)														
วัสดุธรรมชาติจากพืช														
1) เอาดอกไม้ใบไม้มา สกัดสีธรรมชาติ และ นำมาระบายสี		✓	✓	✓						✓	✓	✓	✓	7
2) นำเปลือกไม้มาฝนสี						✓						✓	✓	4
3) นำเปลือกไม้มาสกัดสี												✓		1
4) นำก้านผักนึ่งมาเป่า ฟองสบู่สี										✓				1
5) นำก้านมะละกอมานำเป่า ฟองสบู่สี		✓												1
6) นำผลมาถูกับกระดาษ										✓				1

โรงเรียน*	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	รวม
กิจกรรม													
วัสดุธรรมชาติจากสัตว์													
7)ดูลวดลายของหนังสัตว์ แล้วมาสร้างงานศิลปะ			✓										1
วัสดุธรรมชาติอื่นๆ													
8)นำก้อนหินมาวาดภาพ ลงสี	✓							✓	✓		✓		4
9)วาดภาพน้ำดินสีต่างๆ		✓		✓						✓			3
3.กิจกรรมภาพพิมพ์ (Print Making)													
วัสดุธรรมชาติจากพืช													
1)นำไปไม้มาพิมพ์ภาพ / ฝนลาย		✓			✓			✓	✓	✓	✓	✓	7
2)นำก้านกล้วยมาพิมพ์ ภาพ					✓	✓			✓				3
3)นำผลไม้มาพิมพ์ภาพ		✓	✓						✓				3
4)นำฝักต้นตะแบกมา พิมพ์ภาพ		✓										✓	2
5)นำดอกไม้มาพิมพ์ภาพ				✓									1
6)นำใบอบมาพิมพ์ภาพ												✓	1
4.กิจกรรมภาพปะติด (Collage)													
วัสดุธรรมชาติจากพืช													
1)นำเมล็ดมาปะติด จัดเรียงเป็นภาพ	✓	✓				✓		✓	✓		✓	✓	7
2)นำไปไม้มาติดลงบน กระดาษ แล้วต่อเติมภาพ				✓	✓	✓						✓	4
3)นำไปไม้มาปะติด		✓				✓					✓		3
4)นำไปไม้แห้งมาป็น ทำงานปะติด									✓				1

โรงเรียน*	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	รวม
กิจกรรม													
วัสดุธรรมชาติจากสัตว์													
5) นำเปลือกหอยมาปะติดและต่อเติมภาพ		✓				✓		✓		✓	✓	✓	6
6) นำเปลือกไข่มาทำภาพปะติด						✓		✓	✓	✓	✓		5
7) นำกระดองปูมาปะติดและต่อเติมภาพ		✓	✓										2
8) นำเกล็ดปลามาทำภาพปะติด					✓								1
วัสดุธรรมชาติอื่นๆ													
9) นำทรายมาโรยเป็นภาพ								✓					1
5. กิจกรรม ประติมากรรม (Sculpture)													
วัสดุธรรมชาติจากพืช													
1) นำกิ่งไม้มาสร้างงาน 3 มิติ		✓	✓		✓						✓	✓	5
2) นำผัก, ผลไม้ มาสร้างงาน 3 มิติโดยใช้ไม้จิ้มฟันเชื่อมต่อ			✓							✓			2
3) นำกิ่งไม้มาตกแต่งในงานปั้นดิน			✓							✓		✓	3
วัสดุธรรมชาติจากสัตว์													
4) ทำขนแกะเป็นตุ๊กตา	✓							✓					2
5) ปั้นขี้ผึ้ง	✓							✓					2
6) นำก้างปลา มาศึกษาโครงสร้าง และใช้วัสดุธรรมชาติอื่นๆสร้างงาน										✓			1

โรงเรียน*	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	รวม
กิจกรรม													
3 มิติ เป็นก้างปลา													
วัสดุธรรมชาติอื่นๆ													
7)ปั้นดินเหนียว		✓		✓			✓	✓		✓	✓	✓	7
6.กิจกรรมประดิษฐ์ ตกแต่ง (Craft)													
วัสดุธรรมชาติจากพืช													
1)ร้อยดอกไม้	✓	✓					✓						3
2)นำผ้าฝ้ายมามัดย้อม ด้วยสีธรรมชาติ	✓			✓								✓	3
3)นำดอกไม้มาทาบแห้ง ทำที่คั่นหนังสือ											✓		1
4)นำเปลือกข้าวโพดมา ทำตุ๊กตา	✓												1
5)นำฟางข้าวมาทำตุ๊กตา	✓												1
6)กระดาษที่ใช้แล้วมาทำ กระดาษสา แล้วเอา ดอกไม้ใบไม้ตกแต่ง												✓	1

*หมายเหตุ 1 คือ โรงเรียนแสนสนุกไตรทักษะ บางมด , 2 คือ โรงเรียน รุ่งอรุณ, 3 คือ โรงเรียนอนุบาลข้างเผือก, 4 คือ โรงเรียน วรรณสว่างจิต, 5 คือ โรงเรียน อนุบาลมณีรัตน์, 6 คือ โรงเรียนศรีวิกรม์, 7 คือ โรงเรียน อนุบาลบ้านรัก, 8 คือ โรงเรียน ณ ดรุณ , 9 คือ โรงเรียน วัดสุทธิสะอาด, 10 คือ โรงเรียน จิตตเมตต์ (ปทุมวัย), 11 คือ โรงเรียนทอสี, 12 คือ โรงเรียน เพลินพัฒนา

ขั้นตอนในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ครูผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลว่า ครูเป็นผู้วางแผน เตรียมวัสดุธรรมชาติ และจัดหาวัสดุธรรมชาติ แล้วหา กิจกรรม (5 คน) ให้เด็กรู้จักวัสดุธรรมชาติ ที่มาของวัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้ แล้วจึงทำกิจกรรม (4 คน) ให้เด็กเปรียบเทียบตนเองกับธรรมชาติ และ เลือกว่าวัสดุที่เหมาะสมกับงาน (4 คน) ครู

วางแผนกิจกรรมที่สอดคล้องกับเทศกาล หรือฤดูกาลแล้วจึงจัดหาวัสดุ (1 คน) ครูสังเกตสภาพแวดล้อมธรรมชาติในโรงเรียนแล้วหาแง่มุมนำมาสอนเด็ก (1 คน)

การสร้างแรงจูงใจให้เด็กมีความสนใจในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการทำกิจกรรมศิลปะ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนหนึ่งไม่ได้กระตุ้นโดยตรง แต่ใช้วิธีการจัดสภาพแวดล้อม เช่น วางวัสดุให้เด็กหยิบใช้ในห้องเรียน จัดโต๊ะฤดูกาล นำวัสดุมาตกแต่งห้องเรียน (4 คน) รองลงมา คือ พาเด็กออกสำรวจ และชื่นชมธรรมชาติรอบตัว (3 คน) ชี้ชวนให้เด็กเห็นประโยชน์ และคุณค่าของวัสดุธรรมชาติ (2 คน) เล่านิทานเกี่ยวกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (2 คน) ไม่ได้มีการกระตุ้น เนื่องจากวัสดุธรรมชาติ ทำให้เด็กเกิดความสนใจในการทำกิจกรรมอยู่แล้ว (1 คน)

บทบาทของครูในการเตรียมการจัดกิจกรรมศิลปะวัสดุธรรมชาติ ครูผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าครูต้องเข้าใจหลักสูตรของโรงเรียนเป็นอย่างดี แล้ววางแผนการสอนซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม (5 คน) ครูผู้สอนประชุม และเตรียมแผนการสอน (3 คน) ครูสอนศิลปะเป็นผู้วางแผนเอง (2 คน) ผู้บริหาร ครูประจำชั้น และผู้ปกครองเขียนแผนการสอนร่วมกัน (1 คน) ให้เด็กเลือกหัวข้อที่น่าสนใจ จากนั้นครูเป็นผู้หาข้อมูลและเตรียมการสอน (1 คน)

บทบาทของครูในการให้ความช่วยเหลือเด็กในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ครูผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลว่า ครูสังเกตวิธีการแก้ปัญหาของเด็กแล้วจึงให้คำแนะนำบอกกล่าวให้เด็กทำด้วยตนเอง (5 คน) ครูมีการขอยางาน หรือให้ความช่วยเหลือจัดการเรื่องปริมาณงานให้กับเด็กที่มีความบกพร่องบางด้าน (2 คน) ครูให้ความช่วยเหลือเด็กเมื่อมีการร้องขอ (2 คน) ครูช่วยเหลือดูแลในเรื่องความปลอดภัยของเด็ก (2 คน) ครูช่วยเหลือ ให้กำลังใจ แนะนำชวนทำด้วยทัศนคติที่ดี (1 คน) ครูกระตุ้นให้เกิดจินตนาการในการสร้างงาน (1 คน)

ความถี่ในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากให้ข้อมูลว่า ใช้เป็นประจำ (11 คน) ใช้ตามโครงการที่เกี่ยวข้องกับวัสดุธรรมชาติ (1 คน)

การพิจารณาเลือกวัสดุธรรมชาติ ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย

ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมาก ให้ข้อมูลว่า ปลอดภัยไม่เป็นอันตรายกับเด็ก (11 คน) เป็นวัสดุธรรมชาติใกล้ตัว ง่าย (3 คน) เหมาะสมกับกิจกรรม (3 คน) ต้องไม่เบียดเบียนธรรมชาติ (1 คน) มีความหลากหลาย (1 คน)

สถานที่ใช้ในการทำกิจกรรมศิลปะที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติสำหรับเด็กปฐมวัย ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมาก ให้ข้อมูลว่า ทั้งนอกห้องเรียน และในห้องเรียน ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศ และกิจกรรม (9 คน) ส่วนมากใช้ในสถานที่ในห้องเรียน (2 คน) ส่วนมากใช้พื้นที่นอกห้องเรียน (1 คน)

ปัญหาหรืออุปสรรคในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ครึ่งหนึ่งให้ข้อมูลว่า ไม่ประสบปัญหาหรืออุปสรรคใด ๆ ในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ (6 คน) วัสดุธรรมชาติไม่คงทน อายุการใช้งานจำกัด (4 คน) วัสดุธรรมชาติหายาก เนื่องจากสภาพพื้นที่ของโรงเรียนที่อยู่ใจกลางเมือง (2 คน)

เกณฑ์และวิธีในการประเมินผลเด็กในการจัดกิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ ครูผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนให้ข้อมูลว่า พิจารณาความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ (5 คน) พิจารณาที่พัฒนาการเด็ก (5 คน) ทักษะทางร่างกาย (3 คน) คุณธรรม ความรับผิดชอบ วินัย ในตนเอง (2 คน) ดูทักษะการปฏิบัติงานของเด็ก (2 คน) มีการรวบรวมแฟ้มผลงานให้ ผู้ปกครอง (2 คน) พิจารณาพัฒนาการทางศิลปะ 7 ชั้น (1 คน) มีระดับการประเมินผลเป็นรายบุคคล (1 คน) ไม่มีการประเมินผล (1 คน)

การจัดอบรมการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะในโรงเรียน ครูผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลว่า มีการจัดอบรมทุกปีการศึกษาโดยบุคลากรภายในโรงเรียน (3 คน) ไม่มีการจัดอบรม (3 คน) มีการจัดอบรมสม่ำเสมอโดยบุคลากรผู้เชี่ยวชาญทั้งไทย และต่างประเทศ (2 คน) มีการจัดอบรม โดยรวมหรือเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติ แต่ไม่ได้เน้นเฉพาะด้านศิลปะโดยตรง (2 คน) มีการจัดอบรมไม่บ่อย ส่วนมากจะเป็นเรื่องของวัสดุธรรมชาติที่ไม่คุ้นเคย (1 คน)

การจัดอบรม และดูงานเกี่ยวกับการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ภายนอกโรงเรียน ครูผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลว่า มีการจัดดูงานตามโรงเรียนทางเลือก (5 คน) มีการดูงานขององค์กร หรือบริษัทต่าง ๆ (2 คน) มีการจัดอบรมให้ความรู้โดย

องค์กรต่าง ๆ (2 คน) มีการศึกษาดูงานตามโรงเรียน แต่ไม่ได้เน้นเฉพาะการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ (2 คน) มีการประสานงานกับโรงเรียนอื่นๆในเครือข่าย (1 คน) ยังไม่มีการศึกษาดูงานภายนอก (1 คน)

รูปแบบการอบรม และเนื้อหาที่ต้องการ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลว่า การอบรมเชิงปฏิบัติการ (11 คน) การนำวัสดุธรรมชาติรอบตัวมาใช้ (4 คน) เทคนิคการนำวัสดุธรรมชาติที่แปลกใหม่มาสร้างงานศิลปะ (2 คน) การนำวัสดุธรรมชาติอย่างลุ่มลึก และมาใช้ในการบูรณาการ (1 คน) การใช้วัสดุธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอยู่ในวิถีชีวิตชาวบ้าน (1 คน)

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการนำวัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ สำหรับเด็กปฐมวัย ครูผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ (8 คน) ช่วยจัดหาวัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ (5 คน) ผู้ปกครองให้ความชื่นชมกับผลงาน การใช้วัสดุธรรมชาติมาสร้างผลงานศิลปะของเด็ก (4 คน) มีส่วนร่วมบ้างในการจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ (2 คน) อาสาจัดกิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติให้กับเด็ก (2 คน) ผู้ปกครองมีการเข้ามาจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ แต่ยังไม่ใช้ด้านศิลปะ หรือวัสดุธรรมชาติโดยตรง (2 คน) ยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ (1 คน)

การเห็นคุณค่าของผู้ปกครองในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากให้ข้อมูลว่า ผู้ปกครองเห็นคุณค่าและสานต่อแนวคิดในการใช้วัสดุธรรมชาติ (8 คน) ผู้ปกครองไม่แสดงออกถึงการเห็นคุณค่าในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ (4 คน)

การประสานงานระหว่างบุคลากร โรงเรียนในการนำวัสดุธรรมชาติ มาใช้ ในการจัดกิจกรรมศิลปะ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากให้ข้อมูลว่า มีการประสานงานกันในการจัดหาวัสดุธรรมชาติ เช่น ฝ่ายจัดซื้อ พนักงานดูแลอาคารสถานที่ (9 คน) มีการประสานงานกันในด้านเนื้อหาการสอน เช่น ครูที่มีความเชี่ยวชาญทางศิลปะในโรงเรียนมาอบรมให้ความรู้ (2 คน) ยังไม่มีการประสานงานกับบุคลากร หรือหน่วยงานภายในโรงเรียน (1 คน)

การประสานงานระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียนในการนำวัสดุธรรมชาติ มาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลว่า ยังไม่มีการประสานงานกับบุคลากร หรือ

หน่วยงานภายนอกโรงเรียน (6 คน) มีการประสานงานกับโรงเรียนในเครือข่าย และเป็นต้นแบบให้มาทำการศึกษาดูงานการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ (3 คน) มีการประสานงานกับหน่วยงานสถานที่ต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดการทัศนศึกษา (3 คน)

การประชาสัมพันธ์การใช้วัสดุธรรมชาติกับนักเรียน ครูผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลว่าไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบที่ชัดเจน แต่มีการสอดแทรกอยู่ในชีวิตประจำวันที่โรงเรียนของเด็กอยู่แล้ว (5 คน) มีการรณรงค์ให้เด็กเห็นคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ไม่ได้เน้นไปในทางศิลปะอย่างเดียว (2 คน) ยังไม่มีการประชาสัมพันธ์เป็นรูปแบบ (2 คน) ใช้วิธีบอกกล่าวชี้ให้เด็กเห็นประโยชน์ของการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ (1 คน) มีการจัดป้ายนิเทศให้ความรู้เด็กเกี่ยวกับเรื่องวัสดุธรรมชาติ (1 คน) มีการจัดนิทรรศการแสดงผลงานศิลปะที่สร้างจากวัสดุธรรมชาติ (1 คน)

การประชาสัมพันธ์การใช้วัสดุธรรมชาติกับผู้ปกครอง ครูผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลว่าทางโรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรซึ่งมีการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ ทำให้ผู้ปกครองตระหนักถึงการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ (4 คน) ประชาสัมพันธ์โดยผ่านงานศิลปะของเด็ก (2 คน) ชวนผู้ปกครองมาสร้างสรรค์งานจากวัสดุธรรมชาติตามงานเทศกาล หรือ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ (2 คน) ยังไม่มีการประชาสัมพันธ์กับผู้ปกครองมากนัก (1 คน) ใช้วิธีการพูดคุยและประชาสัมพันธ์ทางวารสารของโรงเรียน (1 คน)

แนวคิดของโรงเรียนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเด็กกับธรรมชาติ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลว่า ให้เด็กสัมผัสและเรียนรู้ธรรมชาติรอบตัว (6 คน) เชื่อมโยงตัวเด็กกับธรรมชาติ (เด็กเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ) (3 คน) สภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติทำให้เด็กเรียนรู้ได้ดี (2 คน) ธรรมชาติทำให้เด็กอ่อนโยน และเกิดความรักในตนเองและผู้อื่น (1 คน)

กิจกรรมอื่นๆที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับธรรมชาติ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลว่า มีการส่งเสริมให้เด็กอนุรักษ์ธรรมชาติและใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด (5 คน) ให้เด็กได้ดูแลรักษาธรรมชาติ มีด้วยตนเอง และมีความใกล้ชิดกับธรรมชาติเช่น ปลูกผัก รดน้ำต้นไม้ ซึ่ม้า (5 คน) พาเด็กไปทัศนศึกษาแหล่งธรรมชาตินอกสถานที่ (4 คน) ส่งเสริมให้เด็กทำกิจกรรมการเล่นแบบไทย ซึ่งมีการใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ม้าก้านกล้วย เติมนกะลา เป็นต้น (1 คน) ให้ความรู้เด็กในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง การอดออม ซึ่งสอดคล้องกับการใช้ทรัพยากรอย่างเห็นคุณค่า (1 คน)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

กลุ่มครูอนุบาลในโรงเรียนที่มีการเปิดสอนชั้นอนุบาลปีที่1-3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในกรุงเทพมหานคร สังกัดกรุงเทพมหานคร และสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 รวมทั้งสิ้น จำนวน 298 โรงเรียน จากการสุ่มอย่างง่าย ซึ่งได้รับการตอบกลับมา 210 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 70 และ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงได้โรงเรียนอนุบาลที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จำนวน 12 โรงเรียน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ แบบสอบถามสำหรับครูอนุบาล และแบบสัมภาษณ์สำหรับครูผู้สอนที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการปรับปรุงให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง และ ในส่วนของแบบสอบถามทดลองใช้และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) เท่ากับ 0.979

3. การวิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป การวิจัยทางสังคมศาสตร์บนเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (spss/ps + statistical Package for the Social Sciences/Personal Computer) โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ค่าร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation, S.D.) และนำมาประมวลผลสรุปประเด็นเป็นค่าเฉลี่ยในรูปแบบตารางประกอบการบรรยายเป็นความเรียง

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับ การใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลจากแบบสอบถามครูอนุบาล เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับการปฏิบัติของครูประจำชั้น ในการใช้วัสดุ

ธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร ในด้าน

1. ลักษณะการใช้วัสดุธรรมชาติ
2. การเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติ
3. วิธีการใช้วัสดุธรรมชาติ
4. การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ โดยรวบรวมข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามและนำเสนอในรูปแบบความเรียง

ส่วนที่ 2 ผลจากแบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความเห็นเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัด

กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในด้าน

1. ลักษณะการใช้วัสดุธรรมชาติ

2. การเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติ
3. วิธีการใช้วัสดุธรรมชาติ
4. การส่งเสริมการใช้วัสดุ

ส่วนที่ 1 ผลจากแบบสอบถามครูอนุบาล เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากตัวอย่างประชากรที่ทำการตอบแบบสอบถามทั้งหมด 210 คน คิดเป็นร้อยละ 5.24 เป็นหญิง คิดเป็นร้อยละ 94.76 ครูส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.38 รองลงมาคืออายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.05 ช่วงอายุ 21 – 30 ปี ร้อยละ 19.52 และช่วงอายุที่สูงกว่า 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.05

วุฒิการศึกษา ครูส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 80.00 รองลงมาเป็นระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 16.67 ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 2.38 และสุดท้ายระดับที่สูงกว่าปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 0.95 โดยสาขาที่สำเร็จการศึกษา โดยส่วนใหญ่เป็นสาขาด้านการศึกษาศาสตร์ รองลงมาเป็นด้านศิลปศาสตร์

ประสบการณ์ในการสอนชั้นอนุบาล โดยครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอน 6-10 ปี และมีประสบการณ์สอนสูงกว่า 15 ปี มีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 26.67 รองลงมาคือประสบการณ์ในการสอน 1-5 ปี และ 11-15 ปี โดยคิดเป็นร้อยละ 24.76 และ 21.90 ตามลำดับ ความรับผิดชอบ โดยส่วนใหญ่จะเป็นครูประจำชั้นอนุบาล คิดเป็นร้อยละ 94.76 และเป็นครูประจำชั้นนักเรียนคนละอายุจำนวน คิดเป็นร้อยละ 5.24 ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วครูหนึ่งคนจะมีนักเรียนในความดูแลรับผิดชอบ 33 คน

การคิดวางแผนจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ ครูอนุบาลส่วนใหญ่มีการคิดวางแผนจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 98.57 โดยมีส่วนที่ยังไม่มีการคิดวางแผนจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติอยู่เพียงร้อยละ 2.43

การอบรม สัมมนา หรือได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ โดยครูอนุบาลที่เคยได้รับการอบรม สัมมนา หรือได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ คิดเป็นร้อยละ 33.33 และไม่เคยได้รับการอบรม คิดเป็นร้อยละ 66.67

การศึกษาดูงานเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะในโรงเรียน
 ครูอนุบาลที่เคยผ่านการศึกษาดูงานเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะใน
 โรงเรียนมีคิดเป็นร้อยละ 30.00 และไม่เคยผ่านการศึกษาดูงาน คิดเป็นร้อยละ 70.00

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับการปฏิบัติของครูประจำชั้น ในการใช้ วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร

ครูอนุบาลมีการเลือกใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยใน
 กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.02$) โดยวัสดุที่ครูอนุบาลนิยมนำมาใช้ในการจัด
 กิจกรรมมากที่สุดคือ วัสดุธรรมชาติ เช่น กิ่งไม้ ใบไม้ ดอกไม้ เปลือกหอย ($\bar{x} = 3.97$) และเมื่อ
 ศึกษาถึงวัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้ในแต่ละประเภทแล้วพบว่า หากเป็นวัสดุจากพืชแล้วจะนิยมใช้
 ในส่วนของใบไม้มากที่สุด ($\bar{x} = 4.14$) รองลงมาคือส่วนดอก ($\bar{x} = 3.69$) โดยใช้ในส่วนที่เป็นราก
 ไม้ น้อยที่สุด ($\bar{x} = 2.35$) และส่วนที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุดคือส่วนของผล (SD. = 1.20)
 ส่วนวัสดุธรรมชาติจากสัตว์ จะนิยมใช้ เปลือกไข่มากที่สุด ($\bar{x} = 4.14$) รองลงมาเป็นเปลือกหอย (\bar{x}
 = 2.99) และจะใช้หนังสัตว์น้อยที่สุด ($\bar{x} = 1.47$) โดยส่วนที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุดคือ
 เกล็ดปลา (SD. = 1.18) และในส่วนของวัสดุธรรมชาติอื่นๆจะนิยมใช้น้ำมากที่สุด ($x = 3.86$)
 รองลงมาจะใช้ทราย ($\bar{x} = 3.57$) โดยจะใช้หินน้อยที่สุด ($\bar{x} = 3.04$) และยังเป็นข้อที่มีการกระจาย
 ของคะแนนมากที่สุดด้วย (SD.=1.19)

ครูอนุบาลมีระดับการปฏิบัติในเรื่องของการเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติ โดยเฉลี่ยอยู่ใน
 ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.47$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า การค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการใช้
 วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย โดยส่วนใหญ่แล้วครูอนุบาลนิยมค้นคว้า
 ข้อมูลจากหนังสือมากที่สุด ($\bar{x} = 4.14$) รองลงมาค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ($\bar{x} = 3.46$) และ
 การค้นคว้าข้อมูลจากปราชญ์ชาวบ้านน้อยที่สุด ($\bar{x} = 2.78$) โดยข้อที่มีการกระจายของคะแนน
 มากที่สุดคือการค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต (SD. = 1.17) ส่วนเรื่องการจัดเตรียม
 วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย โดยส่วนใหญ่ครูผู้สอนจะเป็นผู้เตรียมให้
 โดยการจัดหาในพื้นที่บริเวณโรงเรียน หรือในท้องถิ่นนั้นๆมากที่สุด ($\bar{x} = 4.13$) รองลงมาคือครูผู้สอน
 และนักเรียนร่วมกันจัดเตรียมโดยการหาในพื้นที่บริเวณโรงเรียน หรือในท้องถิ่นนั้นๆ ($\bar{x} = 2.80$)
 ส่วนของการดำเนินการจัดเตรียมวัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรม โดยที่ครูผู้สอนเตรียมให้โดยการ
 ซื้อจะน้อยที่สุด ($\bar{x} = 2.80$) ซึ่งเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุดด้วย (SD. = 1.23) และ
 บุคลากรที่มีส่วนในการพิจารณาเลือกใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย
 ส่วนใหญ่จะเป็นครูประจำชั้น ($\bar{x} = 4.35$) มากกว่าหัวหน้าฝ่ายวิชาการหรือหัวหน้าระดับชั้นอนุบาล
 ($\bar{x} = 3.38$) ซึ่งเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนสูงกว่า (SD. = 1.17)

ครูอนุบาลมีระดับปฏิบัติในเรื่องของวิธีการใช้วัสดุธรรมชาติโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.47$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ในเรื่องของการบรรจุวัตถุประสงค์จากการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ จะเป็นการปลูกฝังให้มีความคิดสร้างสรรค์มากที่สุด ($\bar{x} = 4.66$) รองลงมาเป็นการทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ($\bar{x} = 4.50$) ส่วนที่น้อยที่สุดคือการส่งเสริมวินัยที่ดี รักความสวยงาม ($\bar{x} = 3.99$) ส่วนข้อการปลูกฝังค่านิยม เจตคติและคุณสมบัติของศิลปะ วัฒนธรรมไทย เป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุด (SD. = 0.82) ในส่วนของการนำวัสดุธรรมชาติไปใช้ในกิจกรรมศิลปะในลักษณะต่างๆ พบว่ามีการใช้ในกิจกรรมภาพพิมพ์ (Printmaking) มากที่สุด ($\bar{x} = 4.24$) รองลงมาเป็นการใช้ในกิจกรรมปะติด (Collage) ($\bar{x} = 4.20$) ส่วนกิจกรรมประติมากรรม (Sculpture) มีการใช้วัสดุธรรมชาติที่น้อยที่สุด ($\bar{x} = 4.20$) และเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุดด้วย (SD. = 1.12) เรื่องของส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของวัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ จะใช้วิธีการสนทนาเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ไปที่เกี่ยวข้องกับวัสดุธรรมชาติมากที่สุด ($\bar{x} = 4.10$) รองลงมาเป็นการให้ผู้เรียนได้มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติโดยตรง ($\bar{x} = 4.09$) โดยส่วนวิธีที่ใช้ที่น้อยที่สุดคือการใช้สไลด์ ภาพยนตร์ หรืออุปกรณ์การสอนอย่างอื่น ($\bar{x} = 2.58$) และเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุด (SD. = 1.12) เรื่องวิธีการดำเนินการจัดกิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติโดยส่วนใหญ่จะใช้วิธีให้ผู้เรียนได้ทดลองลงมือทำด้วยตนเอง ($\bar{x} = 4.31$) รองลงมาใช้วิธีเรียนปนเล่นตามธรรมชาติของผู้เรียน ($\bar{x} = 4.17$) และใช้วิธีสอนโดยครูเป็นผู้ชี้แนะ แล้วนักเรียนปฏิบัติตามน้อยที่สุด ($\bar{x} = 3.67$) ซึ่งเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุดด้วย (SD. = 0.89) ส่วนในเรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะด้านต่างๆ ต่อไปนี้ จากการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัยที่มากที่สุดคือความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 4.03$) ที่น้อยที่สุดคือความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลป์ ($\bar{x} = 2.73$) ด้านจิตพิสัยที่มากที่สุดคือความรัก ตระหนักถึงคุณค่าและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 4.17$) ที่น้อยที่สุดคือความสนใจในประสบการณ์สุนทรีย์ ($\bar{x} = 3.86$) ด้านทักษะพิสัยที่มากที่สุดคือมีทักษะในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนจนสำเร็จ ($\bar{x} = 3.94$) น้อยที่สุดคือมีทักษะในการออกแบบงานศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ ($\bar{x} = 3.61$) ในเรื่องการจัดห้องเรียนให้สัมพันธ์กับการใช้วัสดุธรรมชาติโดยส่วนใหญ่จะนำผลงานจากวัสดุธรรมชาติของนักเรียนมาตกแต่ง ($\bar{x} = 3.82$) รองลงมาเป็นการนำวัสดุธรรมชาติมาตกแต่ง ($\bar{x} = 3.56$) ส่วนที่น้อยที่สุดคือนำผลงานจากวัสดุธรรมชาติที่หาซื้อ มาตกแต่ง ($\bar{x} = 2.73$) และเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุด (SD. = 1.15) โดยปัญหาที่ประสบในการใช้วัสดุธรรมชาติจัดกิจกรรมศิลปะที่มากที่สุดคือปัญหาในการจัดเตรียมวัสดุ ($\bar{x} = 2.91$) ที่พบน้อยที่สุดคือปัญหาในการประเมินผลกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ($\bar{x} = 2.75$) ซึ่งเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุด (SD. = 1.07) และในส่วนสุดท้ายเรื่องการพัฒนาการของผู้เรียนในด้าน

ต่างๆ ในการจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ พบว่ามีพัฒนาการทางอารมณ์ เช่น เด็กมีความสนุกสนานเพลิดเพลินในการทำงานที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.28$) รองลงมาคือพัฒนาการทางสังคม เช่น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขรู้คุณค่าของธรรมชาติและปรับตัวเข้ากับธรรมชาติได้ ($\bar{x} = 4.14$) และส่วนที่น้อยที่สุดคือพัฒนาการทางสุนทรียภาพ เช่น สามารถแสดงความคิดเห็น บรรยาย หรือวิจารณ์ผลงานศิลปะ ($\bar{x} = 3.92$) ซึ่งเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุดด้วย ($SD. = 0.86$)

ครูอนุบาลมีระดับปฏิบัติในเรื่องของการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.26$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ในส่วนของผู้ปกครองในโรงเรียนมีบทบาทในการรณรงค์การใช้วัสดุธรรมชาติในกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยมากที่สุดคือช่วยจัดเตรียมวัสดุธรรมชาติให้นักเรียน ($\bar{x} = 3.50$) รองลงมาคือการจัดแสดงผลงานศิลปะจากวัสดุธรรมชาติของนักเรียน ($\bar{x} = 3.39$) ส่วนที่น้อยที่สุดคือการมีบทบาทเป็นวิทยากรรับเชิญในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จากวัสดุธรรมชาติ ($\bar{x} = 2.63$) ซึ่งเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุด ($SD. = 1.20$) และในเรื่องการจัดการประชาสัมพันธ์ การรณรงค์ใช้วัสดุธรรมชาติ ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ที่มากที่สุดคือส่งเสริมการเล่นและกิจกรรมของนักเรียนให้มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ($\bar{x} = 3.80$) รองลงมาคือการจัดแสดงผลงานศิลปะวัสดุธรรมชาติของนักเรียน ($\bar{x} = 3.70$) ที่น้อยที่สุดคือการจัดป้ายประกาศประชาสัมพันธ์ ($\bar{x} = 3.01$) ซึ่งเป็นข้อที่มีการกระจายของคะแนนมากที่สุด ($SD. = 1.12$)

ตอนที่3 ผลการวิเคราะห์ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของครูประจำชั้นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร

ครูอนุบาลส่วนมากที่แสดงข้อคิดเห็นว่าการใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดี ทำให้เด็กเห็นคุณค่าของธรรมชาติ มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมาคือ ครูมีความสนใจในการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ และ วัสดุธรรมชาติในกรุงเทพมหานครจัดหาได้ยาก และไม่หลากหลาย คิดเป็นร้อยละ 25 ส่วนข้อคิดเห็นที่น้อยที่สุด คือ การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้สามารถช่วยสร้างเสริมพัฒนาการและประสาทสัมผัสด้านต่างของเด็ก และยังสามารถนำมาบูรณาการกับวิชาอื่นๆ ได้ และ ผู้ปกครองไม่ค่อยให้ความสนใจในกิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ แต่จะให้ความสำคัญกับการเขียนอ่านของเด็กมากกว่า คิดเป็นร้อยละ 5

ส่วนที่ 2 ผลจากแบบสัมภาษณ์ครูผู้สอน เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

จากประชากรผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งสิ้น 12 คน เป็นหญิงทั้งหมด ร้อยละ 100 ครูผู้สอนส่วนมากมีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 7 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 58.33 มีอายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 3 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 25 และมีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 2 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 16.67

ระดับการศึกษา ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากจบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 7 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 58.33 และจบการศึกษาในระดับปริญญาโท จำนวน 5 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 41.67

วุฒิการศึกษา ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากจบการศึกษาทางด้านการศึกษาศึกษาปฐมวัย จำนวน 6 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 50 จบการศึกษาด้านบริหารการศึกษา จำนวน 2 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 16.67 จบการศึกษาด้านมัณฑนศิลป์ จำนวน 1 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 8.33 จบการศึกษาด้านศิลปศึกษา จำนวน 1 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 8.33 จบการศึกษาด้านบริหารธุรกิจ จำนวน 1 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 8.33 และจบการศึกษาด้านวรรณกรรมสำหรับเด็ก จำนวน 1 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 8.33 ครูผู้ให้สัมภาษณ์มีประสบการณ์ด้านการศึกษาศึกษาปฐมวัย 1-5 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 มีประสบการณ์ด้านการศึกษาศึกษาปฐมวัย 6-10 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 41.67 มีประสบการณ์ด้านการศึกษาศึกษาปฐมวัยสูงกว่า 15 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 และมีประสบการณ์ด้านการศึกษาศึกษาปฐมวัย 11-15 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 8.33

ปรัชญาแนวคิดทางการศึกษาของโรงเรียน เป็นแนวคิดการศึกษาแบบวิถีพุทธ และแนวคิดการศึกษาแบบเรกจิโอ เอมีเลีย 3 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 25 แนวคิดการศึกษาแบบวอลด์อร์ฟ และแนวคิดการศึกษาแบบเด็กเป็นศูนย์กลาง 2 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 16.67 แนวคิดการศึกษาแบบผสมผสาน และแนวคิดการศึกษาแบบบูรณาการศิลปะและดนตรี 1 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 8.33

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความเห็นเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการ จัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย จากแบบสัมภาษณ์

ลักษณะการใช้วัสดุธรรมชาติ

วัสดุธรรมชาติต่างๆที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ใน
ส่วนวัสดุธรรมชาติจากพืช ครูผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดมีการใช้ใบไม้ รองลงมาคือ กิ่งไม้ และ
ดอกไม้ และยังมีการใช้ เมล็ด ผล ราก (หัว) ผัก เปลือกไม้ ก้าน ส่วนวัสดุธรรมชาติจากสัตว์ ครู
ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากมีการใช้เปลือกหอย รองลงมา คือ ขนนก ขนแกะ ขี้ผึ้ง กระดองปู
เกล็ดปลา ก้างปลา หนังสัตว์ ส่วนวัสดุธรรมชาติอื่นๆ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากมีการใช้ ดิน
ทราย และ หิน ตามลำดับ

พัฒนาการที่เด็กได้รับเมื่อใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก
ปฐมวัย ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากเห็นว่า เด็กได้รับพัฒนาการทางร่างกาย ได้แก่ พัฒนา
กล้ามเนื้อมัดเล็ก รองลงมา คือ พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาประสาทสัมผัส
พัฒนาการทางอารมณ์ พัฒนาการทางสังคม พัฒนาการทางสติปัญญา พัฒนาความคิดรวบ
ยอด ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ ครูผู้ให้สัมภาษณ์
ส่วนมากมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กเกิดความคิดจินตนาการ และรองลงมาคือ เพื่อให้เด็กรู้ที่มาที่
ไปของวัสดุที่นำมาใช้ เพื่อให้เด็กเห็นคุณค่า เกิดความรักและหวงแหน ธรรมชาติรอบตัว เพื่อให้
เด็กรู้จักวัสดุธรรมชาติรอบตัว และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ และเพื่อเป็นการจุดประกายให้เด็ก
เข้าใจสิ่งที่ครูสอน

การเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติ

แหล่งความรู้และที่มาของเนื้อหาในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรม
ศิลปะ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากได้รับความรู้และที่มาของกิจกรรมจาก หนังสือต่างๆ รองลงมา
คือหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ประสพการณ์วัยเด็กของครูผู้สอน กิจกรรมที่มีอยู่ในหลักสูตรของ
โรงเรียน หรือตามที่เคยใช้มา วิทยากรผู้เชี่ยวชาญ ครูศิลปะในโรงเรียน หรือเพื่อนครูที่เคย
ได้รับการอบรม มาเผยแพร่ มีครูผู้ให้สัมภาษณ์เพียงท่านเดียวที่ หาข้อมูลความรู้จากนิทรรศการ
ศิลปะ

แหล่งที่มาของวัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ ครูผู้เชี่ยวชาญส่วนมาก จัดหาวัสดุธรรมชาติจากบริเวณโรงเรียน รองลงมาคือ นำวัสดุธรรมชาติมาจากท้องถิ่นของตน เพื่อให้เด็กใช้ในกิจกรรม ซื้อมาจากแหล่งต่าง ๆ และ ผู้ปกครองจัดหามาให้

วิธีการใช้วัสดุธรรมชาติ

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการนำวัสดุธรรมชาติมาจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กรู้จักวัสดุธรรมชาติและรู้ถึงประโยชน์และการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ รองลงมาคือ เพื่อให้เด็กมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเพื่อให้เด็กมีความละเอียด และทะนุถนอมธรรมชาติ เพื่อให้เด็กมีสมาธิจดจ่อ เพื่อให้เด็กรู้จักการอดทนรอคอย มีครูผู้สอนหนึ่งท่านที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เด็กรู้จักกระบวนการทำงานกลุ่มและแก้ไขปัญหาได้

เกณฑ์การพิจารณาเลือกกิจกรรมศิลปะที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านมีความเห็นตรงกันว่า เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก มีครูผู้ให้สัมภาษณ์หนึ่งท่าน ที่เลือกกิจกรรม ที่สอดคล้องกับฤดูกาล

กิจกรรมศิลปะที่มีการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากมีการทำกิจกรรมศิลปะโดย นำเมล็ดมาปะติดจัดเรียงเป็นภาพ นำใบไม้มาพิมพ์ภาพ / ฝนลาย เอาดอกไม้ ใบไม้มาสกัดสีธรรมชาติ บันทึกลงบนกระดาษ รองลงมา คือนำเปลือกหอยมาปะติดและต่อเติมภาพ นำกิ่งไม้มาสร้างสรรผลงาน 3 มิติ นำเปลือกไข่มาทำภาพปะติด นำก้อนหินมาวาดภาพลงสี นำใบไม้มาติดลงบนกระดาษ แล้วต่อเติมภาพ นำเปลือกไม้มาฝนสี ร้อยดอกไม้ นำผ้าฝ้ายมามัดย้อมด้วยสีธรรมชาติ (ใบมะม่วงให้สีเหลือง , เปลือกกระดู่ให้สีเทาดำ) นำก้อนกล้วยมาพิมพ์ภาพ วาดภาพน้ำดิน นำใบไม้มาทำงานปะติด นำกิ่งไม้มาตกแต่งในงานปั้นดิน นำผลไม้มาพิมพ์ภาพ นำผัก, ผลไม้ มาสร้างงาน 3 มิติโดยใช้ไม้จิ้มฟัน นำแป้งเปียกหรือดินสอพองผสมสีธรรมชาติ และนำมาวาดภาพด้วยนิ้วมือ (Finger Paint) ทำขนมแฉับเป็นตุ๊กตา ปั้นขี้ผึ้ง นำกระดองปูมาปะติดและต่อเติมภาพ นำผักต้นตะแบกมาพิมพ์ภาพ กิจกรรมที่มีครูผู้สอนจัดขึ้นกิจกรรมละหนึ่งท่าน ได้แก่ นำใบไม้แห้งมาป่นทำงานปะติด นำดอกไม้มาทาบแห้งทำที่คั่นหนังสือ นำดอกไม้มาพิมพ์ภาพ นำเปลือกไม้มาสกัดสี นำก้อนมะละกอมานำไปพองสบู่สี (1

คน) นำก้านผักบุ้งมาเป่าฟองสบู่สี นำผล (ลูกหมึก) มาดูกับกระดาษ นำเปลือกข้าวโพดมาทำตุ๊กตา นำฟางข้าวมาทำตุ๊กตา นำเกล็ดปลาทำภาพปะติด นำก้างปลาทำการศึกษาโครงสร้าง และใช้วัสดุธรรมชาติอื่นๆสร้างงาน 3 มิติ เป็นก้างปลา ดูลวดลายของหนังสือแล้วมาสร้างงานศิลปะ นำรากผักบุ้งมาจุ่มสีแล้ววาดภาพ นำกิ่งไม้มาทำด้ามพู่กันและเอาใบแห้งมาผูกที่ปลาย แล้ววาดภาพ นำกิ่งไม้มาทำเป็นพู่กันแล้วจุ่มหมึกจีน วาดภาพ นำใยบัวมาจุ่มสีพิมพ์ภาพ นำกระดาษที่ใช้แล้วมาทำกระดาษสา แล้วเอาดอกไม้ใบไม้ตกแต่ง

ขั้นตอนในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากเป็นผู้วางแผน เตรียมวัสดุธรรมชาติและจัดหาวัสดุธรรมชาติ แล้วหากิจกรรมให้เด็กรู้จักวัสดุธรรมชาติ ที่มาของวัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้ แล้วจึงทำกิจกรรม ให้เด็กเปรียบเทียบกับตนเองกับธรรมชาติ และ เลือกวัสดุที่เหมาะสมกับงาน มีครูผู้ให้สัมภาษณ์หนึ่งท่าน วางแผนกิจกรรมที่สอดคล้องกับเทศกาล หรือฤดูกาลแล้วจึงจัดหาวัสดุ และ อีกหนึ่งท่านสังเกตสภาพแวดล้อมธรรมชาติในโรงเรียนแล้วหาแง่มุมนำมาสอนเด็ก

การสร้างแรงจูงใจให้เด็กมีความสนใจในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการทำกิจกรรมศิลปะ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากใช้วิธีการจัดสภาพแวดล้อม เช่น วางวัสดุให้เด็กหยิบใช้ในห้องเรียน จัดโต๊ะฤดูกาล และ นำวัสดุมาตกแต่งห้องเรียน รองลงมา คือ พาเด็กออกสำรวจ และชื่นชมธรรมชาติรอบตัว ชี้ชวนให้เด็กเห็นประโยชน์ และคุณค่าของวัสดุธรรมชาติ เล่านิทานเกี่ยวกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีครูผู้ให้สัมภาษณ์หนึ่งท่านที่ไม่ได้มีการกระตุ้นความสนใจเนื่องจากวัสดุธรรมชาติ ทำให้เด็กเกิดความสนใจในการทำกิจกรรมอยู่แล้ว

บทบาทของครูในการเตรียมการจัดกิจกรรมศิลปะวัสดุธรรมชาติ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมาก ให้ความเห็นว่าครูต้องเข้าใจหลักสูตรของโรงเรียนเป็นอย่างดี แล้ววางแผนการสอนซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม รองลงมา คือ ครูผู้สอนประชุม และเตรียมแผนการสอน ครูสอนศิลปะเป็นผู้วางแผนเอง ผู้บริหาร ครูประจำชั้น และมีครูผู้ให้สัมภาษณ์หนึ่งท่านที่ใช้วิธีการให้ผู้ปกครองเขียนแผนการสอนร่วมกัน และอีกหนึ่งท่านให้เด็กเลือกหัวข้อที่น่าสนใจ จากนั้นครูเป็นผู้หาข้อมูลและเตรียมการสอน

บทบาทของครูในการให้ความช่วยเหลือเด็กในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากใช้การสังเกตวิธีการแก้ปัญหาของเด็กแล้วจึงให้คำแนะนำบอกกล่าวให้เด็กทำด้วยตนเอง รองลงมา คือ ครูมีการ योजना หรือให้

ความช่วยเหลือจัดการเรื่องปริมาณงานให้กับเด็กที่มีความบกพร่องบางด้าน ครูให้ความช่วยเหลือเด็กเมื่อมีการร้องขอ ครูช่วยเหลือดูแลในเรื่องความปลอดภัยของเด็ก ครูช่วยเหลือให้กำลังใจ แนะนำชวนทำด้วยทัศนคติที่ดี ครูกระตุ้นให้เด็กเกิดจินตนาการในการสร้างงาน

ความถี่ในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย

ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากมีการใช้วัสดุธรรมชาติเป็นประจำ มีเพียงหนึ่งท่าน ใช้ตามโครงการที่เกี่ยวข้องกับวัสดุธรรมชาติ

การพิจารณาเลือกวัสดุธรรมชาติ ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากเห็นตรงกันว่า การพิจารณาเลือกวัสดุควรปลอดภัยไม่เป็นอันตรายกับเด็ก รองลงมา คือ เป็นวัสดุธรรมชาติใกล้ตัว หาง่าย เหมาะสมกับกิจกรรม ต้องไม่เปื้อนเปื้อนธรรมชาติ และสุดท้ายคือมีความหลากหลาย

สถานที่ใช้ในการทำกิจกรรมศิลปะที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติสำหรับเด็กปฐมวัย ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากมีการใช้ สถานที่ทั้งนอกห้องเรียน และในห้องเรียน ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศและกิจกรรม รองลงมา มีครูผู้ให้สัมภาษณ์ 2 ท่านที่ส่วนมากใช้ในสถานที่ในห้องเรียน มีเพียงหนึ่งท่านที่ส่วนมากใช้พื้นที่นอกห้องเรียน

ปัญหาหรืออุปสรรคในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากไม่ประสบปัญหาหรืออุปสรรคใด ๆ ในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ รองลงมา มีความเห็นว่าวัสดุธรรมชาติไม่คงทน อายุการใช้งานจำกัด และมีครูผู้ให้สัมภาษณ์เพียงสองท่านที่เห็นว่า วัสดุธรรมชาติหายาก เนื่องจากสภาพพื้นที่ของโรงเรียนที่อยู่ในใจกลางเมือง

เกณฑ์และวิธีในการประเมินผลเด็กในการจัดกิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมาก พิจารณาจากความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ และพิจารณาที่พัฒนาการเด็ก รองลงมา คือ ทักษะทางร่างกาย คุณธรรม ความรับผิดชอบ วินัยในตนเอง และดูทักษะการปฏิบัติงานของเด็ก มีการรวบรวมแฟ้มผลงานให้ผู้ปกครอง มีเพียงหนึ่งท่านที่พิจารณาพัฒนาการทางศิลปะ 7 ชั้น และมีระดับการประเมินผลเป็นรายบุคคลหนึ่งท่าน และอีกหนึ่งท่าน ไม่มีการประเมินผล

การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ

การจัดอบรมการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะในโรงเรียน ครูผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความเห็นว่า มีการจัดอบรมทุกปีการศึกษาโดยบุคลากรภายในโรงเรียน และ ไม่มีการจัดอบรม รองลงมา คือ มีการจัดอบรมสม่ำเสมอโดยบุคลากรผู้เชี่ยวชาญชาวไทย และ ต่างประเทศ มีการจัดอบรม โดยรวมหรือเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติ แต่ไม่ได้เน้นเฉพาะด้านศิลปะโดยตรง มีครูผู้ให้สัมภาษณ์เพียงหนึ่งท่าน ที่ให้ความเห็นว่ามีการจัดอบรมไม่บ่อย ส่วนมากจะเป็นเรื่องของวัสดุธรรมชาติที่ไม่คุ้นเคย

การจัดอบรม และดูงานเกี่ยวกับการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ภายนอกโรงเรียน ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากให้ความเห็นว่า มีการจัดดูงานตามโรงเรียนทางเลือก รองลงมา คือมีการดูงานขององค์กร หรือบริษัทต่าง ๆ มีการจัดอบรมให้ความรู้โดยองค์กรต่าง ๆ มีการศึกษาดูงานตามโรงเรียน แต่ไม่ได้เน้นเฉพาะการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ และมีครูผู้ให้สัมภาษณ์หนึ่งท่านที่มีการประสานงานกับโรงเรียนอื่น ๆ ในเครือข่าย และอีกหนึ่งท่าน ยังไม่มีการศึกษาดูงานภายนอก

รูปแบบการอบรม และเนื้อหาที่ต้องการ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากมีความเห็นตรงกันว่า ต้องการรูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการ และเนื้อหาการอบรม เป็นการนำวัสดุธรรมชาติรอบตัวมาใช้ เทคนิคการนำวัสดุธรรมชาติที่แปลกใหม่มาสร้างงานศิลปะ การนำวัสดุธรรมชาติอย่างลุ่มลึก และมาใช้ในแบบบูรณาการ และการใช้วัสดุธรรมชาติ ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ในวิถีชีวิตชาวบ้าน

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการนำวัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากให้ความเห็นว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ รองลงมาคือ ช่วยจัดหาวัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ ผู้ปกครองให้ความชื่นชมกับผลงาน การนำวัสดุธรรมชาติมาสร้างผลงานศิลปะของเด็กมีส่วนร่วมบ้างในการจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ ผู้ปกครองอาสาจัดกิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติให้กับเด็ก ผู้ปกครองมีการเข้ามาจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ แต่ยังไม่ใช้ด้านศิลปะ หรือวัสดุธรรมชาติโดยตรง มีเพียงหนึ่งท่านที่ให้ความเห็นว่าผู้ปกครองยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ

การเห็นคุณค่าของผู้ปกครองในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากมีความเห็นตรงกันว่า ผู้ปกครอง เห็นคุณค่าและสานต่อแนวคิดในการใช้วัสดุธรรมชาติ และครูผู้ให้สัมภาษณ์อีกส่วนหนึ่งให้ความเห็นว่า ผู้ปกครองไม่แสดงออกถึงการเห็นคุณค่าในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ

การประสานงานระหว่างบุคลากร ของโรงเรียนในการนำวัสดุธรรมชาติ มาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมาก มีการประสานงานกันในการจัดหาวัสดุธรรมชาติ เช่น ฝ่ายจัดซื้อ พนักงานดูแลอาคารสถานที่ และรองลงมา คือ มีการประสานงานกันในด้านเนื้อหาการสอน เช่น ครูที่มีความเชี่ยวชาญทางศิลปะในโรงเรียนมาอบรมให้ความรู้ และมีเพียงหนึ่งท่าน ที่ยังไม่มี การประสานงานกับบุคลากร หรือหน่วยงานภายในโรงเรียน

การประสานงานระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียนในการนำวัสดุธรรมชาติ มาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากยังไม่มี การประสานงานกับบุคลากร หรือหน่วยงานภายนอกโรงเรียน รองลงมา คือ มีการประสานงานกับโรงเรียนในเครือข่าย และเป็นต้นแบบให้มาทำการศึกษาดูงานการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ และ มีการประสานงานกับหน่วยงานสถานที่ต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดการทัศนศึกษา

การประชาสัมพันธ์การใช้วัสดุธรรมชาติกับนักเรียน ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมาก ไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบที่ชัดเจน แต่มี การสอดแทรกอยู่ในชีวิตประจำวัน ที่โรงเรียนของเด็กอยู่แล้ว รองลงมา คือ มีการรณรงค์ให้เด็กเห็นคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ไม่ได้เน้นไปในทางศิลปะอย่างเดียว และ ยังไม่มีการประชาสัมพันธ์เป็นรูปแบบ มีเพียงหนึ่งท่าน ใช้วิธีบอกกล่าวชี้ให้เด็กเห็นประโยชน์ของการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ อีกหนึ่งท่าน มีการจัดป้ายนิเทศให้ความรู้เด็กเกี่ยวกับเรื่องวัสดุธรรมชาติ และ มีการจัดนิทรรศการแสดงผลงานศิลปะที่สร้างจากวัสดุธรรมชาติหนึ่งท่าน

การประชาสัมพันธ์การใช้วัสดุธรรมชาติกับครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมาก เห็นว่าทางโรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรซึ่งมีการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ ทำให้ผู้ปกครองตระหนักถึงการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ รองลงมา คือ ประชาสัมพันธ์โดยผ่านงานศิลปะของเด็กชวนผู้ปกครองมาสร้างสรรคงานจากวัสดุธรรมชาติตามงานเทศกาล หรือ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ มีเพียงหนึ่งท่านที่ยังไม่มีการประชาสัมพันธ์กับผู้ปกครองมากนัก และอีกหนึ่งท่านใช้วิธีการพูดคุยและประชาสัมพันธ์ทางวารสารของโรงเรียน

ของโรงเรียนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเด็กกับธรรมชาติ ครูผู้สอนส่วนมากให้ข้อมูลว่า ให้เด็กสัมผัสและเรียนรู้ธรรมชาติรอบตัว เชื่อมโยงตัวเด็กกับธรรมชาติ (เด็กเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ) สภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติทำให้เด็กเรียนรู้ได้ดี ธรรมชาติทำให้เด็กอ่อนโยน และเกิดความรักในตนเองและผู้อื่น

กิจกรรมอื่นที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับธรรมชาติ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากส่งเสริมให้เด็กอนุรักษ์ธรรมชาติและใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และให้เด็กได้ดูแลรักษาธรรมชาติ มีด้วยตนเอง มีความใกล้ชิดกับธรรมชาติเช่น ปลูกผัก รดน้ำต้นไม้ ซึ่ไม้ ร่องลงมา คือ พาเด็กไปทัศนศึกษาแหล่งธรรมชาตินอกสถานที่ มีเพียงหนึ่งท่าน ที่ส่งเสริมให้เด็กทำกิจกรรมการเล่นแบบไทย ซึ่งมีการใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ม้าก้านกล้วย เติ่นกะลา เป็นต้น และอีกหนึ่งท่าน ให้ความรู้เด็กในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง การอดออม ซึ่งสอดคล้องกับการใช้ทรัพยากรอย่างเห็นคุณค่า

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลสรุปข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยพบว่าการศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร มีประเด็นที่น่าสนใจ ควรนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

1. อภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานครจากแบบสอบถามความคิดเห็นของครูอนุบาล

1.1 อภิปรายผลการวิเคราะห์สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการศึกษาข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จะเห็นได้ว่าครูอนุบาลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และ มีการวางแผนการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย แต่ไม่เคยผ่านการอบรมศึกษาดูงานเกี่ยวกับการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย สอดคล้องกับ นิตยา ประพฤติกิจ (2536) กล่าวว่าครูปฐมวัยหรือครูอนุบาลส่วนมากเป็นครูผู้หญิง เนื่องจากครูผู้ชายมักสอนนักเรียนนักศึกษาในระดับชั้นที่สูงขึ้น

1.2 อภิปรายผลการวิเคราะห์ความเห็นเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร

ด้านลักษณะการใช้วัสดุธรรมชาติ

จากสรุปผลการวิจัย ครูอนุบาลมีการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในระดับมาก คือ วัสดุธรรมชาติจากพืช ได้แก่ ใบไม้ ดอกไม้ เมล็ด กิ่งไม้ และวัสดุธรรมชาติอื่นๆ ได้แก่ ทราชี่ ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมในกรุงเทพมหานคร ที่เป็นเมืองหลวงของประเทศไทย มีทรัพยากรธรรมชาติที่หาได้ทั่วไปมักจะเป็นพืชพรรณต่างๆ สถานที่ทั่วไปทั้งในสถานศึกษาและบ้านพักอาศัย มีการปลูกต้นไม้เพื่อสร้างสภาพธรรมชาติ ส่วนทราชี่ก็เป็นวัสดุธรรมชาติที่หาได้ง่ายในโรงเรียน เช่น ในสนามเด็กเล่นของโรงเรียน ครูผู้สอนจึงมีการนำเอาวัสดุธรรมชาติจากพืชและวัสดุธรรมชาติอื่นๆ เช่น ทราชี่ มาใช้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัยพุทธศักราช 2546 ที่กล่าวว่า ในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ควรพยายามหาวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นมาใช้เป็นอันดับแรก นอกจากนี้ยังสอดคล้องสุขเมธ ตันติเวชกุล, 2536(อ้างในบุษบง ตันติวงศ์, 2546) ที่กล่าวว่า แนวความคิดในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ เป็นการปลูกฝังให้เด็กได้ตระหนักถึงคุณค่าของสรรพสิ่งในธรรมชาติแล้วยังสอดคล้องกับแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงเห็นว่า วิถีชีวิตของคนไทยแต่เดิมมาผูกพันใกล้ชิดและสอดคล้องกับธรรมชาติ ทำให้ชีวิตพออยู่พอกินไม่เดือดร้อนยากลำบาก ในขณะที่คนไทยสมัยใหม่ไม่รู้จักตนเอง จึงแยกตัวจากธรรมชาติ ไม่รู้จักธรรมชาติและคุณค่าของธรรมชาติจนตัวเองเดือดร้อน ทรงตระหนักว่าความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติมีอยู่ในภูมิปัญญาของชาวบ้าน ภูมิปัญญา นี้เกิดจากประสบการณ์ในการดำรงชีวิตสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่พระองค์ทรงค้นหาเพื่อคิดวิธีการให้ประชาชนของพระองค์มีชีวิตที่พึ่งพาตนเองได้

ด้านการเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติ

ครูผู้สอนมีการดำเนินการจัดเตรียมวัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยด้วยวิธีการคือ ครูผู้สอนเตรียมได้โดยการหาในพื้นที่บริเวณโรงเรียนหรือท้องที่นั้น ๆ ในระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดในระดับมากสอดคล้องกับ นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525)

ได้เสนอเกณฑ์ ในการพิจารณาเลือกกิจกรรมศิลปะศึกษา ให้มีความเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนตามสภาพท้องถิ่นนั้นๆ และ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544) ที่กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอนมีอยู่ทั่วไปหลายชนิด ครูต้องพิจารณาเลือกใช้สื่อ ให้เหมาะกับกิจกรรมและวัยของเด็ก และที่สำคัญที่สุด คือ สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ควรเป็นสื่อที่หาได้ในท้องถิ่นและมีราคาถูก

ด้านวิธีการใช้วัสดุธรรมชาติ

ในส่วนวิธีการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย ด้านวัตถุประสงค์ กิจกรรม การดำเนินการสอน การจัดสภาพแวดล้อมและสื่อการเรียน และการประเมินผล ดังนี้

ครูผู้สอนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์จากการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะในเรื่อง การปลูกฝังให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินในระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด สอดคล้องกับ อารี รังสินันท์ (2532) ที่ให้ความสำคัญของกิจกรรมศิลปะไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการประสานสัมพันธ์ระหว่าง กล้ามเนื้อมือ ตา และ เป็นการผ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์ และยังส่งเสริมความคิดจินตนาการ ฝึกการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ส่วนชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2533) ได้กล่าวว่า การให้เด็กมีโอกาสใช้วัสดุหลากหลายทางศิลปะจะช่วยกระตุ้นประสบการณ์และการแสดงออกทางการเรียนรู้จินตนาการและการสร้างสรรค์ออกมาได้

ครูผู้สอนมีการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมภาพพิมพ์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ฝ่ายตำราโรงเรียนรุ่งอรุณ(2550) กล่าวถึงประโยชน์ของการทำกิจกรรมภาพพิมพ์จากวัสดุธรรมชาติไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่เด็กสามารถเรียนรู้ถึงรูปร่างรูปทรงของธรรมชาติ และยังต้องอาศัยการสังเกตเพื่อเลือกกลดลายของวัสดุให้เหมาะสมกับภาพที่ต้องการ โดยรูปแบบการใช้งานวัสดุธรรมชาติในกิจกรรมภาพพิมพ์นี้จัดได้ว่า เป็นการใช้วัสดุธรรมชาติที่หลากหลายเป็นอุปกรณ์ในการสร้างงาน โดยวัสดุธรรมชาติที่สามารถนำมาสร้างงานภาพพิมพ์ ได้แก่ ส่วนต่างๆของพืช เช่น ใบไม้ ผล ซึ่งมีหน้าตัดเป็นรูปร่างต่างๆ เช่น มังคุด มะเฟือง กระเจี๊ยบ ดอกไม้ เปลือกไม้ เป็นต้น สอดคล้องกับ Schirmacher (1993) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กเล็ก ควรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกอย่างเต็มที่ด้วยสื่อที่หลากหลาย และกิจกรรมที่ครูอนุบาลมีการปฏิบัติรองลงมาคือ กิจกรรมปะติด ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีศิลปินที่มีชื่อเสียง เช่น พา

โบล ปิกัสโซ(Pablo Picasso) ศิลปินแนว cubism ชาวสเปน เป็นผู้เริ่มนำวัสดุจริงมาปะติดบนภาพเขียน เน้นให้เกิดความประสานกลมกลืน เกิดความรู้สึกสัมผัสตามความเป็นจริง จึงเกิดเป็นแบบอย่างของศิลปินขึ้น เรียกว่าภาพปะติด(Collage) วิธีการแก้ปัญหาของพาโบล ปิกัสโซในระยะนั้น ผู้คนในวงการศิลปะให้ความสนใจกันมาก เพราะไม่มีใครทำมาก่อน ต่อมาจึงมีการใช้วัสดุจริงในการสร้างสรรค์อย่างมาก การนำวัสดุจริงมาใช้ขึ้นเป็นการประหยัดต้นทุนในการสร้างสรรค์ผลงานลงบนพื้นระนาบเรียบของผิวผ้าใบ กระดาษ ฯลฯ อันเป็นการสร้างความรู้สึกแปลกใหม่ เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มาสู่วงการศิลปะให้ก้าวหน้าต่อไป (Preble, 1994:420) สำหรับเด็กปฐมวัยแล้ว การนำวัสดุธรรมชาติมาสร้างงานปะติด อาจใช้วัสดุ เช่น ใบไม้ ทั้งใบไม้สด และใบไม้แห้ง เมล็ดพืชชนิดต่างๆ ซึ่งมีสีสันแตกต่างกัน เปลือกหอย เปลือกไข่ กวาดทราย เป็นต้น โดยในกิจกรรมนี้เด็กจะมีความสนุกสนานในการเลือกวัสดุธรรมชาติหลากสี เช่น เมล็ดถั่วสีต่างๆ มาสร้างสรรค์งานแทนการระบายสีภาพ โดยใช้สีธรรมชาติ เช่น สีไม้ สีเทียน ซึ่งครูผู้ให้สัมภาษณ์จากโรงเรียนวัดสุทธิสะอาด ได้ให้ข้อมูลที่น่าสนใจที่สนับสนุนว่า เด็กให้ความสนใจที่ได้เห็นเมล็ดถั่วสีต่างๆ ในการทำกิจกรรมศิลปะภาพปะติดจากเมล็ดถั่ว สอดคล้องกับวิรุณ ตั้งเจริญ(2539) ได้กล่าวว่าการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กอนุบาลได้กล่าวว่า ศิลปะเด็ก คือศิลปะที่เด็กแสดงออกตามสภาพความสนใจ การรับรู้ และความพร้อมของแต่ละคน โดยที่การแสดงออกนั้นจะแสดงออกด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งผ่านวัสดุที่เหมาะสมและปรากฏเป็นผลงานศิลปะที่รับรู้ได้ด้วยประสาทตา หรือที่เรียกว่าทัศนศิลป์ เมื่อศิลปะเด็กว่า ศิลปะศึกษา และได้นำเสนอกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย เช่น ภาพปะติด ฉีกกระดาษสี ตัดกระดาษหรือเศษผ้า รวมทั้งวัสดุอื่นๆ ทากาวปะติดลงบนพื้นกระดาษแข็ง สร้างสรรค์เป็นภาพหรือรูปทรงต่าง ๆ งานปั้น ปั้นแป้งนวดน้ำมัน ดินน้ำมัน ดินเหนียว สร้างสรรค์เป็นรูปทรงหรือเรื่องราวต่างๆ อาจจะจัดเป็นกิจกรรมกลุ่ม ภาพพิมพ์ พิมพ์ด้วยวิธีการและวัสดุง่าย ๆ เช่น ใบไม้ ดอกไม้ หรือวัสดุที่มีผิวหูน

ต่าง ๆ

ส่วนกิจกรรมประติมากรรมเป็นกิจกรรมที่ครูอนุบาลมีการปฏิบัติน้อยที่สุด เนื่องจากกิจกรรมประติมากรรม จัดว่าเป็นกิจกรรมศิลปะแบบสามมิติ ซึ่งพีระพงษ์ กุลพิศาล(2536) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะสามมิติ เป็นการสร้างสรรค์งานศิลปะบนวัตถุที่มีลักษณะ สามมิติ กว้าง ยาว หนา กิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ การปั้น การฉีก ตัด ปะ พับ ม้วน เป็นต้น การสร้างงานลักษณะนี้เป็นการสร้างงานศิลปะที่อาศัยทักษะ และ วัสดุอุปกรณ์มากกว่างานศิลปะแบบสองมิติ ครูอนุบาลส่วนมากจบการศึกษาทางด้านปฐมวัย จึงอาจจะไม่มีความรู้ ความชำนาญในการปฏิบัติงานทางด้านศิลปะ งานประติมากรรมจากวัสดุธรรมชาตินั้น สามารถจัดได้หลายรูปแบบ เช่น การปั้นดิน การนำพืชผักมาสร้างงาน ฝ่ายตำราโรงเรียนรุ่งอรุณ(2550)ได้เสนอกิจกรรมศิลปะ โดยการใช้ใบไม้เป็นวัสดุในการทำงานสามมิติ ได้แก่ การฉีก การพับ และการเจาะ และ

ประกอบชิ้นส่วนเข้าด้วยกันโดยอาศัยเครื่องมือง่ายๆ เช่น ไม้กีด ทำให้เด็กรู้จักใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับธรรมชาติของวัสดุในการประดิษฐ์ของเล่นจากใบไม้ ไม้ไผ่ ทำงูจากใบมะยม วัชใบมะม่วง ตู๊กตาหัวปลี ปลากระเบนใบไม้ เป็นต้น ซึ่ง การจัดกิจกรรมต่างๆเหล่านี้ยัง สอดคล้องกับ วิรุณ ตั้งเจริญ(2539) ที่ได้กล่าวว่าการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กอนุบาลได้กล่าวว่า ศิลปะเด็ก คือศิลปะที่เด็กแสดงออกตามสภาพความสนใจ การรับรู้ และความพร้อมของแต่ละคน โดยที่กาแสดงออกนั้นจะแสดงออกด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งผ่านวัสดุที่เหมาะสมและหลากหลายเป็น ผลงานศิลปะที่รับรู้ได้ด้วยประสาทตา หรือที่เรียกว่าทัศนศิลป์ เมื่อศิลปะเด็กว่า ศิลปะศึกษา และได้ นำเสนอกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย เช่น ภาพปะติด ฉีกกระดาษสี ตัดกระดาษหรือเศษผ้า รวมทั้งวัสดุอื่นๆ ทากาวปะติดลงบนพื้นกระดาษแข็ง สร้างสรรค์เป็นภาพหรือรูปทรงต่าง ๆ งานปั้น ปั้นแป้งนวดน้ำมัน ดินน้ำมัน ดินเหนียว สร้างสรรค์เป็นรูปทรงหรือเรื่องราวต่างๆ อาจจะเป็น กิจกรรมกลุ่ม ภาพพิมพ์ พิมพ์ด้วยวิธีการและวัสดุง่าย ๆ เช่น ไข่ต้ม ดอกไม้ หรือวัสดุที่มีผิวมัน ต่าง ๆ

ครูผู้สอนมีการส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของวัสดุโดยวิธีการสนทนาเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ไปที่เกี่ยวข้องกับวัสดุธรรมชาติมากที่สุดและรองลงมาคือ ให้ผู้เรียนได้มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติโดยตรง สอดคล้องกับ Walter Hathaway, 1972 อ้างถึงใน วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2531) ที่กล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมศิลปะว่า จัดกิจกรรมที่ได้ให้เด็กมีโอกาสใช้ความคิดเห็น การพิจารณาและความเข้าใจในคุณค่าของการสร้างสรรค์นั้น และยัง สอดคล้องกับ สุมน อมรวิวัฒน์ (2533) ที่กล่าวว่า การสอนคือสถานการณ์ที่มีความสัมพันธ์ และ ปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับสิ่งแวดล้อมครูกับนักเรียนกับสิ่งแวดล้อม

ครูผู้สอนมีวิธีการดำเนินการจัดกิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ ด้วยวิธีการให้ ผู้เรียนได้ทดลองลงมือทำด้วยตนเอง ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือวิธีการเรียนปนเล่นตาม ธรรมชาติของผู้เรียน สอดคล้องกับ เกษร ธิตะจาวี (2536) กล่าวว่า ปรัชญาการสอน Discovery Technique หรือการสอนด้วยเทคนิคการค้นพบ เป็นการสอนเน้นให้ผู้เรียนค้นพบการทำงานด้วยตนเองจากประสบการณ์ของผู้เรียนเอง โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะ John Dewey กล่าวว่า “ Experience is the Best Teacher “ คนจะเรียนรู้ได้มากด้วยการทำงานด้วยตนเองมากกว่าการที่让别人มาบอกให้ทำ Jerome Bruner ได้ค้นพบเทคนิค (Discovery Technique) ว่าใครก็ตามถ้าค้นพบ บางสิ่งบางอย่างด้วยตนเองแล้ว คนๆนั้น จะไม่มีวันลืมสิ่งที่ตนเองค้นพบ การสอนตามปรัชญาของ John Dewey และ Jerome Bruner คือให้นักเรียนใช้ประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ค้นคว้าการ

ทำงานของตนเอง ครูเป็นผู้แนะนำ สนับสนุนให้การทำงานของนักเรียนประสบความสำเร็จด้วยตนเอง ซึ่งนักเรียนจะจดจำได้ตลอดไปไม่มีวันลืม และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับการทำงานต่อไป เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานศิลปะ ค้นพบศักยภาพการทำงานของตนเอง และมีความเชื่อมั่นตนเอง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Walter Hathaway (1972) อ้างถึงใน วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ ที่กล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมศิลปะ ว่าเป็นการจัดกิจกรรมให้เด็กได้มีโอกาสแก้ปัญหาจริง ได้เรียนรู้ด้วยการใช้มือปฏิบัติจริงมากที่สุด

ครูผู้สอนพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะจากการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะในด้านต่างๆ ต่อไปนี้ ได้แก่ ด้านพุทธพิสัย ครูมีการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความรู้เกี่ยวกับวัสดุธรรมชาติมากที่สุด สอดคล้องกับ เกษร ธิตะจारी (2543) กล่าวว่า การใช้วัสดุมีความสำคัญมาก เพราะการเลือกใช้วัสดุอย่างเหมาะสม ก็แสดงว่าผู้สร้างมีความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างงานนั้นๆ อย่างแท้จริง วัสดุจึงจัดว่ามีความสำคัญไม่น้อยที่จะช่วยในการสร้างงานสัมฤทธิ์ผลสมบูรณ์ตามที่ตั้งไว้ ส่วนในเรื่องการปลูกฝังให้เด็กเห็นประโยชน์และคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น จากผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนศิลปะศึกษากล่าวว่า ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนว่าจะสามารถปลูกฝังให้เด็กเห็นคุณค่าได้มากน้อยเพียงใด นักเรียนควรได้เห็นตัวอย่างวัสดุที่หลากหลาย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างงานศิลปะที่มีความหลากหลาย นักเรียนควรได้รับการฝึกให้คิดสร้างสรรค์ผลงานจากประสบการณ์จริง ครูผู้สอนมีการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลป์น้อยที่สุด อาจเนื่องมาจากครูปฐมวัยส่วนมากไม่ได้สำเร็จการศึกษาทางด้านศิลปะศึกษา และยังไม่ทราบถึงการสอดแทรกความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ซึ่งการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้นั้น ครูผู้สอนสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องประวัติศาสตร์ศิลป์ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากในอดีต วัสดุที่มนุษย์สามารถนำมาใช้สร้างงานได้เป็นอย่างแรก คือ วัสดุธรรมชาติ ส่วนด้านจิตพิสัย เด็กมีความรักตระหนักถึงคุณค่าและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด สอดคล้องกับ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม(2544) ที่กล่าวว่า การบูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษาเข้าไปในหลักสูตรของโรงเรียนอย่างเป็นทางการน่าจะมีแนวโน้มสูงขึ้นกว่าเดิม เนื่องด้วยแนวทางของสิ่งแวดล้อมศึกษาที่เน้นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน “เรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติเอง” อย่างมีส่วนร่วม เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทักษะพิสัย เด็กมีทักษะในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนจนสำเร็จ มีระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด สอดคล้องกับ พีระพงษ์ กุลพิศาล (2531) กล่าวว่า แนวคิดที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ให้ความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการด้านต่างๆ ตามวัย และวุฒิภาวะของเด็ก(ร่างกาย อารมณ์ สังคม

จิตใจ) ไม่ได้เน้นที่ผลของงาน แต่เน้นถึงสิ่งที่เด็กจะได้รับระหว่างกระบวนการสร้างสรรค์ กล่าวคือ กิจกรรมศิลปะเป็นสื่อหรือเครื่องมือ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันระบบ การศึกษา ของเราจะ เป็นไป ตามแนวคิดนี้เป็น ส่วนใหญ่

ครูผู้สอนมีการจัดห้องเรียนให้สัมพันธ์กับการใช้วัสดุธรรมชาติด้วยวิธีการนำผลงาน จากวัสดุธรรมชาติของนักเรียนมาตกแต่งในระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดสอดคล้องกับ McFee (1977) ได้กล่าวถึง สภาพแวดล้อมทางกายภาพ อันได้แก่สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน เช่น ขนาดและ รูปร่างของห้องเรียนห้องปฏิบัติงานอากาศภายในห้องเรียน เป็นต้น และสภาพแวดล้อมภายใน สถาบัน ได้แก่ การใช้พื้นที่ภายในสถาบันที่นอกเหนือจากห้องเรียนมาดัดแปลงให้เกิดประโยชน์ ด้านการศึกษา เช่น การจัดพื้นที่แสดงผลงานนักเรียน จัดที่นั่งพักผ่อน หรือที่สำหรับรอ ชั่วโมงเรียน และทำงาน เป็นต้น นอกจากนี้ McFee(1961) ยังได้กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในชั้นเรียน ได้ว่า ครูควรจัดความรู้สึกลัวและลึ้มเหลวออกไปจากเด็กด้วยการให้ความสนใจต่องานของเด็ก และให้โอกาสในการปฏิบัติงานซ้ำถ้าเด็กไม่ประสบความสำเร็จอย่างที่ต้องการ

ครูผู้สอนประเมินพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมศิลปะ โดยใช้วัสดุธรรมชาติ โดยพัฒนาการทางอารมณ์ เช่น เด็กมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินในการทำงาน ที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ มีระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ประภาพรรณ สุวรรณสุข (2537) ที่กล่าวว่า ศิลปศึกษามีความสำคัญต่อผู้เรียนในแง่ ของการ ส่งเสริมพัฒนาการ คือการส่งเสริมความเจริญของงามของเด็กทั้งร่างกาย สติปัญญา สังคม และ อารมณ์ โดยพัฒนาการทางด้านอารมณ์นับเป็นพัฒนาการด้านสำคัญที่ครูได้รับความสนใจเป็น พิเศษจากการส่งเสริมทางด้านศิลปะ เพราะศิลปะช่วยสนองความต้องการที่จะแสดงออกและ สร้างสรรค์ เมื่อเด็กเกิดความสำเร็จก็จะมี ความพึงพอใจ มีอารมณ์แจ่มใส เบิกบาน การแสดงออก โดยมีเสรี ความมั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานของความกล้าที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ รู้จักทาง ปัญหา และยังสอดคล้องกับ เสิศ อานันท์นะ(2538) ที่กล่าวว่ากิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ มีบทบาท สำคัญ ทำให้เด็กมีความสุข จิตใจแจ่มใส เบิกบาน รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าชีวิต มีความหมาย ก่อให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจในตนเอง และผู้อื่น ด้านที่ได้คะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ พัฒนาการทางสุนทรียภาพ เช่นสามารถ แสดงความคิดเห็นบรรยายหรือวิจารณ์ผลงานศิลปะ สอดคล้องกับ

ด้านการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ

ครูผู้สอนให้ความเห็น ว่าผู้ปกครองในโรงเรียนมีบทบาทในการรณรงค์ การใช้วัสดุ ธรรมชาติในกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยด้วยวิธีการช่วยจัด เตรียม วัสดุธรรมชาติให้นักเรียน

ในระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดสอดคล้องกับ นภเนตร ธรรมบวร (2549) ได้กล่าวถึง แนวการจัดการ การศึกษาปฐมวัย ตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ว่าการจัดการเรียนรู้ควรมีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกัน พัฒนา ผู้เรียนตามศักยภาพ และกระทรวงศึกษาธิการ (2546) ที่กล่าวว่าผู้ปกครองต้องทำความเข้าใจหลักสูตรของการศึกษาและควรมีความร่วมมือกับผู้สอนและสถานศึกษาในการช่วยเตรียมตัวเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวได้เร็วยิ่งขึ้น

ครูผู้สอนมีการจัดการประชาสัมพันธ์ การรณรงค์การใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ด้วยวิธีการส่งเสริม การเล่นและกิจกรรมของนักเรียนให้มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ มีระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดและ แนวคิดของ พร พันธุ์โอสถ(2543) ที่กล่าวว่า วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเล่นสร้างสรรค์ของเด็ก ควรเป็นวัสดุธรรมชาติที่หาได้ในท้องถิ่น ไม่ควรเป็นของเล่นสำเร็จรูป เพราะของเล่นสำเร็จรูปจะไม่เปิดช่องให้เด็กใช้จินตนาการแปรของเล่นเป็นอย่างอื่น นอกจากนั้นวัสดุธรรมชาติที่ได้จากท้องถิ่น ยังมีผลที่ในแง่ของความประหยัด การส่งเสริมสานต่อวัฒนธรรมพื้นบ้านและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วย

2. อภิปรายผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยใน กรุงเทพมหานคร

2.1 สถานภาพผู้ให้สัมภาษณ์

จากการศึกษาข้อมูลสถานภาพ ของผู้ให้สัมภาษณ์จะเห็นได้ว่า ครูผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นหญิงทั้งหมด และจบการศึกษาในด้านต่างๆ กันสอดคล้องกับ นิตยา ประพฤติกิจ (2536) กล่าวว่าครูปฐมวัยหรือครูอนุบาลส่วนมากเป็นครูผู้หญิง เนื่องจากครูผู้ชายมักสอนนักเรียน นักศึกษาระดับชั้นที่สูงขึ้นไป ครูผู้สอนในโรงเรียนปฐมวัยควรได้รับการศึกษาด้านปฐมวัยหรือได้รับการฝึกอบรมมาก่อน และในห้องเรียนหนึ่งๆ

ปรัชญาแนวคิดทางการศึกษาของโรงเรียน จากผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนอนุบาลที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ ในกรุงเทพมหานครเป็นโรงเรียนแนววิถีพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ(2546) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ ว่า โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไป ที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการ บริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา

อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิต แนวคิดการศึกษาแบบ เรกจิโอ เอมิเลีย ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ที่กล่าวว่า แนวคิดแบบ เรกจิโอ เอมิเลีย มีแนวคิดสำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่มุ่งเน้นให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านโครงการตามความสนใจของเด็ก แนวคิดสำคัญที่นำไปสู่การปฏิบัติในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่มุ่งเน้นให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านโครงการตามความสนใจของเด็ก การให้เด็กได้ลงมือกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ภายในของเด็กแต่ละคน หลักสูตรที่ใช้ในการดำเนินการเรียนการสอนจึงไม่ใช่หลักสูตรที่กำหนดเนื้อหาที่แน่นอนชัดเจนดังหลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยโดยทั่วไป โรงเรียนตามแนวคิดเรกจิโอ เอมิเลียไม่มีหลักสูตรที่เขียนเป็นหน่วยใหญ่หรือหน่วยย่อย ครูไม่มีการเขียนแผนการสอนที่กำหนดขั้นตอนกิจกรรมการสอนที่ชัดเจน วิธีปฏิบัติคือ แต่ละโรงเรียนที่ปฏิบัติตามแนวคิดเรกจิโอ เอมิเลียในประเทศอิตาลีจะรวบรวมรายชื่อหัวข้อโครงการที่คาดว่าจะมีความสนใจของเด็ก หัวข้อโครงการที่เตรียมอยู่ในมือครูนั่นจะมีโครงการระยะสั้น และโครงการระยะยาว แต่ถ้าเด็กสนใจในเรื่องที่อยู่นอกเหนือรายการหัวข้อที่ครูกำหนดไว้ล่วงหน้า กิจกรรมโครงการในห้องเรียนก็ปรับเปลี่ยนไปตามความสนใจของเด็ก สภาพการจัดกิจกรรมและประสบการณ์จะสิ้นไหลไปตามสภาวะการณ์ที่สนองต่อความสนใจของเด็กในขณะนั้น นักการศึกษาที่เรกจิโอคำนึงถึงหลักการสิทธิมนุษยชนในการจัดการเรียนการสอน ครูจะต้องเคารพสิทธิของเด็กในความต้องการที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่เด็กสนใจ ความรับผิดชอบของครูคือจะต้องเป็นคนช่างสังเกต เข้าใจและรู้เท่าทันถึงความต้องการ หรือความสนใจในการเรียนรู้ของเด็ก และสามารถที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และแนวคิดทางการศึกษาแบบ วอลดอร์ฟ ที่สอดคล้องกับ อารี สตีลทอว์ (2544) ได้กล่าวถึงแนวคิดแบบวอลดอร์ฟ ของ Rudolf Steiner ว่าเป็นแนวคิดทางการศึกษาที่มีพื้นฐานสำคัญมาจากมนุษยปรัชญา ซึ่งเป็นปรัชญาที่ศึกษาเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ สำหรับเด็กในระดับปฐมวัยนั้น ตามหลักมนุษยปรัชญาได้อธิบายถึงเด็กที่อยู่ในช่วงอายุ 0-7 ปี ว่าเป็นช่วงที่รูปกายได้พัฒนาขึ้นหลังจากการที่เด็กได้อยู่ในครรภ์มารดา เป็นวัยที่เรียนรู้จากการกระทำผ่านพลังเจตจำนง เด็กในวัยนี้จะมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติโดยการทำตามและการเลียนแบบ ดังนั้นในการจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เด็กพัฒนาพลังเจตจำนง โดยที่ครูจะต้องเป็นต้นแบบที่ดีสำหรับเด็ก สำหรับหลักสูตรตามแนวคิดทางการศึกษาแบบวอลดอร์ฟใช้ฤดูกาลที่เกิดขึ้นตลอดทั้งปีเป็นแกนในการจัดประสบการณ์และกิจกรรม

2.2 ความเห็นเกี่ยวกับการใช้วัฒนธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย จากแบบสัมภาษณ์

ลักษณะการใช้วัสดุธรรมชาติ

วัสดุธรรมชาติต่างๆ ที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย

ครูผู้ให้สัมภาษณ์มีการนำวัสดุธรรมชาติจากพืช ได้แก่ ใบไม้ กิ่งไม้ และดอกไม้มาใช้มากที่สุด ซึ่งส่วนมากวัสดุธรรมชาติในการทำงานศิลปะส่วนมากหาได้จากในบริเวณโรงเรียน ดังนั้นการใช้วัสดุธรรมชาติจากพืชจึงเป็นไปได้ง่าย และ ประหยัดงบประมาณในการหาซื้อมากที่สุด

วัสดุธรรมชาติจากพืชนั้นมีการนำมาใช้ได้ทั้งแบบสด และ แบบแห้ง โดยโรงเรียนส่วนมากใช้วัสดุแบบสดเช่นใบไม้สด ดอกไม้สด ผักชนิดต่างๆ การเก็บผลงานของเด็กจึงเป็นไปได้ยาก ครูผู้สอนใช้วิธีการถ่ายภาพเพื่อเก็บเป็นแฟ้มผลงานเด็ก จากนั้นเมื่อวัสดุสดมีการเหี่ยวแห้งเสื่อมสลายไป ครูผู้สอนสามารถให้ข้อคิดเด็กได้ว่า วัสดุมีการเกิดขึ้นและเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา เป็นความจริงของโลก เป็นต้น ส่วนรูปแบบวัสดุธรรมชาติแบบแห้ง เช่น ใบไม้แห้ง ผักแห้ง กิ่งไม้ เป็นวัสดุที่เก็บรักษาไว้ใช้งานได้นาน ครูผู้สอนทำการจัดหามาโดยการสะสมไว้ เมื่อถึงเวลาที่เด็กใช้งานทำให้เพียงพอต่อความต้องการของเด็ก ผลงานที่ออกมายังสามารถนำมาจัดแสดง และ มีความคงทนมากกว่าการใช้วัสดุธรรมชาติแบบสด

วัสดุธรรมชาติจากสัตว์ที่นำมาใช้มาก ได้แก่ เปลือกหอย รองลงมาคือเปลือกไข่ ซึ่งวัสดุธรรมชาติทั้งสองอย่างนี้ ครูผู้สอนได้มาจากการรับประทาน และเก็บล้าง นำมาให้เด็กใช้ สอดคล้องกับ นกนเตร ธรรมบวร (2549) กล่าวว่า วัสดุอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมศิลปะควรมีหลากหลายและเพียงพอกับจำนวนเด็ก ขณะเดียวกันก็ควรส่งเสริมให้เด็กนำวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของคนมาใช้ในงานศิลปะ เช่น เปลือกหอย ก้อนหิน กิ่งไม้ ใบไม้ และดอกไม้ เป็นต้น ส่วนวัสดุธรรมชาติอื่นๆที่มีการนำมาใช้มากได้แก่ ดินเหนียว และทราย

ในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการทำกิจกรรมศิลปะนี้ ครูผู้สอนยังสามารถสอนให้เด็กรู้ถึงที่มาของวัสดุต่างๆ เช่น ครูผู้ให้สัมภาษณ์จากโรงเรียนรุ่งอรุณ ได้ให้ข้อมูลว่า ในกระบวนการปั้นดินของโรงเรียนรุ่งอรุณ ครูมีการให้เด็ก ทุบดิน ร่อนดิน และจึงนำมาทำงานปั้น และ ครูยังมีการชักชวนให้เด็กเห็นความสวยงามของธรรมชาติรอบตัวโดยการพาเด็กออกไปเก็บวัสดุธรรมชาตินอกห้องเรียน หรือ พาเด็กออกไปทัศนศึกษาตามแหล่งธรรมชาติ จากการสัมภาษณ์ พบว่ามีครูผู้ให้สัมภาษณ์จากโรงเรียนอนุบาลข้างเผือก และ โรงเรียนอนุบาลมณีรัตน์ ได้พาเด็กไปทัศนศึกษาในแหล่งธรรมชาติภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับ สันติคุณประเสริฐ (2547) ที่กล่าวว่า สถานที่ซึ่งมีสภาพแวดล้อมสวยงามธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติและอุทยานแห่งชาติทางทะเล เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สร้างความลึกซึ้งและความประทับใจอย่างสูงแก่ผู้เรียนทางศิลปะและการออกแบบ รวมทั้งทำให้เข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคน

สัตว์ เรื่องราวเกี่ยวกับพันธุ์ไม้และระบบนิเวศน์ ผู้สอนควรแนะนำวิธีการเรียนรู้จากธรรมชาติและสังคมไปใช้ร่วมกัน ทั้งในบทเรียนและในชีวิตประจำวัน พยายามฝึกและสร้างนิสัยให้ผู้เรียนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต กำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้เพื่อเข้าใจ เรียนรู้เพื่อใช้ประโยชน์ เรียนรู้เพื่อเห็นคุณค่า ชื่นชมและภาคภูมิใจ เรียนรู้เพื่ออนุรักษ์และเพื่อพัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาระความรู้ทางศิลปะและการออกแบบสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ครูในฐานะผู้จัดการเรียนรู้ต้องฝึกฝนตนเองให้มีทักษะในการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ การเรียนรู้จากธรรมชาติทำได้ด้วยการสังเกต บันทึก จดจำ วิเคราะห์ธรรมชาติที่พบเห็นและสัมผัส เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และความกระตือรือร้นในการทำงาน และยังสอดคล้องกับ นกเนตร ธรรมบวร (2549) กล่าวว่า สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ครูและผู้ปกครองสามารถกระทำเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่า และตระหนักในความงามด้านศิลปะแก่เด็ก คือ การช่วยให้เด็กได้สะท้อนความคิดเกี่ยวกับสี รูปแบบ และพื้นผิวต่าง ๆ ของธรรมชาติรอบตัว เช่น ขณะที่ครูพาเด็กไปทัศนศึกษาออกชั้นเรียน ครูอาจชี้ชวนให้เด็กดูดอกหญ้าเล็ก ๆ หรือเฝ้าดูแมงมุมที่กำลังชักใยบนใบหญ้า เป็นต้น ประสบการณ์ต่างๆ ดังกล่าวจะช่วยให้เด็กซึมซับความงาม และคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวซึ่งเด็กจะแสดงผ่านงานศิลปะต่าง ๆ ของตน อาทิ เพลง การเคลื่อนไหว ภาพวาด บล็อก นิทาน และบทกวี เป็นต้น

นอกจากนี้ ครูผู้สอนยังต้องมีความระมัดระวัง และ รู้ถึงพิษ หรืออาการแพ้วัสดุของเด็กปฐมวัย มีครูผู้ให้สัมภาษณ์จากโรงเรียน อนุบาลข้างเผือกได้ให้ข้อมูลว่า มีเด็กบางคนเกิดอาการแพ้วัสดุธรรมชาติบางชนิด ซึ่ง Koster(2008) ได้กล่าวว่า เด็กเล็กอาจได้รับอันตรายจากการทำงานศิลปะได้ง่าย เนื่องจาก สารพิษที่เข้าสู่ร่างกายเด็กจะดูดซึมได้เร็ว ประกอบกับขนาดร่างกายที่เล็กจึงทำให้อาการพิษรุนแรง รวมถึงอุปนิสัยของเด็กที่มีความอยากรู้อยากเห็น มักจะกลืนกินสิ่งต่างๆ เข้าไปโดยไม่ทราบ เป็นต้น ครูปฐมวัยจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรอบคอบและหมั่นหาความรู้เกี่ยวกับวัสดุต่างๆ อยู่เสมอ

พัฒนาการที่เด็กได้รับเมื่อใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากให้ความเห็นว่า เด็กได้รับพัฒนาการทางร่างกายมากที่สุด สอดคล้องกับ ราศี ทองสวัสดิ์(2529) ที่กล่าวว่า ในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มิได้มีจุดมุ่งหมาย ให้เด็กทำงานเพื่อความสวยงามหรือเหมือนจริง แต่เป็นการช่วยพัฒนากล้ามเนื้อให้แข็งแรง การฝึกประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตาเพื่อเป็นพื้นฐานการเขียนที่ดี ตลอดจนช่วยพัฒนาอารมณ์จิตใจเด็กมีความเพียร มีความรู้เป็นพื้นฐาน มีสมาธิในการทำงานและรู้จักรับผิดชอบ และยังสอดคล้องกับ จงใจ ขจรศิลป์(2532) ที่กล่าวว่าศิลปะนอกจากจะปลูกฝัง

ความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์แล้ว ยังส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง และส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์สังคมและสติปัญญาอีกด้วย ซึ่งการส่งเสริมให้ได้ผลดีนั้น จำเป็นต้องให้อิสระแก่เด็กในการแสดงออกทางความคิดริเริ่มด้วยตนเองอย่างจริงจังการพัฒนานั้น จึงจะได้ผล

วัตถุประสงค์ในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะจากผลการวิจัย

พบว่า ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากมีวัตถุประสงค์ให้เด็กเกิดความคิดจินตนาการ รongลงมา คือ เพื่อให้เด็กรู้ที่มาที่ไปของวัสดุที่นำมาใช้และเพื่อให้เด็กเห็นคุณค่า เกิดความรักและห่วงแหนธรรมชาติรอบตัว ซึ่งสอดคล้องกับ วัชรินทร์ ฐิติอดิศัย(2530) ที่กล่าวว่า การสร้างสรรค์ผลงานด้วยวัสดุธรรมชาติ เป็นกิจกรรมศิลปะประเภทหนึ่ง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวัสดุธรรมชาติ และเศษวัสดุ เกิดความชื่นชมในการนำวัสดุมาใช้ประโยชน์ทางด้านความสวยงาม สามารถคิดสร้างสรรค์และแสดงความรู้สึกรักจากความรู้สึกในความงามเพื่อความเพลิดเพลิน ยอมรับคำติชม แก้ไขข้อบกพร่อง ชื่นชมความสามารถของตนเอง ทั้งนี้ในการจัดการเรียนการสอนศิลปะในโรงเรียน ครูต้องสอนเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจและ ทักษะด้านศิลปะ โดยผ่านกระบวนการสอนในรูปแบบและวิธีในการจัดการเรียนต่างๆ

การเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติ

แหล่งที่มาของวัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากนำวัสดุธรรมชาติที่ใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะมาจากพื้นที่บริเวณโรงเรียน สอดคล้องกับ นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525) ได้เสนอเกณฑ์ ในการพิจารณาเลือกกิจกรรมศิลปะศึกษา ให้มีความเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนตามสภาพท้องถิ่นนั้นๆ และยังสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544) ที่กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอนมีอยู่ทั่วไปหลายชนิด ครูต้องพิจารณาเลือกใช้สื่อ ให้เหมาะกับกิจกรรมและวัยของเด็ก และที่สำคัญที่สุดคือ สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ควรเป็นสื่อที่หาได้ในท้องถิ่นและมีราคาถูก

วิธีการใช้วัสดุธรรมชาติ

ในส่วนวิธีการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย ด้านวัตถุประสงค์ กิจกรรม การดำเนินการสอน การจัดสภาพแวดล้อมและสื่อการเรียน และการประเมินผล ดังนี้

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการนำวัสดุธรรมชาติมาจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย จากผลการวิจัยพบว่า ครูผู้ให้สัมภาษณ์มีวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เพื่อให้เด็กรู้จักประโยชน์ และการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ และยังมีวัตถุประสงค์ในด้านของคุณธรรมจริยธรรมต่างๆ ได้แก่ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรักทะนุถนอมธรรมชาติ มีสมาธิจดจ่อ การอดทนรอคอย สอดคล้องกับ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไปของกิจกรรมศิลปะเด็กปฐมวัย เพื่อปลูกฝังค่านิยม เจตคติ และคุณสมบัติที่ดีของศิลปะและวัฒนธรรมไทย เพื่อพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และ วิชัย วงศ์ใหญ่ (2536) กล่าวว่า ศิลปะมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการสร้างเสริมด้านนิสัยให้แก่เด็กและเพื่อให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็ก โดยมีได้มุ่งหวังจะพัฒนาเด็กให้เป็นศิลปิน จัดขึ้นเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ มีประสบการณ์ด้านศิลปะ มีความคิดที่ดีต่อศิลปะ

เกณฑ์การพิจารณาเลือกกิจกรรมศิลปะที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติ ครูผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นตรงกันว่า การเลือกกิจกรรมควรพิจารณาความเหมาะสมกับพัฒนาการเด็ก สอดคล้องกับ ทาบ (Taba, 1962) กล่าวว่า การเลือกเนื้อหา นั้น ทาบ (Taba, 1962 : 267-289) ได้เสนอเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะในการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน และยังคงส่งเสริมศรี ไชยศรี (2528) กล่าวว่า การกำหนดเนื้อหา ต้องเป็นสิ่งที่อยู่ในวิสัยที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ ไม่ยากเกินไป ต้องสอดคล้องกับความต้องการ ความมุ่งหวังของสังคม และต้องมีหลักการตามวิชาความรู้ และยังคงสอดคล้องกับ นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525) ได้เสนอเกณฑ์ ในการพิจารณาเลือกกิจกรรมศิลปะศึกษา ความเหมาะสมกับนักเรียน ในเรื่องเพศ วัย และความแตกต่างระหว่างบุคคล ความเหมาะสมกับสภาพของครูคือ ความถนัด ความสนใจ และความสามารถ นอกจากนี้ ยังมีครูผู้ให้สัมภาษณ์หนึ่งท่านให้ความเห็นว่า การเลือกกิจกรรมควรสอดคล้องกับฤดูกาลซึ่งสอดคล้องกับ อารี สันทนต์ (2544) ได้กล่าวถึงแนวคิดแบบวอลดอร์ฟ ของ Rudolf Steiner เป็นแนวคิดทางการศึกษาที่มีพื้นฐานสำคัญมาจากมนุษยปรัชญา หลักสูตรตามแนวคิดทางการศึกษาแบบวอลดอร์ฟใช้ฤดูกาลที่เกิดขึ้นตลอดทั้งปีเป็นแกนในการจัดประสบการณ์และ กิจกรรม

กิจกรรมศิลปะที่มีการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้

ครูผู้ให้สัมภาษณ์มีการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมภาพพิมพ์จากใบไม้ และภาพปะติดจากเมล็ดพืช ซึ่งสอดคล้องกับผลที่ได้จากแบบสอบถามครูอนุบาล สำหรับกิจกรรม

ภาพปะติด พบว่าเป็นกิจกรรมครูผู้ให้สัมภาษณ์มีการนำวัสดุธรรมชาติจากสัตว์มาใช้ เช่น กระดองปู เปลือกหอย นำมาปะติดและต่อเติมภาพ และยังพบว่าการใช้เมล็ดถั่ว ซึ่งมีการนำมาใช้ในกิจกรรมปะติด แต่ครูผู้ให้สัมภาษณ์จากบางโรงเรียนไม่ได้นำมาใช้เนื่องจากกลัวอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับเด็กถ้า เด็กกลืน หรือนำไปใส่ในจมูก ในขณะที่เดียวกันสำหรับโรงเรียนที่มีการใช้ ครูผู้สอนจะใช้วิธีบอกถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นถ้าเด็กนำไปเล่นผิดวิธีให้เด็กรับรู้ก่อน

การระบายสีจากสีสกัดจากวัสดุธรรมชาติ เป็นกิจกรรมที่ครูผู้ให้สัมภาษณ์มีการปฏิบัติมากเช่นกัน ครูมีการนำสีจากธรรมชาติมาใช้ เช่น สีจากขมิ้น ดอกอัญชัน เฟืองฟ้า มาสกัดสี ซึ่งการสร้างงานจากสีธรรมชาตินี้ ได้มีศิลปิน และ นักการศึกษาทั้งชาวไทย และ ต่างประเทศนำมาใช้ในการสร้างงานศิลปะ เช่น ญาณวิทย์ กุญแจทอง ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการสกัดสีธรรมชาติจากพืช และสมุนไพรไทยมาใช้ในการสร้างงานภาพพิมพ์ และได้มีการจัดแสดงผลงานทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ได้กล่าวถึงการใช้สีธรรมชาติว่า การใช้สีบนโลกนี้นั้นจะเริ่มต้นจากการใช้สีที่มาจากธรรมชาติก่อน แล้วค่อยพัฒนาไปตามเทคโนโลยีในยุคสมัยนั้นที่ค้นพบ (ญาณวิทย์ กุญแจทอง,2547) และ ฝ่ายตำราโรงเรียนรุ่งอรุณ(2550) ยังได้เสนอกิจกรรมการเล่นสีจากใบไม้ดอกไม้ เป็นกิจกรรมที่ครูพาเด็ก ๆ ออกค้นหาสีจากใบไม้ ดอกไม้รอบ ๆ บริเวณโรงเรียน โดยทดลองฝนหาสีบนแผ่นกระดาษก่อนที่จะเลือกเก็บมาเฉพาะสีที่ตัวเองต้องการมาได้มาวาดรูปลงกระดาษด้วยวิธีการ ฝน ขยี้ ทำให้เด็กรู้ถึงที่มาของสีที่หลากหลายอย่างสนุกสนานและรวดเร็ว ระบุลักษณะของสีได้อย่างละเอียดยิ่งขึ้น นอกจากนี้เด็ก ๆ ยังได้ตื่นต้นกับลูกเล่นของธรรมชาติที่บางครั้งก็ไม่ใช่เป็นอย่างที่เห็น เช่น กลีบดอกชบาสีแดงดูออกมาเป็นสีน้ำเงิน และในส่วนกิจกรรมการวาดเส้น มีการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ใน 3 รูปแบบคือ 1)การนำมาใช้เป็นอุปกรณ์ในการสร้างงาน เช่น เอากิ่งไม้มาจุ่มสีและวาดภาพ 2) การนำมาใช้เป็นวัสดุในการสร้างงานโดยตรง เช่น วาดภาพลงบนก้อนหิน ใบไม้ กระบอไม้ไฟ การวาดภาพระบายสีจากน้ำดิน ซึ่งครูผู้ให้สัมภาษณ์จากโรงเรียนทอสี และ โรงเรียนวรรณสว่างจิต ให้ข้อมูลว่าดินที่ได้มาในแต่ละท้องถิ่น จะให้สีต่างๆกัน เช่น ดินโคลน ดินแดง เป็นต้น 3)การนำมาเป็นสื่อในการสร้างงาน เช่น ให้เด็กสังเกตธรรมชาติและนำมาสร้างงาน มีครูผู้ให้สัมภาษณ์จากโรงเรียนอนุบาลช้างเผือกที่มีการพาเด็กไปสังเกตลวดลายของหนังสัตว์ที่เขาเดิน แล้วกลับมาสร้างงานศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี เป็นต้น ฝ่ายตำราโรงเรียนรุ่งอรุณ(2550) ได้เสนอกิจกรรมการเขียนภาพบนดิน เป็นการส่งเสริมทักษะการใช้ร่างกาย ที่เป็นเครื่องมือธรรมชาติสิ่งของเด็ก ได้จากการเขียนบนพื้นดิน หรือใช้กิ่งไม้เพื่อวาดภาพบนดินตามจินตนาการ ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้เรื่องขนาด การกะประมาณที่สอดคล้องกับการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อของร่างกาย เพื่อวาดภาพขนาด

ใหญ่ซึ่งไม่มีกรอบจำกัด เมื่อไม่มีกรอบจำกัด เด็ก ๆ ก็จะมีวิธีในการสร้างสรรค์ศิลปะที่หลากหลายมากขึ้น และมีการใช้ ใบไม้ ดอกไม้ ต้นหญ้า เมล็ดพืช ฯลฯ มาตกแต่งร่วมกับงานวาดภาพบนดิน ซึ่งกิจกรรมการวาดภาพบนดินนี้ ได้มีครูผู้ให้สัมภาษณ์จากโรงเรียนอนุบาลช้างเผือก นำไปใช้กับเด็กเช่นกัน โดยให้การเล่านิทานเป็นการนำเข้าสู่กิจกรรม

การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย มีรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งการวาดเส้น ระบายสี ภาพพิมพ์ประติมากรรม ประติ ตัด งานประดิษฐ์ สอดคล้องกับ พีระพงษ์ กุลพิศาล (2536) ได้แบ่ง กิจกรรมศิลปะ ตามลักษณะงานที่เด็กสร้างสรรค์เป็นหลัก ได้แก่ กิจกรรมศิลปะสองมิติ เป็นกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์บนพื้นระนาบ 2 มิติ มีความกว้างและความยาว เช่น กระจก กระดาษ ผ้า ผงแป้ง ปั้นทราย พื้นดิน ฯลฯ โดยใช้กลวิธีวาดเส้น ระบายสี พิมพ์หรือกดประทับให้เป็นสีประติดด้วยกระดาษสี เป็นต้น กิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ การวาดภาพ ระบายสี เล่นสีหรือทดลองสี การพิมพ์ภาพ กิจกรรมศิลปะสามมิติ เป็นการสร้างสรรค์งานศิลปะบนวัตถุที่มีลักษณะ 3 มิติ กว้าง ยาว หนา เช่น กล้องกระดาษ กิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ การปั้น การฉีก ตัด ปะ พับ ม้วน การประดิษฐ์เศษวัสดุ และสุดท้ายกิจกรรมศิลปะผสมผสานสองมิติ สามมิติ หมายถึงกิจกรรมที่ให้เด็กสร้างสรรค์ภาพ โดยใช้วัสดุและกลวิธีทางกิจกรรมศิลปะสองมิติ และสามมิติรวมเข้าด้วยกัน กิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ การวาดภาพระบายสี เล่นสีหรือทดลองสี การพิมพ์ภาพ ปั้น การฉีก ตัด ปะ พับ ม้วน การประดิษฐ์เศษวัสดุ

นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมศิลปะที่เป็นลักษณะเฉพาะของรูปแบบการศึกษาของแต่ละโรงเรียน เช่น โรงเรียนแนวการศึกษาออลดอร์ฟ ซึ่งมีแนวความคิดในการใช้สื่อของเล่นจากธรรมชาติ ตามท้องถิ่นและฤดูกาล ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลแสนสนุกไตรทัชชะ บางมด และโรงเรียนอนุบาลบ้านรัก จะมีกิจกรรมการปั้นขี้ผึ้ง และ การปั้นชนแกะ เป็นกิจกรรมที่มีรูปแบบเฉพาะของการศึกษาแนวนี้ และยังมีส่งเสริมการเล่นของเด็กกับวัสดุธรรมชาติ เช่น ลูกสะบ้า ลูกสน ท่อนไม้ ซึ่งของเล่นเหล่านี้ เด็กจะมีการนำมาสร้างงานในรูปแบบอิสระ โดยใช้ความคิดจินตนาการในการจัดวาง ซึ่งเป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อย่างหนึ่ง

ขั้นตอนในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย จากผลการวิจัยพบว่า ครูผู้ให้สัมภาษณ์มีขั้นตอนคือ ครูเป็นผู้วางแผนเตรียมวัสดุธรรมชาติและจัดหาวัสดุธรรมชาติแล้วจึงหากิจกรรมให้สอดคล้องกับวัสดุธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้อง กับ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ(2540) กล่าวว่า ครูอนุบาลต้องมีความเข้าใจหลักสูตร สามารถนำหลักสูตร

ไปจัดประสบการณ์ได้สอดคล้องกับพัฒนาการโดยการจัดประสบการณ์ไม่แยกเป็นรายวิชา แต่จะจัดในรูปแบบกิจกรรมบูรณาการ ต้องมีความยืดหยุ่น และหลากหลาย ตรงกับความสนใจของเด็ก โดยที่เด็กจะต้องเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ครูต้องเป็นผู้สร้างบรรยากาศที่ดีให้แก่เด็ก

การสร้างแรงจูงใจให้เด็กมีความสนใจในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการทำกิจกรรมศิลปะ จากผลการวิจัยพบว่า ครูผู้ให้สัมภาษณ์ใช้วิธีจัดสภาพแวดล้อม เช่น วางวัสดุธรรมชาติให้เด็กได้หยิบใช้ในห้องเรียน จัดโต๊ะฤดูกาล นำวัสดุมาตกแต่งห้องเรียนและมีการพาเด็กออกสำรวจและชื่นชมธรรมชาติรอบตัว ซึ่งสอดคล้องกับ Taylor(1985) ได้กล่าวว่า ครูปฐมวัย มีหน้าที่ พิจารณาและสร้างประสบการณ์ที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของเด็ก และยังคงสอดคล้องกับ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2532) ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของครู ควรเตรียมสร้างบรรยากาศที่ดี อุปกรณ์ต่าง ๆ ควรมีให้เพียงพอเหมาะสมกับวัยและความสนใจ ตกแต่งให้น่าดู จัดวางไว้ให้เด็กได้เลือกเล่นอย่างสนุกสนาน ปลอดภัย

บทบาทของครูในการเตรียมการจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ จากผลการวิจัยพบว่า ครูผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า ครูต้องเข้าใจหลักสูตรของโรงเรียนเป็นอย่างดีแล้ววางแผนการสอนซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540) ที่กล่าวว่า ครูอนุบาลเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาระดับก่อนการประถมศึกษาให้มีคุณภาพและบรรลุถึงจุดหมายของหลักสูตร ครูอนุบาลต้องมีความเข้าใจหลักสูตร สามารถนำหลักสูตรไปจัดประสบการณ์ได้สอดคล้องกับพัฒนาการโดยการจัดประสบการณ์ไม่แยกเป็นรายวิชา แต่จะจัดในรูปแบบกิจกรรมบูรณาการ ต้องมีความยืดหยุ่น และหลากหลาย ตรงกับความสนใจของเด็ก โดยที่เด็กจะต้องเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ครูต้องเป็นผู้สร้างบรรยากาศที่ดีให้แก่เด็ก

บทบาทของครูในการให้ความช่วยเหลือเด็กในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย จากผลการวิจัย พบว่า ครูใช้วิธีสังเกตวิธีการแก้ปัญหาของเด็กแล้วจึงให้คำแนะนำบอกกล่าวให้ทำด้วยตนเอง สอดคล้องกับ จุฬาลงกรณ์ คณะครุศาสตร์ (2521) ได้เสนอแนะเมื่อผู้เรียนต้องการความช่วยเหลือและให้โอกาสนักเรียนได้เรียนรู้หรือค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเองอย่างมีระบบและยังคงสอดคล้องกับ กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ(2540) กล่าวว่า ครูอนุบาลต้องคอยให้ความช่วยเหลือ และ นำเด็กในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยการนำเด็กในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยการเรียนรู้ร่วมกับเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมด้วยตนเองและการ

ประเมินพัฒนาการเด็กนั้น ครูจะต้องประเมินจากสภาพจริง โดยใช้การสังเกตและพิจารณาผลการปฏิบัติงานของเด็ก ควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กโดยเป็นแหล่งความรู้ให้การสนับสนุนกับโรงเรียน

ความถี่ในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย จากผลการวิจัยพบว่า ครูผู้ให้สัมภาษณ์มีการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นประจำ สอดคล้องกับ นภเนตร ธรรมบวร (2549) กล่าวว่า วัสดุอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมศิลปะควรมีหลากหลายและเพียงพอกับจำนวนเด็ก ขณะเดียวกันก็ควรส่งเสริมให้เด็กนำวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของคนมาใช้ในการศิลปะ เช่น เปลือกหอย ก้อนหิน กิ่งไม้ ใบไม้ และดอกไม้ เป็นต้น

การพิจารณาเลือกวัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากมีความเห็นว่า ควรเลือกวัสดุที่ปลอดภัยไม่เป็นอันตรายกับเด็ก และยังคงควรเป็นวัสดุธรรมชาติใกล้ตัว หาง่าย และเหมาะสมกับกิจกรรม สอดคล้องกับ Koster (2008) กล่าวว่า ครูผู้สอนที่ทำงานโดยตรงกับเด็ก ควรต้องสร้างสิ่งแวดล้อมที่เด็กสามารถเรียนรู้ได้โดยปราศจากอันตราย การเลือกวัสดุที่ปลอดภัย จัดพื้นที่ทำงานที่ปลอดภัยและกำหนดขอบเขตในการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่จะอนุญาตให้เด็กใช้ได้โดยอิสระ โดยปราศจากอันตรายกับเด็ก และเบญจา แสงมลิ (2527) ได้สรุปถึงข้อควรคำนึงในการใช้สื่อเพื่อจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย คือ สื่อนั้นหาง่าย อยู่รอบตัวเด็ก เหมาะสมที่เด็กเรียนรู้ เช่น สิ่งของเครื่องใช้ในบ้าน สถานศึกษา เครื่องเล่น สิ่งซึ่งอยู่แวดล้อมตัวเด็ก สื่อนั้นมีความปลอดภัย ประหยัดทั้งราคาและเวลา และตรงกับเป้าหมายในการใช้สื่อเพื่อจัดประสบการณ์ความพร้อมของแต่ละด้าน

สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะที่มีวัสดุธรรมชาติสำหรับเด็กปฐมวัย ครูผู้ให้สัมภาษณ์มีการจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศและกิจกรรม สอดคล้องกับฝ่ายตำราโรงเรียนรุ่งอรุณ(2550) ที่กล่าวว่า ห้องเรียนศิลปะควรเป็นห้องที่กว้างขวาง โปร่งสบาย เชื่อมต่อธรรมชาติได้ง่าย ทั้งนี้ครูควรตระหนักไว้เสมอว่า ห้องเรียนศิลปะไม่จำเป็นต้องตายตัว ที่ไหนๆก็สามารถใช้เป็นห้องเรียนศิลปะได้ พาเด็กไปเรียนใต้ต้นไม้ เรียนบนสนามหญ้า หาอุปกรณ์จากสวนป่า เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้จินตนาการอย่างเต็มที่

ปัญหาหรืออุปสรรคในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากไม่ประสบปัญหาหรืออุปสรรคใด ๆ ในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ เนื่องมาจากการจัดสภาพแวดล้อม

ในโรงเรียนทำให้มีสภาพแวดล้อมเหมาะสมและมีมุมมองที่ดีในเรื่องการใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น การสอนเรื่องสภาพความคงทน การสลายของวัสดุตามธรรมชาติ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันมี ครูผู้สอนบางท่านให้ความเห็นว่า วัสดุธรรมชาติหายากเนื่องจากสภาพพื้นที่ของโรงเรียนที่อยู่ใจกลางเมือง อาจเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมในกรุงเทพฯที่มีทรัพยากรหรือพื้นที่จำกัด อย่างไรก็ตามครูมีการแก้ปัญหาโดยใช้วัสดุธรรมชาติที่มาจากการสั่งซื้อหรือเท่าที่หาได้ทั่วไปในโรงเรียน เช่น ใบไม้ กิ่งไม้ ดอกไม้ เป็นต้น

เกณฑ์และวิธีการประเมินผลเด็กในการจัดกิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ

ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากพิจารณา ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการและพัฒนาการเด็ก สอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ, 2529 อ้างถึงใน สัญลักษณ์ สุวรรณวิศมี, 2533 ที่กล่าวว่า ประเมินผลงานศิลปะทางความคิดสร้างสรรค์ ให้ดูที่ผลงานว่า แสดงออกอย่างอิสระแปลกใหม่ การใช้วัสดุศิลปะ และการให้สี การสื่อความหมายจากงานที่ทำ มีรายละเอียด ความสมดุลของ ภาพและจุดเด่น และยังสอดคล้องกับพีระพงษ์ กุลพิศาล, 2531 ที่กล่าวว่า การประเมินผลควร อยู่บนรากฐานความคิดที่ว่า เด็กมีพัฒนาการดีขึ้นกว่าครั้งก่อนหรือไม่ โดยดูจากเวลาที่เด็ก กำลังทำงาน มีใจดูจากผลงานสำเร็จเพียงอย่างเดียว และต้องไม่นำเด็กไปเปรียบเทียบกับคนอื่น ครูผู้ให้สัมภาษณ์มีการพิจารณาผลงานเด็กตามพัฒนาการทางศิลปะ 7 ด้าน สอดคล้องกับ Lowenfeld and Brittain (1982) ได้เสนอแนะแนวทางการประเมินผลทางศิลปะศึกษาตาม ลักษณะพัฒนาการความเจริญงอกงามของผู้เรียนในด้านต่างๆ ได้แก่ พัฒนาการทางอารมณ์ พัฒนาการทางสติปัญญา พัฒนาการทางร่างกาย พัฒนาการทางการรับรู้ พัฒนาการทางสุนทรียภาพ พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ และ พัฒนาการทางสังคม

การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ

การจัดอบรมการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะในโรงเรียน ครูผู้ให้ สัมภาษณ์ส่วนมาก ได้รับการอบรมทุกปีการศึกษาโดยบุคลากรภายในโรงเรียนสอดคล้องกับ Elkind(1970) กล่าวถึงครูปฐมวัยไว้ว่า ครูที่มีคุณสมบัติพื้นฐานภายในที่ดี จะมีอิทธิพลต่อการ เรียนรู้ของเด็กปฐมวัยมากกว่าอิทธิพลอย่างอื่น และ Taylor(1985) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของ ครูปฐมวัยไว้ว่าควร พัฒนาตนเองให้ก้าวหน้า รักที่จะศึกษาค้นคว้าและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และยังสอดคล้องกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช(2532) ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของครู ปฐมวัยว่า ควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม อันเป็นประโยชน์ต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กและเพื่อ ความก้าวหน้าในอาชีพการงาน แต่ในขณะที่เดียวกันครูผู้ให้สัมภาษณ์บางท่านไม่ได้รับการจัด

อบรมจากโรงเรียนที่สังกัด อาจเนื่องมาจากการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะในด้านการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ เห็นได้จากผลการวิจัยจากแบบสอบถาม ครูปฐมวัยส่วนมากไม่ได้จบการศึกษาทางด้านศิลปะ และยังไม่ค่อยได้มีเข้ารับการอบรมทางด้านนี้ โดยเฉพาะ

การจัดอบรมและดูงานเกี่ยวกับการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยภายนอกโรงเรียน จากผลการวิจัยพบว่าครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากมีการไปศึกษาดูงานตามโรงเรียนที่เป็นแนวการศึกษาทางเลือกนวัตกรรมใหม่ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้นำเสนอแนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัยจากต่างประเทศ 5 รูปแบบ ซึ่งไม่เน้นให้เด็กอ่านออกเขียนได้ แต่จะเน้นการพัฒนาทุกด้านไปด้วย เช่น สอนให้เด็กรู้จักคิด กล้าแสดงออก เรียนรู้อย่างมีความสุขมาเผยแพร่ให้ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลนำไปปรับใช้อันได้แก่ แนวคิดแบบมอนเตสซอรี แนวคิดแบบเรกจิโอ เอมิเลีย แนวคิดแบบการเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม แนวคิดแบบวอลดอร์ฟ แนวคิดแบบไฮสโคป

รูปแบบการจัดการอบรมที่ครูผู้สอนต้องการ และ เนื้อหาที่ต้องการ จากผลการวิจัยพบว่าครูผู้ให้สัมภาษณ์ ต้องการการอบรมแบบปฏิบัติการ ที่มีลักษณะเนื้อหาเป็นการนำวัสดุธรรมชาติใกล้ตัวมาใช้ในการทำกิจกรรมศิลปะ ซึ่งวัสดุธรรมชาติใกล้ตัวคือ สิ่งที่สามารถหาได้ทั่วไป หรือมีอยู่ในพื้นที่ สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่กล่าวว่า ครูควรพิจารณาเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับพัฒนาการและวัยของเด็ก และที่สำคัญที่สุดคือ สื่อที่ใช้ควรที่หาได้ในท้องถิ่นและมีราคาถูก

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ ช่วยจัดเตรียมวัสดุธรรมชาติ ให้ความชื่นชมผลงาน อาสาจัดกิจกรรมศิลปะให้เด็ก เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ นภเนตร ธรรมบวร (2546) ได้กล่าวถึงแนวการจัดการศึกษาปฐมวัยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แนวการจัดการศึกษาปฐมวัยนั้นให้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย ความถนัด ความสนใจ และสัมพันธ์กับวิถีชีวิตตามธรรมชาติของผู้เรียน ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุก

เวลาทบทวนสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

การเห็นคุณค่าของผู้ปกครองในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากให้ความเห็นว่า ผู้ปกครองเห็นคุณค่าและพยายามสานต่อแนวคิดในการใช้วัสดุธรรมชาติ เนื่องจากโรงเรียนส่วนมากที่ผู้วิจัยไปเก็บข้อมูล เป็นโรงเรียนเอกชนที่ครูและผู้ปกครองมีความใกล้ชิด สามารถพูดคุยสื่อสารกันในเรื่องต่าง และยังมีสมุดสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน จึงทำให้ครูผู้สอนทราบถึงแนวความคิดของผู้ปกครอง แต่ในขณะเดียวกันมีบางโรงเรียนที่ครูผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความเห็นว่า ผู้ปกครองไม่แสดงออกถึงการเห็นคุณค่าในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูและผู้ปกครองไม่ได้มีการสื่อสารกัน จึงไม่ทราบแนวคิดของผู้ปกครองในเรื่องของการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ

การประสานงานระหว่างบุคลากรในโรงเรียนในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ จากผลการวิจัยพบว่า มีการประสานงานกันในการจัดหาวัสดุธรรมชาติ เช่น ฝ้ายอาคารสถานที่ ฝ้ายจัดซื้อ และยังมี การประสานงานกันในด้านเนื้อหาการสอน เช่น มีครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดกิจกรรมศิลปะในโรงเรียนมาอบรมให้ความรู้ สอดคล้องกับ นกเนตร ธรรมบวร (2546) ได้กล่าวถึงแนวการจัดการศึกษาปฐมวัยตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวถึงแนวการจัดการศึกษาปฐมวัยนั้นให้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย ความถนัด ความสนใจ และสัมพันธ์กับวิถีชีวิตตามธรรมชาติของผู้เรียน ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

การประสานงานระหว่างบุคลากรภายนอกโรงเรียนในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย จากผลการวิจัย ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมาก ยังไม่มีการประสานงานกับบุคลากร หรือ หน่วยงานภายนอกโรงเรียน อาจเนื่องมาจากยังไม่มีหน่วยงานที่ให้ข้อมูลโดยตรงในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ

การประชาสัมพันธ์การรณรงค์การใช้วัสดุธรรมชาติกับนักเรียน จากผลการวิจัยพบว่า ครูผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน แต่มีการสอดแทรกอยู่ในชีวิตประจำวันที่โรงเรียนอยู่แล้ว และยังมีการจัดนิทรรศการแสดงผลงานศิลปะที่สร้างขึ้นจากวัสดุธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(2542) กล่าวว่า การรู้จักใช้วัสดุจากธรรมชาติอย่างรู้คุณค่าและสร้างสรรค์นั้น ควรเริ่มตั้งแต่ในการศึกษาระดับปฐมวัยซึ่งเป็นวัยที่เป็นพื้นฐานของชีวิต การศึกษาปฐมวัยจัดเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการศึกษาต่อในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เน้นพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ และจิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยสอดแทรกความรู้ผ่านกิจกรรมด้านต่าง ๆ

การประชาสัมพันธ์การรณรงค์การใช้วัสดุธรรมชาติกับผู้ปกครอง จากผลการวิจัยพบว่า ทางโรงเรียนประชาสัมพันธ์หลักสูตรซึ่งมีการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ ทำให้ผู้ปกครองตระหนักถึงการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ สอดคล้องกับ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ที่กล่าวว่า การศึกษาปฐมวัยควรมีการจัด การประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก และยังสอดคล้องกับ Taylor(1985) ที่กล่าวว่า ครูปฐมวัยมีหน้าที่ให้พ่อแม่ของเด็กได้ทราบข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียน ดังนั้น ครูจึงเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน

แนวคิดของโรงเรียนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเด็กกับธรรมชาติ จากผลการวิจัยพบว่า ครูผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากมีแนวคิดให้เด็ก ได้สัมผัสและเรียนรู้กับธรรมชาติรอบตัว ซึ่งสอดคล้องกับ นกเนตร ธรรมบวร (2549) ที่กล่าวว่า สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ครูและผู้ปกครองสามารถกระทำเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่า และตระหนักในความงามด้านศิลปะแก่เด็ก คือ การช่วยให้เด็กได้สะท้อนความคิดเกี่ยวกับสี รูปแบบ และพื้นผิวต่าง ๆ ของธรรมชาติรอบตัว เช่น ขณะที่ครูพาเด็กไปทัศนศึกษานอกชั้นเรียน ครูอาจชี้ชวนให้เด็กดูดอกหญ้าเล็ก ๆ หรือเฝาดูแมงมุมที่กำลังชักใยบนใบหญ้า เป็นต้น ประสบการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวจะช่วยให้เด็กซึมซับความงาม และคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวซึ่งเด็กจะแสดงผ่านงานศิลปะต่าง ๆ ของตน อาทิ เพลง การเคลื่อนไหว ภาพวาด บล็อก นิทาน และบทกวี เป็นต้น

กิจกรรมอื่นๆที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับธรรมชาติ จากผลการวิจัยพบว่า ครูผู้ให้สัมภาษณ์ใช้วิธีการส่งเสริมให้เด็กอนุรักษ์ธรรมชาติและใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และให้เด็กดูแลรักษาธรรมชาติด้วยตนเอง และมีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ สอดคล้องกับ สุเมธ ตันติเวชกุล(2536 อ่างใน บุชบง ตันติวงศ์, 2546) การปลูกฝังให้เด็กได้ตระหนักถึงคุณค่าของ

สรรพสิ่งในธรรมชาติแล้วยังสอดคล้องกับแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงเห็นว่า วิถีชีวิตของคนไทยแต่เดิมมาผูกพันใกล้ชิดและสอดคล้องกับธรรมชาติ ทำให้ชีวิตพออยู่พอกินไม่เดือดร้อนยากลำบาก ในขณะที่คนไทยสมัยใหม่ไม่รู้จักตนเอง จึงแยกตัวจากธรรมชาติ ไม่รู้จักธรรมชาติและुकคามธรรมชาติจนตัวเองเดือดร้อน ทรงตระหนักว่าความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติมีอยู่ในภูมิปัญญาของชาวบ้าน ภูมิปัญญา นี้เกิดจากประสบการณ์ในการดำรงชีวิตสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่พระองค์ทรงค้นหาเพื่อคิดวิธีการให้ประชาชนของพระองค์มีชีวิตที่พึ่งพาตนเองได้ และยังสอดคล้องกับ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม(2544) ที่กล่าวว่า การบูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษาเข้าไปในหลักสูตรของโรงเรียนอย่างเป็นทางการน่าจะมีแนวโน้มสูงขึ้นกว่าเดิม เนื่องด้วยแนวทางของสิ่งแวดล้อมศึกษาที่เน้นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน “เรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติเอง” อย่างมีส่วนร่วม เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และยังมีทำให้ความรู้เด็กในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง การอดออม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเห็นคุณค่า นอกจากนี้ ครูผู้สอนยังมีการพาเด็กไปทัศนศึกษาแหล่งธรรมชาตินอกสถานที่ ซึ่งสอดคล้องกับ สันติ คุณประเสริฐ (2547) กล่าวว่า สถานที่ซึ่งมีสภาพแวดล้อมสวยงามธรรมชาติ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สร้างความลึกซึ้งและความประทับใจอย่างสูงแก่ผู้เรียนทางศิลปะและการออกแบบ รวมทั้งทำให้เข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคน สัตว์ เรื่องราวเกี่ยวกับพันธุ์ไม้และระบบนิเวศน์ ผู้สอนควรแนะนำวิธีการเรียนรู้จากธรรมชาติและสังคมไปใช้ร่วมกัน ทั้งในบทเรียนและในชีวิตประจำวัน พยายามฝึกและสร้างนิสัยให้ผู้เรียนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต กำหนดจุดหมายการเรียนรู้เพื่อเข้าใจ เรียนรู้เพื่อใช้ประโยชน์ เรียนรู้เพื่อเห็นคุณค่า ชื่นชมและภาคภูมิใจ เรียนรู้เพื่ออนุรักษ์และเพื่อพัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาระความรู้ทางศิลปะและการออกแบบสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ครูในฐานะผู้จัดการเรียนรู้ต้องฝึกฝนตนเองให้มีทักษะในการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ การเรียนรู้จากธรรมชาติทำได้ด้วยการสังเกต บันทึก จดจำ วิเคราะห์ธรรมชาติที่พบเห็นและสัมผัส เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และความกระตือรือร้นในการทำงาน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร สามารถปฏิบัติได้ดังนี้

- การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น เป็นการส่งเสริมให้เด็กเห็นคุณค่าและประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติ แต่ทั้งนี้ครูผู้สอนเป็นผู้มีส่วนสำคัญที่จะชี้ให้เด็กเห็นคุณค่าและบอกกล่าวถึงวิธีการใช้ที่ถูกต้อง สามารถสอดแทรกการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ นอกจากนี้การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้อังสอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยที่มีการนำวัสดุธรรมชาติมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ต่าง ๆ สำหรับในระดับปฐมวัยนี้ครูผู้สอนอาจใช้วิธีการเล่าเรื่องพูดคุยและนำตัวอย่างงานหัตถกรรมไทยหรืองานศิลปะที่ทำจากวัสดุธรรมชาติมาให้เด็กดูซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจในการสร้างงานและให้ความรู้เด็กในเรื่องของประวัติศาสตร์ศิลปะได้

- ควรมีการสนับสนุนในเรื่องการจัดอบรมการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่าครูปฐมวัยส่วนมากจบการศึกษาในด้านปฐมวัย ทำให้เกิดอุปสรรคการคิดนำวัสดุธรรมชาติมาใช้จัดกิจกรรมศิลปะ ดังนั้นถ้าครูผู้สอนได้รับการอบรมจากองค์กรที่มีความรู้ความชำนาญโดยเฉพาะหรือมีนิสิตนักศึกษาทางศิลปศึกษาเข้าไปช่วยให้ความรู้หรือเข้าไปฝึกสอนศิลปะในระดับปฐมวัย อาจทำให้ครูผู้สอนมีแนวความคิดรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อนำไปใช้ในการจัดทำแผนการสอนการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยได้

- การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะมีข้อดีคือ เป็นการประหยัดและไม่มีสารตกค้างที่เป็นอันตรายต่อสภาพแวดล้อมและส่วนมากปลอดภัยกับเด็กปฐมวัย แต่ทั้งนี้ครูผู้สอนควรศึกษาหาความรู้ในเรื่องคุณสมบัติของวัสดุธรรมชาติที่จะนำมาใช้เป็นอย่างดี เช่น เมล็ดพืชบางชนิดมีพิษอันตรายถึงชีวิตถ้าเด็กรับประทานเข้าไป บางชนิดมีพิษเมื่อสัมผัสแล้วจะเกิดอาการคัน นอกจากนี้ครูปฐมวัยควรมีข้อมูลทางด้านสุขภาพของเด็กที่มีอาการภูมิแพ้ กับสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพืชหรือสัตว์ เช่น เด็กบางคนมีอาการแพ้เกสรดอกไม้ ถั่วชนิดต่าง ๆ เป็นต้น

- การสร้างงานศิลปะของเด็กปฐมวัยนั้นเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา อาจไม่ต้องจำกัดเฉพาะเป็นกิจกรรมที่ครูผู้สอนจัดขึ้น ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับเด็กปฐมวัยจึงเป็นสิ่งสำคัญ ทุกฝ่ายควรร่วมกันสนับสนุน ส่งเสริมให้รอบตัวเด็กแวดล้อมไปด้วยสภาพธรรมชาติหรือพาเด็กไปศึกษาธรรมชาติ ซึ่งอาจทำให้เด็กได้ใช้ความคิดจินตนาการในการเล่นกับวัสดุธรรมชาติได้อย่างเต็มที่ เช่น สนามเด็กเล่นที่มีลักษณะเป็นพื้นทราย เด็กสามารถใช้กิ่งไม้หรือนิ้วมือวาดภาพ เล่น

บนพื้นทรายได้อย่างอิสระ ในขณะที่เดียวกันพื้นสนามที่มีลักษณะเป็นยางกันกระแทกมีข้อดีเรื่องความปลอดภัย แต่เด็กไม่สามารถใช้ในการเล่นเพื่อสร้างสรรค์จินตนาการที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติได้ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

- ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับลักษณะการสร้างงานศิลปะจากวัสดุธรรมชาติและ พัฒนาการของเด็กปฐมวัย โดยเป็นการวิจัยเพื่อสังเกตกระบวนการสร้างงานของเด็กปฐมวัย โดยตรง เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุน นอกเหนือจากการวิจัยในครั้งนี้
- ควรมีการศึกษาวิจัยการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการสร้างงานศิลปะในพื้นที่ภูมิภาคอื่นๆ เพื่อให้ทราบถึงบริบท ที่อาจมีผลต่อประเภทของวัสดุธรรมชาติหรือรูปแบบการใช้ของครูผู้สอน
- ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการนำวัสดุประเภทอื่น เช่น วัสดุเหลือใช้มาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะในระดับปฐมวัยหรือการศึกษาระดับอื่น ๆ
- ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบูรณาการศิลปะศึกษากับสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อการปลูกจิตสำนึกให้เด็กรักธรรมชาติผ่านการจัดการเรียนการสอนศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กาญจนา คุณารักษ์. **หลักสูตรและการสอน**. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, 2527.

เกศินี นิสสัยเจริญ. **การสอนศิลปะสำหรับเด็กเล็ก**. เอกสารประกอบการอบรม ผ.ด.ด. รุ่น 2. ขอนแก่น: 2527.

เกษร อิตะจारी. **กิจกรรมศิลปะสำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2543.

เกษร อิตะจारी. การสอนศิลปะให้นักเรียนในสหรัฐอเมริกา. **วารสารครุศาสตร์**. 22 (กรกฎาคม – กันยายน). 2536.

เกษร อิตะจारी. ความคิดสร้างสรรค์. ใน สันติ คุณประเสริฐ และ สมใจ สิทธิชัย, **ศิลปศึกษา – ศึกษาศิลปะ**. หน้า 39 – 44. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **โครงการ: การเรียนรู้ที่ลุ่มลึก** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2542.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **แผนการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษาชั้นเด็กเล็ก เล่ม 1-2**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2534

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. **คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2547.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **แผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 2 เล่มที่ 1**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2537.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **แผนพัฒนาเด็กปฐมวัยตามแนวพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. 2542.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **คู่มือการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ศรีเมืองการพิมพ์ . 2546.

คณะกรรมการการศึกษาเอกชน, สำนักงาน. **คู่มือครูประกอบแผนการขัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว. 2537.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **พิมพ์ครั้งที่ 4. มาตรฐานการศึกษาเพื่อการ**

ประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์คุรุสภา, 2543.

จงใจ ขจรศิลป์. **การศึกษาลักษณะการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุมที่**

มีความคิดสร้างสรรค์และความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์

ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532.

จรัสศรี พัวจินดาเนตร และ ธนศร เลิศรัตนอมรกุล. **พฤษภาเพลิน งานประดิษฐ์**

สร้างสรรค์จากเศษวัสดุจากธรรมชาติและเศษวัสดุเหลือใช้. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

จันทวรรณ เทวรักษ์. **อิทธิพลของการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์และแนวทางการศึกษาในวัย**

4-6 ขวบที่มีผลต่อการเรียนรู้ภาษาไทยและคณิตศาสตร์ในระดับประถมศึกษา.

วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. สาขาประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2530.

จินตนา ยูนิพันธ์. **การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, 2527.

จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ และ คำแก้ว ไกรสรพงษ์. **คู่มือการสอนแบบมอนเตสซอรี จากทฤษฎีสู่**

แนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมนเนจเม้น, 2544.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คุรุศาสตร์. **ประสบการณ์วิชาชีพ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

ฉวีวรรณ กิनावงศ์. **การศึกษาเด็ก.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2533.

ชลอ พงษ์สามารถ. **ศิลปะสำหรับครุมัธยม.** กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2526

ชวลิต ดาบแก้ว และ สุดาวดี เหมทานนท์. **วิธีสอนศิลปศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียน,

2525.

ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล. **กิจกรรมศิลปะเด็กอนุบาล.** กรุงเทพมหานคร: แพลนพับลิชชิ่ง,

2532.

ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล. **พัฒนาเด็กด้วยศิลปะ.** กรุงเทพมหานคร: แพลนพับลิชชิ่ง, 2533.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. **นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษากับการสอนระดับอนุบาล.**

กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2521.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. **นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนา

พานิช, 2528.

ชาญชัย อินทรประวัตติ. **วิธีสอนทั่วไปและการสอนแบบจุลภาค.** พิมพ์ครั้งที่ 3. สงขลา:

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2522.

- ชูจิตต์ วัฒนารมย์. **คุณค่าของกิจกรรมศิลปะศึกษาต่อนักเรียนชั้นประถมศึกษาตามการรับรู้ของครูศิลปะศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะศึกษา.**วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ญาณวิทย์ กุญแจทอง. **ป่าสงวน.** กรุงเทพมหานคร. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2547.
- ดุสิตา เหลือจันทร์. **การศึกษาการจัดการเรียนการสอนการวาดภาพระบายสีในระดับชั้นประถมศึกษาที่ใช้แนวทางการศึกษาออลดอร์ฟ.** วิทยานิพนธ์ปริญญา ศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาศิลปะศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- นภเนตร ธรรมบวร. **พิมพ์ครั้งที่ 2. การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- นภเนตร ธรรมบวร. **การพัฒนากระบวนการคิดในปฐมวัย.** พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- นภเนตร ธรรมบวร. **พิมพ์ครั้งที่ 2. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- นิตยา ประพุดติกิจ. **การพัฒนาเด็กปฐมวัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2536.
- นิรมล ช่างวัฒนชัย. **แนวความคิดและยุทธศาสตร์การสอนที่ทันสมัยตามเกณฑ์มาตรฐานสากล. ใน เอกสารการสัมมนาทางวิชาการ แนวความคิดและยุทธศาสตร์การสอนที่ทันสมัยตามเกณฑ์มาตรฐานสากล. 10 – 16 กรกฎาคม 2539.** สมาคมอนุบาลแห่งประเทศไทย, 2539.
- นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร. **ศิลปะศึกษากับครูประถม.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ตีรณสาร, 2525.
- นุติยาพร วงษ์เณร. **ผลการสอนเรื่องการสร้างสรรคศิลปะด้วยวัสดุต่างๆในวิชาศิลปะศึกษาโดยใช้วิธีการสอนแบบโครงงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.** วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. ภาควิชาศิลปะศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- ทองเพลิน โชติสกุลสุข. **การนำวัสดุท้องถิ่นมาใช้เป็นอุปกรณ์เพื่อการเรียนการสอน.** วารสารศึกษาศาสตร์. **วารสารศึกษาศาสตร์ 8** (มิถุนายน-กันยายน), 2527.
- ทินกร บัวพูล. **เอกสารประกอบการสอน 2709330 ศิลปะสำหรับเด็กเล็ก Art for Young Children.** (เอกสารอัดสำเนา)
- ทิตนา เขมมณี. **หลักและแนวปฏิบัติในโรงเรียนประถมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2526.

ทิตินา แชมมณี และคณะ. **หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย.**

กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

ทิตินา แชมมณี. การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง: โมเดลชิปปา

(Cippa Model). **วารสารวิชาการ.** 2,5(2542)

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. **เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย.** พิมพ์

ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร: B&B Publishing, 2542.

บุษบง ต้นติวงศ์. **รูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย การศึกษาเพื่อชีวิตที่**

พอเพียง. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2546.

เบญจา แสงมลิ. **สื่อเพื่อจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย.** เอกสารการสอนชุดวิชาสื่อ

การสอนระดับปฐมวัยศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ยูโนเตคโปรดักชั่น, 2527.

ปทุมมาลัย ยวงทองและคนอื่นๆ. **การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย**

จากการใช้วัสดุธรรมชาติกับวัสดุสังเคราะห์ในการทำกิจกรรมสร้างสรรค์

(ศิลปะ). ภาคนิพนธ์ ค.บ. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏพระนคร, 2539.

ประคอง กวรรณสูตร. **สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ประภาพรรณ สุวรรณสุข. **เข้าใจเด็กปฐมวัยในเอกสารการสอนชุดวิชาการสร้างเสริม**

ลักษณะนิสัยระดับ ปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ 1 เล่มที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 8. นนทบุรี :

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช , 2537.

ประเทิน มหาพันธ์. **ศิลปะในโรงเรียนประถม.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2531.

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา. **ศิลปะกับชีวิตประจำวันเด็ก.** ใน **สูจิบัตรการแสดงศิลปะเด็ก**

แห่งประเทศไทยครั้งที่ 1, หน้า 37-38. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยเทคโนโลยี

อาชีวศึกษา วิทยาเขตเพาะช่าง, 2533.

ประภัสสร นิยมธรรม. **ศิลปะของเด็กเชิงจิตวิทยา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2523.

ประเสริฐ ศิลรัตน์. **วัสดุและเทคนิคศิลปะ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ลิขประภา, 2545.

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์. **หลักการสอน.** เอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาการการสอนหน่วยที่ 8-15. พิมพ์ครั้งที่

ที่ 7. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.

ปุ่นรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์. **นวัตกรรมศิลปศึกษา : จากทฤษฎีการเรียนรู้สู่การประยุกต์ใช้.** ใน

ปุ่นรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (บรรณาธิการ), **ศิลปศึกษา : จากทฤษฎีสู่การสร้างสรรค,**

หน้า 71 – 90 ,กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547

พร พันธุ์โอสถ. **การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทยตามแนวคิดวอลดอร์ฟ.** กรุงเทพมหานคร:

ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, 2531.

พรพิมล นุ่มสิงห์, **การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน งานประดิษฐ์ เรื่อง ผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.** สาขาวิชาหลักสูตรการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547.

พัชระ ผลโยธิน. เด็กอนุบาลกับพฤติกรรมความร่วมมือ. **วารสารการศึกษาปฐมวัย.** ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม . 2540 : 59-62.

พิชัย สันติภิรมย์. **การใช้อุปกรณ์การสอนของครูอนุบาลโรงเรียนราษฎร์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.

พีระพงษ์ กุลพิศาล,นิพนธ์ ทวีกาญจน์และ ทวีเกียรติ ไชยยงยศ. **การรับรู้ทางศิลปะ: สามมิติ ทักษะทางศิลปะและศิลปะศึกษา.** กรุงเทพมหานคร. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมฝึกหัดครู, 2533.

พีระพงษ์ กุลพิศาล. **มโนภาพและการรับรู้ทางศิลปะ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: แปลนพลับลิชชิง, 2531.

พีระพงษ์ กุลพิศาล. **สมองลูกพัฒนาได้ด้วยศิลปะ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2531.

ไพฑูริย์ สีนลาวัณย์. **หลักและวิธีการสอนระดับอุดมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

ฝ่ายตำรา โรงเรียนรุ่งอรุณ. **MORE THAN ART มากกว่าศิลปะ: เล่นกับธรรมชาติ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สานอักษร โรงเรียนรุ่งอรุณ, 2550.

ฝ่ายตำรา โรงเรียนรุ่งอรุณ. **MORE THAN ART มากกว่าศิลปะ: กิ่งไม้สร้างสรรค์** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สานอักษร โรงเรียนรุ่งอรุณ, 2550.

ฝ่ายตำรา โรงเรียนรุ่งอรุณ. **MORE THAN ART มากกว่าศิลปะ: พิมพ์ภาพ ภาพพิมพ์** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สานอักษร โรงเรียนรุ่งอรุณ, 2550.

ฝ่ายตำรา โรงเรียนรุ่งอรุณ. **MORE THAN ART มากกว่าศิลปะ: อุปกรณ์ศิลปะจากธรรมชาติ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สานอักษร โรงเรียนรุ่งอรุณ, 2550.

ภรณ์ คุรุรัตน์. **เด็กก่อนวัยเรียน.** กรุงเทพมหานคร: กรมประชาสงเคราะห์, 2528.

มยุรี พวงมาลัย. **การประดิษฐ์ของใช้จากวัสดุธรรมชาติ รายวิชางานประดิษฐ์ตามสมัยนิยม สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ.** สาขาวิชาหลักสูตรการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. **เอกสารการสอนชุดวิชาฝึกอบรมครูและผู้เกี่ยวข้องกับการ**

- อบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย.** นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2532.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. **ศิลปศึกษา.** คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2542.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. **การเรียนการสอนและประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลปะวิจารณ์.** กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2543.
- เยาวพา เดชะคุปต์. **กิจกรรมสำหรับเด็ก.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2528.
- เยาวพา เดชะคุปต์. **การศึกษาปฐมวัย.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด. 2542
- ราตี ทองสวัสดิ์ และคนอื่นๆ . **เอกสารชุดอบรม หน่วยที่ 6 การจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กและการศึกษาดูงาน.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2529.
- รุ่ง แก้วแดง. **การบรรยายพิเศษเรื่อง การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบที่ส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ ณ ห้องพาลเซอ 2 ชั้น 14 โรงแรมปรี๊นท์พาลเซอ กรุงเทพมหานคร วันที่ 19 มกราคม 2545. [ออนไลน์]. 2545. แหล่งที่มา : http://www.drrung.com/speech/page_speeches_18.html#skeng [20 มกราคม 2547]**
- รุ่งเรือง สุชาภิรมย์. **การบรรยาย เรื่อง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 กับการพัฒนามนุษย์.** กรุงเทพมหานคร: 29 เมษายน 2545.
- ลัดดา นีละมณี. **เตรียมสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตบูรณาการตามแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 3.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2531.
- ลำพอง บุญช่วย. **การสอนเชิงระบบ.** ปทุมธานี: วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาจลนกรณ์, 2530.
- เลิศ อานันท์. **เทคนิควิธีสอนศิลปะเด็ก.** กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2535
- เลิศ อานันท์. **หลักการสอนศิลปศึกษา.** ในเอกสารการสอนชุดวิชากลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยหน่วยที่ 1-7 หน้า 273-363. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ยูนิเทคโปรดักชั่น, 2526.
- วรรณณี นาสิต. **แผนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการเรื่องงานประดิษฐ์จากเศษวัสดุธรรมชาติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาธรรมศาสตรบัณฑิต ภาควิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัย มหาสารคาม, 2543.
- วรรณณี เหมชะญาติ. **เอกสารประกอบการสอน วิชา 2703677 การจัดประสบการณ์การศึกษาสำหรับเด็กอนุบาล.** กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (มปป)
- วราภรณ์ รักวิชัย. **การศึกษาก่อนวัยเรียน.เอกสารประกอบการสอน ก.ร. 311.** กรุงเทพมหานคร:ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรโศภนประสานมิตร, 2527.

- วริยา ลีละฉิติ. การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการระบายสีด้วยนิ้วมือของนักเรียน
ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ตามทฤษฎีของโรดา เคลลอร์ก์. วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหาบัณฑิต, ภาควิชาศิลปศึกษา : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- วัชรินทร์ ลีตติอติศัย. **ทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นใน
 กรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- วัชรีย์ ร่วมคิด. **พัฒนาการของหลักสูตรปฐมวัยในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2411-
 2538.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย , 2539.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. ศิลปะเด็ก:ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ. **สรุปการจัดประชุมเชิง
 ปฏิบัติการศิลปะเด็ก (Art Camp).** กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์การพิมพ์, 2529.
- วิชัย วงษ์ใหญ่.ศิลปะเด็ก:สภาพปัจจุบันและอนาคต. **สรุปรายงานการสัมมนาทางวิชาการ
 เรื่องศิลปะเด็ก:สภาพปัจจุบันและอนาคต.** กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์การพิมพ์,
 2529.
- วิชาการ,กรม. **คู่มือหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง 2533).**
 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2535.
- วิชาการ,กรม. **คู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
 ,2540.
- วิชาการ,กรม. **แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างคุณลักษณะดี เก่ง
 มีสุข.** เอกสารประกอบการประชุมปฏิบัติการชี้แจงการนำแผนการจัดกิจกรรมระดับ
 ประถมศึกษาไปทดลองใช้โครงการทดลองรูปแบบกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนา
 คุณลักษณะของเด็กไทย ระหว่างวันที่ 16-20 สิงหาคม 2542. กองการวิจัยทางการศึกษา
 , 2542
- วิโชค มุกดามณี.**สื่อประสมและศิลปะแนวจัดวางในประเทศไทย.**กรุงเทพมหานคร:อมรินทร์
 พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2541.
- วิโชค มุกดามณีและคณะ. **ศิลปะรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-8 : คณะกรรมการอำนวยการจัด
 งานฉลองศิริราชสมบัติครบ 50 ปี.** กรุงเทพมหานคร:อมรินทร์ พรินติ้ง แอนด์
 พับลิชชิ่ง, 2541.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูถย์. **ศิลปะในโรงเรียนประถม.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2531.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. **ศิลปศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: วิมวอลอาร์ต, 2526.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย.** พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

ศรียา บุญแสง. “**สอนศิลปะในวัยเด็กอย่างไรให้ได้ผล**” เรื่อง สอนศิลปะอย่างไรให้ได้ผล

จัดโดย โรงเรียนสมมุติ ไท ณ ห้องปฏิบัติการศิลปะ 8 พฤษภาคม 2542

ศิริลักษณ์ ศรีกมล. แนวการจัดกิจกรรมและสื่อการสอนที่พัฒนาการเรียนรู้ด้านศิลปะศึกษา

สำหรับเด็กปฐมวัย. ใน พราวพรรณ เหลืองสุวรรณ (บรรณาธิการ), **ปฐมวัยศึกษา:**

กิจกรรมและสื่อการสอนเพื่อฝึกทักษะและพัฒนาการเรียนรู้. หน้า 198-238.

กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

ศีกษาธิการ, กระทรวง. **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ.** กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2546.

ศีกษาธิการ, กระทรวง. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542.** กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.

ศีกษาธิการ, กระทรวง. **หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533).**

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2534.

ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, กรม. **สะพานสีเขียวสู่การปฏิบัติสิ่งแวดล้อมศึกษา.**

กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์เอนด์พับลิชชิง, 2544.

สมใจ สิทธิชัย. เศรษฐศาสตร์สร้างสรรค์ : ฤกษ์รอบแคว้นใช้แล้ว. ในสันติ คุณประเสริฐและสมใจ

สิทธิชัย (บรรณาธิการ), **ศิลปะศึกษา – ศึกษาศิลปะ** หน้า 45 – 60. กรุงเทพมหานคร :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

สมร ทองดี และ สุกัญญา กาญจนกิจ. **วิวัฒนาการทางการศึกษาปฐมวัยในประมวลสาระ**

ชุดวิชาหลักการและแนวคิดทางการปฐมวัยศึกษา. นนทบุรี: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมธิราช, 2537.

สัญลักษณ์ สุวรรณรัตน์. **คู่มือการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ ศิลปะเด็ก: ชั้นอนุบาลปีที่ 1.**

ชลบุรี: โรงพิมพ์อนุบาลชลบุรี, 2533.

สันหพัฒน์ อรุณาริ. **สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมสร้างเสริมระเบียบวินัยเด็ก**

ปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

สันติ คุณประเสริฐ. ปฏิรูปการจัดกิจกรรมทางศิลปะศึกษา : ศักยภาพสถานที่และทัศนศึกษา

ดูงาน . ใน ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพฑูย์ (บรรณาธิการ), **ศิลปะศึกษา : จากทฤษฎีสู่การ**

สร้างสรรค์, หน้า 91 – 102 ,กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547

สิริมา ภิญญอนันตพงษ์. **การวัดและประเมินเด็กปฐมวัย : เอกสารคำสอนวิชา** ปว 692.

กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทร์วิโรฒ,2545.

สุดารัตน์ เพชรรุจี. **สภาพปัญหาการจัดประสบการณ์ศิลปศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยของครูปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

สุพิน บุญชูวงศ์. **หลักการสอน**. กรุงเทพมหานคร: แสงสุทธิการพิมพ์, 2531.

สุลักษณ์ ศรีบุรี. **คุณค่าของศิลปะจากทัศนะของบุคคลต่างๆ**.วารสารครุศาสตร์ . 22 (กรกฎาคม-กันยายน). 2536.

สุรพันธ์ ต้นศรีวงษ์. **วิธีการสอน**. กรุงเทพมหานคร: สยามสปอร์ตซันดิเท, 2538.

เสริมศรี ไชยสร. **ระบบหลักสูตร-การสอน**. เชียงใหม่: พระสิงห์การพิมพ์, 2526.

เสาวนีย์ บุญยะฤทธิ. **ผลการสอนโดยวิธีการสังเกตที่มีต่อการรับรู้ทางศิลปะของเด็กอายุ 4-6 ปี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

เสาวลักษณ์ อนุดิษฐ์. **การพัฒนาโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

หรรษา นิลวิเชียร. **ปฐมศึกษา หลักสูตรและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2535.

องค์การ อินทร์พพรรย์. **หน่วยที่ 3 แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 1-7**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2524.

อบรม ลินทิบาล และ กุลชลี องค์ศิริพร. **ประสบการณ์วิชาชีพภาคปฏิบัติ 1 คู่มือฝึกสอน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2524.

อมรา เล็กเจิงสินธุ์. **หลักสูตรและแบบเรียนมัธยมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: จงเจริญการพิมพ์, 2529.

อภิชาติ พลประเสริฐ. **สุนทรียศาสตร์และศิลปะในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ**. **วารสารครุศาสตร์**.ฉบับที่ 3 มกราคม-มีนาคม, 2550.

อภิสิทธิ์ จรรย์ชวณะเพท. **แนวคิดในการเตรียมความพร้อม**. **รักลูก 4** : 101-106 ; เมษายน, 2529.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2550.

อารยา สุขวงศ์. **กิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาโรงเรียนสาธิต คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2533

- อารี พันธุ์มณี. **ความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ 1412, 2534
- อารี รังสินันท์. **กิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กก่อนวัยเรียน**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525.
- อารี รังสินันท์. **ความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, 2532.
- อารี สัตถ์หวิ. **นวัตกรรมปฐมวัยศึกษา**. กรุงเทพฯ : บริษัททำไท เพรส. 2544.
- อำไพ ตีรณสาร. ขยายมุมมองการเรียนรู้ศิลปะ. **วารสารครุศาสตร์**. ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 (มกราคม – กันยายน) : 64 – 76. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2536.
- อำไพ ตีรณสาร. นักเรียนแกนนำประสิทธิภาพการสอนศิลปะ. **จดหมายข่าวครุศิลปะ**. (มีนาคม-พฤษภาคม 2532), 1-3.
- อุบล ตูจินดา. **การสอนศิลปะศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2532.
- อุไรธรรม ฉิ่งเล็ก. **ผลของการเรียนวิทยาศาสตร์โดยใช้วัสดุท้องถิ่น ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนเทคโนโลยีการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, 2547

ภาษาต่างประเทศ

- Bates, Jane K. **Becoming an Art Teacher**. California : Wadsworth Publishing Company Inc., 2000.
- Bloom, B. **Compensatory Education for Cultural Deprivation**. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1964.
- Bloom, BS. **Human characteristic and school learning**. New York: MC Graw –Hill book, 1982.
- Broman, B. **The early year in early childhood education**. Boston: Houghton Mifflin, 1982.
- Carlson, Laura. **Ecoart: Earth-Friendly & Craft Experiences**. Vermont: Williamson Publishing Co., 1993.
- Chapman, L.H. **Approaches to Art in Education**. New York: Harcourt Brace Jo vanovich, 1978.
- Easton, F. **The Waldorf impulse in education : school as communities that educate the whole child by integrating artistic and academic work** [online]. 1995. Available from: <http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/Home.portal>.

[2008,Jan 20]

- Eglinton, Ali Kristen. **Art in the Early Years**. London : Routledge Falmer, 2003.
- Elkind, D., Koegler, R. R. and Elsie, G. studies in perceptual development : II part – whole perception. **Child development**. 35 (March). 1964.
- Elkind, David. The case for the academic preschool : fact of fiction?. **Young children**. 25 (January) : 132 – 140. 1970.
- Elling, Valerie. **Philosophy Of Education**,[online]. 2002. Available from <http://www.froebelweb.org/web> 2002. hml [20/09/2005].
- Erikson, E. H. **Children and Society**. New York: W.W. Nartan and Co., 1950.
- Gayne, RM., and Briggs, L.j. **Principle of Structional Design**. 2nd ed. New York: Rinehart and Winston, 1979.
- Hurlock, E.B. **Development Psychology**. New York: Mc Graw – Hill Book Co., 1959.
- Hurwitz, Al and Micheal, Day. **Children and their art : Method for the elementary school**. 7th edition. USA : Wadsworth. 2001.
- Kellogg, R. **Analyzing children' s art**. California: Mayfield publishing, 1969.
- Koster,Joan Bouza. **Growing Artist:Teaching the Arts to Young Children**. 4th ed. Cengage Learning, 2008.
- Lansing, K. M. **Art artists and education**. New York: Macgraw Hill Book company, Inc., 1969.
- Linderman, A. **Art Artists and Art Education**. USA: Fendel/Hunt Publishing, 1976.
- LowenFeld, V. and Brittain, L.W. **Creative and Mental Growth**. 7th ed., New York : Macmillan Publishing Co., 1982.
- Margaret Morgan. **Art 4-11: Art in the early years of schooling**. 3rd ed.United Kingdom. Stanley Thornes(Publishers)Ltd, 1995.
- Matejovsky, N and C. **Art with Stone: From the cave age until today with Parallels seen in the Artistic Symbolic and creative Development of Young children mosaic Making**[online].2001. available from <http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/Home.portal>.[20/01/2010]
- Matthews, Paul. **Drawing and Painting Children and Visual Representation**. London: Paul Chapman publishing, 2003.
- McFee,June K. and Degge. **Art Culture and Environment : A Catalyst for**

- Teaching.** California : Wadsworth Publishing Company Inc., 1977.
- McFee June King. **Preparation for art.** San Francisco : Wadsworth Publishing, 1961.
- Norman Brosterman. **Inventing Kindergarten.** New York: Harry N. Abrams publishers. 1997.
- Paston, H.S. **Learning to teach art.** London : Professional Educator,1973.
- Peterson, H.T. **Kindergarten : The key to child Growth.** New York : Exposition Press, 1958.
- Phinney, Jean Swift. **The Influence of Age and Materials on Young Children's Play Activities and Classification Learning**,[online]. 1973. Available from: <http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/Home.portal>. [20/01/2008]
- Piaget, J. **The Chile's Conception of Space.** New York : Norton Company, 1967.
- Seefeldth, C. The effects of program designed to increase young children's perception of texture. **Studies in Art Education.** 20(2)(1979): 40-44.
- Schirmmacher , R . **Art and creative development for young children.** 2nd ed. USA: Delmar , 1993.
- Stathopoulou, P. **Teaching about environment through Art**,[online]. 2008. Available from: <http://www.naturearteducation.org/index.html> [20/03/2010]
- Preble,D and S. **Art Forms.** 5th ed. New York. Harper Collins College Publishers, 1994.
- Taba, H. **Curriculum Development : Theory and Practice.** New York : Harcourt, Brace and World, Inc, 1962.
- Taylor, Barthava J. **A child go forth.** Minnisota : Burgess Publishing Company, 1985.
- Tyler, R. W. **Basic Principles of Curriculum and Instruction.** Chicago: The University of Chicago Press, 1971.

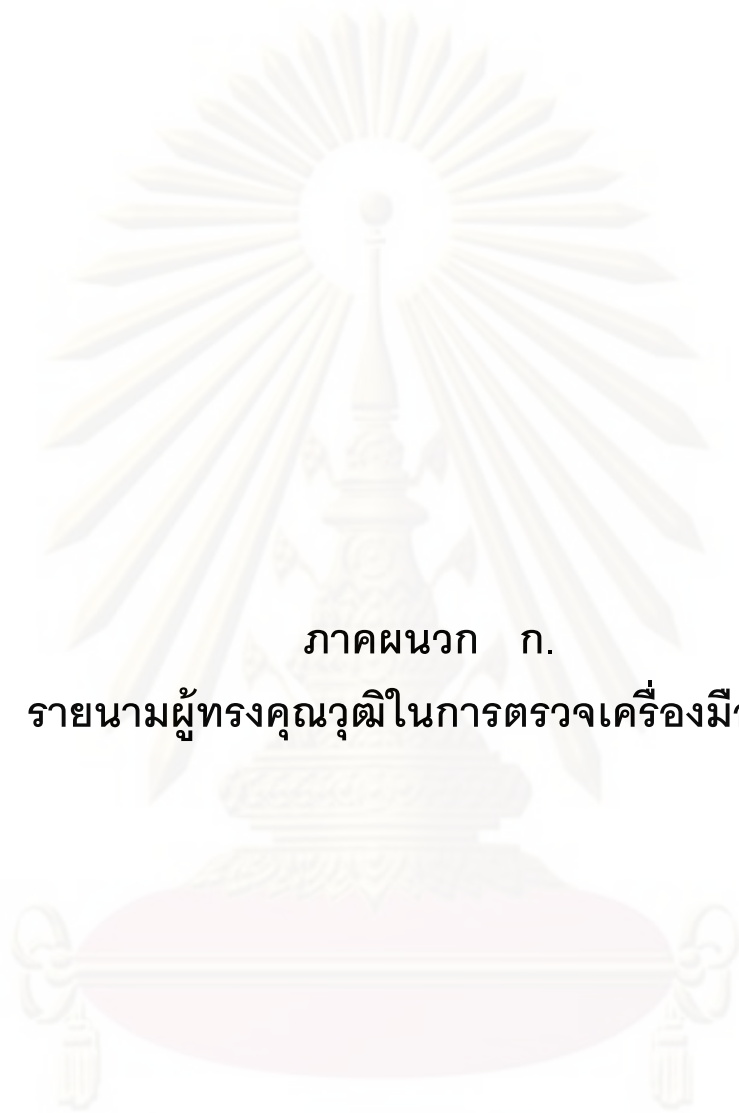
ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

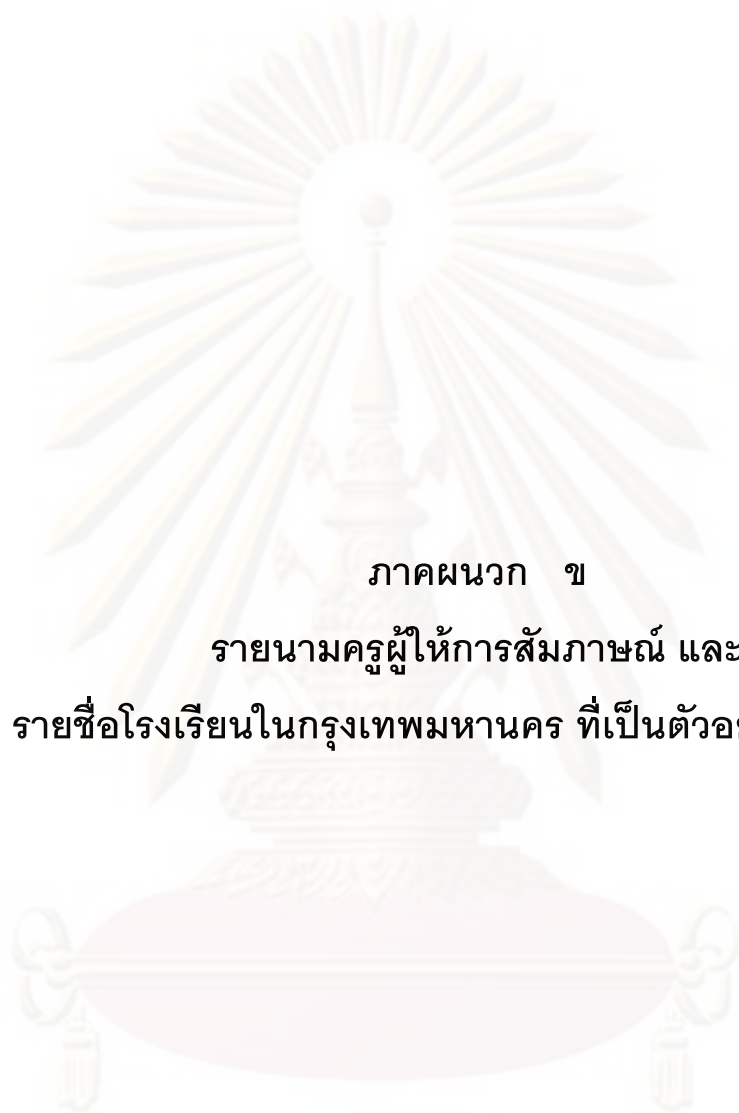
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัยจำนวน 5 ท่าน

1. **อาจารย์ ดร. วัชรินทร์ ฐิติอดิต์ชัย**
อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. **อาจารย์ ดร. อัญญมณี บุญเชื้อ**
อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาตรี ภาควิชาหลักสูตรการสอนและเทคโนโลยี
การศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศิริลักษณ์ ศรีกมล**
อาจารย์ประจำโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม
4. **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เอื้อพร สัมมาทิพย์**
อาจารย์ประจำโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม
5. **อาจารย์อภิสิทธิ์ จรัสชวนเพท**
ครูผู้บริหาร โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก สังกัดสำนักคณะกรรมการ
การศึกษาเอกชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

รายนามครูผู้ให้การสัมภาษณ์ และ

รายชื่อโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร ที่เป็นตัวอย่างประชากร

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1. อาจารย์ เรวดี ถนอมพงษ์พันธ์
ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลแสนสนุกไตรทักชะ บางมด
วันที่สัมภาษณ์ 26 มกราคม พ.ศ. 2553 เวลา 9.00 น.
2. อาจารย์ นุชปวีณ์กร ดิลกภราดร
หัวหน้าฝ่ายวิชาการ อนุบาล โรงเรียนรุ่งอรุณ
วันที่สัมภาษณ์ 26 มกราคม พ.ศ. 2553 เวลา 13.00 น.
3. อาจารย์ อันทิกา ภูวภิรมย์ขวัญ
ผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ โรงเรียนอนุบาลช้างเผือก
วันที่สัมภาษณ์ 28 มกราคม พ.ศ. 2553 เวลา 15.00 น.
4. อาจารย์ ธนารีย์ นันทสมบัติ
หัวหน้าแผนกอนุบาล โรงเรียนนรรณสว่างจิต
วันที่สัมภาษณ์ 29 มกราคม พ.ศ. 2553 เวลา 14.00 น.
5. อาจารย์ อังคณา กุลชัยวัฒน์
ครูประจำชั้นอนุบาล โรงเรียนอนุบาลมณีรัตน์
วันที่สัมภาษณ์ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 เวลา 15.30 น.
6. อาจารย์ สุภาวดี หวังและ
หัวหน้าแผนกอนุบาล โรงเรียนศรีวิกรม์
วันที่สัมภาษณ์ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 เวลา 12.00 น.
7. อาจารย์ อภิสรี จรัลชวนเพท
ผู้รับใบอนุญาต โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก
วันที่สัมภาษณ์ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 เวลา 12.00 น.
8. อาจารย์ กรวิภา ชินะศิริกุล
ครูสอนศิลปะแผนกอนุบาล โรงเรียน ณ ดรุณ
วันที่สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 เวลา 13.00 น.

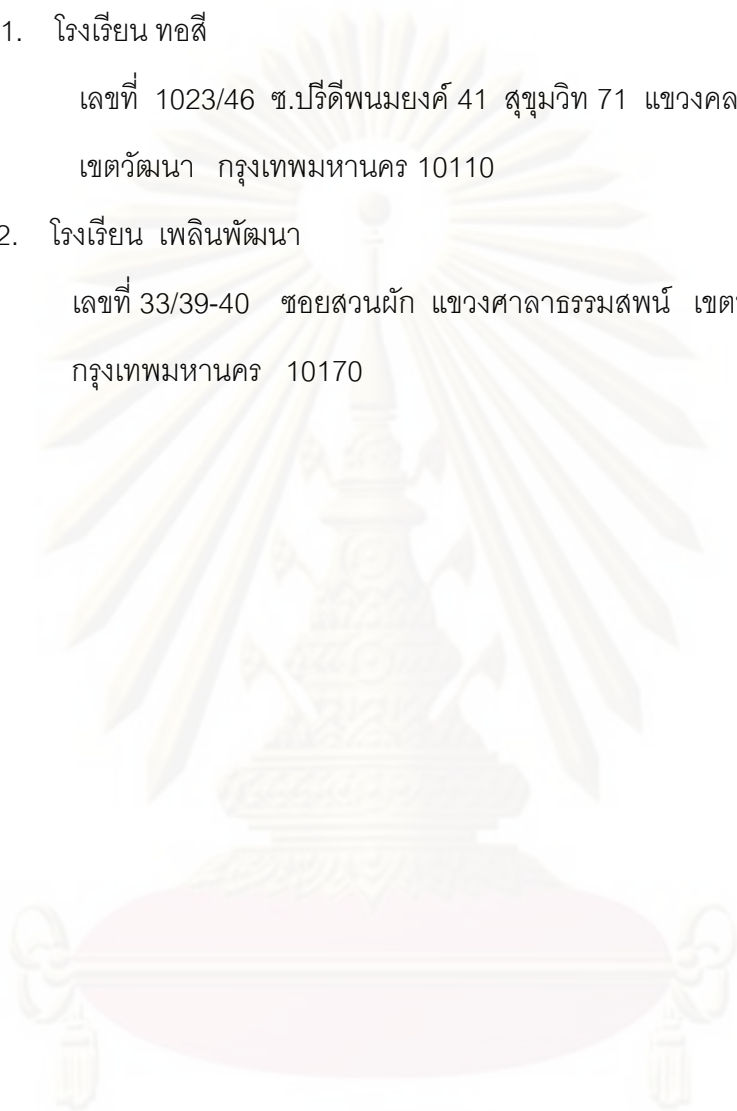
9. อาจารย์ อนุชรี วรรณสาร
ครูประจำชั้นอนุบาล โรงเรียนวัดสุทธิสะอาด
วันที่สัมภาษณ์ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 เวลา 13.00 น.
10. อาจารย์ กฤษณา พลายนันท์
ครูประจำชั้นอนุบาล โรงเรียนจิตตเมตต์ (ปฐมวัย)
วันที่สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 เวลา 13.00 น.
11. อาจารย์ ชมพูนุช ตั้งพิณิจการ
ครูสอนศิลปะและภาษาอังกฤษ โรงเรียนทอสี
วันที่ให้สัมภาษณ์ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 เวลา 17.00 น.
12. อาจารย์ ปิยวดี ไชยวรัญญูสกุล
ครูสอนศิลปะ ชั้นเตรียมอนุบาล และ อนุบาล 1 โรงเรียนเพลินพัฒนา
วันที่ให้สัมภาษณ์ 3 มีนาคม พ.ศ. 2553 เวลา 13.00 น.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อสถานศึกษาที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์

1. โรงเรียนอนุบาลแสนสนุกไตรทัชชะ บางมด
เลขที่ 31 ถนนประชาอุทิศ แขวงบางมด เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร 10140
2. โรงเรียนรุ่งอรุณ
เลขที่ 9/9 ถนนพระราม2 แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
10150
3. โรงเรียนอนุบาลช้างเผือก
เลขที่ 59 ถนนลาดพร้าว แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร
10310
4. โรงเรียนวรรณสว่างจิต
เลขที่ 45/285 ถนนพระราม2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
10150
5. โรงเรียนอนุบาลมณีรัตน์
เลขที่ 2066/1 ถนนนราธิวาสราชนครินทร์ แขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา
กรุงเทพมหานคร 10120
6. โรงเรียนศรีวิกรม์
เลขที่ 1020 ถนนสุขุมวิท แขวงพระโขนง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร
10110
7. โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก
เลขที่ 29 ซอยแสงจันทร์ ถนนสุขุมวิท 40 กรุงเทพมหานคร
8. โรงเรียน ณ ดรุณ
เลขที่ 518/22 ซอยสหการประมุข ถนนประชาอุทิศ แขวงวังทองหลาง
เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร 10310
9. โรงเรียนวัดสุทธิสะอาด
ถนนนิมิตใหม่ แขวงสามวาตะวันออก เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร
10510

10. โรงเรียนจิตตเมตต์ (ปทุมวิชัย)
เลขที่ 36/103 ถนนทุ่งมังกร แขวงฉิมพลี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
10170
11. โรงเรียน ทอสี
เลขที่ 1023/46 ซ.ปรีดีพนมยงค์ 41 สุขุมวิท 71 แขวงคลองตันเหนือ
เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10110
12. โรงเรียน เพลินพัฒนา
เลขที่ 33/39-40 ซอยสวนผัก แขวงศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา
กรุงเทพมหานคร 10170

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อสถานศึกษาที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม

โรงเรียนที่เปิดการเรียนการสอนในชั้นอนุบาล จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งหมด 210

โรงเรียน มีรายชื่อ ดังนี้

โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาเอกชน

1.โรงเรียนอมตยกุล	25.โรงเรียนอนุบาลชนานันท์
2.โรงเรียนอนุบาลเปล่งประสิทธิ์	26.โรงเรียนทับทอง
3.โรงเรียนกุหลาบวิทยา	27.โรงเรียนสตรีวรนาถบางเขน
4.โรงเรียนอนุบาลปานตา	28.โรงเรียนสตรีวรนาถ
2.โรงเรียนพร้อมพรรณวิทยา	29.โรงเรียนสวนเด็ก
5.โรงเรียนอนุบาลสมใจ	30.โรงเรียนราชินี
6.โรงเรียนกอบวิทยา	31.โรงเรียนอุดมศาสตร์พัฒนา
7.โรงเรียนนราธิปพิทยา	32.โรงเรียนอนุบาลมูลนิธิมัสยิด
ดารุลอิหซาน
8.โรงเรียนอนุบาลหทัยนิรมล	33.โรงเรียนอนุบาลจินกาญจน์ดา
9.โรงเรียนสิงฟ้า	34.โรงเรียนอนุบาลฤชากร
10.โรงเรียนอนุบาลกู่ไก่	35.โรงเรียนอนุบาลอรุณิชา
11.โรงเรียนอนุบาลอภิพร	36.โรงเรียนอนุบาลสว่างวรรณ
12.โรงเรียนดาราคาม	37.โรงเรียนอนุบาลเข็มทอง
13.โรงเรียนศรีวิกรม์	38.โรงเรียนอนุบาลทอฝัน
14.โรงเรียนอนุบาลวัฒนาสาธิต	39.โรงเรียนอนุบาลรัชนีบุล
15.โรงเรียนใจรักอนุบาล	40.โรงเรียนอนุบาลบ้านครู
16.โรงเรียนอนุบาลสุนี	41.โรงเรียนอนุบาลศรีสว่างค์
17.โรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย	42.โรงเรียนแสนสนุกไตรทักษะ
18.โรงเรียนเซนต์ยอแซฟยานนาวา	43.โรงเรียน ณ ตรุณ
19.โรงเรียนเซนต์ไมเกิ้ล	44.โรงเรียนอนุบาลช้างเผือก
20.โรงเรียนเซนต์หฤทัยศึกษา	45.โรงเรียนอนุบาลน้องหนู
21.โรงเรียนอนุบาลมณีรัตน์	46.โรงเรียนอนุบาลดอนเมืองบริรักษ์
22.โรงเรียนอนุบาลปรางทิพย์	47.โรงเรียนอนุบาลสุวารวรรณ
23.โรงเรียนแย้มสะอาด	48.โรงเรียนอนุบาลเขาวนดี้
24.โรงเรียนอนุบาลแย้มสะอาด	

49. โรงเรียนอนุบาลนันทิยา
50. โรงเรียนอนุบาลธีรชาติ
51. โรงเรียนอนุบาลคันสนีย์
52. โรงเรียนปัญโญทัย
53. โรงเรียนอนุบาลปิยะพัฒนา
54. โรงเรียนอนุบาลหงษ์ทอง
55. โรงเรียนอนุบาลที่ปางกรวิชัยโชติ
56. โรงเรียนอนุบาลจุฑาภรณ์
57. โรงเรียนอนุบาลมิตรเด็ก
58. โรงเรียนอนุบาลใจดี
59. โรงเรียนทอสี
60. โรงเรียนอนุบาลเฉลิมขวัญ
61. โรงเรียนอนุบาลบ้านแสนรัก
62. โรงเรียนอนุบาลเยี่ยมมธุช
63. โรงเรียนอนุบาลวาดฝัน
64. โรงเรียนอนุบาลสังสิทธิ์
65. โรงเรียนรุ่งเรืองวิทยา
66. โรงเรียนมเหศวร์พิทยาศึกษา
67. โรงเรียนอนุบาลบ้านไม้ตรีจิต
68. โรงเรียนอนุบาลวรรณฤดี
69. โรงเรียนประทุมสุวรรณ
70. โรงเรียนกสิณธรวิทยา
71. โรงเรียนเอกประสิทธิ์ศึกษา
72. โรงเรียนอนุบาลทอฟ้า
73. โรงเรียนอนุบาลบ้านสวน
74. โรงเรียนดวงวิภา
75. โรงเรียนอนุบาลดุสิต
76. โรงเรียนสิบสองวิทยา
77. โรงเรียนอนุบาลเสริมมิตรบางขุนเทียน
78. โรงเรียนอนุบาลทานตะวัน
79. โรงเรียนอนุบาลศรีเสริมวิทย์
80. โรงเรียนอนุบาลบ้านริมคลอง
81. โรงเรียนอนุบาลสายทิพย์
82. โรงเรียนอนุบาลแสนสนุก ไตรทักษะ
บางมด
83. โรงเรียนอนุบาลบ้านโดม
84. โรงเรียนเพลินพัฒนา
85. โรงเรียนอนุบาลพลอยแก้ว
86. โรงเรียนอนุบาลบ้านพลอยภูมิ
87. โรงเรียนอนุบาลเครือคล้าย
88. โรงเรียนอนุบาลชินวร
89. โรงเรียนปัฐวิกรรณวิทยา
90. โรงเรียนชินวร
91. โรงเรียนอนุบาลลูกหนู
92. โรงเรียนอนุบาลแก้วฤทัย
93. โรงเรียนอนุบาลมารีนีรมล
94. โรงเรียนอนุบาลพุทธชาติ
95. โรงเรียนอนุบาลแซมเสริม
96. โรงเรียนอนุบาลจิราวิทย์
97. โรงเรียนอนุบาลวันเฉลิม
98. โรงเรียนอนุบาลนพรัตน์
99. โรงเรียนศิริสุนทรวิทยา
100. โรงเรียนสมิทธิพงษ์
101. โรงเรียนอนุบาลทิพารัตน์
102. โรงเรียนสุพิชญา
103. โรงเรียนรุ่งอรุณ
104. โรงเรียนวรรณสว่างจิต
105. โรงเรียนอนุบาลสีชมพู
106. โรงเรียนอนุบาลพัฒนานิเวศน์
107. โรงเรียนอนุบาลบ้านทิพย์
108. โรงเรียนยอดดวงใจ
109. อนุบาลแสงเรืองศึกษา

110.โรงเรียนวัฒนศิลป์วิทยาลัย	16.โรงเรียนสตรีจุลนาค
111.โรงเรียนอนุบาลเพ็ญสันต์	17.โรงเรียนวิมุตยาราม
112.โรงเรียนอนุบาลเบญจมาศ	18.โรงเรียนวัดเทพากร (เลี่ยมมาตุทิศ)
113.โรงเรียนอนุบาลตันติเมธ	19.โรงเรียนจักรแก้วจงกลนี้
114.โรงเรียนอนุบาลทองอินทร์	20.โรงเรียนวัดพระยาศิริไอยสวรรค
115.โรงเรียนอนุบาลสุพิศมร	21.โรงเรียนวัดเปาโรหิตย์
116.โรงเรียนอนุบาลจิตตานนท์	22.โรงเรียนวัดบางพลัด
117.โรงเรียนจิตตเมตต์(ปฐมวัย)	23.โรงเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- 1.โรงเรียนวัดนาคปรก
- 2.โรงเรียนอมรินทร์าราม
- 3.โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม

สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร

- 1.โรงเรียนบางบัว (เพ่งตั้งตรงจิตรวิทยาการ)
- 2.โรงเรียนปิยะมิตร
- 3.โรงเรียนนิลประพันธ์
- 4.โรงเรียนวัดพิบูล
- 5.โรงเรียนวัดเกาะ
- 6.โรงเรียนฉิมพลี
- 7.โรงเรียนวัดทอง (อุดมศิลป์วิทยาการ)
- 8.โรงเรียนวัดปากน้ำฝั่งเหนือ
- 9.โรงเรียนวัดชัยพฤกษ์มาลา
- 10.โรงเรียนวัดรัษฎาธิฐาน
- 11.โรงเรียนวัดมะกอก
- 12.โรงเรียนวัดโพธิ์ (ราษฎร์ผดุงผล)
- 13.โรงเรียนวัดกระโจิมทอง
- 14.โรงเรียนสมานศึกษาวิทยา
- 15.โรงเรียนประสาธวุฒิ

- 24.โรงเรียนอนุบาลวัดปรีนายน
- 25.โรงเรียนวัดทองนพคุณ
- 26.โรงเรียนวัดสุทธาราม
- 27.โรงเรียนวัดทองธรรมชาติ
- 28.โรงเรียนวัดเสวตฉัตร
- 29.โรงเรียนวัดสุวรรณ
- 30.โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๗๕ เฉลิมพระเกียรติสงเคราะห์
- 31.โรงเรียนวัดปฐมบุตรอิสาราม
- 32.โรงเรียนวัดเจ้าอาม
- 33.โรงเรียนวัดโพธิ์เรียง
- 34.โรงเรียนวัดบางขุนนท์
- 35.โรงเรียนวัดสุวรรณาราม
- 36.โรงเรียนวัดวิเศษการ
- 37.โรงเรียนวัดบางเสาธง
- 38.โรงเรียนวัดศรีสุดาราม
- 39.โรงเรียนวัดพระยาทำ
- 40.โรงเรียนวัดดุสิตาราม
- 41.โรงเรียนวัดมะลิ
- 42.โรงเรียนวัดยางสุทธาราม
- 43.โรงเรียนอานันทวิทยา
- 44.โรงเรียนอนุบาลมีลำไย
- 45.โรงเรียนวัดสุทธิสะอาด

46. โรงเรียนวัดมหาบุศย์ (พิทักษ์ถาวรคุณ)
47. โรงเรียนบ้านนายเหรียญ
48. โรงเรียนวัดทุ่งครุ
49. โรงเรียนวัดปรุณาวาส
50. โรงเรียนตั้งพิรุฬห์ธรรม
51. โรงเรียนคลองตันไทร (สุขล้อมอุทิศ)
52. โรงเรียนคลองทิววัฒนา
53. โรงเรียนวัดทองศาลางาม
54. โรงเรียนศาลเจ้า (ห้าวนุกุลวิทยา)
55. โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์
56. โรงเรียนวัดท่าข้าม
57. โรงเรียนวัดกำแพง
58. โรงเรียนแก้วขำทับอุปลัณฑ์
59. โรงเรียนวัดบางปะกอก
60. โรงเรียนวัดสารอด
61. โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ
62. โรงเรียนประชาบำรุง
63. โรงเรียนบ้านขุนประเทศ
64. โรงเรียนวัดราษฎร์บำรุง
65. โรงเรียนบางแคเหนือ
66. โรงเรียนวัดม่วง
67. โรงเรียนวัดโพธิ์แก้ว
68. โรงเรียนวัดไทร
69. โรงเรียนวัดยายร่ม
70. โรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก
71. โรงเรียนวัดสี่สุก
72. โรงเรียนวัดเวฬุราชิน
73. โรงเรียนวัดประยูรวงศ์
74. โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต
75. โรงเรียนวัดขุนจันทร์
76. โรงเรียนวัดดาวคะนอง
77. โรงเรียนกัณฑ์ทาราราม
78. โรงเรียนวัดดีดวด
79. โรงเรียนวัดนาคกลาง
80. โรงเรียนวัดท่าพระ
81. โรงเรียนวัดประดู่ฉิมพลี
82. โรงเรียนวัดราชสิทธิาราม
83. โรงเรียนบ้านหนองบอน (นัยนานนท์
อนุสรณ์)

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

1. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ
จันทรเกษม
2. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง
3. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ
สวนดุสิต

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย
ในกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัย

นางสาว ณิชฐรวิ วงศ์อริยะกวี

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อำไพ ตีรณสาร

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

อาจารย์ ดร. อภิชาติ พลประเสริฐ

ภาควิชา ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์

เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) เกี่ยวกับ

1. ลักษณะการใช้วัสดุธรรมชาติ
2. การเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติ
3. วิธีการใช้วัสดุธรรมชาติ
4. การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

รายละเอียดของแบบสอบถาม

แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 คำถามมีลักษณะเลือกตอบและปลายเปิด

ตอนที่ 2 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ โดยกำหนดความหมายไว้ดังนี้

- 5 หมายถึง มากที่สุด
- 4 หมายถึง มาก
- 3 หมายถึง ปานกลาง
- 2 หมายถึง น้อย
- 1 หมายถึง น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 มีลักษณะปลายเปิด

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม สำหรับครูผู้สอนชั้นอนุบาลในกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริง หรือตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียงข้อเดียว หรือเติมข้อความในข้อที่เป็นคำถามปลายเปิด

1. เพศ

ชาย หญิง

2. อายุ

ต่ำกว่า 21 ปี 21-30 ปี
 31-40 ปี 41-50 ปี
 สูงกว่า 50 ปี

3. วุฒิทางการศึกษา

อนุปริญญาหรือเทียบเท่า สาขา.....
 ปริญญาตรี สาขา.....
 ปริญญาโท สาขา.....
 สูงกว่าปริญญาโท (โปรดระบุ).....

4. ประสบการณ์การสอนชั้นอนุบาล

1-5 ปี 6-10 ปี
 11-15 ปี สูงกว่า 15 ปี (โปรดระบุ).....ปี

5. ความรับผิดชอบ

ตำแหน่งการสอน ประจำชั้นอนุบาลปีที่...../.....อายุประมาณ.....ปี
 ประจำชั้นนักเรียนคละอายุระหว่าง.....ถึง.....ปี
จำนวนนักเรียนในความดูแล รวมทั้งสิ้น.....คน

นักเรียนชาย.....คน

นักเรียนหญิง.....คน

6. ท่านมีการคิดวางแผนจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติหรือไม่

มี ไม่มี

7. ท่านเคยเข้ารับการอบรม/สัมมนา/ได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ
สร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยหรือไม่

เคย

ไม่เคย

ลำดับ ที่	เรื่องทีอบรม/สัมมนา/เรียน	ระยะเวลาในการอบรม	หน่วยงานที่จัด	สถานที่ที่ใช้อบรม
1.
2.
3.
4.

8. ท่านเคยไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะในโรงเรียนบ้างหรือไม่

เคย ไปศึกษาดูงานที่ใดบ้าง

1..... เมื่อ พ.ศ.....

2..... เมื่อ พ.ศ.....

3..... เมื่อ พ.ศ.....

4..... เมื่อ พ.ศ.....

ไม่เคย

9. ท่านมีความสนใจพิเศษ / มีความถนัดในกิจกรรมใด

.....
.....

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะในด้านลักษณะการใช้ วิธีการใช้ และการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความรู้สึกมากที่สุด โปรดเขียนเครื่องหมาย
เดียวในแต่ละข้อและตอบตามความรู้สึกที่เป็นจริง

ระดับความเห็น

- 5 หมายถึง มากที่สุด
- 4 หมายถึง มาก
- 3 หมายถึง ปานกลาง
- 2 หมายถึง น้อย
- 1 หมายถึง น้อยที่สุด

ตัวอย่าง

ข้อ	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
0. ท่านจัดหาวัสดุธรรมชาติจากสถานที่ต่อไปนี้						
1	บริเวณโรงเรียน			✓		
2	รอบนอกของโรงเรียน		✓			

คำอธิบาย

จากการตอบในข้อ 0 ดังตัวอย่าง แสดงว่า ครูผู้สอนมีการจัดหาวัสดุธรรมชาติในบริเวณโรงเรียนในระดับ
ปานกลาง และบริเวณรอบนอกของโรงเรียนในระดับมาก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อ	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
ลักษณะการใช้วัสดุธรรมชาติ						
1. ท่านนำวัสดุประเภทต่าง ๆ ต่อไปนี้มาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย						
1	วัสดุธรรมชาติ เช่น กิ่งไม้ ใบไม้ ดอกไม้ ดิน					
2	วัสดุสังเคราะห์ เช่น แผ่นพลาสติก โฟม					
3	เศษวัสดุ เช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ กล่องนม เศษผ้า					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ).....					
2. ท่านนำวัสดุธรรมชาติต่อไปนี้มาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย						
1	วัสดุธรรมชาติจากพืช					
	กิ่งไม้					
	ใบไม้					
	ราก					
	เปลือกไม้					
	ดอก					
	ฝัก					
	ผล					
	เปลือกผล					
	เมล็ด					
	ลำต้น					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ).....					
2	วัสดุธรรมชาติจากสัตว์					
	ขนสัตว์					
	เกล็ดปลา					
	เปลือกไข่					

ข้อ	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
	หนังสือ					
	กระดุกสัตว์					
	เปลือกหอย					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ).....					
3	วัสดุธรรมชาติอื่น ๆ					
	หิน					
	ดิน					
	ทราย					
	น้ำ					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ).....					
การเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติ						
3. ท่านมีการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยจากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้						
1	หนังสือ					
2	อินเทอร์เน็ต					
3	โทรทัศน์					
4	นักวิชาการ					
5	ปราชญ์ชาวบ้าน					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ).....					
4. ท่านมีการดำเนินการจัดเตรียมวัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยด้วยวิธีการต่อไปนี้						
1	ครูผู้สอนเตรียมให้โดยการซื้อ					
2	ครูผู้สอนเตรียมให้โดยการหาในพื้นที่บริเวณโรงเรียน หรือ ท้องถิ่นนั้น ๆ					
3	ให้ผู้ปกครองจัดเตรียมมา					

ข้อ	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
4	ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันจัดเตรียมโดยการหาในพื้นที่บริเวณโรงเรียน หรือ ท้องที่นั้น ๆ					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ).....					
5. บุคลากรต่อไปนี้มีส่วนร่วมในการพิจารณาเลือกใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย						
1	หัวหน้าฝ่ายวิชาการ / หัวหน้าระดับชั้นอนุบาล					
2	ครูประจำชั้น					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ).....					
วิธีการใช้วัสดุธรรมชาติ						
6. ท่านสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ต่อไปนี้ จากการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ						
1	ฝึกประสาทสัมผัส					
2	ปลูกฝังให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์					
3	ส่งเสริมรสนิยมที่ดี รักความสวยงาม					
4	ปลูกฝังค่านิยม เจตคติ และคุณสมบัติของศิลปะวัฒนธรรมไทย					
5	ส่งเสริมให้มีความกล้าแสดงออกตามความถนัด					
6	ฝึกให้เป็นคนมีระเบียบ ประณีต และช่างสังเกต					
7	พัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา					
8	เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน					
9	นำไปบูรณาการกับกลุ่มวิชาต่างๆ					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ).....					

ข้อ	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
7. ท่านมีการใช้วัสดุธรรมชาติในกิจกรรมศิลปะลักษณะต่อไปนี้						
1	กิจกรรมวาดเส้น (Drawing)					
2	กิจกรรมระบายสี (Painting)					
3	กิจกรรมภาพพิมพ์ (Printmaking)					
4	กิจกรรมปะติด (Collage)					
5	กิจกรรมประติมากรรม (Sculpture)					
6	กิจกรรมประดิษฐ์ตกแต่ง (Crafts)					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ).....					
8. ท่านมีการส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญ ของวัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะด้วย วิธีการต่อไปนี้						
1	สนทนาเกี่ยวกับเรื่องทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับวัสดุธรรมชาติ					
2	ใช้สไลด์ ภาพยนตร์ หรืออุปกรณ์การสอนอย่างอื่น					
3	สร้างสถานการณ์จำลองหรือแสดงบทบาทสมมุติ					
4	ให้ผู้เรียนได้ร่วมแก้ปัญหาบางอย่าง					
5	ให้ผู้เรียนเล่าประสบการณ์ของตน					
6	ให้ผู้เรียนได้มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติโดยตรง					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ).....					
9. ท่านมีวิธีการดำเนินการจัดกิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติด้วยวิธีต่อไปนี้						
1	สอนโดยครูเป็นผู้ชี้แนะ แล้วนักเรียนปฏิบัติตาม					
2	ครูเป็นผู้เสนอ กระตุ้น ให้เด็กได้แสดงออกตามความถนัด					

ข้อ	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
3	ครูเป็นผู้แสดงวิธีการทำกิจกรรมโดยจัดเตรียมวัสดุตามลำดับความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา					
4	ผู้เรียนได้ทดลองลงมือทำด้วยตนเอง					
5	เรียนปนเล่นตามธรรมชาติของผู้เรียน					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ).....					
10. ท่านพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะด้านต่าง ๆ						
ต่อไปนี้เป็นจากการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ						
พุทธศิลป์						
1	ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต หรือ ความรู้สึกนึกคิด					
2	ความรู้เกี่ยวกับการจัดองค์ประกอบศิลป์					
3	ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำ					
4	ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลป์					
5	ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของศิลปะ คุณค่าของศิลปะและธรรมชาติของ ประสบการณ์					
6	ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
7	ความรู้เกี่ยวกับวัสดุธรรมชาติ					
จิตศิลป์						
1	ความรัก ตระหนักถึงคุณค่าและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
2	ความสนใจในประสบการณ์สุนทรีย์					
3	ความมั่นใจในการทำงานศิลปะและประเมินผลงานศิลปะ					
4	ความเป็นผู้มีใจกว้างต่อการยอมรับความแตกต่างของรูปทรงหรือลักษณะแบบอย่างในศิลปะ					
ทักษะศิลป์						
1	มีทักษะในการออกแบบงานศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ					

ข้อ	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
2	มีทักษะในการจัดเตรียมวัสดุธรรมชาติ					
3	ทักษะในการเลือกใช้เครื่องมือและวัสดุในการทำงานศิลปะได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
4	ทักษะในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนจนสำเร็จ					
11. ท่านมีการจัดห้องเรียนให้สัมพันธ์กับการใช้วัสดุธรรมชาติด้วยวิธีต่อไปนี้						
1	นำวัสดุธรรมชาติมาตกแต่ง					
2	นำผลงานจากวัสดุธรรมชาติของนักเรียนมาตกแต่ง					
3	นำผลงานจากวัสดุธรรมชาติที่ครูทำขึ้นมาตกแต่ง					
4	นำผลงานจากวัสดุธรรมชาติที่หาซื้อามาตกแต่ง					
12. ท่านประสบปัญหาในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะต่อไปนี้						
1	ปัญหาในการจัดเตรียมวัสดุ					
2	ปัญหาความซับซ้อนในการใช้วัสดุของนักเรียน					
3	ปัญหาในการประเมินผลกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ).....					
13. ท่านมีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ						
1	พัฒนาการทางอารมณ์ เช่น เด็กมีความสนุกสนาน เพลิดเพลินในการทำงานที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ					
2	พัฒนาการทางสติปัญญา เช่น มีความสามารถในการแสดงออก มีความรู้ในเรื่องของหลักการสร้างศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ					

ข้อ	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
3	พัฒนาการทางร่างกายมีความสามารถในการใช้เครื่องมือวัสดุได้คล่องแคล่ว เช่น การใช้กรรไกรตัดสิ่งต่างๆ					
4	พัฒนาการทางการรับรู้ เช่น เกิดความรู้สึกรับรู้ถึงความงามที่ปรากฏใน งานศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ					
5	พัฒนาการทางสุนทรียภาพ เช่น สามารถแสดงความคิดเห็น บรรยาย หรือวิจารณ์ผลงานศิลปะ					
6	พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ เช่น ไม่ลอกเลียนแบบผู้อื่น และเชื่อมั่นในความคิดของตัวเอง					
7	พัฒนาการทางสังคม เช่น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข รู้คุณค่าของธรรมชาติและปรับตัวเข้ากับธรรมชาติได้					
การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ						
14. ผู้ปกครองในโรงเรียนของท่านมีบทบาทในการรณรงค์ การใช้วัสดุธรรมชาติ ในกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยด้วยวิธีต่าง ๆ ต่อไปนี้						
1	ช่วยจัดเตรียมวัสดุธรรมชาติให้นักเรียน					
2	เป็นวิทยากรรับเชิญในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จากวัสดุธรรมชาติ					
3	ชมการจัดแสดงผลงานศิลปะจากวัสดุธรรมชาติของนักเรียน					
4	เสนอแนวความคิดใหม่ๆ ให้กับทางโรงเรียน					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ).....					
15. ท่านมีการจัดการประชาสัมพันธ์ การรณรงค์ใช้วัสดุธรรมชาติ ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก ปฐมวัยด้วยวิธีการต่างๆ ต่อไปนี้						
1	จัดป้ายประกาศประชาสัมพันธ์					

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย
ในกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัย

นางสาว ณิชฐรวิ วงศ์อริยะกวี

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อำไพ ตีรณสาร

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

อาจารย์ ดร. อภิชาติ พลประเสริฐ

ภาควิชา ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์

เพื่อนำข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์จากประสบการณ์ของ ครูผู้สอนที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยมาประมวลสรุปและนำเสนอสิ่งที่จะเป็นประโยชน์เพื่อให้เกิดการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย

รายละเอียดของแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการสัมภาษณ์

วัน เวลา สถานที่ ในการสัมภาษณ์และข้อมูลโรงเรียนของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

เป็นแบบบันทึกข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 3 การใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ สำหรับเด็กปฐมวัย

เป็นแนวคำถามในการ สัมภาษณ์ครูผู้สอนที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ สำหรับเด็กปฐมวัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวการสัมมนาครูผู้สอน
เกี่ยวกับแนวความคิด การใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ
สำหรับเด็กปฐมวัย ในกรุงเทพมหานคร

ตัวแปรที่ศึกษา	ประเด็นหลัก	ประเด็นย่อย
1. ลักษณะการใช้วัสดุธรรมชาติ	2.1 ประเภทของวัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ	- ประเภทของวัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้ และลักษณะเฉพาะของวัสดุนั้น ๆ - เหตุผลหรือแนวคิดในการนำวัสดุธรรมชาติดังกล่าวมาใช้
	2.2 วัตถุประสงค์ในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ	- วัตถุประสงค์สำคัญที่สะท้อนแนวคิดของโรงเรียนในเรื่องความสัมพันธ์ของเด็กและวัสดุธรรมชาติ - พัฒนาการเด็กที่ได้รับจากการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติชนิดต่าง ๆ ในกิจกรรมศิลปะ - วัสดุธรรมชาติที่เหมาะสมกับการใช้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย
2. การเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติ	3.1 การเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติ	- แหล่งที่มาของเนื้อหาในการจัดกิจกรรมศิลปะที่สัมพันธ์กับการใช้วัสดุธรรมชาติ - ที่มาและวิธีการจัดเตรียมของวัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ
3. วิธีการใช้วัสดุธรรมชาติ	3.2 กระบวนการจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ	- ขั้นตอนในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ - วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ - เกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาที่สัมพันธ์กับการใช้วัสดุธรรมชาติ - บทบาทของครูในการจัดเตรียมเนื้อหาและรายละเอียดต่าง ๆ ที่ประกอบในการจัดกิจกรรม - ประเภทของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่มีการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ - วิธีการสอนที่ครูใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ

ตัวแปรที่ศึกษา	ประเด็นหลัก	ประเด็นย่อย
		<ul style="list-style-type: none"> - ความถี่ในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ - สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ - วัตถุประสงค์ในการประเมินผลกิจกรรมศิลปะที่มีการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ - หลักเกณฑ์ในการประเมิน - วิธีการขั้นตอนในการประเมินผลกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยที่มีการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้
4. การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ	4.1 การจัดอบรมการใช้วัสดุธรรมชาติ	<ul style="list-style-type: none"> - วัตถุประสงค์ในการจัดอบรม - บุคลากรที่ได้รับการอบรมและวิทยากร - ลักษณะและเนื้อหาในการอบรม
	4.2 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง	<ul style="list-style-type: none"> - นโยบายเกี่ยวกับการให้ผู้ปกครองของนักเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาในโรงเรียน - บทบาทความร่วมมือของผู้ปกครองเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติ
	4.3 การประสานงานระหว่างบุคลากร	<ul style="list-style-type: none"> - การประสานงานกับบุคลากรภายในโรงเรียนในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ - การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ
	4.4 การประชาสัมพันธ์การใช้วัสดุธรรมชาติ	-รูปแบบการประชาสัมพันธ์การใช้วัสดุธรรมชาติอย่างเห็นคุณค่า

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการสัมภาษณ์

1. วัน-เวลา ที่สัมภาษณ์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เริ่มต้นการสัมภาษณ์ เวลา.....น.

สิ้นสุดการสัมภาษณ์ เวลา.....น.

สถานที่ที่ทำการสัมภาษณ์.....

2. ผู้สัมภาษณ์ ชื่อ-สกุล.....

3. ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ-สกุล.....

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง.....

4. ข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน

ชื่อโรงเรียน.....

เลขที่.....ถนน.....แขวง.....

เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

หมายเลขโทรศัพท์.....หมายเลขโทรสาร.....

จำนวนห้องเรียนระดับชั้นอนุบาล รวมทั้งสิ้น.....ห้องเรียน

ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1ห้องเรียน

ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2ห้องเรียน

ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3ห้องเรียน

หรือ ชั้นเรียนแบบคละอายุห้องเรียน

จำนวนครูในแต่ละห้องเรียน.....คน

จำนวนผู้ช่วยครูในแต่ละห้องเรียนคน

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ

ชาย หญิง

2. อายุ

ต่ำกว่า 30 ปี 31-40 ปี
 41-50 ปี สูงกว่า 50 ปี

3. วุฒิทางการศึกษา

ปริญญาตรี สาขา.....
ปริญญาโท สาขา.....
ปริญญาเอก สาขา.....
อื่น ๆ โปรดระบุ.....

4. ประสบการณ์ทำงาน

ประสบการณ์ทำงานด้านการศึกษาปฐมวัย

1-5 ปี 6-10 ปี
 11-15 ปี สูงกว่า 15 ปี (โปรดระบุ).....ปี

5. โรงเรียนของท่านจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาแนวคิด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 คำถามสำหรับครูผู้สอนเกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในด้านต่างๆ

1. ลักษณะการใช้วัสดุธรรมชาติ

1.1 ประเภทของวัสดุธรรมชาติที่ใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ

แนวคำถาม

- ท่านใช้วัสดุธรรมชาติประเภทใดบ้างในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย

1.2 วัตถุประสงค์ในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ

แนวคำถาม

- ท่านมีวัตถุประสงค์ในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะอย่างไร
- ท่านคิดว่าเมื่อมีเด็กปฐมวัยมีการทำกิจกรรมศิลปะที่ความสัมพันธ์กับธรรมชาติแล้ว จะส่งเสริมพัฒนาการเด็กในด้านใดบ้าง / ส่งเสริมอย่างไร

2. การเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติ

2.1 การเตรียมการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ

- ท่านมีแหล่งความรู้ที่มาของเนื้อหาในการจัดกิจกรรมศิลปะที่สัมพันธ์กับวัสดุธรรมชาติแหล่งใดบ้าง
- วัสดุธรรมชาติที่ท่านนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะที่มีมาจากแหล่งใดบ้าง

3. วิธีการใช้วัสดุธรรมชาติ

3.1 กระบวนการจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุธรรมชาติ

แนวคำถาม

วัตถุประสงค์

- ท่านมีวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการจัดกิจกรรมโดยใช้วัสดุธรรมชาติอย่างไร

เนื้อหาและกิจกรรม

- ท่านมีเกณฑ์ในการเลือกกิจกรรมที่สัมพันธ์กับการใช้วัสดุธรรมชาติอย่างไร
- ท่านนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะใดบ้าง แต่ละกิจกรรมมีลักษณะของการใช้วัสดุธรรมชาติอย่างไร

การดำเนินการสอน

- ท่านมีขั้นตอนในการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะอย่างไร
- ท่านมีวิธีการกระตุ้นให้เด็กสนใจการใช้วัสดุธรรมชาติอย่างไร

- ท่านมีบทบาทในการช่วยเหลืออย่างไร ขณะที่นักเรียนใช้วัสดุธรรมชาติในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ

- บทบาทสำคัญของครูในการเตรียมการสอน ตลอดจนจัดเตรียมเนื้อหา รายละเอียดต่าง ๆ ที่ประกอบในกิจกรรมเป็นอย่างไร

การใช้สื่อและอุปกรณ์

- โรงเรียนของท่านมีความถี่ในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้กิจกรรมศิลปะมากน้อยเพียงใด อย่างไร

- ท่านต้องประสบปัญหาอะไรบ้างในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ

ใดบ้าง

- ท่านใช้สถานที่ใดในการจัดกิจกรรมศิลปะจากวัสดุธรรมชาติบ้าง เช่น ภายในห้องเรียน ภายนอกห้องเรียน ฯลฯ สถานที่และกิจกรรมมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ อย่างไร

- ท่านมีวิธีการจัดเตรียมวัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะอย่างไร / การเลือกวัสดุต้องพิจารณาสิ่งใดบ้าง

การประเมินผล

- ท่านมีวัตถุประสงค์หลักในการประเมินผลการจัดกิจกรรมอย่างไร

- ท่านใช้วิธีใดในการประเมินการจัดกิจกรรมศิลปะ / มีขั้นตอนในการประเมินอย่างไร / ใช้ระยะเวลาในการประเมินเท่าใด

- ท่านคิดว่าการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ มีผลต่อการประเมินผลกิจกรรมศิลปะหรือไม่ อย่างไร

4. การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ

4.1 การจัดอบรมการใช้วัสดุธรรมชาติ

แนวคำถาม

- โรงเรียนของท่านมีการจัดอบรมการใช้วัสดุธรรมชาติให้กับครูผู้สอนบ้างหรือไม่ ถ้ามี สม่่าเสมอแค่ไหน / วิทยากรหรือผู้ให้การอบรมมาจากที่ใด / มีลักษณะการอบรมอย่างไร / เนื้อหาของการอบรมดังกล่าวโดยสรุปมีอะไรบ้าง

- โรงเรียนของท่านได้มีการส่งครูไปอบรมการใช้วัสดุธรรมชาติ หรือศึกษาดูงานภายนอกโรงเรียนบ้างหรือไม่ ถ้ามี หน่วยงานใดเป็นผู้จัดอบรมหรือไปศึกษาดูงานที่ไหน / เนื้อหาของการอบรมดังกล่าวมีอะไรบ้าง

- ท่านต้องการได้รับการอบรมการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะในรูปแบบใด เนื้อหาที่ต้องการเป็นอย่างไร

4.2 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

แนวคำถาม

- โรงเรียนของท่านมีการจัดให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติบ้างหรือไม่ ถ้ามีเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร
 - ท่านคิดว่า ผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติอย่างเห็นคุณค่ามากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

4.3 การประสานงานระหว่างบุคลากร

แนวคำถาม

- โรงเรียนของท่านมีการประสานงานระหว่างบุคลากรในการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้หรือไม่ อย่างไร
- ท่านมีการประสานงานกับหน่วยงานหรือโรงเรียนอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติบ้างหรือไม่ อย่างไร

4.4 การประชาสัมพันธ์การรณรงค์การใช้วัสดุธรรมชาติ

แนวคำถาม

- ท่านได้จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะหรือไม่ ถ้ามี มีวิธีการอย่างไร
- ท่านได้จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจในการรณรงค์การใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะหรือไม่ ถ้ามี มีวิธีการอย่างไร
- ท่านมีแนวคิดในเรื่องความสัมพันธ์ของเด็กและธรรมชาติอย่างไร
- ท่านมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยและสิ่งแวดล้อมหรือไม่ ถ้ามี มีวิธีการอย่างไร

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

แผนผังกรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิ กรอบแนวคิดของการสร้างเครื่องมือในการวิจัย การใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรม ศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในกรุงเทพมหานคร

กิจกรรมวาดภาพบนพื้นทราย

กิจกรรมศิลปะจากผัก

กิจกรรมศิลปะจากเกลือปลา

กิจกรรมระบายสีจากสีธรรมชาติ

กิจกรรมวาดภาพด้วยน้ำดิน

กิจกรรมวาดภาพด้วยกิ่งไม้

กิจกรรมภาพพิมพ์ใบไม้ผสมผลงานปั้น

กิจกรรมภาพพิมพ์จากหัวผักกาด

กิจกรรมภาพปะติดจากใบไม้

กิจกรรมปะติดใบไม้และต่อเติมภาพ

กิจกรรมปั้นและตกแต่งด้วยกิ่งไม้

กิจกรรมปั้นและใช้เปลือกหอยตกแต่ง

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ นางสาว ณิชฐรวี วงศ์ริยะกวี เกิดวันที่ 15 มกราคม พ.ศ.2524
ที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต
จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในปี พ.ศ.2546 และ เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท
ในคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาควิชา ศิลปะ คนตรี และ นาฏศิลป์ศึกษา
สาขาวิชาศิลปศึกษา ในปี พ.ศ. 2549

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย